B 12
6
242
BIBLIOTECA NAZIONALE
CENTRALE - FIRENZE

Digitized by Google

Digitized by Google

Bernardus Zamagna

Patricius Ragusinus

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

HOMERI

ODYSSEA

LATINIS VERSIBUS EXPRESSA

A

BERNARDO ZAMAGNA

RHACUSINO

Editio Novissima

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE - FIRENZE - REPUBBLICA ITALIANA

JADERÆ

EX TYPIS BATTARA

M.DCCC.XXXII

Digitized by Google

B.12.6.242.

Digitized by Google

TYPOGRAPHI FRATRES

LECTORI.

Nobis proposuimus, amice Lector, nostris typis iterum edere celeberrimam Odysseae versionem a BERNARDO ZAMAGNA elucubratam. Prima editio anno 1777 Senis in Etruria a fratribus *Pazzini Carli*, ipso Auctore praesente, elegantissime facta magno confestim studio conquisita est, et brevi temporis spatio distracta. Quae postea Venetiis prodiit anno 1783 ex typographia Balleoniana, licet nec correctione accurata, nec chartae praestantia commendaretur, eumdem fere exitum habuit, exemplaribus, quae erant ingenti numero, in manus doctorum hominum provolantibus. Ex quo facile intelligitur, quanto in pretio ubique habeatur Zamagnae versio. Quapropter nova hac editione id nos assecuturos confidimus, ut de Latinis literis praeclare mereamur; opus enim

Digitized by Google

Latinum, et quidem praestantissimum a nobis rursus excusum est, quod praesertim in Dalmatia vehementer desideratur. Praeterea quum solerti cura mendis exempta sit, quum et formis non inelegantibus, et carthae nitore, et voluminis modulo editioni Venetae longe praecellat, quum denique brevem praeferat Auctoris vitam, a doctissimo viro Urbano Appendini e Scholis Piis Gymnasiorum in Dalmatia Rectore Corneliana simplicitate conscriptam, majorem certe a doctis viris adprobationem ipsa sibi polliceri debet. Huc accedit, quod in calce adjectus sit index similitudinum, quae in Odyssea continentur. Odysseam statim sequetur Ilias eadem penitus forma impressa. Quod si juventus studiosa, cujus potissimum utilitati prospicimus, et aureae Latinitatis amatores hunc nostrum laborem, quemadmodum speramus, libenter exceperint, reliquorum tum Zamagnae, tum Cunichii operum editionem aggrediemur. Vale.

Digitized by Google

PETRO LEOPOLDO

AUSTRIACO

FRANCISCI I. ET MARIAE THERES.

AUGG. FILIO

IMP. AUG. JOSEPHI II. FRATRI

ARCH. AUSTR. PRINC. REG. HUNG. BOH. M. D. ETRURIAE EXIMIO VIRTUTUM OMNIUM CULTORI BONARUMQ. ARTIUM PATRONO MUNIFICENTISSIMO SE SUAMQUE LATINAM ODYSSEAM

BERNARDUS ZAMAGNA

DEVOTUS NOMINI MAJESTATIQUE EJUS

O. D. Q.

CARMINA, non saevi memorant quae proelia Martis,
Luctificamque iram Pelidae et nescia flecti
Pectora; sed nullo virtus queis fracta periclo,
Ingeniumque sagax magni celebratur Ulyssei,
Qui varios hominum mores inspexit, et urbes
Jactatus pelago longisque erroribus actus,
Accipe jam Leopolde: tuo sunt carmina digna
Ingenio laudumque heic omnia plena tuarum.
Fortis erat belloque acer Laërtius heros
Ad virides Xanthi ripas, ubi Graecia quondam
Barbaricas evertit opes populata Pelasgis
Ignibus Hectoreo male Pergama robore tuta.

Non Tydei gnato, geminisque Ajacibus, ipsi
Aut valido Acacidi subversae gloria Trojae
Debetur. Fugiens denos infida per annos
Capta boni stetit arte Ithaci victoria Grajûm,
Nec post firma pedum retulit vestigia retro.
Haud tamen hinc magnum fama super aethera notus
Ille viget. Cedunt aliis Mavortia bella
Laudibus, insignem quae coeli ad sidera tollunt.
Olli aderat semper custos Tritonia virgo,
Atque animi motus omnes sensusque regebat
Consiliis dea magna suis. Non blanda voluptas
Edomitum vicit; non Circe, et vafra Calypso
Illectum potuere cavo retinere sub antro
Et patrias sedes optantem et conjugis ignes.
Non Cicones illi nocuere, aut turbidus armis
Antiphates, nec Scylla rapax, nec vasta Carybdis
Horrifico refluos eructañs gurgite fluctus.
Quin victae doluere, maris gens improba, blandae
Sirenes dulci frustra late omnia cantu
Litora complentes; doluitque oppressus opaci
Rupe sub horrenda scopuli, Neptunia proles,
Ille Cyclops vivos artus depascere morsu
Suetus, et effuso fera spargere limina tabo.
Sic durum per iter luctando interritus ibat
In patriam caroque ferens solatia gnato,
Desertoque diu felicia tempora regno.
Jam rediit: periere proci, pulcherrima gaudet
Penelope, plaudunt laeta inter gaudia cives,
Aureaque aeternam promittunt saecula pacem
Per populos Ithacae. Felix, cui numina tantam
Adnuerunt laudem, qui rerum vincere monstra
Tam varia, ac tantos potuit superare labores,
Non sibi, sed quaerens regnis, queis praesidet æquus,
Commoda. Fama illum nunquam defessa per ora

Digitized by Google

Fert hominum late volitans, atque inserit astris.
Tu quoque jam gaude, Leopolde: haec, scilicet, una
Cura tibi residet vernanti in flore juventae
Imperiis subjecta tuis ut floreat usque
Thuscia dives opum variarum, et nescia fraudis.
Non tibi vis animi, non firmo in pectore robur,
Invictaeque manus deerunt, si Martia quando
Bella vocent, trepidasque acuat discordia gentes.
Sed melior te pacis amor tenet; hic tibi certa
Dona parat. Quaerant alii sibi nomen ab armis,
Et referant partos devicto ex hoste triumphos;
Tu faciles aditus populis, tu mollia perge
Pectora supplicibus praebere, et fervidus insta
Tendere, quo virtus, quo te tuus advocat ardor.
Vera placent, falsisque obdis rumoribus aures,
Nil tibi adulantum cum turba, nec tua livor
Corda rapit transversa, animumque erroribus implet
Regifico assuetum luxu. Jamque omnis abacta
Dira lues fugit vitiorum, atque abdita nigras
Eumenidum petiit latebras, amnemque severum.
At superis delapsa plagis illa aurea virgo
Aequato laeva geminas examine lances,
Fulmineumque tenens dextra ensem pendet ab ore
Usque tuo. Procul abde minas, procul abjice ferrum
Diva manu: quid tela juvant, ubi crimina nulla,
Nullae ubi sunt scelerum facies, quas aspera plectas?
Cana fides, pietasque, et morum candida regnat
Simplicitas, largaque manu sub principe tanto
Copia didit opes, et praemia laudibus aequat.
Non gemitus resonant miserorum; at gaudia pennis
Purpureis risus inter volitantia ludunt.
Legibus id, Dux magne, tuis Etruria debet,
Providus imperii queis mollia frena gubernas,
Damnaque solicitus reparas, quae longa vetustas

Digitized by Google

Intulit illa hominum corrumpere sueta labores.
An memorem stratasque vias, molesque superbas
Arcibus impositas summis, et pontibus amnes
Marmoreis domitos, frustra indignantibus undis?
Anne lacus ripis clausos, lateque vagantes
Torrentum quondam in morem decurrere jussos
Agmine pacato fluvios, siccataque stagna,
Atque graves frugum versas in culta paludes,
Emulsa tellure, et apertis vomere glebis?
Jamque adeo agricolae et pastorem rustica turba,
Corpora ubi hibernum perflantibus aethera ventis
Ponere vix poterant: sese tam pestifer aër
Perpetuas inter densae caliginis umbras
Vallibus ex udis supera ad convexa ferebat;
Nunc aestu in rabido mediisque caloribus audent
Ducere securos per amica silentia somnos
Sub platano strati aut umbrosae tegmine fagi,
Quin metuant nebulas, et noxia flamina membris.
Ergo molle pecus circum balatibus auras
Implet, et in pratis attondet mollibus herbas,
Dum Dryadas inter gracili Pan ludit avena.
At formosa Ceres laeto sociata Lyaeo
Ruricolisque diis, quoquo vestigia portas
Visurus tua dona, parant tibi debita serta,
Atque iterant laudes, tolluntque ad sidera nomen.
Tu vero, collesque altos camposque patentes
Arboribusque satisque vides dum sponte virere,
Quae tacitum sentis tentantia gaudia pectus?
Scilicet, his quondam fortes crevere Sabini
Artibus, his coelo Romana potentia vires
Extulit, his etiam sub te nunc Thuscia surgit.
Cuncta vigent jam laeta: gemunt sub pondere plaustra
Pressa gravi, fructusque ferunt dum ruris amici
Quo libitum domino, tuto praeit aurea calle

Digitized by Google

Libertas longo post tempore cognita terris.
Hanc sequitur Maja genitus dator ille bonorum,
Atque acuens hominum corda auri ardentis amore.
En hujus cuncti auspiciis felicibus acti
Incumbunt operi, variis atque artibus instant
Noctes atque dies, certantque ingentibus orsis
Pro se quisque viri turpem depellere longe
Pauperiem. Secat ille salum, mercesque petitas
Finibus ex aliis secum vehit, atque morantes
Increpitat Zephyros: ille altam exscindere sylvam
Antiquas volucrum latebras sedemque ferarum
Gaudet, et impresso cogit mollescere ferro
Pinguia telluris non tactae viscera, ut almos
Vivacis truncos oleae malosque feraces
Ponat, ubi steriles surgebant frondibus alni.
Hic vivos aera in vultus spirantiaque ora
Mutat; hic effingit varias in marmore formas,
Atque novos tabulis inducit ab arte colores
Vincere naturam certans; hic serica pingit
Stamina, vel tenuem texens imitatur Arachnem,
Ornatusque parat molles curamque puellis.
Jamque alius propior scandens fulgentibus astris
Ventorumque vias superans, et nubila celsa,
Omnia per magnum late radiantia mundum
Sidera metitur radio, viresque trahentis
Solis, et implexos astrorum dispicit orbes,
Defectusque ortusque docet variosque meatus.
Quot lux se scindat fila in diversa? quis illam
Impetus in terram solis detrudat ab axe
Tam celeri lapsu? quae vis inducere cogat
Omnigenos rebus forma variante colores?
Nec minus et Trivice imperium super aequoris undas,
Quo fluit Oceanus refluitque immensus, et aestu
Alterno fervet, certus notat, omniaque alto

d by Google

Quae coelo terrisque videt miracula rerum,
Ingenio subdit, numerisque atque arte revincit.
Ast alius leges, aeternaque munera clarat
Justitiae, queis alma Themis, queis candida gaudet
Illa hominum custos Astraea. Hic Paeonis artes,
Hic colit Aonidas Phoebumque, et tempora myrto
Cinctus hyanteo perfundi flumine gestit,
Invidiamque premens et inania murmura vulgi.
Fervet ubique labor: ceu sudo vere per agros
Quum pictae glomerantur apes, et florea libant
Germina, pars ceras condit, pars dulcia stipat
Mella cadis, reparatque hyemis durissima damna.
Nec mora, nec requies ulla est: late omnia circum
Prata sonant fontesque ultro citroque meantum
Agmine. Stat medius rex ipse, et limine ab alto
Observans damnatque moras, laudatque laborem.
Talis et ipse, licet si res componere parvas
Grandibus, insinuans populorum in corda tuorum
Vimque animosque novos, eadem torpere veterno
Haud sinis, at pulcro famae succendis amore.
O Flora, o Thuscae caput ipsa et gloria gentis,
Nunc licet aetherias tibi frontem attollere in auras,
Tyrrhenasque urbes inter contendere primum
Et decus et laudis nomen! Tu, scilicet, una
Ante alias sentis benefacta ingentia tanti
Principis. Ecquis honos, ecqua est laus omnibus oris
Per terras late, quam non pulcherrima jactes?
Dic age, sic vitreo laeteris flumine semper,
Naturaque soli, coelique tepentibus auris,
Industrique hominum cultu, dic unde profecta
Haec adeo secura quies, cui commoda vitae
Debes tanta tuae? Num te Jovis inclyta proles
Illa omnes inter divas sapientior una
Pallas amica regens tranquilla per otia servat?

Quid loquor? ah! valeant nunc vana insomnia vatum;
Falsaque Pierii celebrata in vertice Pindi
Nomina. Non Pallas, non quidquid Graecia divûm
Extudit hinc ullam laudis decerpere partem
Audeat, aut comitem tantis sese addere rebus.
Austriacae hoc virtutis opus, quae maxima sese
Extulit augustis nutrita in sedibus olim,
Vindobonam qua lambit aquis argenteus Ister.
Illic Caesareo (1) regina e sanguine creta,
Seu dea, seu mulier, dîs certe aequanda vel ore
Vel magnis animi virtutibus inclyta floret,
Cui non ulla parem viderunt secla, neque ulla
Credo equidem seris quondam volventibus annis,
Tempora Saturni redeant si laeta, videbunt.
Illa opibus dives fortunae ac ditior alto
Ingenio omnigenis excellere laudibus omnes
Optavit gnatos, sceptrisque hanc provida avitis
Praeposuit semper curam: nec maxima bella
Armorumque vices potuere avertere mentem
Progenie a dulci, quin pulcrae semina laudis
Cum primo insereret natorum in pectora lacte.
Et nunc illa quidem, qualis Berecynthia mater,
Quum vehitur curru magnum turrita per orbem
Felix prole deûm coeli supera alta tenentum,
Gaudet ovans, natisque videt late undique laetam
Europam florere suis, et tollere ad alta
Sidera laetitiae tanto pro munere voces.
Aspice, Lutetiae qua magnae Sequana magnus
Moenia tranquillis labens interfluit undis,
Inter plaudentum populorum vota corusco
Reginam (2) invectam curru. Quae gratia vultu

(1) *Maria Theresia P. F. A. Caroli VI. Imp. Filia, et Francisci I. uxor etc.* — (2) *Maria Antonia Arch. Aust. Ludovici XVI. Galliarum Regis conjux.*

Majestasque sedet; matris quantum instar in illa est!
Circumstant Charites, et pubes Gallica sese
Fundit in occursum, nec lilia spargere cessat
Mixta rosis, quacumque oculos pulcherrima vertit.
Quando erit, et gnatis ut gaudeat? o bona coeli
Numina, queis ingens Gallorum gloria curae,
Hoc quoque muneribus tantis super addite munus,
Parvulus augusta ludat Delphinus in aula.
Aspice et Euboico pulcram qua litore tollit
Parthenope frontem. Viget illic candida (3) *nympha*
Austriaca de stirpe, atque educat aurea regi
Illustres gnatos, qui quondam ingentibus orsis
Implebunt Italas annis felicibus urbes
Magnanimo genitore armis nec pace minores.
Illam Nereides, illam admirantur euntem
Najades effusae Sebethi e gurgite, et illam
Ipsa etiam Siren, ipsa et colit umbra Maronis.
Quo me Parma vocat? quo me rapit avia longe
Pannonia? Austriadis magnae illic altera (4) *proles*
Borbonio juncta est juveni; juncta (5) *altera forti*
Saxonidum de gente viro, maternaque late
Per populos dat jura, viamque affectat Olympo
Utraque. Quid fratres? quid te, maxime (6) *Caesar,*
Praetereo indictum, sacras cui laurea cingunt
Serta comas, subditque suas Germania vires?
Hic vir, hic est, nullus quo dextra fortior olim,
Clarior aut virtute ultra Garamantas et Indos
Proferet imperii nomen, celebrataque vincet

---

(3) *Maria Carolina Ludovica Arch. Austr. uxor Ferdinandi IV, utriusque Siciliae regis.* — (4) *Maria Amalia Arch. Aust. nupta Hisp. Inf. Ferdinando I. Duci Parmae, Placentiae etc.* — (5) *Maria Christina Arch. Aust. uxor Princ. Reg. Sax. Alberti Casimiri Ducis Teschen. etc.* — (6) *Imp. Caes. Josephus II. P. F. semper Aug.*

Facta patrum, dignus cui tellus serviat, et se
Julia gens tanto victam fateatur alumno;
Viderit Augustum quondam licet, et sua longe
Signa per immensum ferri victricia mundum,
Qua sol exoritur, quaque idem mergitur undis.
Theutonicos (7) *equites alter regit aemulus armis,*
Aemulus et claris (8) *patrui virtutibus, ingens*
It dites cujus Belgarum fama per urbes.
Belligeros alter (9) *populos, quos flumine magno*
Eridanus, quos et placidis perlabitur undis
Mincius argutos pascens in gurgite Cycnos,
Imperio frenat facili, servatque potenti
Justitia; Estensis tollit quo vindice sese
Gens antiqua, potens, Italas celebrata per oras.
Dî, quibus imperium terrarum est, vota precantis
Jam faciles audite, et vestro munere tellus
Ut sit laeta diu, tantam servate parentem
Incolumem: seros videat longaeva nepotes
Assimiles gnatis, magnumque in nomen ituros.
Servate et diae sobolem genitricis in annos
Nestoreos, longumque ipsam succurrere terris
Ne prohibete boni: nondum sensere sat omnes
Auxilium praesens et amicae munera dextrae;
Multa licet tulerint jam praemia, plura supersunt.
Interea, Leopolde, (tibi sic aurea (10) *conjux*
Illa, deûm cura, et claro sata sanguine regum,
Penelope melior, quam casto pectore vincit,

---

(7) *Maximilianus Arch. Aust. Coad. M. Magistri Ord. Theut.* — (8) *Carolus Alex. Loth. et B. Dux, Gubern. Belgii Austriaci etc.* — (9) *Ferdinandus Carolus Arch. Austr. Gubern. Mediolani, totiusque Insubriae Austriacae etc. Maria Beatrix Estensis Arch. Aust. ejus uxor.* — (10) *Maria Ludovica Hisp. Inf. Arch. Aust. Caroli III. Hisp. Regis Filia etc. quam D. O. M. cum viro optimaque prole incolumem diu servet Etruriae.*

DE

BERNARDI ZAMAGNAE

VITA.

Bernardus Zamagna anno MDCCXXXV patricio genere natus est Rhacusii, in ea scilicet urbe, ex qua tot viri clarissimi prodierunt. Acri ingenio, praeclarisque animi dotibus exornatus, quum decimum octavum ageret aetatis annum, Romae ingressus est Societatem Jesu, in qua ab immortalibus suis civibus Raymundo Cunichio in Latinis Graecisque litteris, et a Rogerio Boscovichio in rebus Physicis et Mathematicis est eruditus. Ad poësim natus quum esset, continuo luculenta dedit indicia, quantam progressu temporis e Latinis versibus laudem esset consecuturus; eximium enim de Aucupio accipitris poëma vigesimo aetatis anno confecit. Post Philosophiae curriculum a moderatoribus Societatis de more addictus est magisterio primum Interamnae in Umbria, deinde Liburni in Etruria, ibique condidit poëma de Echo duobus libris comprehensum, quod Romae editum est anno 1764 ex typographia Komarech magna commendatione sapientum. Non

ita multo post Echo *subsecuta est* Navis aerea, *aliud poëma in duos pariter libros distributum, et* Elegiarum Monobiblos de magna Dei Matre, *quae omnia excusa sunt Romae a Paulo Junchio anno* 1768, *plaudentibus summis viris Cunichio, Stayo, Bonamicio, aliisque quam plurimis. Post annos quinque Romam est arcessitus, ut Theologiae operam daret, quo studio magna cum laude absoluto, Senas missus fuit, ut in Collegio Ptolemaeo humaniores literas traderet. Odysseae versionem, quam Romae jam inchoaverat, magna animi contentione in ea urbe persecutus est, perfecitque; ante tamen quam illam publici juris faceret,* Scutum Herculis, *ex Hesiodo Latine versum, Senis vulgare voluit, judicium doctorum hominum exploraturus de sua interpretandi vertendique ratione. Quam ubi ab omnibus vehementer probatam perspexit, Odysseam in eadem Senarum urbe per fratres Pazzini Carli anno* 1777 *in lucem dedit Petro Leopoldo Austriaco magno Etruriae Duci venustissimo carmine nuncupatam, adjecitque doctissimam praefationem, in qua de Homero, de officio interpretis, et de sua diligentia in perficiendo opere elegantissime disserit. Summa laus ex hoc opere Zamagnae obvenit. Nam praeterquam quod optimi interpretis partes explevit, praeterea concinnis, numerosis, grandibus, atque Homero dignis carminibus omnia expressit ea prorsus felicitate, qua Ilias a Cunichio paulo ante expressa fuerat. Ex quo factum est, ut Latinarum Iliadis, et Odysseae versionum, quotquot antea prodierunt, omnium pulcherrima duobus Rhacusinis civibus debeatur. Interea quum Zamagna, extincta Societate soloque habitu immutato, Senis adhuc immoraretur religiosae vitae tenacissimus, atque in Hesiodi, Theo*

critti, Bionis, et Moschi interpretationem sedulo incumberet, ab Imperatrice Maria Theresia Mediolanum vocatus est, ut Graecas literas in ea urbe doceret. Itaque anno MDCCLXXVII magno dolore Senensium, qui non solum propter multiplicem doctrinam, sed etiam propter eximias animi dotes impense illum diligebant, ex Etruria Mediolanum se contulit, et continuo omne tempus, quod a docendo supererat, ad absolvendas atque limandas Hesiodi Graecorumque Bucolicorum poëtarum interpretationes indefessus transmisit. Quapropter anno 1785 autumnalium feriarum tempore Parmam profectus typis Bodonianis edidit HESIODI OPERA *doctissimis commentariis, ac notis illustrata, eaque elegantissimo heroico carmine Archiduci Ferdinando Austriaco Insubriae Proregi dicavit. Anno autem 1792* OMNIA IDYLLIA THEOCRITI, BIONIS, ET MOSCHI *iisdem Bodonianis typis vulgavit. Haec sunt opera, quibus aeternam sibi famam Zamagna condidit. Extant et alia minora, quibus profecto solis viri cujuscumque nomen clarescere posset, quaeque a nobis hic recensentur: 1.° Tiberio Burghesio Senensium Archiepiscopo renunciato oratio in Collegio Societ. Jes. habita a Bernardo Zamagna Rhetoricae Praeceptore IV. Kal. Sext. ann. 1772. Senis; 2.° Oratio in funere Rogerii Boscovichii habita XII. Kal. Junii a Ber. Zamagna Patr. Rhac., Rhacusii 1787; 3.° Epistolae B. Zamagnae Patr. Rhac. scriptae anno 1792, et 1796. Has excudebat Venetiis Antonius Curti Jacobi F. 4.° Elegiae complures, Idyllia, Hendecasyllabi, atque Epigrammata, quae omnia Franciscus Maria Appendinus Sholarum Piarum collegit, ediditque Jaderae anno 1830, praemisso* de vita et scriptis Bern. Zamagnae commentario, *in quo fuse et distincte ex-*

Digitized by Google

posita ea omnia reperiuntur, quae pertinent ad Zamagnam. Sed ad ipsum jam redeamus. Postquam Mediolani in magna apud omnes existimatione, ac benevolentia annos decem transegerat, negotiis domesticis Rhacusam accitus est brevi ad suam cathedram rediturus. Sed patriae amore illectus omnem non modo cathedrae, sed et Italiae cogitationem deposuit, et Graecae linguae docendae munere abdicato, inter suos consistere deliberavit et statuit. Quum per id tempus magnus Boscovichius Mediolani decessisset, et Rhacusinus Senatus publicas magnificasque illi exequias decrevisset, Zamagna delectus est, ut immortalis civis ingenium, reperta et virtutes Latina oratione prosequeretur, quod praestitit summa sui etiam ipsius commendatione. Paulo post ob grave Reipublicae negotium Romam ad Pium VI. P. M. legatus est, uti antea, quum Senis privatus ageret, ad Petrum Leopoldum magnum Etruriae Ducem legatus fuerat ab eodem Senatu, qui etiam Zamagnam ad Episcopatum Tribuniensem, et Mercanensem delegit, quam dignitatem vir modestissimus recusavit: tanta erat opinio, quam de ejus prudentia, doctrina, ac virtute habebant Rhacusini optimates! Recusare tamen non potuit Capitularis Vicarii munus sibi a Collegio Canonicorum, quamvis non esset de eorum numero, suffragiis cunctis delatum; quo tam sapienter, sancteque perfunctus est, ut postea duo subsequentes Archiepiscopi Vicarium generalem nominaverint, ejusque opera ac consiliis per quindecim annos magna utilitate usi sint. Caeterum haec erat Zamagnae vivendi ratio, qua certe nulla poterat esse jucundior, si menses illos excipias, quibus herpete singulis fere annis laborcba'. Optimi Sacerdotis officia ad exem-

Digitized by Google

plum implebat, in lectione non parum temporis insumebat, amicos conveniebat, vel ab illis conveniebatur, statis horis deambulabat, et quum venatione plurimum delectaretur, ruri per autumnum commorabatur totus in coturnicibus, palumbibus, et perdicibus. Quum praeterea illa omnia, quae ad vitae usus necessaria sunt, sibi abunde suppeterent, ad octogesimum quintum aetatis annum placidissime vixit. Repentina morte sublatus est XII. Kalend. Maj. anno MDCCCXX. Fuit Zamagna apprime carus Principibus Domus Austriacae, habuit sibi necessitudine devinctos eos omnes praeclaros viros, qui in Italia praesertim vel dignitatis gradu vel doctrina eminebant, et a suis civibus colebatur. In sermone facundiam, in vestitu decorem, in vultu gravitatem praeferens erat comis, officiosus, modestus, et laudis parcissimus.

RATIO OPERIS

LECTORI AB INTERPRETE

REDDITA.

Vetus est, amice lector idemque erudite, opinio jam usque ab Ennii Terentiique ducta temporibus, eaque et Italorum deinceps, et omnium cultarum gentium firmata consensu, eos literis praesertim humanioribus prodesse plurimum, qui, quæ praeclare aliena lingua fuere scripta, in aliam aeque recte transferunt, id est, res pulcherrimas paucis cognitas et exploratas intellectui plurimorum atque usui accomodant. Nam quum omne humanitatis studium duabus rebus maxime constet, exercitatione nimirum et imitatione, fieri nequit, quominus sit perutilis ille labor, quo et necessario stili elegantiam diligenter exercemus, et optimum exemplar, cujus tamquam formam scribendo exprimere conamur, aliis ad imitandum lingua conversum usitatiore proponimus. Sed quoniam plerosque viros summos vel ipsius rei difficultas, quae certe magna est; vel ipsa molestia, gravis profecto, in alienis semper insistendi vestigiis, decursu temporis ab hoc scriptionis genere avocavit, factum est, ut homines nec ingenio florentes, nec satis literis perpoliti

hanc sibi arrogarint provinciam, eamque laudem, quae hinc olim a doctis tantum viris ingenioque abundantibus petebatur, male vertendo corruperint omnem atque foedaverint. Quicumque enim poterat quidpiam a se ipso excogitatum proferre, malebat auctor, quam interpres haberi; qui vero per se ipse nihil valebat, aliena potius corrumpere amabat, quam omnino quiescere. Quamobrem etiam inter sapientes exorta est dissensio magna de toto hoc genere interpretandi. Etenim alii putant, extingui omnem in scribendo ardorem in iis oportere, qui libere nequeunt excurrere, quo eosdem mentis impetus ingeniique vis trahit quodammodo ac proripit: alii autem affirmant, servari omnino non posse, si elegans velit esse interpres, sententias easdem verborumque proprietatem, quibus auctor usus est. Itaque consequi necessario, ut omnia aut enervia sint, aut multum ab exemplari discrepent. Latine vero qui id faciat, eum non hominibus, quibuscum vivit, sed mortuis nihilque jam sentientibus scribere vociferantur. Quid quod etiam inventi sunt, qui vetera vertentes, ne verbum credo pro verbo non redderent, prosa oratione poëtas non versibus interpretati sunt, rerum videlicet soliciti magis, quam vocum numerique suavitatis? Quod quidem quam recte fecerint, ipsi videant; mihi certe summopere displicet. Cur enim conari non debemus, si efficere possimus, ut et eodem igne mentisque calore, quibus auctor aestuabat, correpti videamur; et eadem versuum elegantia, qua graece scriptae sunt, latine (ea nimirum lingua, quae adhuc et florentissima est, et in tanta linguarum diversitate habetur una tamquam communis hominum conciliatrix, ac veluti quoddam doctrinae vinculum) res interpretatas exhibeamus? Cur unam tantum rerum utilitatem, non etiam verborum venustatem persequamur, solumque animi, non aurium quoque voluptati serviamus? Id quidem cum alii

Digitized by Google

multi literati homines egregie praestiterunt, tum praeclarissime Raymundus Cunichius vir doctissimus mihique familiarissimus. Et quoniam tu, amice lector, anno proxime elapso latinam ab eo Homeri Iliadem habuisti editam, tantaque felicitate perfectam, ut nata in Latio, non inserta videatur; Odysseam nunc habe latinis itidem versibus a me expressam, eaque, qua potui tanti viri et exemplo et aemulatione incensus, diligentia perpolitam. Utrumque certe dignum est opus, quod multorum cura et explicetur et convertatur. Ac si in Iliade singularem quamdam magniloquentiam et divinam granditatem es admiratus; magnam atque incredibilem prope rerum varietatem in Odyssea mireris necesse est. Equidem illam, quum sit fere tota in describendis Graecos inter Trojanosque atrocissimis proeliis, si immenso cuidam flumini saxa inter rupesque maximo cum fragore decurrenti comparavero, nihil alienum ab ejus natura me dixisse arbitrabor. Hanc vero, quae in varia Ulyssis itinerum erroremque per tot annos narratione versatur tota, fluvio aeque magno, sed tranquillo pacatoque cursu labenti similem dicere non dubitabo: ut mihi in utrumque poëma intuenti summus ille Graecorum poëtarum princeps Homerus videatur voluisse nobis duo genera epici carminis ad imitandum proponere, alterum sublime ac magnificum, aequabile alterum ac temperatum. Quod et vidisse prius et videtur et probasse Virgilius, qui cum semper ante oculos inter scribendum habuit Homeri carmina, tum suam ita partitus est Aeneidem, ut priores sex libri ex duodecim, quibus tota continetur, Odysseam referrent, posteriores Iliadem. Neque vero timuit vir divino ingenio praeditus atque arte maxima, ne cuiquam in mentem veniret, priores Aeneidis libros propterea languidiores ac prope senium redolentes judicare, quod non obstreperent tubarum armorumque sono. Noverat enim o-

Digitized by Google

mnem poëtae vim atque adeo laudem in eo sitam esse, ut quamque rem convenienter tractet: id qui fuerit a principio ad finem usque assequutus, illum egregie muneri officioque suo satisfecisse. Quamobrem dicant per me licet cum Longino fastidiosiores quidam ac morosiores poëtarum judices quidquid ipsis collibuerit: nullius erit apud me auctoritas tanta, ut quod ego videam poëma omni semper antiquitati summopere placuisse, mihi quoque ceterisque recte mecum sentientibus non probetur, praesertim etiam quum et Aristoteles et Q. Horatius Flaccus poëticae facultatis disceptatores acerrimi ex utroque Homeri carmine et inveniendi et disponendi et ornandi exempla promiscue desumant, aliisque imitanda proponant. At Ilias magis quodammodo tragica est, Odyssea pacatior. Sit ita sane; et Achilles furiosior, quam Ulysses. Illic coelum ac tellus, mare et sidera, dii atque homines, omnis tandem rerum natura ardere interdum et conflagrare videtur: heic vero sedata omnia, crebrae narrationes, fictionesque rerum personarumque, quae nec fuerunt usquam terrarum, nec fortasse esse potuerunt. Atqui ita esse conveniebat; iique omnes, quos laudes bellicae magis delectant, quam quae in pace prudenter sapienterque gesta aut audimus aut legimus, Ulyssi Achillem praeponere non dubitabunt. Quibus vero mira quaedam providentia in periculis praevidendis, summa in vitandis fugiendisque dexteritas, ac maxima in rebus omnibus aggrediendis conficiendisque alacritas placet, nae illi Odysseam adamabunt magnoque habebunt in pretio, eamque ut delicium exosculabuntur suum. Sit igitur nobis fixum hoc atque certum, nec ea, quae in Iliade continentur, neque ea, quae Odyssea complectitur, aliter debuisse tractari, quam sunt ab Homero descripta atque exornata. Si enim alterius laudes alteri fuissent eaedem datae, non duo quidem generis diversi, sed ex duo-

Digitized by Google

bus unum atque idem poëma diversi nominis coaluisset. Et sane Horatius, postquam Lollio familiari suo graecisque literis erudito affirmasset, Homerum quid sit pulcrum, quid turpe honestumque docuisse plenius ac melius philosophis et Stoicis et Academicis, inquit:

Fabula, qua Paridis propter narratur amorem
Graecia Barbariae lento collisa duello,
Stultorum regum et populorum continet aestus.
Antenor censet belli praecidere causam.
Quid Paris? ut salvus regnet vivatque beatus,
Cogi posse negat. Nestor componere lites
Inter Peliden festinat et inter Atriden:
Hunc amor, ira quidem communiter urit utrumque.
Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi:
Seditione, dolis, scelere atque libidine, et ira
Iliacos intra muros peccatur et extra etc.

Haec quidem de Iliade vir ille accerrimus in judicando; clarissimeque patet cuique haec carmina legenti, eum voluisse nobis significare totam Iliadis fabulam, quum inter fortissimos reges agatur res, maxime ad concitandos inflammandosque animorum motus valere. Quid vero de Odissea dicat, audiamus:

Rursus quid virtus et quid sapientia possit,
Utile proposuit nobis exemplar Ulyssem:
Qui domitor Trojae multorum providus urbes
Et mores hominum inspexit, latumque per aequor,
Dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa
Pertulit, adversis rerum immersabilis undis.
Sirenum voces, et Circes pocula nosti,
Quae si cum sociis stultus cupidusque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis et excors,
Vixisset canis immundus, et amica luto sus;

et caetera, quae nosti opinor. Videsne igitur rem heic aliter omnem procedere: nullas esse potentissimorum regum inimicitias, populorumque dissensiones, nullos armorum strepitus proeliorumque aestus, nullas heic denique causas, quibus aut concitati sedantur, aut incenduntur pacati legentium animi? In eo totus poëta est, ut absolutissimum cuivis hominum generi variae cujusdam admirandaeque virtutis ac sapientiae specimen exhibeat; atque idcirco Ulyssem ille suum per omnes fere acerbissimae fortunae calamitates gravissimas salvum tandem atque incolumem deducit in patriam multis atque magis obsessam periculis, ut nullam esse ostendat rerum adversarum vim tantam, quae ab homine sapiente atque industrio vinci superarique non possit. Itaque et Ilias grandiori stilo, quum magis sit, ut graece dicam, παθητικη; et temperatiore, quum sit magis ἠθικὴ, describenda erat Odyssea. Vitia enim ut fugiamus, praecipitesque animi motus, omni verborum copia ac sententiarum gravitate eorundem deformitas est demonstranda: contra ut virtutem sequamur, quae ipsa per sese valet plurimum, sufficit ejus pulcritudinem nativis quibusdam coloribus delineatam ponere ob oculos, eumque qui sit usus eadem, felicem consequi debuisse finem, multarum rerum ad id facientium apta dilucidaque narratione ostendere. Atque ego quidem, an hoc non multo sit difficilius recte facere, quam primum illud, vehementer dubito. Illic enim, quum mens furore illo poëtico aut potius igne incaluit, plena etiam virium ac nervorum quodammodo oratio ipsa feratur necesse est: heic vero, quum pacatior sit ac tranquillior animus, ut sunt remissiores commiserationis quam iracundiae motus, ne langueat oratio atque concidat, maxima cavendum est providentia. Quod etsi Homero feliciter contigisse omnes harum re-

rum periti aestimatores ultro fatentur; tamen ne mihi ejusdem carmina latinis verbis interpretanti non aeque feliciter contingat, magnopere formido. Cujus enim ingenii tanta vis esse possit, ut in hoc ipso, in quo ille totius antiquitatis consensu incredibili excelluit, se cum illo conferre et quasi certare non dubitet? Atqui ita profecto est: qui aut orationem interpretatur aut poëma, in quibus non tantum sententiae explicandae suscipiuntur, sed virtus omnis atque forma exprimenda est, ille id pollicetur sibique proponit, ut, si fieri possit, eadem semper cum dignitate atque elegantia tum verborum, tum figurarum, qua sunt ab oratore vel poëta dicta, interpres efferat. Ac proinde nemo non videt summa illi esse opus, praeter omne artificium ejus rei, qua de agitur, utriusque linguae et facultate et copia: quo instructus praesidio possit optime pervidere, quam vim quaeque habeat vox; sententiasque singulas, tamquam si auctor illa ipsa, quam tu ad scribendum selegeris, utatur lingua, liberaliter ac generose enunciare. Nihil in ulla parte servile, nihil hiulcum, nihil absonum, nihil per vim intrusum; omnia esse debent libera, omnia plena, omnia suavia, ac suo loco suoque in lumine collocata: color denique, ut ita dicam, atque habitus et verborum et sententiarum tamquam succus quidam atque sanguis per totum operis corpus ille idem transfusus appareat. Hoc illud nimirum est, in quo dicebam hujus sermonis initio nobis esse elaborandum, si placere velimus; neque aliam esse causam duco, cur in tanta interpretum copia paucissimi sint dignique habeantur, quorum res scriptae cum utilitate ac voluptate legantur, nisi quod aut laboris impatientia, aut virium inopia id efficere vel neglexerunt, vel non potuerunt. Imo fit saepe, ut quem auctorem sua lingua disertissime loquentem fueris paullo ante admiratus, ejusdem te misereat foedissime balbutientis ignavia interpretis, aut

potius socordia, vel quod singulas voculas atque adeo apices putidius consectatur, vel contra effrenata quadam libidine multa detrahit, multa addit, susque deque vertit omnia. Itaque volo in interprete judicium acre, atque eximiam in ea facultate scientiam; volo maximam et ejus linguae, qua usus est auctor, et ejus, in qua ipse scribit, peritiam; volo denique non festinationem in illo, sed obstinati quamdam animi perseverantiam: potissimum vero haec duo generatim caveat, nihil ut addat, nisi quod lucem aliquam afferre possit; nihil ut praetermittat, nisi quod satis jam dictum sit. Haec opinor qui adjumenta attulerit, et in poëtarum lectione fuerit exercitatus, nae ille ad hunc laborem paratus accedet, optimamque literis navabit operam, ac tandem illud Euripideum apud Ciceronem sibi crebro repetet:

Suavis laborum est praeteritorum memoria.

Ain' vero? Pergin' tu tantum studii, tantum diligentiae, tantum in facultatis interprete requirere? Ego vero omnia haec debere illi inesse, et multo etiam plura censeo, ob eamque causam jam me ipsum ferme imprudentiae ac temeritatis condemno. Age vero, ipsum Odysseae initium contemplare: facilene tibi esse negotium videtur, primos illos graecos versus latinis aeque elegantibus exprimere? At si stilum ad scribendum advertas, profecto longe majorem, quam suspicaris, difficultatem experiere. Herculi clavam facilius extorqueas, quam Homero versum, ajunt solitum fuisse dicere suis Virgilium obtrectatoribus: quod quam verum sit, tute ipse per te videas, volo. En primos Odysseae versus:

Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
Πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε.

Digitized by Google

Virum mihi dic musa versutum, qui admodùm multum Jactatus est, postquam Trojae sacram urbem evertit.

Heic graeca verba latinis singula respondent: quid dubitas? manum admove atque experire. Ego vero, inquit, me et facile expediam et sine vitio: ita enim dicam cum Horatio:

Dic mihi musa virum, captae post tempora Trojae
Qui mores hominum multorum vidit et urbes.

Praeclare vero dixeris ita, si ad id, quod eo loci Horatius facere instituerat, animum advertas; si autem Homeri verba acutius introspicias, fortasse non recte. Dii boni! tantamne etiam feremus arrogantiam? arrogantiamne dicam an impudentiam singularem? tu ut Horatium illum Flaccum, quem et quantum poëtam, sancte Jupiter ac Minerva! non probes; tu ut illius versus reprehendas, tu ut respuas? At ego nihil istorum; et qui hosce versus ex libro XII. de Sirenarum cantu a M. Tullio ita conversos:

... Nemo haec transvectus caerula navi est,
Quin prius adstiterit vocum dulcedine captus;
Post variis avido satiatus pectore musis
Doctior ad patrias lapsus pervenerit oras.
Nos grave certamen belli clademque tenemus,
Graecia quam Trojae divino numine vexit,
Omniaque e latis rerum vestigia terris etc.

ex ejus libro V. *De Finibus* vel furari vel rapere non dubitavi, ut me alienis, tamquam illa vetus cornicula, coloribus ornarem; multo minus duos versiculos a tanto poëta mutuos accipere dubitassem. Dicam clarius: illos ego versus et vehementer probo, et omni laude ac commendatione dignos existimo; tamen justa causa est, cur

illorum mihi usum interdixerim. Quid enim, rogo, tum agebat Horatius? Objurgabat nempe ineptum quemdam scriptorem Cyclicum, qui quum turgidius esset poëma ita auspicatus:

Fortunam Priami cantabo et nobile bellum etc.

ingens nescio quid ac magnificum, quum meras ageret nugas, sibi dixisse videbatur: illi proinde sic Horatius subjungit:

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

deinde ait continuo:

Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte:
Dic mihi musa virum, captae post tempora Trojae
Qui mores hominum multorum vidit et urbes.
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat
Antiphatem Scyllamque et cum Cyclope Carybdin.

Videsne hunc optimum ac sapientissimum et effectorem artis poëticae et magistrum hoc loco non Homeri Odysseam ea, qua par erat, diligentia interpretari, sed ampullas et sesquipedalia verba fundentem illum Cyclicum coarguere exemplo ab initio Odysseae desumpto? Huc illa spectant: *Non fumum ex fulgore etc.* Imo mihi dedita opera ipsum illud principium, quo magis inepti hominis fastum ac tumorem ridiculum exhiberet, extenuasse videtur ita, ut nihil humilius, nihil pressius, nihil esse possit modestius. *DIC:* Monosyllabon invenit, quo et nullus initio epici carminis usus est poëta, et ni-

Digitized by Google

hil esse potest gracilius. *DIC MIHI*: litera *I*, nulla vocali alia interposita, mirum quantum faciat ter repetita ad exilitatem soni. Perbelle quidem ad rem vates prudentissimus: at si graeca verba cum latinis conferas, quamvis idem utraque significent, non eodem certe modo etiam auribus sonant.

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, μοῦσα etc.

plenum habent nescio quid ac sonorum, nec multum discrepant ab iis Virgilii:

Arma virumque cano etc.

Contra vero haec:

Dic mihi, musa, virum etc.

minutulum quiddam, aut ad summum molle et pastoritium, nisi vehementer fallor, videntur sapere. Quid plura? putasne, si interpretis partes heic tuendas suscepisset Horatius, vocem illam πολύτροπον, cujus multiplex est apud Eustachium significatio, et latine aut experientem, aut gnarum et industrium ac ad tempus atque locum accomodantem semper ingenium dicere possumus, fuisse relicturum quasi supervacaneam atque ad explendum versum ab Homero appositam? Itane illum parum intelligentem arbitraris, ut non videret homo sagacissimus eandem non posse sine flagitio contemni ac praeteriri? Est enim ea vox tamquam character quidam aut nota, quae illius viri, cujus poëta res gestas narrandas pollicetur, naturam atque ingenium designat. Quid quod et illa, ὃς μάλα πολλὰ πλάγχθη, quae plurimum ad commiserationem valent, omnino praetermissa sunt? Mit-

to ea: *captae post tempora Trojae;* ubi quamquam Homerus rei bene gestae potissimam Ulyssi laudem videatur tribuere, non tamen nescio posse subaudiri *a se captae*, aut aliquid aliud hujusmodi, quemadmodum et ego ipse in mea versione subaudiri volo *sibi;* dixi enim: *post eruta Trojae Pergama*. Cur ista quaeso omnia, quae incurrunt in oculos, si non peccata ac vitia, certe non laudanda maxime et probanda in duobus hisce versiculis summus poëta sibi quodammodo passus est excidere atque effugere? Non aliam profecto ob causam, nisi quemadmodum initio dixi, quod non latine vertendam sibi proposuerat Odysseam ut fidus interpres, sed turgidiorem reprehendendum poëtam ut artis magister optimus. Caeterum haec minutius ac fortasse plus aequo religiosius persequentem quum videris, nolim ex eorum secta atque haeresi me esse arbitrere, qui nefas atque scelus continuo clamant commissum esse ab interprete, si unam tantum litterulam mutet, si relinquat voculam, si apicem detorqueat. Apage istas nugas, quae a semidocto aliquo Graeculo et vocularum quasi venatore fortasse possunt laudari; ab hominibus cordatis vereque sapientibus magnopere vituperantur, quaeque optimarum suavissimarumque rerum non ornamenta, sed pestis quaedam acerbissima ac venenum esse dicendae sunt. An, ut alios omittam, illum summum eloquentiae principem M. Tullium dignum praeter caeteros, unde in omni recte dicendi ratione et praecepta et exempla petantur, nescimus ita vertisse illas Demosthenis atque Aeschinis orationes vere Atticas, ut magis orator, quam interpres esse videretur? Easdem ille sententias et earum formas tamquam figuras servavit; verba ad latinam consuetudinem aptavit, ut nimirum essent eadem quod spectat ad genus atque vim, non vero quoad numerum atque speciem: *non enim*, ait, *ea me adnumerare lectori putavi oportere, sed tamquam appen-*

Digitized by Google

dere. Itaque statuamus oportet, si tanti viri quidquam auctoritas apud nos valet, ut debet valere plurimum, eum qui hoc pacto in aliorum scriptis interpretandis, praesertim si ad literas humaniores pertinent, se gerat, praeclare fungi munere officioque interpretis. Atque in eum jam locum me esse paullatim delapsum video, ut mihi necesse sit pauca de me ipso dicere, deque hac mea, qualiscumque est, Odysseae latina interpretatione. Ego quidem, quamvis ab ineunte jam adolescentia graeca semper cum latinis conjunxerim, quamvis et Homerum et Virgilium, seu natura, seu casu aliquo, primae institutionis prae omnibus semper poëtis adamaverim assidueque triverim manibus; tamen video, quantum mihi adhuc optimarum artium praesidii desit, ut laudabiliter eum, in quem fortasse temere, sed libenter certe, sum ingressus, peragam cursum. Dicam tamen confidentius, sed vere, nullum me laborem subterfugisse, quominus si non perfectus, essem saltem caeteris interpres diligentior; proptereaque illos Horatii versus:

Nec virtute foret clarisve potentius armis,
Quam lingua Latium, si non offenderet unum
Quemque poëtarum limae labor et mora etc.

mihi esse dictos judicavi. Itaque omnem in eo posui curam diligentiamque, ne quisquam posset jure me negligentiae ignaviaeque condemnare. Nihil ergo in te reprehendendum? Imo multa atque magna, quae non satis mea potuit cavere prudentia: aperte autem profiteor atque affirmo, me nullam umquam fugisse limae molestiam, versus omnes et multa die et multa coërcuisse litura, atque adeo eruditorum amicorum arbitrio non tantum decies, sed centies etiam, si opus erat, castigavisse. Interpretes plerosque consului, Eustathium vidi et Stra-

Digitized by Google

bonem. In primis latina ne discreparent a graecis summopere cavi; ubi potui, non vim tantum verborum, quod M. Tullius se fecisse dicebat, sed ipsum paene numerum atque speciem reddidi; genus certe ubique, opinor: breviter brevia, gravia graviter, leniter lenia dixi; omnia denique, ut erant poëtica, poëtice conatus sum exprimere. Addam etiam, fuisse mihi ita semper P. Virgilium ante oculos propositum, ut quod scribebam, nisi illam ejus carminum elegantiam, suavitatem coloremque aliquo modo referret, omnino respuerem ac rejicerem. Quantum vero his rebus omnibus sim consequutus, non est meum judicare: hac de re tuum erit aliorumque judicium, quod fieri velim potissimum ex illorum comparatione, qui hoc eodem in stadio sese exercuerunt, id est latinis versibus sunt Odysseam interpretati. Habes, quod sciam, nonum, decimum, undecimum, duodecimumque Odysseae librum latino carmine elegiaco redditum a Joanne Prassino; habes octo priores libros a Francisco Florido Sabino latinis item versibus conversos; habes denique integram Homeri Odysseam latine heroico carmine redditam a Simone Lemnio Rheto, dicatamque ab eodem Francorum regi potentissimo Henrico II. Horum duos primos mittamus oportet, et quod partem tantum, non opus totum perfecerunt, et quod eorum labores numquam aspicere potui. Scio equidem Franciscum Floridum magnam spem expectationemque sui admirabilem in animis literatorum hominum, ac praecipue illius amplissimi optimarum artium Maecenatis Francisci I. Galliarum regis, cui suos dedicarat libros, excitavisse. Sed vir singulari doctrina atque industria praeditus immaturo fato praereptus nequivit opus, quod inceperat, absolvere: qui si diutius vixisset, nec esset, florente adhuc aetate inimicorum fraude sublatus, magna me fortasse cura molestiaque liberasset. Nam quum fuisset egre-

Digitized by Google

gie suo functus labore, me ab hoc opere suscipiendo deterruisset: multoque melius ille fortasse mihi, quam ego et otio et meae consului famae, consuluisset. Restat igitur unus Simon Lemnius, qui cum ego committendus sum. Hic qualis sit, quidque valeat, non ex me audias, sed ex ejus versibus videas licet. Verum prius Homeri ipsius aliquot carmina recitemus, et ea quidem, quae prima sunt, et in quibus, nondum labore defatigatus, solet diligentior esse interpres atque accuratior.

Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλά,
Πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε.
Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω:
Πολλὰ δ' ὅγ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα ὃν κατὰ θυμόν,
Ἀρνύμενος ἥν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἑταίρων.
Ἀλλ' οὐδ' ὡς ἑτάρους ἐρρύσατο ἱέμενος περ.
Αὐτῶν γὰρ σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο.
Νήπιοι, οἱ κατὰ βοῦς ὑπερίονος ἠελίοιο
Ἤσθιον, αὐτὰρ ὁ τοῖσιν ἀφείλετο νόστιμον ἦμαρ.
Τῶν ἀμόθεν γε θεὰ θύγατερ Διὸς εἰπὲ καὶ ἡμῖν.
Ἔνθ' ἄλλοι μὲν πάντες ὅσοι φύγον αἰπὺν ὄλεθρον,
Οἶκοι ἔσαν, πόλεμόντε πεφευγότες ἠδὲ θάλασσαν.
Τὸν δ' οἶον, etc.

En verba verbis latine respondentia ex versione Bergleriana, qualiscumque ea sit, exscripta:

Virum dic mihi, Musa, versutum, qui admodum multum
Jactatus est, postquam Trojae sacram urbem evertit.
Multorum vero hominum vidit urbes, et mores cognovit,
Multosque idem in mari passus est dolores suo in animo
Juxta aestimans suamque vitam et reditum sociorum.
Sed neque sic servavit socios tametsi cupiens:

Digitized by Google

Sua enim ipsorum insipientia perierunt.
Stulti! qui boves sublimis solis
Comederunt: ille vero eis abstulit reditus diem.
Haec aliqua ex parte dea filia Jovis dic et nobis.
Jam alii quidem omnes, quotquot effugerunt saevam mortem,
Domi erant belloque elapsi atque mari.
Hunc solum etc.

Audiamus jam Simonem Lemnium haec eadem versibus adornantem:

Dic mihi, Musa, virum, qui postquam Pergama Trojæ
Celsa sacrae evertit, populatus moenia flammis,
Classe diu raptus, variisque erroribus actus;
Qui mores hominum multorum vidit et urbes,
Multa quoque et ponto passus, tot adire labores
Compulsus fuerat, tristes sub corde dolores
Dum premit, atque suam defendit puppe salutem,
Eripiens animam, sociosque per aequora vectos;
Et patriae reditus quaerit sub gurgite vasto,
Pellax et vario ingenio praeclarus et armis.
Non tamen ille suos casus pelagique ruinis
Incolumes Ithacae socios deduxit in arva.
Invisi fatis subiere pericula mortis
Ob scelera atque famem. Mactarunt litore tauros,
Prostratosque boves solis, qui sidera lustrat,
Quique globum coeli transit super aethera vectus,
Absumpsere nefas: illis rex ipse negavit
In patriam reditus Titan, mersitque sub undas.
Vix e conspectu Siculae telluris in altum
Vela mari dantes, spumasque sub aere ruentes
Obruit, et pelagi disjecit in aequore nantes.
Horum igitur casus memora mihi musa canenti

Digitized by Google

Calliopea, Jovis proles: exordia cursus
Erroresque sacro revocabo carmine Grajûm.
Argolici rediere duces et Dorica pubes,
Jamque domi laeti, libabant pocula Bacchi
Grajorum proceres, quicumque ferocia fata,
Interitumque viri, Trojae sub moenibus altis,
Assaracaeque duces immania proelia gentis,
Undososque aestus atque aequora celsa carinis
Evasere domos repetentes, patria rura.
Cum solum gelidis Ithacum etc.

Audistin', amice lector? Bene est; quid igitur tibi de his versibus Lemnianis videtur: placentne illi, an aliquid melius desideras? Nihil dices, opinor, de primo versu; nam et Horatii sunt priores voces, et posteriores non displicent, nisi forte requiras illud πολύτροπον omissum, cujus loco irrepsit: *populatus moenia flammis — classe diu raptus* etc.

Multa quoque et ponto passus etc.

praeclare: nam ita et Virgilius, cujus ubique vel invitos ac reluctantes versus in suas partes cogit concedere. Sed quod sequitur: *tot adire labores compulsus fuerat;* quamvis aeque Virgilianum, nullum heic tamen locum habet.

. . . . . *tristes sub corde dolores*
Dum premit, atque suam defendit puppe salutem
Eripiens animam, sociosque per aequora vectos etc.

Dixerat jam ante et quidem recte Virgilius de Aenea:

Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

Sed Homerus nihil heic simulantem aut prementem corde Ulyssem inducit; sed affirmat simpliciter multa eum in mari tulisse incommoda. Quod vero malum est illud:

defendit puppe salutem, eripiens animam etc. Vereor ne parum eleganter sit dictum, *salutem defendere puppe:* nam mitto quod sit alienum a verbis Homeri. Non intelligo etiam, quid hoc loci velit: *eripere animam.* Scio quidem admodum recte dici, eripere animam hosti, ac idem valere, quod hostem occidere; intem eripere animam ex orci faucibus, esse liberare a morte, aut salvare; et hoc fortasse voluit dicere Lemnius. Sed quod addendum erat necessario, reliquit; Ulyssemque nobis nescio plane quam animam eripientem exhibuit. Hoc vero admirandum ac portenti simile:

Et patriae reditus quaerit sub gurgite vasto etc.

Reditum in patriam quaerere scio quid sit; *patriae reditus* mehercle nescio. Male etiam *sub gurgite vasto;* namque aut mari, aut mare navigamus, aut per mare: Urinatorum proprium est quaerere aliquid sub gurgite.

Pellax et vario ingenio praeclarus et armis etc.

Haec omnia praepostera: nam quamvis et pellax fuerit Ulysses et vario praeditus ingenio et praeclarus armis, nihil heic istorum Homerus dixit.

Invisi fatis subiere pericula mortis
Ob scelera atque famem. Mactarunt litore tauros,
Prostratosque boves solis etc.

Equidem minime puto, *subire periculum mortis* idem valere ac *mori.* At vates, Ulyssem, ait, suos non potuisse comites servare, non quod fuissent invisi fatis, sed quod ipsi sua ipsorum culpa dementiaque perierunt, occisis nimirum bobus solis, a quibus ut abstinerent, etiam

Digitized by Google

atque etiam admoniti erant a duce sapientissimo. Illud: *ob scelera atque famem*, erit fortasse simile illi, *pateris libamus et auro*, nimirum ob famem scelestam. Sed quorsum haec:

. . . . . *qui sidera lustrat,*
Quique globum coeli transit super aethera vectus?

Aut nihil addendum erat, aut aliquid, quod esset tolerabilius. Quî etiam sol transeat globum coeli, non satis video.

Vix e conspectu Siculae telluris in altum etc.

Macte, Simon, hoc pulcherrimo Virgilii versiculo! sed quae sequuntur,

Vela mari dantes, spumasque sub aere ruentes;
multum distant ab iis ejusdem Maronis, duabus tantum a te voculis mutatis:

Vela dabant laeti, et spumas salis aere ruebant etc.

Tu enim dixeras *in altum:* quare superfluum est illud *mari.* Elegantissimum hoc *spumas salis aere ruebant:* tuum illud *spumasque sub aere ruentes,* obscurum, absonum atque uno verbo deterius factum. Quomodo autem dixisti, *obruit*, idest *demersit;* quum idem dicas statim, *disjecisse in aequore nantes?* Nabantne postquam obruti fuere pelago? Id credo fieri non posse: vide igitur, quid scripseris.

Horum igitur casus memora mihi musa canenti
Calliopea etc.

Digitized by Google

Haec profecto quicumque legent, quum praecesserit, *disjecit in aequore nantes*, nihilque fuerit medium inter vocem *nantes*, et hanc *horum*, intelligent poëtam heic orare Musam, ut sibi casus memoret sociorum Ulyssis; quum tamen velit, ut eas res omnes, quas proposuerat, *aliqua ex parte* etiam sibi ipsi Musa det posse dicere. Jam haec:

. . . . . *exordia cursus,*
Erroresque sacro revocabo carmine Grajûm;

et quae sequuntur, quantum apta sunt ad augendam libri molem versuumque numerum, tantum valent ad omnem Homeri dignitatem eloquentiamque corrumpendam. Sed infinitus sim, si persequar caetera, quae tibi, et cuivis vel mediocriter graecis literis latinisque erudito vehementer in his Lemnianis versibus, qui plurimis aliis ejusdem interpretis multo sunt meliores, displicebunt. Nihil enim queror, quod nullam Lemnius adhibeat limam in poliendis male tornatis versibus, quod nullum verborum delectum, nullamque latini sermonis venustatem sequatur; quod contorte, implexe, obscure, ac non raro etiam sine ratione syllabarum scribat: hanc illi do veniam; est enim hominis peccatum contra illud Horatii Flacci praeceptum:

Sumite materiam vestris, qui scribitis, aequam
Viribus etc.

Cujus vero est, et quantae audaciae illa effrenata ac ullo sine modo licentia, aut potius libido sententias Homeri ita saepe amplificandi, ut illis, quae interpres adjungit nova, ea, quae dicta sunt ab auctore, omnino obruantur? Quidni? Poëta senem illum Proteum, in quarto libro

haec inducit Menelao vaticinantem, quae heic latine ad verbum expressa excribo:

Tibi vero non est fatale, divine o Menelaë,
In Argo equos pascente mori et fatum obire.
Sed te in Elysium campum et fines terrae
Immortales mittent; ubi flavus Rhadamanthus est,
Ubi facillima vivendi ratio est hominibus:
Non nix, neque hyems multa, neque umquam imber;
Sed semper zephyri suaviter spirantes auras
Oceanus emittit ad refrigerandum homines;
Eo quod habes Helenam, et ipsius Jovis gener es etc.

Eadem ego sic verti:

Te vero nec fata sinent, Menelaë, nec ipsi
Coelicolae quondam patriis occumbere in Argis.
Elisii longe in campos, qua meta recessit
Ultima terrarum, vivum te numina ducent,
Flavus ubi Rhadamanthus, ubi est placidissima vita,
Nec glacies, nec saeva riget nix ulla, nec imber,
Sed zephyros semper spirantes mollibus auris
Sufficit Oceanus, laetae solatia genti.
Haec te certa manet sedes; haec debita sponso
Tyndaridis generoque Jovis felicia regna etc.

Haec mea, de quibus nihil ego dicam. At quanta heic dii boni! effundit loquacissimus pulcherrimi Homerici hujus loci interpresne an corruptor? Audi et patienter, si potes, ferto hanc tantam laureati poëtae loquacitatem:

Nunc ad te et tua magna lubens ad fata revertor.
Non te fata sinunt, Menelaë, o maxime regum,
Ab Jove progenies, proavito occumbere letho,
Atque Argis obiisse diem, generator equorum
Heic ubi ager pinguis, floretque ex ubere glebae.

Te Elysios divi campos intrare jubebunt,
Elysiasque domos: virides mittere per oras.
Heic ubi terrarum liquidis est terminus undis,
Heic ubi flave comas judex Rhadamanthe gubernas.
Heicque locos laetos cernes, et amoena vireta
Fortunatorum nemorum sedesque beatas:
Heicque ferax agris per se fert omnia tellus,
Sponte ferunt homini fruges viridantia rura:
Heic faciles victus arbor praedives opacis
Laeta comis, fulvis semper ditabere pomis.
Heicque nives numquam pluviaeque hyemesque rigentes
Heic semper zephyri molles et leniter aurae
Spirant Oceano missae: recreantur ab illis
Corpora tecta levi afflatu, et florentia nutrit
Membra homini, meliorque heic Eurus, et aether inerrat,
Largitor et campos heic aër lumine vestit
Purpureo, solemque suum, sua sidera norunt.
Amissum ne crede diem: sunt altera coelo
Sidera; sunt orbes alii, lumenque videbis
Purius, Elysiosque magis mirabere campos,
Cultoresque pios. Illic pretiosior aetas,
Aurea progenies habitat, semperque tenebis,
Quod superi meruere semel. Nec mollia desunt
Prata tibi; zephyris illic melioribus halant
Perpetui flores, quos nec tua protulit aetas:
Nempe quod es conjux Helenae, Jovis et gener alti, etc.

Ohæ! jam satis est? pol me occidisti, inquis. Quæ solis octo versiculis Homerus, ut caetera, belle comprehendit; quae novem tu, uno scilicet plus, satis commode expressisti; ille, ut triginta versibus vix explicet, atque interpretetur? Quid hocce aliud, nisi illud apud veterem poëtam

. . . . . *quod Sysiphu' versat*
Saxum sudans nitendo, neque proficit hilum.

Stomachari jam te video, amice lector, ac mihi jure subirasci, quod in his diutius, quam necesse erat, immoratus sim. At ego verebar, ne si dixissem mihi Lemnianam improbari versionem, nihilque ex ejus versibus protulissem, magis invide quam vere id a me quisquam dictum arbitraretur. Quare quum ea satis me culpa et invidiae suspicione liberatum jam videam; hanc totam orationem relinquamus, ac redeamus, unde discessimus. Peto igitur abs te, ut si Lemnii Odyssea latina (quod de perveteri quadam Odysseae versione in Bruto dicit Tullius) est sic, tamquam opus aliquod Daedali, et Livianae fabulae non satis dignae, quae iterum legantur; laborem hunc meum aequo bonoque animo excipias, videndumque judices prius, quam omnino contemnas, quid ipse feram. Nec sane dubito, quin multa futura sint hoc in opere praesertim tam longo tamque impedito, quae multo melius elegantiusque dici potuisse pronunciabis: ita tamen statuamus oportet, ut, si minus cæteris peccasse videbor, aliquam mihi gratiam habeas, quod in omnium maximo latine interpretando poëta si minus eam, quae perfectissima est, referre laudem potuerim; majorem tamen, quam caeteri, tuo etiam judicio gravissimo atque optimo sim consequutus. Quod si tribueris mihi, amplissimum laborum omnium ac vigiliarum fructum me cepisse existimabo.

RAYMUNDI CUNICHII

AD SUAM ILIADEM

DE BERNARDI ZAMAGNÆ ODYSSEA

EPIGRAMMA.

I mea, nunc Latias tantisper sola per urbes,
Ilias, adveniat dum tua pulcra soror
Compta mei studio, cura et praestante Zamagnae.
Illi ego te sociam jungier inde volo,
Cui pater est idem, quam cultu ornavit eodem
Vir mihi Thesea junctus amicitia.

BERNARDI ZAMAGNÆ

DE SUA ODYSSEA

AD ILIADEM CUNICHIANAM

EPIGRAMA.

Non Latias ito florens jam sola per urbes
Ilias: en sociam quaerit ubique soror.
Da timidae dextram; neu cultu elata superbo
Nomen Odysseae noscere saeva neges.
Tu prior es meliorque; utque est me cedere dignum
Cunichio, cedit sic minor ipsa tibi.

Digitized by Google

HOMERI ODYSSEAE

LIBER PRIMUS.

Juppiter Aegisthum memorat, sed Pallas Ulyssem,
Telemachumque Pylon tendere diva monet.

Musa virum memora, varium qui pectore versans
Ingenium, erravit longum post eruta Trojae
Pergama; multorum mores inspexit et urbes
Illo[illegible]ominum; multa et pelagi mala passus in undis,
Du[illegible]sibi, dum sociis reditum molitur: at illos
Pro[illegible]dus haud valuit nigro subducere letho,
Nam culpa periere sua, dementibus ausis
Aggressi niveos Solis violare juvencos,
Quos propter vetuit reditu deus ipse potiri.
Ergo harum et nobis da rerum evolvere partem,
Diva, precor, magni Jovis o pulcherrima proles.
Jam Danai, quotquot lethi crudelia fata
Incolumes fugere, et ponto et marte soluti
Attigerant patriam; solum hunc arcebat amato
Conjugis a gremio, magnoque ardebat amore
Rupe sub excisa scopuli formosa Calypso.
Quin ubi jam tempus venit, volventibus annis,
Quo superis reditumque viro concedere visum,
Optatasque Ithacae sedes, nondum ipse labores
[illegible]nierat, saevo fortunae exercitus aestu,
[illegible]cilicet et caros infelix inter amicos.

Digitized by Google

Illum omnes pariter duros tot volvere casus
Caelicolae miserati: unus dominator aquarum
Usque gravis pulso instabat maria omnia circum,
Dum patrios fines et dulcia tangeret arva.
Aethiopas at forte pios tum visere gaudens,
Extremos hominum Aethiopas, pars altera quorum
Solis ad occasum, pars altera vergit ad ortum,
Cesserat, atque illic solemni more sacrorum
Ante suas laetus conviva adsederat aras.
Dî Jovis in sedes alii advenere frequentes
Sidereum per iter; solio queis orsus ab aureo
Ipse hominum summus fari pater atque deorum
Aegisthi tum forte animo crudelia volvens
Fata, Agamemnonides letho quem strarat Orestes.
Haec memorans, cunctis dîs ille silentibus infit:
Proh superi! immerito sanctos mortalia culpant
Secla deos; per nos mala nascier omnia dicunt,
Quum tamem ultro homines dementi arcessere corde
Triste sibi, nulla fatorum lege coacti,
Exitium properant. An non Aegisthus Atridae
Eripuit nuper thalamos, ipsumque necavit
Inscius haud cladis, quam nos praediximus olli
Adfore, Mercurius retulit quum talia dicta:
Parce torum violare, et parce Agamemnona ferro
Laedere; namque aderit patriae ultor caedis Orestes,
Ut primum flava sparget lanugine malas?
Talia Mercurius; monitis parere sed ipse
Dum negat, infando persolvit sanguine poenas.
Juppiter haec; subito coepit sic caerula Pallas:
O pater, o divûm rector, saturnia proles,
Ille jacet merito Parcarum funere mersus,
Flagitia atque utinam molitur talia quisquis,
Sic pareat; sed tale meus quid fecit Ulysses
Infelix, qui nunc patriis procul angitur oris

Digitized by Google

Insula in undisona, medio quae consita ponto
Horret opaca jugis frondentibus? Intus Atlantis
Filia, qui pelagi tractus atque omnia novit
Antra vafer, longas immania saxa columnas
Ipse gerens humeris connixus, queis sola terrae
Distinet atque aptum stellis fulgentibus axem,
Intus habet sedem. Lacrimis heic hora rigantem,
Fundentemque imo gemitus e pectore, blandis
Detinet inlecebris mulcens, atque omnia tentat,
Ne qua Ithacae oblitum subeat jam cura; sed ille
Surgentem ut noto tantum de culmine fumum
Aspiciat, certa malit cum morte pacisci.
Nullane finis erit? necdum miserebere tandem,
O genitor? Tibi dona quidem, tibi semper Ulysses
Divite sub Troja sacravit vota per aras.
Cur, pater, heu! tantum tu contra irasceris olli?
At genitor, quem nimborum domus alta tremiscit,
Reddidit oranti: Quid te sic vana fatigas,
Quidve tibi, Pallas, sanguis meus, excidit ore?
Mene unquam clari capiant oblivia Ulyssei,
Qui supraque homines mente est, dîsque omnibus unus
Ante alios fert dona volens? Non Juppiter hostis,
Sed ferus exercet miserum regnator aquarum
Carum Cyclopem propter, cui lumen ademit
Fronte olim e media latebroso inclusus in antro,
Dis similem Polyphemum, omnes qui robore vincit
Aetnaeos fratres. Hunc quondam nympha Thoosa
Filia Phorcynos genuit, postquam aequoris alti
Sedibus in glaucis Neptuni exarsit amore.
Ex illo infensus semper germanus Ulyssem
Insequitur; nec fata struit, sed distinet alma
A patria, errantem terris ac fluctibus actum.
Sed jam agite, et cuncti placeat sententia nobis,
Ut redeat tandem: saevus nec cedere frater

Digitized by Google

Abneget, o superi. Quid enim contendere solus
Audeat, aut omnes possit pervincere contra?
Sic ait; atque olli virgo Tritonia subdit:
O genitor, cui summa hominum rerumque potestas,
Omnibus id superis si nunc placet, exul Ulysses
Ut repetat sua regna, lares et visat avitos,
Fac age Mercurius properet jam nuncius oras
Missus in Ogygias, nymphaeque edisserat omne
Consilium, reditum ne certum ignara moretur.
Ipsa Ithacae interea descendam ad litora gnato
Auxilium roburque ferens, quo fretus Achivos
Concilio in magno socios sibi jungere possit
Multa procis minitans, olli qui plurima caedunt
Et pecora et nigros ingentia corpora tauros.
Mox etiam Pyliasque oras, Spartamque jubebo
Tendere, si qua suas veniat genitoris ad aures
Fama, vel ipse virûm claro celebretur honore.
Dixerat, ac pedibus primum talaria vinxit
Pulcra, aeterna, auro fulgentia, queis super aequor
Par levibus ventis, terram et volat ardua supra.
Corripit hinc hastam praefixam cuspide ahena
Fortemque ingentemque, domat qua densa virorum
Agmina, queis magno sata patre irascitur olim.
Tum summo aërii descendit vertice Olympi
Prona ruens, Itacenque audiens levis adstat Ulyssei
Vestibulum ante ipsum surgentiaque atria sedis;
Hastam habet, ac Taphiûm regi par omnia Mentae est:
Heic genus invisum juvenes prope limina cernit
Sese inter talis ludentes, mollia stratos
Tergora taurorum supra de caede recenti.
Circum ipsos famuli et lecti de more ministri
In cyatis lymphas olli cum munere Bacchi
Miscebant, alii mensas abstergere jussi
Atque onerare epulis, in partes exta secabant.

Illam Telemachus venientem ad limina vidit
Alta prior: medius nam forte adsederat inter
Convivas tacita genitorem in mente volutans,
Si rediens qua parte procos indigna furentes
Exigat a domibus, seque in sua regna reponat.
Id juvenis volvens conspexit Pallada, et altis
Prosiliit foribus subito, indignatus amico
Quippe animo, ante domos longum quod degeret hospes.
Jamque adstans propior, dextramque amplexus inhaesit,
Accepitque hastam, breviter sic deinde loquutus:
Salve, hospes; tibi tecta patent, epulisque refectus,
Quidquid erit, prodes tranquilla per otia fando.
Sic dicens graditur prior ipse, et Pallas euntem
Subsequitur. Celsis ingressi ut sedibus ambo
Constiterant, hastam praecelso in pariete firmat
Pulcrum intra septum, validi quo multa parentis
Condita fulgebant praefixo hastilia ferro.
Ipsam autem mollique toro stratisque locavit
Vestibus in pictis, queis alte innixa residat
Componatque pedes: tum sese proximus addit
Telemachus solio posito, qua parte sub aula
Haud fremitu offensus juvenum vastoque tumultu,
Et dapibus possit melius gaudere paratis
Hospes, et ipse sui scitari nuncia patris.
Dant famulae manibus lymphas, quas lucidus auro
Urceus irrorat supra, purumque fluentes
Subjecti excipiunt argentea labra lebetis.
Ponunt et mensam juxta, cereremque canistris
Expediunt, cumulantque epulas ante ora repostas.
At pueri patulis varias in lancibus escas,
Fumantesque gerunt armos et viscera tosta,
Caelatoque auro fulgentia pocula: circum
Praeco obit, ac laticem bacchi de more ministrat.
Jamque domum subiere proci, seque undique pictis

Digitized by Google

Ingressi fudere toris: dant ordine longo
Gaudentum manibus fontes, et jussa facessunt
Praecones, famulaeque ferunt cerealia dona.
Ipsi autem laeti dapibus pascuntur opimis,
Poculaque exsiccant, pueri quae plena coronant.
Postquam pulsa fames, potusque exstincta cupido,
Sese in laetitiam solvunt (nam nulla fatigat
Cura alia ignavos), et cantu tempora fallunt
Et choreis, hilarantque suis convivia ludis.
Nec minus hos inter citharam pertentat eburnam
Phemius, invitus qui quamquam solveret ora,
Grata tamen resonis jungebat carmina nervis.
Atque heic Telemachus placida sic voce Minervam
Alloquitur jungens propius caput, auribus hospes
Solus ut accipiat, non alter, dicta loquentis.
Irascere mihi, si quid nunc, dulcis amice,
Fabor, ait? Capiant hos quaenam gaudia, cernis:
Semper amant citharam, semper sua carmina cordi.
Et merito: quoniam possunt impune vorare
Parta labore viri, cujus jam candida putrent
Ossa vel ignotis terris, vel gurgite in ullo.
At si fors Ithacae redeuntem in regna viderent,
Credo equidem, pedibus mallent superaddere pennas,
Munere quam pictae vestis splendescere et auro.
Sed jacet ille miser jam perditus: ulla videndi
Nec mihi spes reducem est, etsi quis spondeat ultro
Nunc meliora; olli redeundi haud ulla potestas.
Sed jam age, fare mihi, nec ficto pectore narra,
Quis? genus unde tibi? quaenam urbs tua? quique parentes,
Qua rate et advectus, quaque haec ad litora causa
Venisti? sese dicunt quo nomine, qui te
Vexere huc nautae? puppi nam vectus, opinor,
Venisti, haud pedibus gradiens, quando undique ponto
Cingimur. Expedias mihi vera, ut noscere possim,

Huc primumne venis, an patri foedere junctus
Hospitii antiquo? Multi haec late undique adibant
Quondam tecta viri; genitor sibi jungere multos
Namque hominum hospitio facilisque et comis amabat.
Vix ea Telemachus, reddit quum talia Pallas:
Vera quidem referam, quaecumque, o amice, rogasti.
Mentes Anchiali proles ego dicor, et omnes
Me Taphii observant late regemque salutant.
Cum sociis navique haec vestra ad litora veni
Longum iter aggressus: Temeses ad moenia tendo
Aera relaturus, vehitur mihi copia ferri.
Nec procul hinc religata stat uda ad litora navis
Ante urbem portu in Rhethro sub Neïo alto.
Hospitia alterno jamdudum foedere nobis
Icta vigent: nec vana fides mea dicta sequetur,
Laërten heroa adeas modo, quem procul urbe
Degere nunc perhibent, solosque errare per agros
Vitantem vulgi strepitum, curisque gravatum
Et senio; una epulas ubi custos fida ministrat
Olli anus, infirmos quoties subrepit in artus
Languor oberrantis per consita vitibus arva.
Veni autem, nam fama tuum rediisse parentem
Attulerat mendax, quum tristem fata morantur,
Dique procul: neque enim terris decessit Ulysses,
Sed circum clausus maris alti a gurgite vivit
Rupe aliqua in sola; fors et gens effera captum
Detinet, invitumque domo procul arcet avita.
Nunc te, si qua fides dictis, quae numina caeli
Inspirant sub corde mihi, eventura docebo
Vaticinans, sim nec vates licet ipse, nec augur.
Adveniet cupido genitor, nec tempore longo
Exsul erit, non si teneant vel ferrea vincla:
Ille fugam inveniet non ulla segnis in arte.
At mihi tu contra, si fas, dic pauca roganti:

Num satus ex ipso juvenis jam tantus Ulysse
In viridi flores aevo? Sic ora gerebat,
Sic oculos, sic ille caput mihi cognitus usu
Haud parvo, ante ratem quam scandens iret ad altum
Ilion, argivûm pubes quo prima ruebat:
Numquam ego post illum, numquam me vidit Ulysses.
Huic breviter juvenis: Poscis quaecumque, fatebor
Vera, hospes: genitrix natum me dicit ab illo,
Sed non certus ego; neque enim quo sanguine cretus,
Nosse potis quisquam est. O! si quem tarda senectus
Exciperet propriis felicem in sedibus, auctor
Ille foret generis, non sic miserabilis aevum
Ipse adeo exigerem fortuna oppressus iniqua.
Dîs aliter visum: fama est ex omnibus unum
Quem miserum vixisse magis mortalibus, illo
Me genitore satum, quando haec vis noscere, dicunt.
Haec ubi Telemachus, rursum sic diva loquuta est:
Non tibi dî generis spondent ignobile nomen,
Spero equidem, talem genuit quum te inclita fama
Penelope, sed pauca mihi precor insuper addas.
Quodnam epulum, quaenam turba haec? solemnia sacra,
Connubia anne paras? Non haec socialia mensae
Gaudia sunt, dulces non hic mos inter amicos:
Usque adeo insueto misceri tecta tumultu
Aspicio indignans: nemo tam turpia cernens
Facta, nisi insanus fuerit, sibi temperet ira.
Cui juvenis: Dicam, quando haec te cura fatigat
Ignarum. Fuit olim haud ulli obnoxia culpae,
Atque opulenta domus, genitor dum regna tenebat.
Nunc aliter superi voluere infanda parantes
Damna mihi, passique meum sine honore parentem
Concidere exstinctum: nec flerem ita tristis ademtum,
Si socios inter miles cecidisset in oris
Dardaniis, interve manus jam victor amicas.

Grajugenae ingenti decorassent mole sepultum,
Partaque venturos esset mihi fama per annos.
At nunc harpyiae indecorem rapuere, nec ulli
Occidit heu! notus, luctumque et triste reliquit
Exitium gnato. Nec tantum causa doloris
Ille mihi: graviter miserum premit altera clades.
Regnant finitimis proceres nam quotquot in oris
Dulichioque Samoque alta viridique Zacyntho,
Quotquot et apricis Ithacae dominantur arenis,
Tot matrem poscuntque meam, meaque omnia vastant.
Ipsa autem nec amans nec dedignata petentes
Cunctatur, nectitque moras: ruit omnis ab imo
Interea domus alta, et mors mihi certa paratur.
Dixerat: indoluit Pallas, miserataque curas,
Absentem haud frustra suspiras, inquit, Ulyssem,
Qui juvenum tales ausus tamque improba facta
Comprimat, ac subitus scelerum super ingruat ultor.
Nam veniens primo si nunc in limine staret
Protectus clipeo galeaque, et bina coruscans
Longa manu valido praefixa hastilia ferro;
Qualis erat, nostris quum primum in sedibus olim
Vidi gaudentem dapibus ludoque, reversum
Ex Ephyra; (puppi nam curva vectus ad Ilum
Mermeriden procul hinc virus letale petitum
Iverat aeratas cupiens armare sagittas.
Nec tamen ille deos veritus concessit: at ultro
Ipse meus caro genitor donavit amico.)
Hos adeo juvenes inter si talis adesset,
Flerent angustumque aevum tristesque hymenaeos.
Id tamen obscura fatorum in lege repostum
Scilicet est, ultorne idem sua tecta revisat,
An secus? Interea tibi prima ea cura recurset
Usque animo, hanc diram quam primum avertere turbam.
Jamque age quae dicam, memori tu pectore conde.

Cras in concilium Grajis de more vocatis
Omnibus haec edic; sint dicto et numina testes.
Tecta proci sua quisque petant: si jungier optat
Connubio mater, generosi regna parentis
Illa sui repetat: claro comitata hymenaeo,
Atque opibus ditata novis, dotabitur illic
Dote, patrem gnatae quantam largirier aequum est.
His actis, ni forte sequi mea jussa recusas,
Instrue bisdeno volitantem remige pinum,
Optatique diu genitoris nuncia captans
I procul hinc alias in gentes, sicubi vocem
Audieris vulgi, demissamve ab Jove magno
Famam, quae summo mortales nomine clarat.
Primum neleis dium pete Nestora terris,
Tum Spartam et flavi Menelai ad limina tende,
Ultimus Argivûm patrias qui venit ad oras.
Vivere si audieris patrem reditumque parare,
Omnia adhuc unum praestat mala ferre per annum:
Sin vero exstinctum fors nunciet ulla, nec aura
Amplius aetheria vesci, persolve supremas
Inferias patri, atque ingens attolle sepulcrum;
Nupta alias genitrix taedas thalamumque sequatur.
Verum adeo haec postquam perfeceris omnia rite,
Multum animo reputes jubeo, quo robore, quave
Arte procos perimas, seu vi congressus aperta,
Sive dolo insidians. An non pervenit ad aures
Fama tuas, retulit nuper quam clarus Orestes
Insignem in cunctis, patriae quum tristia caedis
Crimina nil metuens Aegisthi morte piavit?
Tu quoque, nam valido florentem corpore cerno,
Aude animo, sileant ne te venientia secla.
Ipse autem ad socios, qui me jam forte morantem
Increpitant, celerans ibo, navimque revisam
Litora fida petens: tu dicta haec omnia serva.

Sic ait; ac juvenis, dum diva abscedere tentat,
Cara quidem mihi sunt, inquit, quaecumque loquutus
Ut genitor gnato es; memori stant omnia mente.
Verum age, paullisper, quamvis iter urgeat, oro,
Heic maneas: jam jam lotusque animumque refectus
Velivolam repetes pinum, sociosque revises
Dona ferens te digna, mei quae pignus amoris
Sint tibi, et hospitii foedus testentur amicum.
Cui dea tum breviter: Ne me discedere aventem
Jam teneas: quaecumque paras nunc tradere dona,
Haec reduci post ferre dabis, quum litora adibo
Rursum eadem; ingratae dederis nec munera dextrae.
Haec ubi dicta dedit Pallas, velut ales in auras
Miscuit aetherias sese: simul addita virtus
Atque habilis juveni venit vigor, ipsaque patris
Acrior ardentem subiit cura. Ille volutat
Omnia dum secum monstro defixus, et haeret,
Haud dubiis sensit caelestia numina signis.
Jamque procos visurus adit, quos carmine dulci
Mulcebat vates tacitos atque auribus omnes
Intentos cupidis: reditum tum forte canebat,
Difficilem a Troja dederat quem Pallas Achivis.
At cantum postquam tecti in penetralibus altis
Audiit Icarii magni pulcherrima proles
Penelope, extemplo sedes descendit ad imas
Hinc atque hinc geminis propius comitata puellis.
Atque ubi devenit, juvenum qua densa caterva
Parte sedet, postes stetit aulae ingressa sub ipsos
Tenvia praetendens niveis redimicula malis:
Stant pariter famulae circum, custodia fida.
Nec mora; sic vatem lacrimis affatur obortis:
Phemie, namque alios cantus et plurima nosti
Gesta hominum divûmque, solent quae dicere vates,
Dulce aliquid modulare precor, dum pocula pubes

Haurit plena sedens: jamque isto desine cantu,
Qui miserae laniat jamdudum pectora curis.
Meme hic luctificus nimium tabescere cogit
Heu! dolor ante alias cupientem cernere frustra
Conjugis amissi carum caput, inclita cujus
Hellada per totam mediumque it fama per Argos.
Sic ea; Telemachus referens sed talia reddit:
O genitrix, quid cara vetas, ne carmina vates,
Quae libitum sit cumque, canat? Non sponte feruntur,
Juppiter at vates agitat, fingitque canentum
Ingenia ipse regens nutu pater ora potenti.
Hunc etiam voluit Danaûm memorare labores
Difficilemque fugam: tangunt super omnia mentes,
Quae nova sunt, famaque vigent celebrata recenti.
Quin tu animum obfirmans ferto haec haud mollia quamquam
Auditu; neque enim est reditu fraudatus Ulysses
Unus: apud Trojam multi periere Pelasgûm.
Si renuis, tua pensa colum telamque revise
In thalamum scandens, operique instare puellas
Cura sit una tibi. Non haec sunt auribus apta
Femineis, sed digna virûm virtute meaque
Ante alios, uni cui summa heic tradita rerum est.
Dixerat: at gnatum genitrix mirata loquentem
Continuo paret dictis, thalamumque repostum
Scandit, ubi lacrimans famulantum septa corona
Plorabat Laërtiaden, dum lumina somnus
Clauderet armigerae submissus munere divae.
At magno juvenum fremuere obscura tumultu
Atria, et accensi studiis certantibus ignes
Optantum propius discumbere: queis ita fatus
Telemachus: Vesana, inquit, genitricis amatae
Turba, proci, mensae nunc tempus; ponite voces
Implacidi: satius vatem exaudire canentem
Dîs similem liquidae mira dulcedine vocis.

Digitized by Google

Vos ego, quum primo lux crastina fulserit ortu,
Concilium cogam in magnum, certusque jubebo
Deserere has sedes, aliasque requirere mensas,
Scilicet ac vestro convivia ducere sumtu.
Aequius at vobis contra si forte videtur
Unius heu! miseri sic omnes perdere census,
Perdite certantes; jam nil moror: ipse deorum
Numina testabor, si quando Juppiter aequus
Supplicia exposcat scelerum, sortemque rependat,
Et vos haec eadem tecta intra perdat inultos.
Sic ait: at juvenes presserunt hispida morsu
Labra omnes, fixique haesere loquentis in ore
Mirantes animum pariterque minacia dicta.
Tum sic Antinous: Dî, credo, talia fari
Te docuere ipsi altiloquum, magnumque sonantem.
Quid si Ithaces etiam regnum Saturnia proles
Spondeat, ac patrium tibi sceptrum deferat ultro?
Tantum effatus; et ille haud contra multa moratus:
Antinoe, irascare mihi licet, eloquar, inquit,
Ipse tamen. Si fata velint ac Juppiter auctor,
Regnum etiam cupio; nec enim deterrima regnum
Conditio, nec triste viros frenare potenti
Justitia; subito partis aggesta renidet
Divitiis domus alta, et primo gaudet honore,
Cui mens aequa deûm regni concessit habenas:
Verum alii proceres multi juvenesque senesque
Sunt Ithaca in diti; regnet, cui candida laudem
Fata dabunt, oris postquam discessit Ulysses
A superis: rex ipse domus ferar, unus et omnes
Pace regam famulos, genitor quos liquit habendos.
Dixit; at Eurymachus Polybi de sanguine cretus
Excipit his juvenem compellans vocibus ultro:
Telemache, obscura superi caligine condunt,
Per populos Ithaces olim quis regnet Achivûm

Sceptra tenens. Tibi parta quies, et copia rerum
Tuta manet; solus patria dominabere in aula,
Quin metus impediat, ne quis tua barbarus hostis
Aggrediens impune ferat, dum cultor habebit
Haec loca, nec solae stabunt per litora rupes.
Nunc age, pauca mihi quaerenti effare: Quis ille
Hospes, et unde domo? qua se regione ferebat?
Quave satum de stirpe? an cari nuncia patris
Ulla tulit veniens, an vasta per aequora vectus
Appulit huc longis repetens compendia terris?
Ut citus eripuit sese, neque noscier ulli
Sustinuit! Vis magna tamen se corpore magno
Prodebat, nec erat deformi ignobilis ore.
Haec ubi finierat, juvenis sic orsa vicissim
Ore refert: Reducem jam spes mihi nulla videndi,
Eurymache, est misero patrem, nec nuncius ultro
Si veniat, nec fida reor satis auguris ora,
Si qua meae accitus ferat haud ingrata parenti.
Ille Tapho e viridi fertur vetus hospes Ulyssei,
Magnanimo Anchialo generatus, nomine Mentes,
Oppositasque mari Thaphiûm dat jura per oras.
Haec juvenis, certoque deam sub corde volutat
Vera tegens. Choreis pubes et carmine capta
Nil metuens genio indulget, dum vesper ab undis
Prodeat. Occiduo postquam de litore nigrum
Extulit os, tum quisque suos petiere penates.
Nec non Telemachus pulchrum de more cubile,
Olli celsus ubi thalamus surgebat in aula,
Multa putans animo subiit: praeit aurea quassans
Lumina taedarum, servare adsueta pudorem,
Clarum Opis Pisenoridae genus, Euryclaea.
Pro qua vernanti primaevo in flore juventae
Bisdenos capita alta boves persolverat olim
Laërtes, magnoque ipsam complexus amore

Haud tetigit, fugiens offensae conjugis iras.
Ergo eadem ardentes juveni tum sedula taedas
Portabat, teneris fuerat quae semper ab annis
Carior ante alias. Jamque et penetrale reclusit;
Ille toro sedit, mollemque exutus amictum
Longaevae thalami dat sueta in parte locandum.
Ipsa plicans aptansque datum suspendit ad alti
Fulcra tori: dein versa retro vestigia flectens
Postibus attractis, niveo qua lucidus ardet
Annulus argento, stridentia robora clausit,
Firmavitque arcto ferrata repagula nexu.
Heic juvenis pernox florenti vellere tectus
Jussa deae tacito volvebat pectore secum.

HOMERI ODYSSEAE

LIBER SECUNDUS.

Concilium cogit, queriturque infanda procorum
Facta Ithaco forti natus, iterque parat.

Ut roseo effulsit pelago Tithonia conjux,
Exilit e strato juvenis generatus Ulysse
Purpuream indutus clamydem; jamque aptat acutum
Ensem humero, ac pulcris evincit crura cothurnis.
Nec mora: sese altis celerans penetralibus effert
Ora deo similis, Grajosque adcire comantes
Imperat in coetum, missis praeconibus. Illi
Clamantes dant signa viris; hi se undique fundunt.
Postquam omni de parte videt venisse frequentes,
Et magna circum loca late implesse corona,
Procedit pariter juvenis. Micat aerea forti
Hasta manu, niveique canes duo pone sequuntur;
Pallas et ambrosium formae super addit honorem.
Ipsum omnes late Graji admirantur euntem
Per medios, visaque stupent in imagine: at ille
Considit patrio in solio, quin cedere quisquam
Abnuat, invideatque senum. Tum farier orsus
Grandaevus multo annorum jam pondere terga
Curva gerens, genibusque labans; sed doctus ab usu

Digitized by Google

Plurima, consiliisque valens Aegyptius heros.
Natorum huic unus cum forti miles Ulysse
Cesserat ad Trojam nigris in puppibus olim
Antiphus insignis bello; quem deinde voravit
Efferus extremum Cyclops epulatus in antro.
Tres alii mansere: procis sese addidit horum
Eurynomus, geminique artes coluere paternas.
Sed neque sic poterat tristes avertere curas
Nequidquam exstincti semper memor. Heic quoque fletu
Ora madens coepit senior sic voce profari:
Audite, o cives, quae dicam, et figite vestris
Haec animis: numquam in coetum convenimus una;
Ex quo abiit pelago, proles Laërtia, Ulysses,
Quis nunc excivit subito juvenisve senexve?
Quae vis tanta urget trepidum? venientia contra
Navigia, armorumque metus instare propinquos
Audit? Anne salus aliud quod publica poscit,
Nunciat huc primus? Numquam fraudatus inani,
Quisquis hic est, doleat voto; sed Juppiter olli
Sic merito, quae mente agitat, bonus omnia praestet.
Dixerat: ac juvenis magni Jovis omine laetus,
Impatiensque morae (densos quippe ardet Achivos
Affari coram) solio consurgit ab alto,
Et venit in medios. Sceptrum dat protinus aurcum,
Qui lateri adstabat praeco Pisenor; et ille
Longaevum ante alios compellans incipit ore:
O senior, non ille procul, qui cogere jussit
Concilium, vir abest: ego sum quem lumine cernis
Praesentem; me namque unum dolor acrior urget.
Nec vero audivi, quae vobis arma reportem
Ipse prior, nec dicam aliud commune periclum,
Sed mihi quas misero peperit vis aspera curas.
Scilicet et saevo genitor mihi funere raptus,
Qui vos heu! quondam patrio complexus amore

Imperio facili rexit dominatus in urbe;
Addita et est gravior clades, e sedibus imis
Eversura domos, meaque omnia vasta datura,
Nempe proci, claro juvenes de sanguine creti,
Sollicitant, qui tarda meae connubia matris,
Invitamque adigunt voto submittere pectus.
Dumque iidem Icarii sedes genitoris adire
Permetuunt, paret ille suae ut dotalia gnatae
Munera, cuique velit, tradens concedat habendam,
Exoritur non ulla dies, quin tecta frequentes
In mea conveniant, medioque ululante tumultu
Lanigerumque gregem, caprasque armentaque caedant
Magna boum, largisque epulis impune fruantur
Atque mero. Jam jamque premit me turpis egestas,
Omnibus exhaustis opibus; nec fortis, Ulysses
Qualis erat, quisquam crudelem avertere pestem
Auxilioque levare domum valet: haud ego contra
Sufficio tantum. Veniet fors tempus, et arma,
Spero equidem, haec etiam non frustra dextera sumet.
Nunc et si qua foret vis addita, protinus aequas
Exigerem poenas; neque enim est tolerabile damnum,
Aut facilis jactura domus. Quae barbara tellus,
Quae regio hunc morem permittit? Surgite in iras
O tandem veriti gentes, quae litora circum
Haec habitant, legesque sacras et maxima caeli
Numina, ne capiti vestro mala dura rependant.
Vos per ego magnumque Jovem, Themidemque verendam,
Conciliis hominum semper quae praesidet, oro,
Ferte viri auxilium misero. Tabescere curis
Vel sinite infandis unum, si mitis Ulysses,
Ille meus genitor, quondam re laesit Achivos
Aut verbo; poenas cari ob commissa parentis
Ipse luam, cives; odiis consurgite in unum,
Addite et his animos. Satius fuat omnia vestris

Si pereant manibus: quondam sarcire ruinam
Spes erit, inque vicem pretio direpta pacisci
Justitiae ad leges; nunc perditus irrita jacto
Jurgia, et infixum manet haud medicabile vulnus.
Sic ait iratus, sceptrumque abjecit, et ora
Implevit lacrimis: flentem miserantur Achivi,
Aspectantque omnes taciti, nec dicere quidquam
Aut audent saevire. Aliis tunc acrior unus
Antinous demum sic voce silentia rupit:
Nequidquam o, verbis animoque elate superbo,
Telemache, immeritos curnam haec convicia contra
Ingeris, invidiamque paras? Non Graja juventus,
At culpanda parens fallaci praedita mente.
En tribus exactis quartus jam volvitur annus,
Ex quo nostra urit vivis praecordia flammis
Illa jubens sperare omnes, furtivaque mittens
Nuncia: vafra tamen votis contraria nostris
Vota fovet, tacito hanc meditata in pectore fraudem.
Tenvia subnectens immensae licia telae
Institit ordiri, simulata et mente loquuta est:
O juvenes, mea cura, proci, jam vir meus ille
Quandoquidem periit, spatii ad connubia tantum
Certa peto, donec valeam pertexere vestem,
Quam propero (pereant ne fila incoepta) supremum
Laërtae in funus. Turpe est, quum tristia fata
Ipsius urgebunt aeterna lumina nocte,
Si qua mihi e populo mulier convicia dicat,
Objiciatque nefas, vivus qui divite gaza
Floruit, hunc terra nudum ac sine honore jacere.
Sic illa: ignaris facile res credita nobis.
Interea arguto percurrens pectine telam
Luce operi instabat; sera mox nocte diurnum
Dissolvebat opus, tresque ipsos vafra per annos
Distulit in longum speratae gaudia taedae.

Verum ubi jam quartus venit labentibus horis
Annus, et ignaros mulier bene conscia fraudis
Edocuit, nos et demum deprendimus ipsi
Texta retexentem; jussa est invita laborem
Perficere, atque alias animum convertere ad artes.
Haec igitur responsa tibi sint nostra; nec ipsum
Te lateant, reliquos lateant nec certa Pelasgos.
Ilicet hinc matrem dimitte, ollique jubeto
Nubere, quem genitor quemque ipsa elegerit ultro
Ante alios carum. Quod si jactarier aestu
Nos volet, ingrataque diu spe ludet amantes
Exercens, quascumque dedit Tritonia laudes,
Insignesque manus, et diae munera mentis,
Astumque illecebrasque, habuit quot nulla priorum
Tyrove, Alcmeneve, comamve exculta Mycene,
Quarum nulla potis certare insignibus orsis
Ipsius est, non illa tuis fovet utile rebus
Consilium: namque heic tua quaeque absumere certum est,
Hos fallax animos donec servabit, et artes
Haud certe sine mente datas, sine numine divûm.
Illa quidem nomenque sibi famamque parabit
Ingentem; sed damna tibi clademque bonorum
Dura struit. Nos quippe hinc nulla avertere cura,
Aut quoquam fessos poterit revocare, priusquam
Victa legat numero ex omni, cui denique nubat.
Dixerat Antinous; cui rursum natus Ulysse
Subjicit: Invitam non fas expellere tectis,
Quae genuit, quae me nutrivit lacte, parentem,
Sive usquam genitor vivit nunc sospes, et aura
Vescitur aetheria, seu funere mersus acerbo est.
Durum etiam est certe dotalem reddere gazam
Icario: reddenda autem nunc protinus omnis,
Ingrata si vi matrem discedere cogam.
Quid si etiam redeat genitor? Poenam exiget ultro

Iratus, graviorque super premet ira deorum,
Mater ubi ultrices me contra voce movebit
Eumenidum furias, odiisque agitabit iniquis
Per populos late invisum sic turpiter acta
Sedibus e nostris. Quare hanc spem ponite; numquam
Tale meo, quidquid fuerit, scelus excidet ore.
Si vos longa movet maternae injuria fraudis,
Idque audire piget, nostras jam linquite sedes,
Atque alias alterni epulas et gaudia vobis
Instruite, inque vicem socios celebrate penates.
Sin haec, ceu melior, sedit sententia menti
Unius impune heu! miseri res perdere raptu,
Perdite certantes; jam nil moror: ipse ciebo
Justitiam divûm supplex, si Juppiter aequus
Audiat, ac veniam precibus det victus, ut omnes
Haec eadem vos tecta intra pereatis inulti.
Talia dicebat; geminasque e vertice montis
Juppiter ecce aquilas subito descendere jussit;
Quae pariter motis carpentes aëra pennis
Cum zephyro per inane pares junctaeque volabant.
Ast ubi consessu medio venere citatae,
Insonuere super trepidae plaudentibus alis,
Signantesque viros oculis, clademque minantes
In gyrum capita atra obversae. Hinc unguibus ora,
Collaque foedantes, ac multo sanguine sparsae,
Ad dextram fugere super tecta alta domorum
Nubiferas caeli sublapsae rursus in auras.
Extemplo turbati animi, ut videre volucres,
Diriguere metu, suspensique ora tenebant
Incerti, quid monstra ferant, quid numina poscant.
Hos interfatus senior tum voce Halitherses
Mastorides, quo non alius praestantior inter
Aequaevos fuerat divûm portendere fata,
Et volucrum pennas, et tristia noscere signa.

Ille sibi cupiens sociisque avertere luctum,
Eja agite, o cives, inquit, quaecumque profabor,
Accipite: in primis animos advertite dictis,
Vecors turba, proci; vobis nam volvitur ingens
Exitium, caelumque graves denunciat iras.
Haud aberit longum dulci Laërtius heros
A patria: jam jam laetus redit, et sua victor
Tecta adiens, caedem parat hostibus ultor, et orco
Destinat invisam pubem. Nec sanguine soli
Saeva luent commissa proci: sors horrida multos
Excipiet, claris Ithacae qui degimus oris.
Ante igitur quam triste malum super ingruat, omnes
Consulite in medium: juvenum compescite fastum
Actutum, aut ipsi ponant ultro aspera corda,
Dum licet. Hoc satius multo reor omnibus esse.
Namque ego certa loquor non fallax augur, et olli
Omnia jam perfecta cano, quaecumque monebam
Vaticinans, olim peterent quum pergama Graji,
Scanderet atque una classem fortissimus heros.
Ignotumque, inopemque et late plurima passum,
Omnibus amissis ratibus, sociisque carentem,
Sol postquam egisset bisdenos aureus orbes,
Venturum in patriam dixi: nunc terminus instat.
Finierat senior; Polybo genitore creatus
Quum subito Eurymachus contra sic turbidus infit:
I, senior, natisque tuis cane talia demens
Excidia, ac seras fatorum averte ruinas.
Ipse etiam melius, quam tu, nosco omina pennae
Praepetis: innumerae volitant per inane volucres
Aethereis late in campis sub luce, nec omnes
Fata deûm vel laeta viris, vel tristia portant.
Occubuit, ne finge metus, Laërtia proles
Hinc procul; atque eadem simul o! te Parca tulisset
Examimem, haud caneres tam multa infanda loquutus

Telemachi falsis acuens ardentia dictis
Pectora, si qua tibi deceptus munera pendat.
Verum ego nunc moneo, monitus res ipsa sequetur
Postmodo: si longo vitae tu doctus ab usu
Incautum juvenem dictis incendere perges;
Hoc erit exitio primum, cui consulis auctor
Irrita moliri frustra, his obstantibus: ipse
Deinde tibi arcesses mulctam, quae inflicta dolore
Excruciet longo moestumque et multa gementem.
Quod superest, satiusque reor, genitoris ad alta
Tecta suam jubeat subito discedere matrem
Telemachus: gnatae connubia digna parentes,
Ingentemque struant, dotalia munera, gazam,
Ut merita est. Neque enim pubes cessabit achiva,
Credo equidem, hoc aliter fessa a certamine longo.
An vis ulla vetet? Non ullius arma timemus,
Curamusque iras; non ipsum magna sonantem
Respicimus juvenem, nec quae canis omina frustra
Tu senior, coetu invisus magis unus in omni.
Interea assiduo laeta inter gaudia luxu
Absumentur opes, donec sic ludet amantes
Cunctando regina. Eadem est cura omnibus, idem
Omnes ardor habet tantae virtutis honorem
Quaerere: sola vetat nos haec absistere coepto,
Aut alias thalamo legere atque optare puellas.
Dixerat Eurymachus: sed non deterritus, illi
Telemachus sic voce refert: Jam certa voluntas
Nostra tibi sociisque tuis. Quid nunc precer ultra,
Quidve iterem toties, quae dî supera alta tenentes,
Quaeque omnes norunt Danai? Sit munere vestro
Fas mihi nunc saltem bisdeno remige pinum
Instruere, atque alti tentare pericula ponti.
Ire Pylon, Spartamque juvat genitoris amati
Nuncia scitatum, si quos vox dicta vulgi,

Vel moneant casus famae praeconia magno
Ab Jove missa, hominum late clarantia nomen.
Si qua mihi tulerit vox salvum tendere sedes
Ad proprias, quamquam fessus, tamen omnia ad annum
Dura feram; sin vero exstinctum et lumine cassum
Audiero, inferias supremaque munera solvam,
Attollamque redux magna ingens mole sepulcrum
Sic merito, matremque sequi connubia faxo.
Haec fatus juvenis, solio consedit in alto
Multa putans. Tum Mentor ibi consurgere visus,
Mentor magnanimo quondam dilectus Ulyssi,
Quem patria excedens rebus praefecerat heros
Omnibus, atque uni longaevum aetate parentem
Servandum, curamque domus mandarat habendam.
Is tum se attollens ita voce affatur Achivos:
Huc vestros adhibete animos, et dicta loquentis
Audite, o cives. Quis mitem ac mollia regem
Pectora gestantem posthac, sanctamque colentem
Justitiam speret? Quis non immania facta
Volventem, ac saevos agitantem corde furores
Permetuat, quando patriis virtutibus olim
Regnantis, placidaque urbem ditione regentis
Nulla subit Laërtiadae vos cura, nec ulla
Gratia promeritum sequitur? Mitto horrida pubis
Et scelera et diras aliena in sede rapinas.
Illa caput leto objectans populare penates
Institit, atque Ithaci vi dura evertere census,
Scilicet haud iterum venturum in tecta, sed usque
Abfore sic sperans. Non pubi irascor acerbae,
At vobis, cives, o semper inertia corda!
Vobis nunc irascor ego. Proh Juppiter! omnes
Ut taciti sine voce sedent; nec jurgia plures,
Nec juvenum vanos audent compescere fastus!
Haec ubi dicta, Euenorides Liocritus olli

Contra voce refert: Nimium ad convicia, Mentor,
O facilis praecepsque, ruis! Quo sic malus ardor
Mentis agit, quae tanta animo fiducia surgit,
Quidve procûm tentas saevis ardentia dictis
Pectora nequidquam cohibere? Insurgere durum est,
Quamquam multa virûm densentur millia contra,
Adversam in pubem, dapibus quam semper opimis
Mensa aliena fovet. Non si ipse huc acer Ulysses
Adveniat, domibusque procos expellere tentet,
Efficiat quidquam conando; quin et sua fleret
Moesta viri reditu cari post tempore longo
Penelope: namque his congressus fata subiret
Continuo domitus. Proin hanc e pectore curam
Abjice, nec vanis demens adsurge querelis.
Jam missi repetant sua quisque negotia cives:
Huic autem patrii comites, heros Halitherses,
Ipse et Mentor, iter, poscit quocumque, per undas
Expediant. Sed longa sedens heic tempora credo
Ille trahet, vocesque et inania murmura captans
Nec patriam linquet, nec carbasa tendet in altum.
Talia ubi dixit, misso discedere Grajos
Admonuit coetu. Subito in diversa profecti
Tecta petunt sua quisque viri; consuetaque regis
Alta proci referunt celeres ad limina gressus.
Telemachus vero secreta ad litora cessit,
Ablutusque manus pelagi spumantibus undis
Constitit, ac tali supplex est voce Minervam
Protinus affatus: Facilis tu numine sancto,
Hesterna es quae luce meos dignata penates
Visere, et impulsis agitantem caerula remis
Tendere jussisti scitatum fata parentis,
Tu me, diva, audi. Prohibent tua maxima Achivi
Jussa sequi, semperque animis elata superbis
Ante alios me turba procûm desistere cogit.

Sic ille. Oranti coram stetit obvia Pallas
Mentoris os habitumque gerens, ac demere tristes
His coepit dictis turbato e pectore curas:
Nec tibi vis animi deerit, nec vivida bello
Dextera, si patrio quondam cum sanguine virtus
Illa tibi patria est divûm data munere, quae nil
Non poterat, seu facta virûm, seu dicta vocarent.
Haud vanum tibi cedet iter, nec vota fovebis
Irrita. Ni vero genitor te clarus Ulysses,
Penelopi junctus, vitae fudisset in auras,
Non spes ulla foret, tantis te emergere posse
Fluctibus, ac duros fortunae vincere casus.
Rara etenim soboles aequat virtute parentes,
Plurima deterior: pauci, quos aequus amavit
Juppiter, ingentes animos generosaque vincunt
Facta patrum. Tu fide tamen: quum pectoris acre
Consilium, magnique tibi vis cessit Ulyssei,
Omnia perficies, neque te spes fallet inanem.
Quare age, dementesque orsus et vota procorum
Mitte insana; nihil recti novere, nec atrum
Vesani letum, nec fata instantia cernunt,
Quae fert Parca die morituris omnibus uno.
Haec vero tibi certa via est: absiste vereri;
Quamprimum voto laetus potiere. Paternus
Hospes ego actutum, quae vis, tibi pinea texta
Sufficiam, pelagoque simul comitabor euntem.
Ergo petens tecta alta procos tu affare superbos,
Et quae poscit iter, simul instrue dulcia condens
Vina cadis, florem et cereris mortalibus aptum
Utribus in validis. Ego contra sponte sequentes
E populo adcibo socios, et navibus unam
E variis, quae nostra jacent per litora multae
Antiquae pariterque novae, visa optima ponto
Quae fuerit, canum deducam laetus in aequor.

Sic juvenem Jove nata monet; nec jam ipse moratur
Jussa deae, sed tecta petit, cernitque sub ipsis
Porticibus de more procos in limine capras
Setigerosque sues mactantes. Obvius olli
Fit subito Antinous ridens, dextraque prehensum
Blandus adit, dictisque simul permulcet amicis:
O nimis impatiens animi, nunc tristia corde
Abjice, Thelemache, et paullum compesce dolorem,
Utque prius dapibusque una vinoque fruare.
Namque tibi cives navim sociosque parabunt
Delectos, qui te Pylias comitentur ad oras,
Quaerentem cari sortem casusque parentis.
Vix ea subridens dederat, quum natus Ulysse:
Haud mihi vos inter fas est versarier, inquit,
Antinoe, invitus mensa nec lactor opima.
An non illa satis, quae jam rapuistis acerbi
Multa mihi, parvus fueram dum scilicet infans?
Quid morer? An viridi factus nunc grandior aevo,
Dum mens certa viget, dumque ira in pectore gliscit,
Nequaquam experiar, Pyliam seu vectus ad urbem,
Sive hoc in populo, vobis ut fata parentur?
Ibo equidem, nec erit certe via vana profecto,
Quamquam aliena ratis pelagi me turgida ducet
Per freta, vos quoniam sic me voluistis egentem.
Dixit, et Antinoi dextra se subtrahit ultro
Elapsus facili motu. Non secius illi
Et properare dapes, juvenique illudere certant.
Atque aliquis ficto ridens sic ore profatur:
Heu! mala Telemachus molitur funera nobis
Omnibus! Aut ultor socios a Nestoris urbe,
Aut etiam e Sparta ducet: nimis ardet abire.
Fors Ephyrae longe tendens in regna feracis
Ibit atrox, referetque illinc letale venenum,
Poculaque inficiens caedem struet omnibus unam.

Quin potius freta lata sequens (hinc excipit alter
Saevior) ipse etiam mediis in fluctibus atrum
Inveniet letum, genitor quo raptus ad orcum est.
Haec via sola, queat nobis qua forte nocere,
Et curas augere, inter nos omnia laeti
Dum bona dividimus, desertaque tecta parenti
Linquimus, aut illi, cui tamdem nubet, habenda.
Haec ipsi. Ille autem tecti penetrale repostum
Ingreditur, quo magna auri que aerisque jacebant
Pondera, et intactae vestes et odoriferi vis
Multa olei. Stabant antiquo et dolia baccho
Plena, diis qualem pateris libamus et auro,
Quaeque suis innixa locis, si quando rediret
In patriam passus multum Laërtius heros.
Haec claustra et bifores inter se vectibus aptae
Omnia claudebant valvae, noctesque diesque.
Intus fida sedens servabat grandior annis
Euryclea Opis Pisenoridae inclyta proles.
Cui tunc adcitae in thalamum sic fatur Ulyssei
Progenies: Agedum, nutrix dulcissima, promens
Hauri vina, cadis quae servas condita plenis
Opperiens miserum genitorem, has victor ad oras
Si redeat, mortem fatumque elapsus acerbum.
Bissenas implere sit urnas cura, supraque
Claude vigil; dein et consutos infer in utres
Infectae cereris florem, bisdenaque factae
Pondera: sola scias moneo, sintque omnia praesto.
Namque ego sub noctem rediens, quum mater in altas
Conscendet sedes placidam petitura quietem,
Accipiam, mecumque feram cessurus ad urbem
Nestoream, Spartamque; mei si qua aura parentis
Fortunamque vicesque optanti audita reportet.
Dixerat; atque olli gemitus de pectore rumpens,
Et graviter moerens ita nutrix voce reponit:

O tibi, gnate, animo quaenam haec sententia sedit,
Pergere quove paras loca per distantia vastae
Telluris solus? Periit jam fortis Ulysses
Heu! miser, ignotaque jacet projectus arena.
Insidiisne proci parcent ac fraudibus ullis,
Tu quoque ut errando pereas, tuaque omnia raptent?
Heic maneas, dilecte, precor. Quid ferre labores
Hos juvat, ac tumidi tentare pericula ponti?
Cui juvenis sic oranti: Fide, optima, dixit,
Non animus, non haec divûm sine numine mens est.
Quin age, dicturam carae nil esse parenti,
Ante undena aderit quam lux duodenave, jura
Caelicolas testata, gravi ne percita luctu
Ipsa sui pulcros corrumpat corporis artus.
Quod si eadem sciat ante, atque omne audire juvabit
Consilium nati, promissi libera narra.
Haec ait; et nutrix juravit magna deorum
Numina. Pollicitis tum demum rite peractis,
Dulcia vina urnis infundit, jussaque stipat
Utribus in validis cereris canentia dona,
Dum juvenis sinuosa procos adit atria circum.
At Pallas molita novas in pectore curas
Telemacho assimilis partes late urbis oberrat,
Compellansque viros, ubi cuique occurrit, ad altam
Vespere sub sero puppim contendere mandat.
Nec minus a gnato Phronii Tritonia navim
Velivolam poscit, poscentique adnuit ille.
Inde ubi sol prono declinans cesserat axe,
Arvaque inhorruerant umbris, immittere ponto
Maturatque ratem, immissaeque imponere cuncta
Arma jubet, portuque instructam condit in imo.
Circum etiam affusi comites, ut quemque vocavit
Diva, ruunt. Quos illa, parans in pectore fraudem
Deserit, ac properans tecta in Laërtia tendit.

Heic dulcem subito juvenum per membra soporem
Irrigat insidians large potantibus, et jam
Poculaque excussa e manibus, sopitaque corda
Ocius hac illac stratum petiere, neque ullus
Stare diu potuit, postquam sopor incidit aegris.
Tum dea Telemachum tecti e penetralibus ultro
Evocat ipsa gerens et vocem et Mentoris ora;
Ac subito: Resident per litora curva parati
Jam socii, delecta manus; teque omnis in uno
Fit mora, dum venias: agedum properemus abire.
Tantum effata, gradu praecessit diva citato;
Ille deae gradiens retro vestigia servat.
Atque ubi devenere ad glauci marmoris undas,
Conspiciunt sicco densos in litore Achivos,
Hosque ita Telemachus compellat: Adeste, sodales,
Auxiliumque viae mecum deferte lyaeum
Sedibus e nostris cereremque. Haud conscia mater,
Haud famulae; nutrix in partem sola vocata est.
Sic fatus dux ipse praeit, sociique sequuntur.
Nec mora fit: referunt quae sunt data cumque, locantque
Deposita, ut jussi, tabulata sub ardua navis.
Jamque adeo scandit juvenis, divamque sequutus,
Ipsa ubi se posuit, puppi sublimis in alta
Ad latus assedit. Tortos laxare rudentes
Lecta manus pariterque instat considere transtris,
Ac zephyros ciet ipsa Jovis Tritonia proles
Spumea crispantes roseis freta molliter alis.
Tum vero hortatus comites capere imperat arma
Telemachus: parent jussi, mediaque carina
Intus hiat qua parte locus, celsa abjete malum
Constituunt, actisque utrinque rudentibus aptant,
Lineaque intendunt contortis carbasa loris.
In medios venit aura sinus: volat incita puppis,
Moliturque viam pelago, circumque ruentem

Purpurea hinc atque hinc divisa immurmurat unda.
Continuo remis circum latera alta revinctis
Plena mero laeti statuunt carchesia nautae,
Omnibus et libant superis in vota vocatis,
Praecipue tibi, gnata Jovis. Sic nocte per umbras
Usque sub auroram zephyris felicibus ibant.

HOMERI ODYSSEAE

LIBER TERTIUS.

Excipit hospitio venientem Nestor, Achivûm
Fata docet, noscit Pallada, sacra facit.

Ast simul ardentes argentea stagna relinquens
Exseruit caelo radios sol almus, et omnes
Caelicolas hominesque afflavit luce reducta
Per terras late; volucri ratis incita cursu
In Pylon advenit, mavortia mœnia Nelei.
Ante urbem cives resonanti in litoris ora
Solemnes tum forte dapes, atque annua sacra
Libabant caesis Neptuno rite juvencis.
Ter terni coetus aderant, stratique per herbam
Quingenti in quovis comites, et corpora coetum
Magna boum famuli ter terna in quemque ferebant.
Ac dum tosta ipsi consumunt viscera, et igni
Dant femora, incenduntque deo; turgentia vela
Contrahit, ac portu navim subducit in imo
Lecta Ithacae pubes, pronoque in litora saltu
Emicat. Egreditur pariter Tritonia Pallas,
Hortaturque sequi juvenem, sic deinde loquuta:
Telemache, o mea cura, pudor procul omnis abesto
Jam pelagi emenso stagna alta, ut fata parentis,
Quae sunt cumque, tui noscas; queis degit in oris,
Quae sequitur fortuna. Ergo jam Nestora magnum
Certus adi, tentaque ullos num promere casus,

Digitized by Google

Consiliumque velit prudens. Edisserat ultro
Vera, mone; nec falsa tamen (prudentia regis
Tanta animo!) frustra mendaci pectore finget.
At juvenis: Tu sterne viam, tu praecipe ritus
Compellandi, inquit, primos: harum inscia rerum
Corda gero, teneroque vigens in flore juventae
Heu! vereor tali coram succedere rege.
Cui dea: Fide, inquit; primum mens ipsa docebit
Quid sit opus facto, praesenti numine divi
Deinde dabunt; neque enim credo te in luminis oras
Adversis genitum fatis, sine mente deorum.
Dixit, et antetulit celeri vestigia gressu
Diva prior, juvenisque ducem non segnis euntem
Subsequitur, Pyliosque adeunt per gramina stratos.
Heic natos inter viridi compostus in herba
Nestor erat: circum sacris operata juventus
Exta igni properat, verubusque trementia figit.
Qui simul ut videre viros, conjungere dextras
Hospitibus progressi ardent per litus, et inter
Amplexus orant sociis accumbere mensis.
Primus ibi antevolans Pisistratus excipit ambos
Nestorides, captosque manu considere stratis
Pellibus invitat resoni prope caerula ponti.
Jamque ultro dans exta viris fumantia, et auro
E solido cratera implens sic voce Minervam
Affatur: Supplex Neptuni numen adora
Hospes, ait, cujus placidi solemnia adestis
Ad sacra. Postquam autem libaveris ipse precatus
Ore deos, comiti pariter cratera rigentem
Tende manu, post te superis ut libet honorem.
Auxilio divûm nemo non indigus: ille
Sed quoniam nostro propior pubescit in aevo,
Hunc tibi florentem primo cratera corono.
Dixerat, inque manus spumantem munere bacchi

Dat subito. Capit illa datum, praelataque gaudet
Munere, et hac regem Neptunum voce precatur:
Audi me, Neptune pater, concedere vota
Nec pigeat, supplex quaecumque e pectore fundam.
Nestoris o! primum, gnatorum et Nestoris ingens
Gloria stet: semper Pyliis dein omnibus adsis
Sanguine honoratus sacro caesisque juvencis.
Da quoque, uti, gesta bene re, quam propter adivit
Haec loca Telemachus, patriae tecta alta revisat.
Sic diva, et nutu fecit rata dicta potenti
Omnia. Tum comiti craterem tradit, et ille
Vota eadem peragit Neptuno, atque impiger haurit
Libati florem laticis. Simul excita pubes
Pars adolet flammis versans, pars viscera tosta
Detrahit, in partesque secans convivia ducit.
Inde ubi pulsa fames compressaque cura bibendi,
Alloquitur Nestor tacitos, ac talia fatur:
Nunc equidem satius duco, postquam ardor edendi
Cessit, ab hospitibus veniendi discere causas,
Et quaecumque libet. Quinam ergo dicite, et unde
Per freta salsa, viri, nostras venistis ad oras?
Ullane vis cogit? Praedonum an more per altum
Ire juvat, vitamque feris exponere ventis
Exitium late dirum clademque ferentes?
Haec senior. Fidens animi cui talia reddit
Telemachus; fidentem etenim Tritonia virgo
Fecerat, optati quaerentem ut fata parentis
Inclyta apud tardos sequeretur fama nepotes.
O Neleiade, decus ingens, Nestor, Achivûm,
Poscenti sumus unde, ultro tibi vera fatebor.
Sylvosa ex Ithaca vestras adnavimus oras;
Res privata viae causa est, non publica: patrem
Quaerimus, auditum referat fors sicubi fama,
Magnanimum Laertiaden, quem Pergama tecum

Evertisse ferunt pugnantem atque Ilion altam.
Jam Danaûm, quotquot fuerunt ad moenia Trojae,
Occubuit quo quisque loco, quo funere nobis
Fama tulit. Mortem vultu tantum illius unam
Juppiter ignotam, nec dicere sustinet ullus,
Queis cecidit terris; inimicum an sanguine litus
Imbuit, an fluctus inter submersus ab aestu.
Ergo ad te supplex venio, genibusque volutus
Te precor o! si forte velis mihi fata referre
Exstincti leto tibi visa, aut auribus hausta
Alterius sermone. Illum nempe edidit unum
Ante alios homines miserum quondam optima mater,
Invisumque diis: quare non ulla profari
Cura mei, quaecumque tuo sub pectore servas,
Impediat. Quin cuncta refer, si fortis Ulysses,
Ille meus quondam genitor, tibi tempore in ullo
Profuit iliacis, ubi passi plurima, campis:
Illa ego te per dura precor, vera omnia redde.
Talibus oranti Nestor Gerenius infit:
Dicam equidem tibi vera, hospes, me per mala quando
Adjuras, Phrygio quae quondam in litore Graji
Pertulimus, latas errando aut classe per undas
Ad praedam, saevus quo nos ducebat Achilles;
Aut etiam Priami bellando ad moenia; ubi atro
Funere tot pubis nequidquam exstincta Pelasgae
Lumina sunt, primi heroes. Mavortius illic
Ajax Pelidesque jacent, aequandus et ipsis
Dîs Patroclus; natus jacet illic insuper una
Antilochus, mea cura, et cursu fortis et hasta.
Sed quid ego haec autem memoro mala dira? Quis illa
Enumeret seclis mortalibus omnia fando?
Non si vel quinos exactis mensibus annos,
Vel senos perstans Grajûm scitabere cladem,
Scilicet audires omnem. Longissima rerum

Suppeteret series, tuque ante revisere malles
Defessus longo patrios post tempore fines.
Namque novem durando annos obsedimus urbem
Omnia tentantes; vix finem Juppiter aequus
Adnuit. Haud illic animi solertia cuiquam
Par fuerat: vafer arte omnes vincebat Ulysses,
Omnimodisque dolis genitor tuus, ortus ab illo
Si tamen es, ceu verba notans vocemque loquentis
Admirans video; tuque ipse fatebere, nullum
Facundae similem magis olli munere linguae.
Non umquam nobis animi sententia discors,
Seu populi in coetus irent, seu fida Pelasgi
Optarent responsa. Eadem prudentia, et una
Mens ambobus erat semper, felicibus usa
Consiliis Argiva phalanx ut vinceret hostes.
At Priami postquam populatam incendimus urbem,
Ingressique rates Phrygia arva reliquimus, acer
Juppiter Argivis statuens in pectore tristem
Ad patrias reditum sedes, diversa profectos
Per freta sparsit agens; neque enim legesque colebant
Justitiamque omnes; quin et pars acta nefandis
Suppliciis memorem sensit Tritonidos iram,
Quae geminos inter misit certamen Atridas.
Concilium in magnum hi frustra late undique Grajis
Sub noctem haud rite adcitis (venere gravati
Namque epulis omnes atque icti corda lyaeo)
Farier aggressi, populos quae causa vocandi.
Atque ibi tunc properare fugam Menelaus Achivos,
Et ventis dare vela jubet, pelagoque redire:.
Major at Atrides prohibet, populumque morari
Imperat, ac magnos aris indicit honores
Palladis iratae sperans placare furorem.
Demens! qui vano nescibat pectore, divûm
Nec subito verti mentes, nec flectier iras.

Sic, dum illi alternis inter se vocibus aeres
Contendunt, magno circum clamore Pelasgi
Surrexere animis studia in contraria versi.
Ergo illam somno fessos laxavimus artus
Per noctem variis turbati pectora curis;
Quippe Jovis gravis ira super crudele ferebat
Non dubiis damnum signis. Jam reddita caelo
Lux fuerat, pelago puppes deduximus altas,
Impositisque opibus conscendere jussimus agmen
Femineum. Sic pars divisa Agamemnona magnum
Restitit observans; pars autem cetera abimus
Caerula verrentes Nerei; nec tarda per undas
Classis iter carpebat, ubi deus aequora stravit.
Appulimus Tenedum, et sacra instauramus ad aras,
Quamprimum optantes patrias contingere terras
Desertosque lares; sed nondum Juppiter alto
Adnuerat caelo reditum discordibus urgens
Pectora consiliis: nam quos ducebat Ulysses,
Navibus avecti relegunt iter omne, futurum
Scilicet id magno sperantes munus Atridae.
Ast ego cum ratibus, quae sunt mea signa sequutae,
Fugi fata deûm metuens, et martius una
Tydides mecum fugit socia agmina ducens.
Tardior ipse etiam properans Menelaus eodem
Venit, et in Lesbo dubios deprendit, an altum
Praestet classe Chium supra contendere cursum
Undisonam ad Psyriam, quae laeva in parte jacebat;
Anne Chium subter, ventosa ad saxa Mimantis.
Signa quoque a divis placuit deposcere: at illi
Auspicio certos medium jussere per aequor
Tendere in Euboeam, brevior qua meta laborum.
Adspirant aurae in puppim: secat acta carina
Piscosos propere tractus, seraque Gerestum
Nocte subit. Nos multa deo, qui praesidet undis,

Emensi maria alta, boum succendimus exta.
Quarta adeo roseo fulgebat candida caelo
Orta dies, salvasque rates deduxit in Argos
Tydidae pubes mavortia. Litus et ipse
Optatum tetigi nelea ad moenia cursum
Classe tenens placidis in fluctibus; aura nec umquam
Desiit, ut primum venit data munere divûm.
Haec reditus mea sors; potui nec scire Pelasgûm
Qui rapido servati aestu, quive aequore mersi.
Illa tamen quaecumque audivi, sede receptus
In patria, referam, nec tu celabere, ut aequum,
Quae fas scire. Ergo salvos rediisse secundo
Myrmidonas cursu perhibent, quos fortibus hastis
Insignes magni natus ducebat Achillei.
Progeniem Paeantis item feliciter isse
Fama Philoctetem; Cretamque reduxit ovantes
Idomeneus socios, martis quibus ira pepercit,
Servavitque omnes pelago. Jam nostis et ipsi,
Credo equidem, quamquam colitis distantia regna,
Major ut Atrides rediit, subiitque nefandum
Exitium Aegisthi sublatus fraude: sed ipse
Mox graviter commissa luit, poenamque rependit.
Scilicet et caeso gnatum superesse parenti
Usque juvat: patriae necis ultor venit, et hostem
Aggressus poenas scelerato e sanguine sumsit.
Tu quoque, care puer, non olli corpore dispar
Egregio, macte esto animis: te postera narrent
Secla virûm, laudesque tuas ad sidera tollant.
Finierat. Contra breviter cui natus Ulysse:
O decus eximium, Nelide Nestor Achivûm,
Ille nefas ultus dirum est, tantisque Pelasgi
Pro meritis referent memores praeconia laudum,
Queis ingens decus usque viri nomenque manebunt.
O mihi si pariter tantas dent numina vires,

Queis et ego ulcisci valeam violenta procorum
Flagitia et diros ausus! Sed tale pararunt
Non mihi dî munus, nec tam felicia patri
Fata meo: proin dura licet sint, ferre necesse.
Cui Nestor: Quando es, dixit, nunc talia fatus,
Nec me ambire tuae multos connubia matris
Praeterit, atque domi, te invito, serpere cladem
Horrendam. Sed fare, fugam num sponte capessis,
Anne odia expertus, jactante oracula vulgo?
Fors etiam, si quid veri mens augurat, olim
Adveniet tantos hominum qui comprimat ausus,
Sive fuat solus, sive una Graja juventus
Conjurata scelus justis ulciscier armis.
Quod te si praesens carum tam Pallas haberet,
Quam Laërtiaden habuit sub moenibus olim
Dardaniis, ubi multa sumus fata aspera passi;
(Namque ego non ulli manifesto numine adesse
Caelicolas vidi, semper Tritonia ut olli
Adfuit:) illa adeo si carum te quoque haberet,
Credo equidem invisos nequidquam oblita hymenaeos
Ista omnis juvenum turba insidiosa doleret.
Dixerat. Ille imo ducens suspiria corde:
Numquam ego, quae jactas tam laeta haec, adfore sperem,
O senior: spondes nam magna, auditaque tantum
Attoniti mira replent dulcedine pectus.
Sed non, et faveant si dî, contingere credam
Posse mihi tam laeta: haud rerum hic volvitur ordo.
Sic ille. Excepit Pallas sic deinde loquuta:
Quod tantum, sate Ulysse, tibi scelus excidit ore?
Dîs facile est servare virum, longinquus et absit
Ille licet, solisque errans procul exsul in oris,
Si tantum voluere. Domum ipse revisere serus
Multaque perpessus malim, quam sede receptus
Concidere in patria, ceu magnum Agamemnona dicunt

Incautum cecidisse nefando conjugis astu
Aegisthique dolis. Dî tantum avertere funus
Triste viri nequeunt, quando jam tempora mortis
Lex certa attulerit, Parcarum et jusserit hora.
Haec dea. Telemachus sed non his laetior infit:
Mittere tempus, ait, jamque isthaec, Mentor, et aegro
Projicere has animo curas: haud amplius olli
Stat reditus. Misero mortem supera alta tenentes
Caelicolae irati supremaque fata pararunt.
Nunc alia exquiram potius, scitabor et ipsum
Nestora, quo nullus novit prudentior alter
Justitiam: regnans etenim tria saecula vidit.
Ergo age, Nelide Nestor, dic vera roganti:
Ille Mycénaeus magnorum ductor Achivûm
Quo periit leto domitus, queis frater in oris
Tunc Menelaus erat, quave ipsum perfidus arte
Perdidit Aegisthus non par congressus ad arma?
Martius an patrium nondum Menelaus in Argos
Venerat, ignotis etiam tum finibus errans;
Ille autem, furto gaudens, hunc funere mersit?
Talia quaerebat: domitor quum Nestor equorum:
Haec tibi vera quidem referam, puer, inquit, et omnem
Expediam seriem, quam tu quoque volvere tecum
Nec dubio indicio, tacita nec mente videris.
Nam vivum phrygiis rediens Menelaus ab oris
Si foret Aegisthum nactus, non pulvere quisquam
Aggesto exstincti corpus texisset humandum,
Sed canibus data praeda feris lanianda per agros
Alitibusque, procul caris jacuisset ab Argis;
Nullaque Acheïadum plorasset funera: tantum
Sustinuit tentare nefas, ausoque potiri.
Nos Priami circum bellando praelia muros
Dura pati longum dum cogimur, ille sequutus
Otia secessu in placido praedivitis Argi

Saepe Agamemnonios corrumpere lentus amores
Tentabat furtim. Saepe aversata nefandum
Pulcra Clytemnestre facinus, crebroque petita
Abnuit, exstincto nondum mutata pudore,
Concipiensve animo fraudem, bona scilicet ipsa
Per sese; fidusque super custodia vates
Consiliis aderat semper, cui conjugis omnem,
Pergama quum peteret, curam mandarat Atrides.
At miserum statuere deûm quum fata perire,
Ille procul scopuli deserto in litore vatem
Deserit alitibus lacerandum, ultroque volentem
Alta volens intra duxit sua limina nympham.
Multa boum sacras tum dona incendit ad aras,
Multaque suspendit simulacra argentea, et aurum
Vestemque, insigni spem praeter amore potitus.
Interea a Troja reduces, Menelaus et ipse,
Nos inter junctique animis junctique carinis
Classe ferebamur volucri per caerula Nerei.
Ast ubi Cecropidum sacram pervenimus arcem
Sunion, Arcitenens telum jaculatus ab axe
Perculit in celsa Menelai puppe magistrum
Haerentemque manu clavo, cursusque regentem,
Phrontin Onetoridem, quo non praestantior alter,
Quum fureret gravis ira sali, deducere naves
Fluctibus in rapidis, dirosque lacessere nimbos.
Ergo, licet cursusque simul ventique vocarent,
Restitit, ut socium terrae mandaret, et umbris
Mitteret inferias. Sacris dein rite solutis,
Postquam altum petiit, Maleaeque ingentia saxa
Contigit, altitonans olli quoque Juppiter omnem
Exciit, immisso ventorum turbine, pontum,
Attollens altis aequales montibus undas.
Dividitur classis: pars Cretam abrepta resedit,
Qua fluit, ac placidis intersecat arva Cydonum

In mare prorumpens formosus Iardanus undis.
Stabat acuta silex Gortynia litora contra,
Dorsum immane mari glauco, qua fluctus ab austro
Truditur ad laevam sub Phestum, et frangitur ingens
Haud scopulo ingenti adlisus. Vix puppibus actis
Huc vento nautae mortem effugere: sed undae
Ad cautes et saxa citas fregere carinas.
Quinque alias longe stridentia flamina diti
Admovere rates Aegypto; ignotaque gentis
Litora dum lustrans multum late undique et aurum
Et varias Menelaus opes conquirere certat,
Arte dolum celans Aegisthus funera fratri
Intulit, ac populos magna ditione subegit.
Septem illum perhibent annos tenuisse Mycenas
Imperio summo: post anno denique ab urbe
Cecropia rediens octavo clarus Orestes
Ipsius exitio venit, caedisque paternae
Ultor atrox sontem crudeli vulnere stravit.
Quaque idem Argivis epulas in funere matris
Aegisthique dedit, Menelaus venit eadem
Luce domum revehens, quantum sufferre carinae
Vix poterant, ingens argenti pondus et auri.
Et tu adeo remea, patriamque invise relictam
Desertisque bonis, intraque furentibus aedes
Dirorum juvenum manibus, ne cuncta vorantes
Diripiant, aliena absens dum regna pererras.
Hortor adire tamen Menelaum, atque, est tibi nostri
Si qua fides, etiam jubeo. Namque ille Pelasgûm
Ultimus in patriam nuper devenit ab oris,
Unde hominum sperare fugam certamque salutem
Auderet nemo, si quem vis improba primum
Nimborumque furor tam vastum egisset in aequor;
Unde etiam pennis ipsae tranare volucres
Annum intra nequeunt: tantum patet, ac furit aestu

Digitized by Google

Horrendo. Jamque ipse tuis freta salsa sequutus
Cum sociis, navique illuc felicibus ito
Auspiciis. Vis et potius discedere curru?
Et currus aderunt, et certi ad frena jugales,
Et, mea vis, gnati, qui te comitentur euntem
Hinc Spartae ad muros, Menelai et regia tecta.
Quo simul ac venies, tibi dicat vera, precare;
Nec tamen ipse (odit prudens mendacia) fallet.
Dixerat. Interea sol occidit, et ruit atra
Nox caelo, farique ollis Tritonia coepit:
Sic usus poscit, Nelide; recta profaris
Omnia. Nunc vero pingues et findite linguas,
Et latices miscete sacros: libemus ovantes
Neptuno superisque diis, mensisque relictis,
Curemus (nam tempus adest) jam corpora somno.
En abiit lux sub tenebras, neque tardius aequum
Ducere solemnes epulas in honore deorum,
Sed, quo res vocat, ire. Haec ut Jove nata loquuta est,
Haud mora fit; subito dicta audivere monentis.
Dant manibus circum puros ex ordine fontes,
Craterasque ferunt magnos, et vina ministri
Omnibus infundunt in pocula. Tum super ignem
Injiciunt linguas de more, iterumque lyaeum
Surgentes libant. Postquam sitis omnis abacta,
Expletusque ardor libandi, Pallas et una
Telemachus forma insignis contendere gressus
Ad navim optabant; vetuit sed Nestor abire
Increpitans dictis, atque haec super addidit ore:
Juppiter avertat dique hoc stellantis olympi
Dedecus! ad navim vosne hinc fugietis euntes
Sedibus a nostris? Non haec desertaque tantum
Nec spoliata adeo domus est, ut tegmina desint
Purpurea, et pictae laenae, queis mollia possit
Membra simul dominus, simul hospes nocte fovere.

Adsunt et chlamydes, et pictae tegmina vestes
Instratique thori: numquam generatus Ulysse
Magnanimo hic juvenis curvae tabulata carinae
Pernox dura premet, dum spiritus hos reget artus,
Tectaque dum nostri servabunt regia nati
Hospitibus faciles, quicumque haec limina adibunt.
Quae postquam sic fatus erat Neleïus heros,
Diva statim: O senior, ceu par, bene consulis, inquit,
Atque age Telemachum dictis parere jubeto,
Quandoquidem meliora putas. Ille alta sequutus
Te sub tecta, nigrae per opaca silentia noctis
In thalamo jaceat: contra hinc ego certus abibo,
Ut sociis addamque animos et singula mandem.
Solus enim multos inter sum grandior annis
Florentes aevo juvenes, quos mutuus ardor
Telemacho comites paribus conjunxit in annis.
Una illic recubare juvat: lux crastina caelo
Reddita ubi veniet, fortes Cauconas adibo,
Aeraque jam longo mihi tempore debita poscam.
Tu vero hunc juvenem, tua quando ad limina venit,
Ne pelago committe; rotis invectus at altis,
Gnatorum comitante aliquo, per aperta viarum
Expediat cursum; geminos curru adde jugales
Et magnis validos animis et cursibus acres.
Haec ubi dicta dedit, fugit Tritonia virgo
Versa aquilae in formam: subito stupor omnibus ora
Attonitis visu pressit; miratus et ipse
Ante alios monstrum senior dextramque prehendit
Telemachi, placidoque haec insuper edidit ore:
Non ego te pulcrae spero fore laudis egenum,
Sic adeo juvenem quum di comitantur euntem.
Haud hic haud alius caeli supera alta colentum,
Ni Jovis armipotens soboles fortissima virgo,
Quae validum pariter miro tibi honore parentem

Clarabat Danaos inter. Salve, dea, salve,
Atque adsis venerata, meae non invida laudi,
Et thalami sociae, natis et semper amica.
Ipse tibi vitulam, lata quae fronte superbit
Indomita, et collo nondum juga sensit aratri,
Mox feriam, fulvumque inducam cornibus aurum.
Sic vovit senior: non aspernata voventem
Audiit e caelo Pallas. Dein limina ad alta
Cum generis natisque heros processit, et una
Assedere thoris variisque sedilibus omnes.
Queis subito Nestor magnum venientibus ultro
Implevit cratera mero, quod fida per annos
Servatum undenos tum primum serva relevit.
Hoc implet cratera mero, libansque Minervae
Vota facit supplex natae Jovis aegida habentis.
His demum exactis, perfecto munere divûm,
Quisque suos fessi somno petiere penates.
At non Telemachus: namque illum divite Nestor
In lecto, placida voluit requiescere nocte
Aedibus in propriis, ubi porticus alta sonabat;
Quem juxta accubuit bello Pisistratus acer,
Impubes qui regis adhuc vernabat in aula.
Nec minus ipse alta penetrali in sede receptus,
Stravit ubi lectum conjux, dedit aegra sopori
Membra senex, curasque simul sensumque reliquit.
Postera quum caelo surgens aurora refulsit,
Mollibus e stratis tollit se Nestor, et altis
Egrediens tectis, ubi structa sedilia stabant
Ante fores cano de marmore et uvida rore
Semper odorato, senior consedit, ut olim
Inclytus ante heros Neleus considere suerat.
Sed pater ad stygias Erebi descenderat umbras
Jam domitus fato; regnique potitus habenis
Nestor ibi residebat Achivûm maxima fama

Digitized by Google

Sceptra tenens. Circum nati venere frequentes
E thalamo egressi, Stratiusque et fortis Echephron,
Perseusque, Aretusque et divis par Thrasymedes.
Additur his etiam sextus Pisistratus: una
Thelemachum ducunt, juxtaque in sede reclinant.
Ad quos tum senior Nelides talibus infit:
Protinus, o gnati, quae fert mea corde voluntas,
Perficite, armisonae quamprimum ut sacra Minervae
Rite feram, quae clara dei ad solemnia venit.
Ergo alius campos properans petat, et mihi pastor
Ocius intacta ducat cervice juvencam:
Telemachi ast alius socios in litore stantes
Evocet huc omnes, geminis in puppe relictis.
Atque aliquis jubeat clarum Laërcea adesse,
Cornibus ut vitulae lunatis illinat aurum.
Vos mecum remanete alii, famulasque monete,
Solemnes curent epulas per regia tecta,
Et sedes et ligna ferant et fluminis undam.
Vix haec; festinantque omnes. Jam rure juvenca
Venit, Telemachi pariter venere sodales,
Jussus et ipse faber venit secum omnia portans
Instrumenta artis: resplendet malleus olli
Aereus in manibus, forceps et daedala et incus.
Stat pariter visura suos bona Pallas honores
Caeruleo delapsa polo. Tum protinus aurum
Expediit Nestor: capit ille, et cornua circum
Arte linit, divae spectaclum dulce, juvencam.
Hanc Stratius, fortisque una ducebat Echephron;
Laeva florentem e thalamo cum fonte lebetem
Aretus, dextraque molas frugesque ferebat
In calathis: retro Thrasymedes stabat acuta
Jam jam caesurus vitulae capita alta securi,
Et pateram juxta Perseus retinebat; at undam
Praecipiens frugesque sacras, multumque precatus

Digitized by Google

Pallada, et evellens summo de vertice setas
Ignibus injecit positis libamina Nestor.
Continuo validum Thrasymedes impulit ictum
Insurgens: nervos cervice excepta bipennis
Abscidit, exanimemque solo dedit: aurea ad astra
Attollunt nataeque, nurusque et regia conjux
Eurydice, Clymeni gnatarum maxima, voces.
Adstantes famuli lata ut tellure jacentem
Erexere bovem, jugulo Pisistratus ensem
Abdidit. Erupit postquam de vulnere sanguis,
Deseruitque calor vitam, trepidantia membra
Divisere alacres, et rite in frusta secarunt.
Hinc ubi texerunt multa pinguedine circum
Cuncta involventes, iterumque iterumque plicantes,
Ligna super libans litices torrebat ad ignem
Ipse senex: illum juxta verua alta tenebat
In manibus quina fumantia cuspide pubes.
Postquam torruerant armos atque exta vorarant,
Secta minutatim longis quoque cetera figunt
In verubus, ponuntque super crepitantia flammis.
Telemachum interea Polycaste candida lavit
Ultima Nelidae natarum aetate puella.
Quae postquam nitido totum perduxit olivo,
Imposuitque humeris chlamydem tunicamque recentem,
Divis ambrosio par immortalibus ore
Exiit e solio, ac magnum prope Nestora sedit.
Sic ibi propositis dapibus vescuntur, et igni
Omnia diripiunt, puerique sedentibus atrum
Aurea surgentes fundunt in pocula vinum.
Et jam finis erat; saturis quum maximus heros:
Ite agite, o gnati, dixit, pulcrumque comantes
Ducite cornipedes altoque adjungite curru.
Jusserat: illi autem non segnes jussa capessunt,
Continuoque acres curru junxere jugales.

Nec minus et, servare penum cui tradita cura,
Fida tulit cererem custos et munera bacchi,
Atque solent vesci queis magni obsonia reges.
Insilit in currum juvenis generatus Ulysse
Primus: eum juxta scandens Pisistratus heros
Nestorides cepitque manu retinacula, et acres
Increpuit bijugos. Illi fugere volucri
Lata per arva fuga linquentes moenia retro.
Sic celeres totam per lucem ivere; sed undas
Quum subiit sol almus, iterque nigrescere coepit,
In Pheras venere citi, tectisque Dioclis,
Quem satus Alphaeo Ortilochus produxit in auras,
Hospitio excepti merito sub nocte quierunt.
Inde ubi se ostendit roseae Titanidos ortus,
Sub juga cornipedes ducunt, curruque locati
Limina tectorum resonantiaque atria linquunt.
Instat equis auriga alacer, tortoque flagello
Admonet ad cursum: simul illi sponte volantes
Corripuere viam, immissique feracibus agris,
(Tantus agit namque ardor equos!) venere laborum
Ad finem, prono Phoebus dum cedit olympo,
Et late nox atra solum complectitur umbris.

Digitized by Google

HOMERI ODYSSEAE

LIBER QUARTUS.

Excipit et Menelaus. At illi nigra parantur
Funera, dum Protei noscere dicta cupit.

Vallibus in curvis vastam Lacedaemona cursu
Ingressi juvenes praecelsa minoris Atridae
Tecta petunt, regemque adcitos undique multos
Inveniunt cives inter tum forte parantem
Optatos una gnati gnataeque hymenaeos.
Ille quidem natam Pyrrho armipotentis Achillei
Fulmineae soboli, dura inter praelia Martis
Jam Priami, ceu pactus erat, sub moenibus altis,
Adnueratque pater, perfecto tempore divûm
Curribus invectam celsis mittebat ad arces
Myrmidonum, qua regna gener ditione tenebat.
At nato prolem jungebat Alectoris almam
Spartana de gente, olli quem serva crearat
Pulcra seni fortem Megapenthem: germina namque
Nulla dii tribuere Helenae, postquam edidit ipsi
Hermionem forma Veneri non cedere dignam.
Ergo omnis festo resonabat regia coetu,
Finitimique aderant populi civesque vocati,
Munere gaudentes. Quos inter dulce canebat
Aurea plectra ciens vates, geminique canentis
Ad vocem juvenes tollebant corpora saltu.
Interea primo tectorum in limine stabant

Telemachusque heros, et Nestoris inclyta proles
Sublimes in equis. Quos vidit ut acer Atridae
Armiger egrediens Eteoneus, ocyus ivit
Nuncius ad regem subiens penetralia et olli
Adstitit, atque prior breviter sic fatus ad aurem est:
Stant gemini juvenes foribus, Menelaë, sub ipsis
Assimiles magni Jovis almo e sanguine proli.
Ergo age, fare, alto bijugos num solvere curru
Praecipis, anne alias quaesitum mittere sedes?
Cui subito iratus graviter sic flavus Atrides
Orsa refert: Adeo malesana haud ante gerebas
Corda, Boëthide; puero nunc digna profaris.
Hospitia experti multorum, has denique salvi
Venimus ad sedes, ubi saltem Juppiter aequus
Nos utinam servet placidos, finemque laborum
Det pater: hospitibus celerans i, solve jugales,
Atque ipsos intro duc ad convivia coram.
Jusserat: ille autem, famulis per tecta vocatis,
Sedibus erupit properans, comitesque sequuti
Fumantes pulcro solvunt temone jugales,
Et statuunt ductos plena ad praesepia, fessis
Farra ministrantes et mixtae gramen avenae.
Dein vacuum acclinant septa ad lucentia currum,
Ac juvenes ducunt tecta intra regia. At illi
Omnia lustrantes late penetralia regis
Mirantur; nam tota vident splendescere solis
Luce velut clara, et radiantis imagine lunae.
Postquam oculos laeti cupidos per cuncta tulere,
Delapsi irriguum studio petiere lavandi
Marmoreo in labro fontem: dein flumine lotos,
Atque oleo nitidos ut circum rite ministrae
Vestibus induerunt pictis tunicaque recenti,
Ambos Atridae vicina in sede locarunt.
Invergunt lymphas manibus, quas lucidus auro

Urceus irrorat supra, purumque fluentes
Subjecti excipiunt argentea labra lebetis.
Ponunt et mensas juxta, cereremque canistris
Expediunt, cumulantque epulas, et munera didunt.
Tum famuli variae patulis in lancibus escas,
Fumantesque armos et viscera tosta reponunt,
Poculaque ex auro fulgentia. Dat simul ollis
Pignus amicitiae dextram, simul accipit heros,
Sic fatus: Gaudete epulis ante ora paratis,
O juvenes: ubi pulsa fames atque ardor edendi
Desierit, qua gente hominum, quibus estis ab oris,
Scitabor saturos. Haud certe exstincta parentum
Gloria vestrorum; Jovis alto a sanguine reges
Sceptriferi vobisque genus vitamque dedere,
Credo equidem; ignavi nequeunt educere tales.
Dixerat, apposuitque bovis lustralia coram
Pinguia terga, sibi fuerant quae dona parata.
Illi autem accincti dapibus laetantur opimis,
Protenduntque manus. Postquam saturata quierant
Pectora, Telemachus dulcem compellat amicum,
Cervice admota, et fidam sic fatur ad aurem:
Aspice, Nestoride, regali fulgida luxu
Atria, splendoremque auri flammantis et aeris,
Electrumque, argentumque, et secti vim Elephanti.
Talis sidereo magni Jovis ardet olympo
Intus opima domus: quanta heic aggesta renidet
Gaza ingens immensa! Stupor me scilicet altus
Sensibus attonitis cernentem talia pressit.
Haec ille: at flavus mirantem sensit Atrides,
Ac subito sic orsa refert: O germina cara,
Magnanimi juvenes, nulli contendere magno
Cum Jove fas; olli fulgentia sidera supra
Divitiae sine fine vigent aeternaque sedes.
Seu vero mecum certet, seu cedere victus

Haud renuat quisquam mortali e semine, nulla
Invidia est: multis ego late casibus actus,
Multaque perpessus post anno denique ditem
Octavo tetigi Phoenicem, et litora Cypri.
At prius, Aegypti lustratis finibus, atros
Aethiopum populos, felicia regna colentes,
Sidoniosque, ipsosque adii devectus Erembos,
Et Lybiam, nascuntur ubi cum cornibus agni,
Terque venit longum rediens foetura per annum;
Non dominus, non pastor eget, nec deficit umquam
Caseus, aut agni molles, aut copia lactis,
Plena sed usque novae distendunt ubera foetae.
Interea dum multa parans his jactor in oris,
Leto alius fratrem domuit, nil triste timenti
Insidians furtim malefidae conjugis astu.
Sic regno non sponte, opibus neque laetor adeptis.
Haec tamen a patribus, vita si forte fruuntur,
Nota reor vobis. Priami quis nesciat urbem,
Imperiumque Asiae magnum, versosque penates
Barbaricis dites opibus, quos aspera passus
Multa diu saevo populatus marte subegi?
Sed mihi nunc utinam tantum vel tertia rerum
Pars foret; incolumes contra vivique manerent,
Idaeum ad Xanthum qui tum periere sub urbe
Dardania, longe caris heroes ab Argis.
Quos ego, dum plorans curarum turbine pressus
Heu! queror amissos, saepe in penetralibus aeger
Desideo, luctuque animum depascor amaro,
Si qua mihi hinc veniant solatia: luctus at ipse
Deserit interdum miserum, vivitque sub imo
Corde dolor; neque enim longa est speranda voluptas
Tristibus a lacrimis; vix sensibus hausta recedit.
His tamen, heu miserum me! frustra ex omnibus unus
Ante alios cogit tabescere, qui neque dulces

Carpere me somnos umbrarum in nocte silenti,
Nec memorem gaudere epulis sinit: horrida namque
Grajugenûm nemo pro me discrimina rerum
Pertulit, infelix heros quot passus Ulysses.
Et nunc ille quidem fatis urgetur iniquis,
Curarum haud ullam requiem, finemque laborum
Inveniens; meque urit atrox dolor ipsius ergo,
Atque agitat sine fine incertum, an vivere credam,
An periisse usquam. Flet raptum perdita luctu
Penelope, flet Laërtes, atque inclyta proles
Telemachus, parvum liquit quem classe profectus.
Dixerat: huic patrius moerentia pectora strinxit
Altus amor, cujus nomen vix auribus hausit,
Continuo ex oculis lacrimas effudit obortas,
Purpuream obtendens ante ora humentia vestem.
Sensit id Atrides, dubiaque in mente volutat,
Solicitumne sinat cari meminisse parentis,
Occupet an primus lugentem, ac singula pandat.
Anceps ille suo volvit dum talia corde,
Venit odoratae linquens penetralia sedis
Tyndaris, ingreditur qualis florentia Cynthi
Per juga Dyctinna, et lateri sonat aureus arcus.
Protinus huic sedem rutilantem Adrasta locavit,
Formosumque super lana e lucente tapetem
Alcippe stravit. Stat juxta candida Phylo
In manibus calathum retinens, quem pignus amoris
Perfectum argento e nitido donarat habendum
Magnanimi Polybi conjux Alcandra, ubi dives
Alta Canopaeis tollit se regia Thebis.
Ille duo dederat Menelao argentea labra,
Et tripodas geminos, atque auri dena talenta;
Ast Helenae non parca super dedit optima conjux
Auratamque colum, calathique volubile textum,
Argenti summas auro ludente per oras.

Obtulit hunc olli plenum tum stamine Phylo
Rite laborato: supra colus aurea fulget,
Tincta gerens violae nigrantis vellera fuco.
Ut primum assedit, plantasque innixa locavit,
Formosum tali sermone affata maritum est:
Nossene fas, hominum qua sint ab origine creti,
Atrida, nostros qui nunc adiere penates,
Hi juvenes? vanam seu mendax fallat imago,
Seu moneat verax, dicam, quando ipse profari
Fert animus, tacitaque vetat consistere lingua.
Non ego tam simili vel nympham corpore vidi,
Vel puerum (cernentis adhuc stupor occupat ora),
Quam similis magni nato est hic omnia Ulyssei
Telemacho, puerum quem quondam in sede reliquit
Dulichia genitor, me propter tota furentem
Graecia quum Phrygios obsedit milite campos.
Talia dicenti flavus respondet Atrides:
Quae, conjux, te cura, eadem me pectore in imo
Solicitat: sic ille pedes, sic ora gerebat,
Brachiaque obtutumque, et flavo in vertice crines.
Nunc quoque, dum memoro, quantas Laërtius heros
Indomitus curas pro me, quantosque labores
Hauserit, ille genas lacrimis perfudit obortis,
Purpuream obtendens ante ora madentia vestem.
Talia dum jactant, subito mirantibus infit
Nestorides: Magnorum Argivûm o maxime ductor,
Cura jovis, Menelaë, vafri, ceu reris, Ulyssei
Progeniem cernis, nec te tua lumina fallunt.
Sed prohibet juvenem pudor atque modestia fari
Multa heic te coram, cujus, ceu numinis, ambo
Huc primum advecti dio pendemus ab ore.
Me vero huic comitem genitor Neleïus heros
Addidit; afflictis namque hinc solatia rebus
Auxiliumque malis sperans te invisere avebat,

Si quid opis misero, si qua est via certa salutis.
Heu! nati misera est parvi sors; aspera rerum
Perpetitur puer usque haud multis septus amicis,
Patre absente diu. Talis fortuna fatigat
Telemachum; vacuis jamdudum a sedibus olli
Carus abest genitor, nec qui fera damna repellat,
E populo infensa super ullus in urbe relictus.
Nestorides sic fatus erat, quum laetus Atrides:
O mihi quam cari socii nunc cernere gnatum,
Affarique datur! qui saevo in turbine belli
Tot subiit casus pro me, quemque omnibus unum
Anteferens reducem donis cumulare parabam,
Juppiter incolumi cursum si classe dedisset.
Olli urbem patrios statuissem ac tecta per Argos
Ex Ithaca adcito cum gaza omnique suorum
Cum numero, natoque; meisque ex urbibus una
Olli cessisset veteri vacuata colono.
Saepe eadem sedes nobis atque una fuisset
Certa domus, junctosque animis concordibus usu
Dividere alterno nil quîsset, ferrea nostros
Ante oculos nigro quam mors velasset amictu.
Sed superi invidere mihi bona tanta, nec illum
Ad patrios referunt longo post tempore fines.
Sic ait, ac tepido maduerunt lumina fletu
Omnibus: aligero flebat Jove Tyndaris orta,
Telemachusque, satusque Atreo fortissimus heros.
Nec tibi, Nestoride, caruerunt fletibus ora
Saeva recordanti dilecti funera fratris
Antilochi, magno victum quem vulnere quondam
Filius Aurorae Stygias demisit ad umbras.
Hunc sibi tum raptum moerens ita farier infit:
Te meus ante alios genitor dicebat, Atrida,
Consiliis clarum, quoties tua facta revolvens
Narrabat senior, poscentibus omnia natis.

Quare etiam si forte licet, parere monenti
Ne pigeat: non ulla mihi nam flere voluptas
Post epulas. Tales referat sine crastina curas
Orta dies. Neque enim miseris, qui morte quierunt,
Invideo lacrimas supremaque munera leti.
Post obitum quippe unus honos mortalibus aegris
Hic superest tondere comas e vertice summo,
Ac tristes de more genas perfundere fletu.
Heu! subiit letum non ultimus inter Achivos
Frater et ipse meus notus tibi: non ego praesens
Olli aderam, sed fama tulit non vana, fuisse
Antilochum pedibusque acrem jaculoque valentem.
Talia Nestorides, quem contra excepit Atrides:
Quandoquidem sic ipse mones, et pectore sensus
In tenero versas dignos majoribus annis
Egregio genitore satus, quem laudibus aequas
Aemulus; (haud magnum prolem cognoscere certam
Illius est, altus cui Juppiter adnuit ultro
Connubium felix et primae lumina vitae,
Adnuit ut facilis Nelidae, quem lare jussit
In patrio molli placidum gaudere senecta,
Consilioque bonos atque hasta cernere natos);
Inceptos praestet fletus abrumpere, jamque
Instaurare epulas. Vos o, manibus date fontes
Nunc, pueri; cras tempus erit sermonibus aptum
Telemacho pariterque mihi. Nec plura loquutus
Conticuit. Properat puros invergere rores
Asphalion, rursumque alacres ad pocula dextras
Porriciunt juvenes, dapibusque fruuntur opimis.
Atque ibi pulcra novam versans in pectore fraudem
Tyndaris immiscet medicata in pocula succum
Adversumque irae et ducentem oblivia luctus.
Hauriat hunc si quis, non tristi sparserit imbre
Ora per integram lucem, non, saeva parentem.

Si rapiat misero Parcarum dextera utrumque,
Nec, videat coram si fratrem aut germina cara
Vulnifico concisa peti per corpora ferro.
Talem gnata Jovis succum formosa potentem
Servabat, Polydamna uxor quem Thonos in oris
Nata Canopaeis dederat, qua plurima tellus
Gramina fert. Varios pars vitae inservit ad usus,
Pars etiam nocuis corrumpit membra venenis;
Illaqne gens omnis medicas exculta per artes
Paeonis a prima deducit origine stirpem.
Hunc in plena mero dulci quum pocula succum
Miscuit Argivae proles pulcherrima Ledae,
Sic aggressa loqui est: Vos, o Menelaë, patrumque
Clarorum soboles, pueri (nunc tristia rector
Ille deûm, nunc laeta, potest quando omnia, donat
Alternatque vices:) dapibus gaudete paratis,
Et vario lenite animum sermone quieti
Sedibus in placidis. Prior ipsa ex ordine fabor,
Atque unum e multis (neqne enim certamina duri
Cuncta Ithaci fando sperem percurrere posse)
Expediam Trojae media intra moenia gestum.
Ille etenim quondam, non ullo corda labore
Fractus, apud Xanthum sua diris corpora plagis
Sustinuit foedare ultro; circumque decoros
Injiciens humeros sordentem ut servus amictum,
Dardania est ausus penetrare in moenia furtim
Solus, inops, formamque omnem diversus ab illo,
Qui proceres inter Grajos in litore stabat.
Talis erat veniens, cunctosque fefellit in urbe
Trojugenas. Non et potuit me fallere, quamvis
Corpore mutatus; multis in millibus una
Agnovique virum, dictisque aggressa vocavi.
Ille nihil certi simulata mente referre,
Ingeniique sui primum non immemor omnes

Cunctando in partes versari. Mox ubi lotum
Vestibus indueram, et juraram numina magna,
Nil prius Hectoridis dicturam fortibus, atras
Quam rursum ad naves tentoria et alta redîsset,
Consilia expediens tum prodidit omnia Grajûm.
Sic postquam multos Troum demiserat orco,
Ad socios rediit, luctumque reliquit in urbe
Commixtum rabie. Passis ibi crinibus omnes
Troades implebant moestis ululatibus auras:
Contra laeta mihi tentabant gaudia mentem
Talia cernenti. Veteres nam corde penates
Versa meo optabam, miserandaque damna querebar
Illacrimans, quae multa tulit Venus aspera, quum me
Abstulit a patria, gnataque, et conjuge nulli
Sive animis digno seu pulcra cedere forma.
Desierat memorans; illamque his vocibus heros
Excipit Atrides. Nulli dubitanda loquuta es,
Quamvis magna refers, conjux dulcissima: namque
Vidi ego multorum mentemque animumque sagacem
Heroum late vasto jactatus in orbe;
Sed nondum talem mihi noscere contigit usquam,
Nec dabitur, qualis fuerat Laërtia proles.
Magnum etiam facinus quondam fortissimus heros
Ausus equi in latebris, ubi lecti insedimus omnes
Inachidae cladem Phrygibus letumque ferentes.
Vix fuimus positi; tu Dardana moenia linquens
Jussa equidem nutuque reor monitisque deorum,
Gloria queis ingens Teucrorum, et Pergama curae,
Illuc venisti. Vadentem pone sequutus
Protectus clypeo telumque immane coruscans
Deiphobus veniebat. Ibi ter robora lustrans,
Attrectansque dolos circum, mentitaque vocem
Uxorum primos iterumque iterumque vocabas
Nomine quemque suo signans ex ordine Grajos.

Ipse tamen, Tydeique genus, magnoque creatus
Laërta vocem simulataque sensimus ora
In medio strati. Jamque una adsurgimus ambo
Corpora tollentes, animis in utrumque paratis,
Sive exire, tibi seu respondere vocanti,
Ni vetet obsistens Ithacus teneatque ruentes.
Ergo, aliis circum taciturna prementibus ora,
Solus ibi Anticlus demens te incessere dictis
Dum parat, arreptum clamantis guttur Ulysses
Strinxit, utraque manu cohibens, certamque salutem
Attulit Argivis, illum sic usque premendo
Turbidus, abduxit donec te bellica Pallas.
Haec ubi fatus erat Menelaus, talia reddit
Telemachus: Dilecte Jovi, dux inclyte Achivûm,
Dura quidem fortuna mea est; nil tanta parenti
Profuit heu! misero virtus, nec pectora ferro
Septa gravi potuere nigras avertere Parcas.
Nunc tamen in sedes nos ducite, leni ubi somno
Moesta per optatam claudamus lumina noctem.
Dixerat. Alma suis proles Ledaea puellis
Imperat extemplo curvata sub atria mollem
Ferre thorum, ac Tyrias vestes pictosque tapetas
Sternere, tum supra villosa imponere texta.
Jussae abeunt manibus retinentes lampada dextris,
Insternuntque thorum. Quo postquam induxerat ambos
Armiger, in placida posuerunt corpora sede
Telemachusque heros et Nestoris optima proles,
Interiora autem subiit penetralia scandens
Atrides, juxtaque illum pulcherrima nympha
Tyndaris accubuit, stratisque locata quievit.
Inde ubi deseruit Tithoni aurora cubile
Suave rubens, thalamo prodit Menelaus ab aureo,
Induiturque artus, laterique accommodat ensem,
Candida et evincit formosis crura cothurnis.

Jamque, deo similis, thalami quum sede recessit,
Telemacho adsedit, dictisque ita fatus amicis:
Dic, age, fortunae quae vis te dira coëgit
Per freta lata sali vastam Lacedaemona adire;
An privata viae caussa est, an publica rerum
Conditio jubet ire? edissere vera roganti.
Talia quaerenti, suspirans, natus Ulysse
Reddidit: Atrida, magnorum o cura deorum,
Huc genitoris ego quaesitum nuncia veni,
Si qua feras longe vectus maria omnia circum.
Diripitur domus ampla mihi, pereuntque labores,
Hostibus et fervent sedes, qui caedere gaudent
Balantumque gregem et nigrantes terga juvencos,
Gens effraena, proci matris, fas omne perosi.
Huc igitur supplex venio, genibusque volutus
Te precor o! si forte velis mihi fata parentis
Exstincti leto visa, aut audita referre
Alterius sermone: unum nempe edidit illum
Prae cunctis miserum Grajis quondam optima mater,
Invisumque diis: quare non ulla profari
Cura mei, quaecumque tuo sub pectore servas,
Impediat; quin cuncta refer, si fortis Ulysses
Ille meus genitor dextra tibi tempore in ullo
Profuit Iliacis, ubi passi plurima, campis:
Illa ego te per dura precor, vera omnia redde.
At gemitus imo rumpens de pectore Atrides:
Heu! juvenes, heu! triste genus, proh! Juppiter, inquit,
Tantum adeo sperare nefas; tantique cubile
Haud metuunt tentare viri jura omnia contra!
Cerva velut, magni si quando in lustra leonis
Ingreditur, parvosque locans necdum ubere pulsos
Hinnuleos campis, it late, herbosaque quaerens
Pascua, frondiferis ignara in vallibus errat.
Ille autem rediens notoque receptus in antro

Infremit, ac vivos morsu depascitur artus,
Sanguineisque horret setis: sic fervidus heros,
Sic rediens ollis feret omnibus aspera fata.
Jam pater ille deûm, Phoebusque, et bellica virgo
O! faciant, sese talem post tempore longo
In patriam referat, qualem videre Pelasgi
Luctantem in Lesbo, quum, surgens arduus, ictu
Stravit humi Philomeliden, gavisaque turba
Insonuit plausu, totamque implevit arenam.
Talem o! se referat, turbamque aggressus inertem
Ingratamque simul vitam speratasque rumpat
Connubia insanae falsa inter gaudia mentis.
Illa autem, quae poscis, ego haud mendacia fingens,
Expediam, fuerint quaecumque, auditaque pandam,
Quae docuit quondam verax me in gurgite vasto
Caeruleus senior, repetamque ex ordine dicta.
Nequidquam optantem patrios invisere fines
In viridi Aegypto me saevo numine divi
Continuere diu; non illis namque litaram
Rite sacris, ceu fata deûm, ceu jussa ferebant.
Stat pelago in lato, diti praetenta Canopo,
Insula, quam dixere Pharon cognomine, tantum
Semota a terris, quantum cita carpere cursum
Luce queat tota navis, cui flamina spirent
A puppi, motas zephyris crispantibus undas.
Portus ibi statioque patet, nautaeque carinas
Hinc soliti, hauserunt postquam de flumine fontes,
In freta vesani longe propellere Nerei.
Illic bisdenis me dî tenuere diebus,
Aura nec ulla polo venit, quae carbasa flatu
Impleret per dorsa maris tumefacta secundo.
Jamque adeo consumpta et pabula, et ipsa fuisset
Fracta hominum virtus, ni me fors una dearum
Caerula magnanimi servasset filia Protei

Idothee miserata: hujus nam pectora votis
Solicitans flexi, quum sola in litoris ora
Aversa a sociis pisces fallentibus hamo
Parte alia, qua quemque fames malesana trahebat,
Obtulerat sese manifesta in luce videndam.
Atque ea, ubi steterat propius, sic ore loquuta est:
Quis furor, aut mens dira expertem sensibus urget
Omnibus? anne ultro cessas, atque aspera gaudes
Ferre mala heic residens? non certa pericula sentis
Lentus adhuc claususque mari carisque relictus
A sociis, queis victa fame jam corda labascunt?
Huic refero: o, tandem, quaecumque es, magna dearum,
Dicam equidem, nec vera tegam: Non sponte morantem
Aspicis heic; laesi retinet me numinis ira.
Sed tu, diva, mone, norunt quando omnia divi,
Quis superûm mihi saevit atrox, cursumque moratur,
Plena vetans ventis intendere vela vocatis?
Illa autem firmans animum sic incipit ore:
Haud procul hinc habitat verax in gurgite vates
Jam senior Proteus, Neptuno carus et ipsi,
Qui pelagi subter glaucas scrutatur arenas,
Undarumque domos late, sedesque profundas,
Utque ferunt, genitor meus est. Hunc si modo possis
Corripere insidiis, solerti aggressus et arte,
Ille tibi expediet cursus, atque omne resolvet
Certus iter, piscosa ruas quo stagna profectus.
Praeterea, si tantus amor, te cuncta docebit,
Evenere tuo quae laeta, aut tristia regno,
Dum procul ignotis erras male tutus in oris.
Desierat: sed rursus ego: Quid, maxima, possim,
Quid sine te sperem? tu fraudem vatis, et omnes
Insidias tu, diva, doce, ne praescius idem
Effugiat frustra conantem: fallere namque
Difficile est homini captumque evincere numen.

Haec ego tum paucis. Contra dea protinus infit
Sic exorsa, docens pavitantem et multa putantem:
Quum medium coelij scandit sol igneus orbem,
Fatidicus senior vitreis emergit ab undis
Flamine sub zephyri, spumis horrentia tectus
Terga super, rupisque cavo procumbit in antro.
Circum ipsum patulis pedibus glaucae Amphitrites
Sternunt se variae passim per litora phocae
Aequorei tristem spirantes roris odorem.
Ipsa ego te facilis, quum primum aurora rubebit,
In secreta senis ducam: tu delige fidos
Tres numero ex omni socios, qui robore praestent.
Accipe, et insidiae quae sunt, ex ordine pandam.
Ille quidem, circum lustrans numerumque recensens,
Per litus phocas ut late inspexerit omnes,
Defessus nemorum ceu quondam pastor in umbra,
Gramineo medius componet membra cubili.
Videris hunc postquam vix somno lumina captum,
Tunc animis usus, tunc firmo robore, tende
Fortia cum sociis conanti evadere vincla.
Omnia tentabit verti in miracula rerum,
Et varias referet species, fluviumque liquentem,
Ardentemque ignis flammam: tu vincula capto,
Nil dubitans, nexusque magis contende tenaces.
Verum, ubi mutatus, vocemque atque ora resolvens
Talis erit, qualem sopitum videris ante,
Desine vi dura, facilisque tenacia solve
Vincla seni, poscens ultro, quo numine laeso
Saeva luis commissa, et frustra quaeris abire.
Haec ait, et sese jactu dedit aequor in altum
Spumantem torquens undam dea corpore. At ipse
Digredior, stantesque petens in litore naves
Procedo, multis turbatus pectora curis.
Quo simul ut veni, nigro sub vespere mensae

Digitized by Google

Instruimus, pariterque epulis vinoque refecti
Languida curamus per litus corpora somno.
Mox, tenebras aurora polo quum clara fugarat,
Extremam aequorei processi ad marmoris actam,
Multa deos orans, ducensque, ardentia corda,
Tres comites mecum, quaecumque audere paratos.
Iuterea summa pelagi caput extulit unda
Diva ferens quatuor phocarum e gurgite pelles
Direptas paullo ante, dolos meditata parenti
Insidiasque suo; dein apta cubilia scalpsit
Effossa tellure prope udi litoris oram,
Opperiens: contra taciti nos venimus olli
Cominus, ac subito jussi consedimus una
Quisque data circum contecti corpora pelle.
Dura fuit statio: phocis direpta marinis
Uda gravem nimium spirabant tergora odorem,
Afflabantque luem: quis enim graveolentia cete
Indomitus juxta possit consistere longum?
Sed nympha incolumes voluit, succosque paravit
Ambrosiae, nares halanti suaviter aura
Contingens, qua tetra extemplo pestis abacta est.
Sic taciti in latebris stetimus, sol altius egit
Exacto dum mane jubar. Jamque igneus orbem
Hauserat ut medium Titan, venere frequentes
Sedibus e pelagi phocae, passimque cubantes
Corpora per siccum stravere humentia litus.
Ultimus emersit vates, armentaque circum
Pinguia per scopulos lustrans, numerumque recensens
Nos etiam primos, deceptus imagine falsa,
Retulit in censum; dein stratus et ipse quievit.
Irruimus clamore alto, dextramque jacenti
Injicimus: contra ille suae non immemor artis
Fit subito fulvusque leo cervice comanti,
Squamosusque draco, tygrisque, ac horribilis sus,

Digitized by Google

Fontis et unda liquens, procera et stirpibus arbos:
Stamus circum affusi, manicisque tenemus.
Verum ubi nulla senem juvit fallacia, victus,
Corpore mutato, demum sic ora resolvit:
Nam, quis te superûm docuit, fortissime Atrida,
Me capere insidiis, quidve hinc petis? inquit; at olli:
Scis, Proteu, scis ipse; petis quid talia fallens?
Jamdudum hac teneor deserta in rupe, neque ullum
Invenio finem curis oppressus acerbis,
Turbatusque aegro moerentia pectora luctu.
Sed tu dic, miserans, divi quando omnia norunt,
Quis superûm iratus teneat, frustraque moretur,
Ne solvens celeri sulcem vada salsa carina?
Tantum effatus. Ad haec vates ita turbidus inquit:
At tu coelicolûm regi, superisque litare
Debueras, prius alba dares quam carbasa ventis,
Rite secundarent ut cursus vasta profecto
Per maria, optatis proram rapientibus austris.
Nam patrias non ante licet contingere sedes,
Aspicere et notos reduci, quam sacra fluentis
Ab Jove tu longe repetas hinc ostia Nili,
Aegyptum invectus viridem, donisque peractis,
Stellifera places divos in sede repostos:
Expedient victi cursum, ventosque remittent.
Hactenus ille: mihi cecidit, turbataque mens est
Continuo, ut ponti jussit per caerula rursum
Tendere in Aegyptum, longeque revisere Nilum.
Atque haec subjicio vati: sint ardua quamquam,
Perficiam quaecumque jubes; sed tu mihi, Proteu,
Hanc quoque da veniam super, oro, atque ordine pande,
Num Danai salvis omnes rediere carinis,
Quos ego Nelidesque profecti liquimus oris
Phrygiis? quisquamne inopino funere cessit
fluctibus in rapidis, aut inter cara suorum

Brachia post duri superata pericula Martis?
Haec ubi quaesivi, senior mihi talia rursum
Dicta dedit: Quid me ista petis, sate sanguine claro
Atrida? mitte has curas; neu quaere doceri,
Nec fas, quae servo tacitus: namque omnia postquam
Audieris, largo sparges tua lumina fletu.
Multi sunt domiti, multi mansere relicti
Incolumes: gemini tantum, fortissima corda,
In reditu periere duces, ne tristia dicam
Funera, queis aderas pugnando ad moenia Trojae.
Stat vero pelagi mediis inclusus ab undis
Unus adhuc, certatque graves evincere casus.
In ratibus curvis periit mavortius Ajax,
Quem prius ad Gyras alte surgentia saxa
Vexerat irato Neptunus ab aequore servans.
Atque illic, quamquam invisus foret ipse Minervae,
Vitasset mortem, ni mens labefacta fuisset,
Oraque solvisset coelestes impia contra,
Invitis jactans dîs sese evadere posse
Fluctibus e rapidis. Jactantem grandia frustra
Audiit undarum rector, validaque tridentem
Corripiens dextra, subito latus impulit ictu
Gyraeum, mediumque scidit: pars altera mansit,
Altera pars rupis pelago est illisa sonanti.
Illum heic haerentem, vesana et mente furentem
Praecipitem scopulo nigrum detrusit in aequor.
Sic haustus tumidis in fluctibus occidit Ajax.
At tuus heu! frater tunc Parcam effugit acerbam
Classe cita, expertus praesens Junonis amicae
Auxilium, facilemque fugam in discrimine tanto.
Verum ubi jam Maleae tetigit minitantia coelo
Saxa, per undosi stridens maris arva procella
Abripuit longe flentem graviterque gementem
Litus ad extremum; fuerant ubi tecta Thyestae

Alta, Thyestiades quae tunc Aegisthus habebat.
Hinc etiam reditus spes visa affulgere certi;
Flamina dis mutata fremunt, et moenia ad alta
Incolumis proram vertit, ripaeque propinquat.
Emicat ille ardens in litus, grataque terris
Oscula dat patriis: lacrimae volvuntur obortae
Ex oculis magno visae telluris amore.
Illum autem specula custos conspexit ab alta,
Cui bina Aegisthus fulvi promiserat auri,
Hoc ipsum ut faceret, pacta mercede, talenta.
Atque ibi jam residens totum servaverat annum
Excubias agitans, vigilem ne falleret heros
Praeteriens furtim, bellumque inferret apertum
Haud virtutis egens. Ut vela accedere vidit,
It subito ad regem, venisse et nunciat hostem.
Continuo Aegisthus fraudem meditatur, et acres
E populo socios bisdenos deligit omni,
Insidiasque locat. Mox et convivia mensis
Instruit, et curru vectus procedit in aureo
Obvius Atridae, dictisque invitat amicis,
Mente nefas agitans, alta in penetralia regem.
Heic illum ignarumque doli, ignarumque pericli,
Exceptum ferro, ut plena ad praesepia taurum,
Occupat, atque epulas inter demittit ad Orcum.
Non quisquam Atridae sociorum in caede relictus,
Non quisquam Aegisthi: cuncti occubuere sub isdem
Sedibus, adversis confossi pectora telis.
Dixerat: ipse gravi fixus praecordia luctu
Stratus humi flebam, nec jam producere vitam
Longius optabam, nec solis cernere lumen.
Atque ubi sordentique artus in pulvere versans,
Effusoque madens explevi tristia fletu
Ora diu, curas his coepit demere dictis,
Sic iterum vates orsus: Tabescere luctu

Nil juvat aeterno moerentem: quin age, cunctas
Tolle moras, patriam si qua contingere possis.
Namque ipsum aut vivum invenies, aut fortis Orestes
Praeveniens ferro stravit, domuitque superbum
Ultus caede nefas; tu vero funera cernes.
Queis dictis rediitque animus, pulsoque dolore,
Solicitam rursus tentarunt gaudia mentem.
Et subito, o Proteu, tales jam noscere casus
Sat licuit. Quisnam ille autem, quem gurgite vasto
Inclusum retinent seu vivum fata deorum,
Lumine seu cassum? quamvis moerentia magnus
Concutiat tremor ossa, hujus quoque discere nomen,
Fortunamque vicesque, animi mens incita flagrat.
Ille sub haec referens: Quem poscis, tertius, inquit,
Magnanimo est genitus Laërta Ithacensis Ulysses.
Hunc ego fundentem lacrimas in litore vidi
Ogygio, vitreas ubi sedes pulcra Calypso
Incolit: heic refluo clausum late undique ponto
Detinet exsilio in longo, quin cedere possit,
Molirive fugam: non illi aut curva carina,
Aut socii, queis terga sali spumantia findat.
Te vero nec fata sinent, Menelaë, nec ipsi
Coelicolae quondam patriis occumbere in Argis.
Elisii longe in campos, qua meta recessit
Ultima terrarum, vivum te numina ducent,
Flavus ubi Rhadamanthus, ubi est placidissima vita,
Nec glacies, nec saeva riget nix ulla, nec imber;
Sed zephyros semper spirantes mollibus auris
Sufficit oceanus laetae solatia genti.
Haec te certa manet sedes, haec debita sponso
Tyndaridis generoque Jovis felicia regna.
Sic ait, atque altum Proteus se jecit in aequor.
Ast ego, stipatus sociis, vestigia flexi
Ad naves tacito sub pectore multa volutans.

Ut ventum est, coenam subito properavimus ipsis
Sub ratibus; mox, vesper ubi processit Olympo,
Defessi somno per litora stravimus artus.
Jamque nova humentes noctis dimoverat umbras
Exoriens aurora, cavas deducere naves
Instamus laeti, positumque tumentia vela
Cornuaque ad malum suspendimus antennarum.
Nec mora; conscendunt nautae, transtrisque locati
Spumea contorquent abiegnis aequora palmis.
Sic iterum puppes labentis ad ostia Nili
Constitui, sacrisque deûm de more peractis,
Numina placavi, vacuumque Agamemnonis umbris
Aggessi tumulum, quo fama aeterna maneret.
His tandem exactis, redii, dederuntque secunda
Flamina dî faciles, volucri per caerula cursu
Me patriae ad sedes et litora nota ferentes.
Nunc age, namque aliud nil restat, gnate, monere,
Quod liceat, sine, te lux saltem undena revisat,
Atque etiam duodena heic mecum in sedibus altis.
Post laetum hospitio dimittam, opibusque juvabo
Ad patrias reducem terras. Tibi munera, ternos
Alipedes currumque dabo, variisque figuris
Cratera ardentem, sacros in honore deorum
Quo latices, nostri, libes, non immemor unquam.
Haec heros ubi fatus erat, sic orsa reponit
Telemachus: Me tanta, precor, ne tempora lentum
Heic agere, o rex magne, jube: simul otia ducens
Exigerem totum, revolutis mensibus, annum,
Oblitus caramque domum caramque parentem:
Usque adeo laetum dulci sermone moraris!
Ast alio vis dura vocat: fors taedia et ipsi
Jam Pylio nequeunt perferre in litore nautae,
Increpitantque moras, nimium dum tempore longo
Cogor adesse tibi. Quae vero munera spondes,

In magno, quaecumque dabis mihi, semper honore
Servabo: nec coge tamen me ducere fines
Ad patriae alipedes; maneant, tibi nempe futuri
In pretio, qui regna tenes ingentia campis,
Lotus ubi viret alta, viret formosa cyperus,
Hordeaque et segetes et plurima surgit avena.
Non cursu spatia ampla patent, non florida prata
Sunt Ithacae; capras tantum fovet aspera dumis,
Et mihi cara magis, quam si vim pascat equorum.
Nulla adeo aut campis felix, aut curribus apta
Insula, finitimo residet quae gurgite; et omnes
Ante alias Ithaca abruptis male cautibus horret.
Dixerat. Illi acer bello subrisit Atrides,
Amplexusque manum placida est ita voce loquutus:
Sanguine te claro sermo tuus arguit ortum,
Illaque mutabo, nam possum, dona; tibique
E cunctis, quaecumque jacent mihi sede reposta,
Eximium carumque dabo mage munus habendum.
Caelatum cratera feres: argenteus ipse
Totus, et ardenti fulget labra illitus auro,
Vulcani solertis opus: ditissimus heros,
Sidoniûm rex ipse mihi donaverat olim,
Per casus varios quum primum sedibus hospes
Illius accessi; tu nunc donatus habebis.
Talia sese inter placido sermone serebant,
Quum celsa ingressi convivae limina regis
Adducuntque greges, Lenaeaque munera portant.
Nec minus et pulcris evinctae tempora vittis
Adveniunt nymphae, Cererisque albentia secum
Dona gerunt: fervet dapibus domus alta futuris.
Parte alia penitus diversa, ante atria Ulyssei
Ludere gaubebant disco jaculoque volanti
Planitie in lata juvenes, ubi semper acerbi
Dirum exercebant vesana mente furorem.

Hos juxta Antinous simul Eurymachusque sedebant
Ductores primique procûm, virtutibus ambo
Ante alios longe eximii: quos clara Noëmon
Progenies Phronii compellans talia poscit:
Antinoë, ecqua tibi venit vox missa per aures,
Quando huc Telemachus Pyliis adpellet ab oris?
Ille meam duxit navem, qua tendere in almam
Elida debueram procul hinc, ubi gramine molli
Bissenae pascuntur equae, pullique sequuntur
Indomiti totidem, quos sub juga ducere tempus.
Haec ait, atque illi stupuere: haud namque putabant
Neleam petiisse Pylon, sed rura profectum
Inter oves errare aut alta suilia propter.
Tum satus Eupitheo Antinous sic ora resolvit:
Dic, age, vera monens, quando hinc abscessit, et illum
Qui comites duxere? Ithacae num lecta juventus,
An pacti pretio nautae, captivaque turba
Vernarum? dic et, pinum num forte coactus,
An dederis tu sponte petenti? Haec fatus ubi ille,
Excepit proles Phronii sic orsa vicissim:
Navim sponte dedi; talem quicumque videret
Orantem juvenem curisque ingentibus actum,
Quid faceret? durum justis obsistere votis.
Ipsum autem comites clara de stirpe sequuntur
Flos Ithacae, ductorque una conscendere visus
Mentor, sive deus, cui par se cuncta gerebat.
Sed tamen hoc mirum est: hesterna heic Mentora vidi
Luce sub auroram; Pylias tunc cesserat arces.
Haec ubi dicta dedit, discessit ad alta Noëmon
Tecta patris, tristesque ambos mutosque reliquit.
Jamque proci adstiterant alii, ludoque quieti
Consedere, quibus turbato pectore fatur
Antinous: Furor illi atra caligine mentem
Intus agit, funditque oculis ardentibus ignem.

Commissum heu! facinus magnum: discedere furtim
Sic potuit, sic ille minas non fudit inanes?
Ergo puer nobis impune illuserit unus
Scilicet invitis, pelagoque immittere navim
Ausus, et eximiam secum deducere pubem?
Jam premere incipiet gravior vis. At prius illum
Juppiter o! perdat, nobis quam tristia portet.
Quare agite ac celerem bisdeno remige pinum
Instruite. Insidiis venientem ac tuta secantem
Aequora deprendam mediis in fluctibus inter
Saxosamque Samon Ithacenque: ita tristis acerbo
Funere quaesitum misere luat ille parentem.
Sic ait, atque omnes adsensu dicta probarunt,
Surgentesque cito subiere in limina gressu.
Nec vero longo latuerunt tempore et ipsam
Penelopen, quae dira proci sub pectore versant.
Omnia namque Medon retulit, qui forte prope aulam
Adstabat, quum saeva intus consulta serebant.
Jamque ibat fidus reginae nuncia portans;
Obviaque huic propere vadenti in limine fatur
Penelope: Inviso quo missus ab agmine tendis?
An famulas cessare proci, pensisque relictis,
Instruere adsueto mandant convivia luxu?
O! utinam nullos hymenaeos, nullaque posthac
Munera laetitiae norint: postrema sit opto
Ultimaque haec dapibus vestris lux! siccine largas
Telemachi crescentis opes vos perdere rapto
Usque juvat, vestros pueri nec dicere patres
Audistis, qualis fuerit generosus Ulysses?
Ille quidem nullum facto, nec laedere dicto,
Ut soliti reges, solitus vexavit acerbis
Hunc odiis, illum contra dignatus amore est:
Omnibus ille aequus, nil cuiquam triste paravit.
Sed vis dira patet, vestraeque injuria mentis

Improba: non ulla est meriti nunc gratia tanti.
Dixerat. Atque Medon: Utinam, regina, malorum
Haec, inquit, tibi summa foret; sed majus adorsi
Et gravius multo, quod Juppiter arceat oro,
Flagitium juvenes furiata mente volutant.
Telemachum cupiunt redeuntem perdere ferro
Exceptum insidiis, qui jam genitoris amore
Et Pylon, et claras petiit Lacaedemonis arces.
Vix ea: reginae trepida formidine sanguis
Diriguit, stupuitque diu, nec verba nec ullas
Dat voces: lacrimae tantum volvuntur inanes
Ex oculis, clausoque haeret vox gutture pressa.
Post ubi vis tandem rediit, seseque recepit:
Cur abiit mihi natus, ait? quae dira coëgit
Mens miserum puppes conscendere, queis freta tranant
Mortales, pelagoque volant pernicibus alis;
Nullane ut in terris rapti vel fama supersit?
Tales rumpebat questus, quum talia rursus
Dicta Medon retulit. Neleam ut tenderet urbem
Quaesitum genitorem, et acerbae nuncia famae,
Impuleritne aliquis coelestum, an sponte voluntas,
Ignotum est: abiisse scio, volvique periclo.
Haec dicens alti subiit penetralia tecti.
At gravis invadit dolor in praecordia lapsus
Infima reginam, sedemque exterrita linquens
Sternitur infelix thalami prope limina nudo
Moesta solo, queriturque gemens. Circum agmine denso
Stant famulae, resonisque implent ululatibus aedes.
Quas lugens graviter regina affatur: Adeste,
Atque audite, mihi o carae, quot lucis in oras
Et natae, et matrum suxerunt ubera mecum,
Coelicolae irati voluere ex omnibus unam
Infandos me ferre magis sine more dolores.
Amisi prius ipsa virum fortemque bonumque,

Insignem virtute, atque omnes inter Achivos
Eximium, famaque per Argos et Hellada notum.
Nunc etiam, abreptus nimbis turbantibus aequor,
Unigena abscessit carus, matremque reliquit
Ignaram: nec me ulla e vobis surgere lecto
Improba tunc monuit? non ulla adiisse parentem
Sustinuit, quum nosset iter lacrimabile nati?
Haec mihi si miserae citius via nota fuisset,
Aut heic mansisset, quamquam jam certus eundi;
Sedibus aut isdem liquisset funere mersam.
Verum agite, atque aliquis Dolion mihi, quem bonus ollim
Ipse dedit genitor, cuique horti credita cura,
Advocet. Ille seni Laërtae haec tristia portet,
Si quod consilium, si quis modus adsit; et idem
Adveniens instet lacrimis inflectere cives
Optantes prolemque suam atque exscindere Ulyssei.
Talia dicenti sic fata anus Euryclaea est:
Nympha o cara mihi, tu me seu interfice ferro,
Incolumem seu linque domi, nil ipsa negabo.
Cuncta equidem noram: Cereremque et munera Bacchi
Expedii nato, tum divos jussa per omnes
Juravi, duodena dies quum surgeret orta,
Ni cupidae interea digressum fama tulisset,
Dicturam nil ante tibi, ne turpibus ora
Fletibus, ac pulcros foedares corporis artus.
Quin age, nunc puris te vestibus indue lota,
Atque altae, circum lectis comitata puellis,
Conscendens penetrale domus, fer vota Minervae:
Illa tibi reddet vel ab atro funere natum;
Non vero patiare senis crudescere vulnus.
Haud Arcesiadae soboles invisa Tonanti
Est penitus, divisque aliis: superabit, et agros
Qui teneat pingues, et celsas incolat aedes.
His dictis curae amotae fletusque repressus;

Lotaque candenti circumdat corpus amictu,
Ascendensque alte, fidis stipata ministris,
Imponit calathisque molas divamque precatur:
Audi, o, me, Pallas Jovis almo e vertice nata,
Si qua tuis umquam supplex altaribus exta
Pinguia taurorum pecudumque adolevit Ulysses,
Nunc memor ipsa veni facilis, miserataque gnatum
Redde meum, longeque procos averte superbos.
Haec orans altum insonuit, deaque alma precantem
Audiit. At juvenes magno clamore fremebant
Tecta per et sedes, studioque elatus inani
Sic aliquis dixit: Jam jam regina hymenaeos
Apparat optatos, haud structae conscia caedis.
Sic aliquis: sed vera latent, ac decipit error
Incautas agitans vana inter gaudia mentes.
Queis tunc Antinous: Vos, o generosa juventus,
Ponite, ait, magnosque animos, atque ora tenete,
Audiat haec aliquis ne dicta, ac perferat intro.
Quin agite, ac taciti surgentes, omnibus una
Quae potior placuit, fraudem properemus, amici.
Haec fatus, subito bisdenos deligit acres
Ipse viros: properant ad navim in litore stantem,
Continuoque instant altum deducere in aequor,
Lineaque erecto suspendere carbasa malo.
Jam corio remos aptant, atque omnia rite
Expediunt, laxantque sinus strepitantibus auris.
Arma ferunt famuli: tum plnum in vasta trahentes
Aequora conscendunt alacres, epulisque refecti
Opperiunt, sero veniat dum vesper Olympo.
At vero summum regina ingressa cubile,
Non potus, non illa cibi memor, anxia stratis
Incubuit. Metus acer agit, num funera natus
Effugiat, moriens an fato occumbat acerbo.
Ac velut ille leo, juvenum turbante caterva

Multa timet, volvitque animo, qua se undique clausus
Expediat: sic multa agitantem ac multa putantem
Corripuit somnus reginam. Fessa quietem
Accipit, atque omnes solvuntur protinus artus.
Heic virgo molita novam Tritonia fraudem
Effinxit tenuem sine vita et viribus umbram
In faciem Iphtimae, Icario quam rege creatam
Tecta Pheris habitans Eumelus duxerat heros.
Hanc dea tunc sedes Ithaci submisit in altas,
Penelopen si qua arte queat compescere flentem,
Moerentique animo tristes abstergere curas.
Illa subit, clausasque fores ingressa cubilis,
Qua clavi via facta patet, super adstitit ipsum
Ad caput, atque ultro reginam affata cubantem est:
Dormis, Penelope, dormis, exterrita corde?
Non te coelicolae curis tabescere, et usque,
Moestam flere sinunt; namque huc tua salva redibit
Progenies, nulla divis obnoxia culpa.
Cui tum Penelope referens, quam somnia circum
Blanda volant, formisque animum fallacibus implent:
Cur, ait, o soror alma, venis? non ante penates
Hos petere adsueras tam longo tramite distans?
Curve eadem cessare jubes a fletibus, actam
Tristibus heu! curis, miserae quae pectora torquent?
Amisi prius ipsa virum fortemque bonumque,
Insignique auctum virtute, atque inter Achivos
Eximium, notumque omnem per et Hellada et Argos.
Nunc etiam abscessit volitantibus aequore velis
Unigena ignarusque virûm ignarusque laborum,
Infelix! Nostri nunc ille est caussa doloris,
Illi ego nunc timeo, ah! ne illum voret aequoris aestus,
Ah! ne illum errantem terris gens barbara perdat!
Nam misero multi fatum crudele minantur,
Ante redux patrii visat quam litora regni.

Talia Penelope; contra vacua umbra loquuta:
Fide, ait, ac tantos animo ne finge timores:
Talis enim dux alma viae est, sibi legerit heros
Quam comitem quivis, tam forti pectore pollet,
Pallas, magna Jovis soboles, eademque, gementem
Te, miserans jussit certa haec tibi dicta referre.
Penelope rursum: Si diva es, et ipsius, inquit,
Audisti divae voces, de conjuge fare
Pauca, precor; vivitne et solis lumina cernit,
An periit, nigraque repostus Ditis in aula est?
Tum sata nocte nigra poscenti reddit imago;
Nil dicam misero de conjuge; vivit, an umbris
Occubuit: neque enim fas est me vana profari.
Sic fata in coeli tenues evanuit auras,
Qua fuerat delapsa prius. Contra excita somno
Exsiluit regina: micat formidine pectus;
Usque adeo noctis manifesta insomnia vidit.
Interea per stagna proci Neptunia longe
Ibant Telemacho letum exitiale struentes.
Insula stat mediis in fluctibus, horrida acutis
Cautibus, inter utramque jacens Ithacenque Samumque,
Asteris, haud ingens: portus utrinque patescunt
Intus, ubi insidians pubes consedit Achiva.

HOMERI ODYSSEAE

LIBER QUINTUS.

Ogygias tendit Cyllenius ales in oras:
Dux Ithacae primum navigat, inde natat.

Vix aderat linquens Tithoni Aurora cubile
Purpureum, coeloque jubar terrisque ferebat,
Quum superi in coetum venere, et maximus una
Altitonans genitor solio consedit in aureo.
His duri Laërtiadae discrimina Pallas
Multa renarrabat memorans, longumque perosa
Hospitium nymphae: Jam jam, pater optime et almi
Coelicolae, o, dixit, rex miti pectore nullus
Sceptra gerat justique tenax servator et aequi;
Saeviat implacidus semper, jura omnia spernat.
Usque adeo in populo nullum, cui praefuit olim,
Cura Ithaci tangit, quamquam regnaverit ipse
Artibus heu! frustra patriis. Illum insula ponto
Moerentemque aegrumque tenet, nec dura Calypso
Dat reditum, nec laeta valet contendere vela;
Quippe ratis comitesque olli, queis turgida Nerei
Aequora transmittat, longo jam tempore desunt.
Nunc etiam gnato funus crudele paratur
In patriam reduci, postquam genitoris amore
Et Pylon et claras adiit Lacedaemonis arces.

Sic ait: ast olli nimbosi rector Olympi:
Pallas, ait, mea gnata, quid haec te cura remordet?
Non tibi jam sedit sententia, ut acer Ulysses
Adveniens perdat sontes ultricibus armis?
Telemachum vero, potis es namque ipsa, per undas
Duc, age, duc patriae ad fines: dent carbasa retro,
Illusaque proci relegant iter omne carina.
Dixit; Mercuriumque vocans ac talia mandans:
I, nate, o semper mihi fide, i nuncius, inquit,
Atque haec auricomae perfer mea certa per auras
Jussa deae: placitum nobis, ut fortis Ulysses
Naviget actutum sine ductu hominumve deûmve.
Ille alta in navi lassatus pectora curis
Bis decima Scherien contingat luce feracem,
Phaeacum in terram veniens, queis degitur aevum
Absimile haud nostro laetae inter gaudia vitae.
Illinc, eximio superûm dignatus honore
Incolumis tandem patrias mittetur ad oras
Secum multa ferens auri data pondera et aeris,
Multas et vestes, quot numquam dona tulisset
Adveniens Troja sospes, magnaque potitus
Dardanidum praeda. Sic illum certa redire
Fata volunt, patriae sic notas visere sedes.
Juppiter haec. Paret jussis Cyllenius ales,
Pulcraque subnectit niveis talaria plantis
Aureaque ac semper florentia, quae freta supra
Immensasque levem terras per inania portant
Aërio volucris pariter cum flamine venti.
Accipit et virgam dextra, qua lumina mulcet,
Sopitosque hominum, quum vult, exsuscitat artus:
Hanc manibus retinet, liquidumque per aethera fertur.
Post ubi Pieriam tetigit, delapsus ab aura
In mare se toto demisit corpore praeceps
Adsimilis volucri, trepidis quae litora circum

Piscibus insidias volitans molitur, et alas
Saepe citas cana pelagi salsugine tingit:
Haud aliter fluctus inter Cyllenius ibat.
Jamque ut pervenit, qua tollitur avia longe
Insula, subsiliens undanti e gurgitis aestu
Litus arenosum scandit, progressus et ingens
Antrum adiit nymphae, nymphamque invenit in antro.
Intus inextincto focus igne ardebat, et udas
Fusus odoratae cedri vapor ibat ad auras,
Atque thyae: illa autem cantu solata laborem
Aurato resonam texebat pectine telam.
Circum antrum viridi lucus succreverat umbra
Alnique platanique et odoriferae cyparissi.
Heic variae instabant volucres componere nidos
Frondibus in densis strepitantes, foedaque bubo,
Accipitresque, atque uda loquax per litora cornix,
Quaeque aliae glauci rimantur stagna profundi,
Rupe super curva pendentibus undique tophis
Pampineos tendit ramos floretque racemis
Vitis opaca, ingens: vitreo pede mollia subter
Quatuor argento similes per gramina ludunt
Vicini fontes, diversoque agmine tendunt.
Stant semper violis, apioque virentia circum
Prata novo: sedes visu miranda vel ipsis
Coelicolis, laetaque hilarans dulcedine mentem.
Atque ibi tum pulcra correptus imagine rerum
Constitit, admirans, domitor fortissimus Argi.
Inde oculos postquam cupidos tulit omnia circum,
Antrum ingens subiit. Non illum candida nympha,
Non subito agnovit, subeuntem ut limina vidit
Prima domus; neque enim, quamvis distantia longe
Tecta colant, facies dîs est ignota deorum.
Haud intra sedes aderat Laërtius heros;
At residens flebat deserto in litore, ubi aeger

Saepius insano laxabat frena dolori,
Assiduosque ciens gemitus lacrimisque madescens
Irrequieta alti spectabat caerula ponti.
Ergo his tum nymphas inter pulcherrima dictis
Mercurium alloquitur radianti in sede locatum.
O Maja generate, interpres fide Tonantis,
Aurataque potens virga, venerandus et aeque
Carus ades; quae caussa viae? non ante recessus
Visere te memini nostros. Age fare, quid optas?
Si fas, si potero, mihi jussa capessere mens est:
Quin sequere ulterius; ponam digna hospite dona.
Haec ubi dicta dedit, suavi dea candida mensam
Ambrosia implevit, rubrique immiscuit haustus
Nectaris: ille bibit gaudens et vescitur una.
Postquam coenarat, dapibusque refecerat artus,
Aggreditur nympham placido sic ore loquutus.
Divane me divum poscis? non vera negabo,
Quandoquidem sic alma jubes. Descendere jussit
Juppiter invitum: quis enim per tanta refusi
Stagna maris veniat delapsus ab aethere sponte,
Nulla hominum sese qua tollunt moenia, nulli
Qui superos placent, cumulentque altaria donis?
Sed Jovis imperio parendum, nullaque jussa
Fas ulli divûm frustrari. Heic vivere tecum
Ille virum dicit fortunae turbine nigro
Jactatum ante alios, Priami quot Pergama circum
Annis pugnavere novem, decimoque penates,
Iliacas populati arces, petiere carinis.
Sed reduces fortem laeserunt Pallada, in ipsos
Quae rapida excivit ventorum proelia et undas
Ingentes: socii monstris data praeda marinis
Tunc omnes periere; ast illum asperrima ponti
Tempestas, nimbisque furens huc ventus adegit.
Hunc te, nympha, domum genitor dimittere mandat;

Ignotis nam fata vetant occumbere in oris
Distractum a sociis: fatale est rursus amicos
Visere, et optatas post longum tangere sedes.
Dixerat. His dictis exhorruit alma Calypso,
Ac trepido tales effudit pectore voces.
Dî, genus adversum nobis, quaenam improba tantum
Invidia, haud vacuo divas requiescere lecto,
Si qua virum placito carum sibi junxit amore?
Sic roseos ornata sinus ut Oriona cepit
Aurora, invidiae stimulis ingentibus actos
Vos doluisse polo memini, nec desiit ira,
Donec in Ortygiae sylvis Latonia virgo
Perculit aggressum numquam fallente sagitta.
Sic etiam, quum victa animi Iasiona petivit
Flava Ceres, dulcemque ardens saturavit amorem
Mixta viro per culta soli, non inscius illum
Juppiter ardenti jaculatus fulmine stravit.
Nunc eadem vos cura agitat, quod sanguine cretus
Mortali vir adest carus mihi. Pinea fractae
Illum ego versantem se circum texta carinae
Servavi solum, rutilo quum fulmine navim
Diffidit in mediis iratus Juppiter undis.
Occubuit comitum manus omnis: at ille furenti
Turbine ventorum fluctuque huc venit adactus.
Excepi fovique libens, voluique, senectae
Nescius ut mecum semper traduceret aevum.
Sed quoniam parere Jovi vis maxima cogit
Coelicolas, mentemque nefas frustrarier ulli,
Pessum eat, ipse virum si vult trans aequora longe
Mittere; me nullo missuram at tempore speret.
Tantum consiliis adero monitumque docebo,
Quid faciens patrias contingat salvus arenas.
Haec dea. Mercurius breviter cui talia reddit:
Mitte age sic, magnique Jovis, dea, respice nutum,

Ne tibi fors odiis post saeviat asper acerbis.
Tantum effatus abit motis Cyllenius alis.
Illa autem, postquam magni Jovis horrida jussa
Audiit, extemplo contra processit Ulyssem.
Hunc solo reperit projectum in litore: fletu
Lumina non umquam cessant, vis vivida dulcem
Carpitur optanti reditum, nec mollia curat
Gaudia jam teneros nymphae pertaesus amores.
Ille cava sub rupe cubans in nocte jacebat,
Invitusque deae haud invitae adstabat; at almam
Per lucem solis residens in cautibus aeger
Singultusque ciens longos lacrimisque tepescens
Irrequieta vagi spectabat caerula ponti.
Cui dea tum propior moerenti haec edidit ore:
Infelix ne longa trahas suspiria: questus
Assiduos heic rumpe, vigor neu vividus aevi
Langueat; optanti reditum tibi certa paravi.
Jamque age, longa secans resonanti robora ferro
Arte tibi latamque ratem tabulataque supra
In sublime struens propera, devectus ut atro
Gurgite spumantis Nerei vada turgida sulces.
Ipsa autem Cereremque tibi laticesque Lyaeos
Expediam, fontemque feram, queis pulsa facessat
Dira fames: vestem super addam, ac flamina mittam
Ventorum a tergo spirantia, quae cita fines
Ad patriae incolumem lapsu te praepete reddant;
Si modo coelicolae stellantia templa colentes
Adnuerint, quorum vis major et omnia noscit,
Et melius sanctae regit omnia numine mentis.
Sic ait. Obstupuit fantem Laërtius heros,
Continuoque: Aliud simulato pectore volvis,
Non reditus mihi, nympha, paras. Mene horrida, dixit,
Exigua tentare jubes rate caerula ponti,
Quae neque surgentes ingenti mole carinae

Trajiciant actae facili Jovis alite vento?
Non ego, te invita, conscendam, diva, nec usquam
Hinc fugiam, ni sancta mihi juraveris ante
Numina, nil aliud per te mihi triste timendum.
Vix ea: subrisit pulcro dea caerula vultu
Permulsitque virum dextra, et sic ore loquuta est:
Macte animis vafroque diu mihi cognite mentis
Ingenio, quae dicta tuo de pectore promis?
Audiat hoc tellus, et desuper arduus aether,
Et subter Stygis unda fluens, dîs maxima cujus
Relligio est sanctum jurare ac fallere numen:
Clades nulla tibi per me, nil triste paratur.
Consilium, quod ego caperem, do scilicet, ipsam
Si qua gravis pariter sors rerum et cura teneret
Solicitam. Mens aequa mihi est, nec viscera ferro
Stant rigido; miseris ultro succurrere novi.
Dixerat, ac celeres gressus tulit ante; nec ille
Segnius ingrediens divae vestigia servat.
Utque cavum tetigere specum, consedit Ulysses
Magnanimus solio, quo se Cyllenius ales
Sustulerat: tum nympha dapes mortalibus aptas
Aggerit, ac Bacchi spumantia pocula ponit.
Sedit et ipsa ducem contra; cui protinus almae
Ambrosiam famulae dulcem nectarque tulere.
Jamque alacres ambo tendunt ad fercula dextras,
Vescunturque simul: postquam satiata voluptas,
Talibus est regem dictis affata Calypso:
Ergone, Laërtae sate claro o sanguine, fines
Sic patriae ad caros properas? felicibus opto
Auspiciis, longumque vale mihi laetus in aevum.
Si tamen heu! scires, quantos tibi fata labores
Ante parant, patriae venias quam vectus ad oras;
Credo equidem, haec mecum servares limina major
Et senio et leto, quamquam non immemor unquam

Conjugis usque adeo cupias invisere vultus,
Quae miserum cogit semper tabescere curis.
Nec vero faciemque minus formosa nec artus
Ingentes reor esse; nefas mortalia quando
Corpora cum magnis forma certare deabus.
Haec illa. At contra sic orsus reddit Ulysses:
Ne saevi, dea magna, meam tibi cedere et ipse
Penelopem fateor membrisque atque oris honore;
Quippe olli mortale genus, tua forma perennis
Stat sine fine: animus nec secius ardet abire,
Scilicet, ac patriae dilectas visere sedes.
Si vero divûm quis in aequore saeviat atro,
Omnia durando patiar, non pectore gestans
Corda ignara mali; bello jactatus, et alto
Namque tuli jam multa: etiam haec sors aspera cedat.
Nec plura his. Titan subiit delapsus in aequor
Interea, sparsitque polum nox atra tenebris.
Et jam ambo ingressi secreta cubilia rupis
Dulcia nocturni ceperunt gaudia somni.
Post ubi dispulerat stellas aurora micantes
Suave rubens, Ithacus chlamydem tunicamque superne
Induit. At niveam tenui velamine pallam,
Artis opus rarae Charitum, demisit ad imos
Nympha pedes, zonaque latus constrinxit utrumque
Auro intertexta; tum flavo vertice mytram
Imposuit properans reditum non segnis Ulyssi.
Principio solido e ferro dat habere bipennem
Ingentem: hinc acies atque hinc splendescit acuta,
Ac teritur qua parte manu, sustentat eandem,
Ceu capulus, pulcro radix oleagina ligno;
Datque alia instrumenta artis. Dein tramite noto
Ducit ad extremi secretam litoris oram
In nemus umbriferum, foliis ubi plurima canis
Populus, et superas abies educta sub auras

Proceraeque alni stabant, arentia ramis
Robora et aequoreas propere lapsura per undas.
At postquam ostendit sylvam, in penetrale recessit
Digrediens dea pulcra: instat contra impiger heros,
Aggrediturque nemus ferro, celeratque laborem.
Jamque adeo immani bisdenos corpore truncos
Straverat, ac ferro laevans aequarat acuto,
Directosque omnes ad normam exegerat. Utque
Adtulit optanti terebras formosa Calypso,
Protinus insistens terebravit robora, et actis
Omnia firmavit clavis ac nexibus aptans
Sese inter. Jamque ille ingenti mole carinam
Condiderat solus, patulae quo tempore cymbae
Vix alius fundum strueret faber inclytus arte.
Addit transtra, addit tabulata haerentia vinclis,
Asseribusque tegit dissecta ex abiete: malum
In medio statuit, pendentiaque antennarum
Cornua; tum puppi clavum defigit in alta,
Quo regat obscuro dubios in marmore cursus.
Nec minus et salicum lentis latera ardua virgis
Protegit in gyrum, rabidas munimen in undas,
Materiam stipans multam. Dein linea texta,
Quae dea portarat, sinuosa in carbasa vertit,
Illigat et funes circum tortosque rudentes,
Atque pedes. Ut cuncta suo videt ordine stare,
Vectibus innitens navim demittit in aequor.
Quarta adeo lux orta aderat, perfectaque moles
In pelago nabat. Quinta discedere jussit
Luce dea, irriguo postquam illum flumine lavit,
Mollibus et niveos intexit vestibus artus.
Dat quoque vina, dat et fontes, epulisque parandis
Apta locat large variarum munera rerum,
Ac lenem innocuo submittit murmure ventum.
Vela facit laetus, zephyrisque faventibus heros

Fertur aperta volans per caerula. Jamque residens
Ipse gubernaclum torquet, nec lumina somno
Languida declinat, tardantis plaustra Bootae,
Pleïadumque choros spectans, brevibusque coactam
Ire polum circa spatiis ad Oriona versam
Arcton, quam vocitant etiam cognomine currum,
Solaque in oceani numquam lavat aequore vultus.
Hanc etenim ad laevam semper dea jussit habere
Tendentem cursus et caerula vasta secantem.
Ille decem septemque dies sulcaverat aequor,
Quum decima octava se luce ostendere montes
Phaeacum visi, brevior qua meta viarum,
Et longum, obscuro, ceu scutum, adsurgere ponto.
Aethiopum interea linquens procul avia regna
Illum undis nantem conspexit rector aquarum
Montibus e Solymis, subitasque exarsit in iras,
Et quassans caput haec secum: mutata voluntas
Dulichio de rege diis coelestibus, inquit,
Heu! procul Aethiopum caris dum versor in oris,
Ecce tenet propior Phaeacia litora, ubi illum
Fata volunt longos tandem finire labores.
Nec tamen omnino fugiet, gravis exitus instat.
Sic fatus cogit nubes, magnoque tridente
Aequora subvertit miscens, atque excitat omnes
Ventorum pelagique minas. Jam nubila condunt
Telluremque fretumque; polo nox incubat atra.
Una Eurusque Notusque ruunt Zephyrusque protervus,
Ac vastos Boreas volvens ad litora fluctus.
Extemplo collapsi artus solvuntur Ulyssi,
Turbatoque haeret gelida formidine sanguis;
Ingemit, ac tales effundit pectore voces:
Heu! quinam excipiet miserum me denique casus,
Vel quid agam? fuerit ne verax alma Calypso,
Nunc vereor, quae fata monens horrenda deorum

Dicebat, patrios quam fines tangere detur,
Hausturum mediis in fluctibus ante dolores
Immensos: rata dicta manent atque omina divae.
Heu! quibus occuluit Saturnius aethera nimbis,
Turbavitque undas! ventorum horrentia gliscunt
Proelia, et adverso concurrunt agmine cuncti:
Mors instat vicina. O! terque quaterque beati
Inachidae, magnis queis coram occumbere Atridis
Contigit Iliacae pugnando ad moenia gentis!
Mene illo extinctum vitam hanc effundere in auras
Non potuisse die, quum me contra aspera tela
Troës ad exanimi jactabant corpus Achillei?
Tunc mihi apud Grajos ingens et parta fuisset
Gloria, et inferiae dignae; nunc funere tristi
Perditus ad Stygias descendam inglorius umbras.
Talia jactantem veniens a vertice fluctus
Impulit horrendum stridens, totamque carinam
Concussit. Cadit ille ruens, clavumque remittit
Avulsum e manibus; tum malo adversa procella
Ingruit ac medium glomerato turbine frangit:
Nant procul antennae dilapsaque vela per aequor.
Ast illum rapido tenuit sub gurgitis aestu
Unda diu superas quamprimum emergere in auras
Conantem frustra, madidaque in veste gravatum.
Post tandem emersit, salsique liquoris amarum
Evomuit fontem, qui plurimus undique rivis
Caesarie e flava totoque e vertice manat.
Nec tamen oblitus tanto in discrimine navim,
Sed valido nisu luctatus in aequore captam
Arripuit, seditque intus fata ultima vitans:
Ipsam agit ac partes maris aestus torquet in omnes.
Ac veluti, Scythicis aquilo quum saevus ab oris
Incubuit campis autumni tempore, et altum
Insonuit, raptat sentes atque arida differt

Gramina, seque leves glomerant per inane manipli:
Sic illam in rapido versabant vortice venti,
Interdumque Notus Boreae, interdumque ferendam
Praecipiti objectat Zephyro violentior Eurus.
Haec sensit mediis Cadmaea in fluctibus Ino
Leucothee, quondam mortali corpore virgo,
Tunc pelagi dea magna almoque insignis honore.
Illa Ithacum rabido miserata in gurgite ferri
Languentemque aegrumque, volans par omnia mergo
Prodiit e fluctu, navimque ingressa resedit,
Ac propior sic fata: Quid, o tibi rector aquarum,
Tam graviter saevit, tantas et suscitat iras?
Infelix! at non te perdet in aequore, quamvis
Id quoque, si possit, cupiat furialibus orsis.
Quin sequere o! mea dicta, atque exue vestibus artus
Nudatos, ventisque feris sine ferre carinam
Per vada nigra sali; tu vero litora cursu
Tende natans ad prima, ubi te fatalibus arvis
Accipiet salvum pelago Phaeacia tellus,
Dimittetque iterum: jamque hanc citus accipe vittam
Expertem senii, et prono sub pectore tende:
Nil metue hac fretus, nullum patiere periclum.
At postquam optata manibus tellure potitus
Litora contigeris, spoliatus in aequor eamdem
Projice, tuque alio faciem et vestigia verte.
Haec ubi fata dea est, vittam dedit, et freta rursum,
Assimilis mergo, subiit spumantia; at illam,
Qua subiit, fluctu texit super unda nigranti.
Haeret inops animi, necdum sat certus Ulysses
Fluctuat: inde imo ducens suspiria corde
Haec secum: Ah! misero ne quis deus aspera rursum
Damna mihi insidiasque struat, sic linquere navim
Sponte monens: nondum parebo: dissita longe
Visa jacet tellus, ubi spondent fata salutem.

Digitized by Google

Quin ego, quae potior surgit sententia menti,
Hanc sequar, et junctis donec compagibus haerent
Robora, non illis usquam dimotus abibo
Dura ferens: postquam navim disperserit aestus,
Nil melius quando superest, per caerula nabo.
Atque ea dum secum turbata mente volutat,
Saevus in adversam puppim contorquet ab alto
Ingentem pelago fluctum Neptunus, et ipsum
Excutit; utque olim violento turbine ventus,
Venit ubi in magnum stipularum illapsus acervum,
Dissolvens vacuas omnem dispergit in auras
Hac illac: sic texta ratis maris unda resolvit.
At non tardatus casu vafer emicat heros
Et sese, velut altus equo, locat arbore longa,
Nudatusque artus vittam sub pectore sternit;
Et jam undas pronus subiens et brachia jactans
Nat pelago. Vidit nantem Neptunus ab alto,
Concutiensque caput sic voce incessit amara:
I, licet, i passus mala multa, et fluctibus errans
Tende manus; venies optatae ad litora gentis,
Nec tamen adventu, spero, laetabere tali.
Sic fatus concussit equis fluitantia lora,
Altaque ubi surgit domus illi, venit in Aegas.
Sed Pallas Jove nata novas se vertit ad artes,
Aeolioque procul ventos in carcere frenat,
Omnibus obstructis lateque silentibus, acrem
Threicium praeter Borean, qui caerula frangat,
Donec Phaeacum terras contingat Ulysses
Elapsus ponto raptusque e faucibus Orci.
Noctes ille duas totidemque ex ordine luces
Fluctibus erravit cladem undique et undique letum
Permetuens: tot namque adstare pericula cernit.
Tertia sed postquam tenebris aurora fugatis
Clara polo effulsit, posuerunt murmura venti,

Pacatusque stetit ridenti marmore pontus:
Vidit et ille altam propius consurgere terram
Intendens aciem summa sublimis ab unda.
Ac veluti gnatis vita est jucunda parentis,
Cui misero longum sedit vis morbida membris,
Incubuitque malum numen; tum rursus amatam
Dî faciles reddunt, depulsa tabe, salutem:
Haud aliter cupido jucunda apparuit olli
Vertice frondifero tellus adsurgere visa.
Innatat ac pedibus nitens conscendere litus
Adcelerat. Sed postquam aberat non longius arvis,
Quam vox auditur resono clamantis ab ore,
Illisi ad cautes hausit strepitantia ponti
Murmura: namque ingens reboabat litore fluctus
Horrendum eructans, salsaque adspergine late
Omnia rorabant: neque enim statioque carinis
Tuta aderat, curvique sinus; sed culmina stabant
Aspera et objectis scopulorum horrentia saxis.
Tum vero gelidus circum praecordia sanguis
Diriguit, gemitumque trahens: Heu! visere postquam
Insperata dedit facilis mihi Juppiter arva,
Ac propiora sequens adii spatia humida terris,
Nusquam, ait, egressus patet atro e gurgitis aestu.
Cautibus horrescit praetentum litus acutis,
Rauca fremit circum unda, super juga laevia candent,
Et subter vasto demittitur aequor hiatu.
Qua fugiam pressis figens vestigia plantis,
Evadamque malo, quin raptum ad lubrica fluctus
Projiciat me saxa et nisu eludat inani?
Quod si etiam ulterius sulcem vada, sicubi portus
Inveniam, tutosque humili tellure recessus;
Heu! timeo, ne saeva iterum maris unda gementem
Abripiat longe in pelagus; neu grandia contra
Monstra sali, quae multa sinu fovet Amphitrite,

Faucibus immitat patulis male numen amicum:
Novi odia infensi Neptuni expertus et iras.
Interea haec secum tristi dum pectore versat,
Ad cautes et saxa ipsum fert aestus aquarum.
Quo pulsus, ni diva aderat Tritonia praesens
Consilio, infractos artus doluisset et ossa
Exanimis, lacera foede cute et undique manans
Sanguine: sed manibus prendens capita aspera rupis
Ambabus, gemitumque trahens se advolvit, et arcto
Haeret in amplexu, veniens dum profluat aequor.
Exitium sic ille ferum tunc fugit: at unda
Mox eadem refluo perculsum gurgite traxit,
Avulsumque jugis procul altum immisit in aequor.
Ceu quando glauco latebrosae rupis ab antro
Polypus extrahitur, simul ater vulnere sanguis
Volvitur, infixi simul uncis cruribus haerent
Ad vivum lapides: aspro sic ille revulsus
E scopulo, manibus laceris sparsusque cruore
Excidit: unda super spumanti marmore texit.
Atque ibi tunc Ithacus contra, quam fata ferebant,
Funere crudeli periisset, nata Tonante
Ni virgo trepido mentem hanc miserata dedisset.
Exsilit a fluctu, rauco qui murmure fervens
Litora pulsabat: tum praeter proxima vectus
Caerula, tellurem nando respectat, an usquam
Subsidatque solum, pateatque egressibus ora.
Nec frustra: pulcri delapsus ad ostia venit
Fluminis. Haec illi visa est accommoda sedes,
Nec scopulis praetenta, nec ulli pervia vento;
Agnovitque amnem, placidumque in vota vocavit:
Quisquis es, o mihi sancte, fave: tua ad ostia supplex
Advenio saeva Neptuni elapsus ab ira.
Coelicolis etiam sacer est, quicumque virorum
Adsistat curis gravibus jactatus, ut ipse

Ingredior nunc amne tuo, genibusque propinquo:
Supplicis, o, miserere, pater; tua numina adoro.
Dixerat. Ac fluvius, sedato gurgite, fluctus
Leniit, et stagni in morem lentaeque paludis
Stravit aquas, gremioque intrantem accepit amico.
Ille autem genua inflectens contraxit et ambo
Brachia, jam nimio lassatus corda labore
Edomitusque mari. Tumet albo corpore totus,
Atque liquor large salsus promanat ab ore,
Naribus et plenis: non vox, aut spiritus aegro,
Sed jacet, exanimansque artus stupor urget inertes.
Postquam auras hausit spirans, pulsumque recepit
Corde animum, solvit diam sub pectore vittam,
Immisitque amni: retro tulit aestus in undas
Aequoreas prono labentem flumine, et Ino
Laeta suis tenuit manibus. Progressus at heros
E fluvio juncos inter procumbit in ulva,
Osculaque infigit terrae, et sic ore profatur,
Mixta trahens crebro gemitu suspiria corde:
Heu! quid fata parant? misero quid denique restat?
Accumbamne gravem per noctem ad fluminis undas?
At ros nocte cadens et matutina pruina
Exitio periment; nam primo lucis in ortu
Frigida vicini venit aura e fluminis alveo.
Anne petam nemora alta, interque umbrosa recumbam
Lustra, sinet languor si tantum adnitier aegrum,
Fessaque jucundo componere membra sopore?
Ah! metuo, lanianda feris ne praeda quiescam.
Talia jactanti, talesque in pectore curas
Secum alternanti potior sententia visa
In nemus ire. Ergo celerat, mollique repertam
In clivo, fluvium supra, consurgere sylvam
Horrentem cernit propius; subitoque locatur
In medio natas inter de stirpibus isdem

Felicem hinc oleam, hinc oleastrum fronde virentem,
Quas neque ventorum gravium vis humida perflat,
Nec Phoebus radiis flammantibus acer adurit,
Non imber penetrat: sic arctis nexibus haerent,
Inque vicem ramos et densa cacumina jungunt.
Huc Ithacus subiit, foliisque agreste cubile
Aggessit stratis, quorum vis magna jacebat
Sparsa solo, pluresque operire in tempore brumae
Apta viros, glacies quum saevior asperat axem.
His opibus gaudet tremefactus corpore nudo,
Seque locans medius gelidos super integit artus
Undique. Ceu quando flagrantem pastor in arvo
Sub cinere abscondit torrem, servatque repostae
Semina vivacis flammae, deserta pererrans
Culmina, ne longe quaerat post indigus ignem:
Sic ille intexit foliis sese undique. Pallas
Dat facilem somnum, longo qui fessa labore
Membra levet nigro componens lumina velo.

HOMERI ODYSSEAE

LIBER SEXTUS.

Dat requiem fesso tellus Phaeacia: natam
Alcinoi supplex in sua vota trahit.

Sic tacitam per noctem Ithacus recubabat agresti
In tumulo curis somnoque oppressus. At alma
Pallas adit Phaeacum alte surgentia tecta,
Et populos, quondam latae qui vasta colebant
Arva Hiperiae, atris Cyclopibus undique clausi,
Assuetique malas, haud aequo marte potentes,
Ferre vices validis vicini incursibus hostis.
Illos Nausithous veteri discedere sede
Jussit, et in Scherien infesta e gente profectos
Duxit, ubi magnis circumdedit arcibus urbem,
Divisitque agros ponens ingentia divis
Templa domosque viris. At fato ereptus ad umbras
Cesserat infernas senior; sceptrumque regebat
Alcinous tum cura deûm, servator et aequi.
Hujus adit claras virgo Tritonia sedes,
Moliturque duci reditum. Jamque ardua scandit
Limina fulgentis thalami, quo nympha cubabat
Praestanti assimilis formaque habituque deabus
Nausicaë Alcinoi magni pulcherrima proles.
Hinc atque hinc geminae, Charites queis munera formae

Addiderant, famulae stabant clausasque tenebant
Nocte fores. Sed diva, levis velut halitus aurae,
Nulli visa intro subiit capitique puellae
Adstitit, egregii pelago mentita Dymantis
Progeniem, aequaevas quam semper regia gnata
Praecipuo socias inter dilexit amore:
Omnia cui similis dea magna affata puellam est;
Cur adeo cessas? cur te sic optima mater
Lentam atque immemorem rerum tulit? en tibi pulcrae
Neglectaeque jacent vestes, properatque hymenaeus
Laeta ferens jam dona: ipsam et splendescere tempus
Te niveo ornatam cultu, similemque parare,
Conjugis ad cari sedes quicumque sequentur.
Hinc oritur laus certa, hominumque it fama per ora
Dicita, qua genitor gaudet, quaque optima mater.
Quin simul ac radiis aurora retexerit orbem,
Loturae properemus: ego comes addita tecum
Ipsa adero, curamque omnem partibor, ut una
Expedias mecum facili te, nympha, labore.
Non etenim, mihi crede, diu sine conjuge virgo
Sedibus in patriis ludes: te prima juventus
Jam petit, et cupidis in te suspirat ocellis.
Verum age cornipedes geminos ad frena sub ortum
Fac genitor currumque paret, qui mollia portet
Cingulaque et peplos et diti pallia cultu.
Sic potius decet ire, viam quam carpere longam
Per campos pedibus: multum fons distat ab urbe.
Haec ut fata dea est, petiit stellantis Olympi
Culmina, tranquillas perhibent ubi numina sedes
Incolere. Haud illic ventorum flamina gliscunt,
Haud pluviae incanaeve nives; at pura sereno
Aura polo sine nube viget, circumque coruscat
Lumine purpureo, qua laeta per otia vitam
Coelicolae ducunt aeterna pace potiti.

Illuc tum volucri fugiens per inania cursu
Sese diva tulit, postquam est affata puellam.
Aurora interea formosa in veste nitentem
Nausicaam excivit. Miratur somnia virgo,
Egressiensque toro, sua visa parentibus ultro
Nunciet ut caris, celerat per tecta domorum.
Haud mora; non longe nacta est utrumque: sedebat
Ante focum fidis mater stipata ministris,
Puniceum versans contorto pollice vellus;
At genitor tum forte suis a sedibus ibat
Concilium in magnum tendens, quo sancta vocabant
Jura patrum. Stetit illa pedes genitoris ad ipsos,
Et prior has voces pudibundo effudit ab ore:
O genitor, currumne vetas mihi ducier altum,
Ut lotura feram pulcras ad flumina vestes,
Quae longo sordent jam tempore? scilicet, ipsum
Te proceres inter primum consulta serentem
Usque decet puro corpus circumdare amictu.
Sunt tibi praeterea quini felicia gnati
Germina, quorum alma gemini jam conjuge gaudent,
Tres thalami expertes florent. Hi vestibus omnes
Ornarique novis cupiunt, semperque nitere
Mollibus in choreis; mihi vero haec omnia curae.
Sic fata est; nec enim pudor ipsam dicere sivit
Plura, nec optatos patri memorare hymenaeos.
Ille tamen novit latitantes pectore sensus,
Et sic pauca refert: Non bigas, gnata, negabo,
Non poscas quaecumque; i felix: alta ministri
Ad juga cornipedes jungent currumque parabunt.
Haec dicens dat jussa viris. Nec segnius illi
Educuntque levem currum lapsusque rotarum
Subjiciunt, adduntque pares ad frena jugales.
Illa autem e thalamo celerans velamina pulcra
Extulit, imposuitque supra: cui sedula mater

Apparat in calathis varias florentibus escas,
Caprigenûmque utrem spumanti nectare Bacchi
Implet. Jamque levem dum virgo ascendit in axem,
Palladiae succos oleae, queis molliat artus
Ipsa suos comitumque, dat aptum munus in aur-
Lora manu cepit virgo, lentoque flagello
Increpuit bijugos. Resonant longa atria circum
Quadrupedante pedum strepitu, currusque citatus
Fert positasque suprà vestes, ipsamque puellam
Haud solam; famulantum una nam turba sequuta est.
Quae vitrei postquam venere ad fluminis undas,
Structa aderant ubi labra, ac puro affusus ab amne
Semper abundabat purgandis sordibus humor;
Cornipedes solvere jugo, atque in pascua laetos
Propter aquas ripis egere virentibus. Hinc et
Accipiunt tinguntque alto sub gurgite vestes,
Et scrobibus calcant in curvis: aemulus omnes
Ardor agit, celerantque pares rapiuntque laborem.
Mox ubi laverunt, sternunt ex ordine late
Omnia arenosum subito per litus, ubi albos
Spumea lambebat resoni maris unda lapillos.
Nec minus ipsae etiam juvenilia corpora lotae,
Perfusaeque oleo vicinae in margine ripae
Gramineo accumbunt epulis, dum candida texta
Siccantur Phoebi rutilo tepefacta calore.
Quin et pulsa fames postquam est, redimicula ponunt
Contenduntque pila: medio nitet agmine et alte
Nausicaa ingeminat numeroso carmen ab ore.
Qualis ubi incedit montes Dyctinna per altos,
Seu juga Taygeti super ardua, sive Erimanthi,
Tela manu spargens, cervosque assueta fugaces,
Damarumque sequi turmas; agrestia circum
Numina ludentes glomerantur Oreades una
Exercentque choros; Latonaque pectore gaudet:

Illa deas gradiens et pulcro vertice supra
Et fronte est, habituque omnes insignior una.
It socias inter; talem se laeta ferebat
Per medias, tali virgo praestabat honore.
Sed bijugos reditura domum quum jungere curru,
Et legere apricum per litus texta parabat,
Diva novas animum Tritonia vertit ad artes,
Excitus ut somno nympham Laërtius heros
Aspiciat, quae celsa illum sub moenia ducat.
Jamque levem regina pilam dum jactat ad unam
E sociis, pila missa volans haud pertulit ictum,
Irrita sed cecidit spumanti in vortice. At illae
Clamavere altum; clamore excitus Ulysses
Exsiluit, trepidoque sedens haec pectore secum:
Hei! mihi quas gentes, quae veni ad litora vectus;
Barbara num regio haec fera corda ignaraque recti
Servat; an hospitibus parcit, superosque veretur?
Ut mihi nympharum subito vox impulit aures,
Nympharum, montana colunt quae culmina, quaeque
Flumina amant fontesque et stagna virentia musco.
Fors homines etiam, fors juxta haec moenia gentis:
Quidquid erit, tentabo oculis ultro omnia lustrans.
Haec ait, arbuteoque levat sua membra cubili,
Frondentemque rapit viridanti ex arbore ramum,
Quo pubemque tegit circum omnem atque ilia nudus,
Ingrediturque. Leo veluti quum magnus, et imbres
Et ventos perpessus, atrox ruit; igneaque intus
Lumina stant; pecudes it contra armentaque densa
Cervorumve boumve, nec acri turbidus ira,
(Suadet enim vesana fames) irrumpere parcit
In stabula, et clausis tentare in ovilibus agnos:
Haud aliter nudus (vis namque extrema jubebat)
Virginibus mediis heros se inferre parabat.
Jamque sale ut foedos horrens apparuit artus,

Continuo trepidae summis per gramina ripis
Diffugere omnes: tantum una haud territa gnata
Restitit Alcinoi, cui mentem bellica virgo
Firmarat, solvens turpi formidine pectus.
Illa immota stetit contra: turbatus at heros
Haesit inops dubiusque animi, genibusne prehensis,
Virginis exoret pacem progressus, an ipsam
Eminus aggrediens dictis, et pectora blandus
Mollia demulcens tentet prece, ad urbis ut alta
Moenia demonstretque viam, nudataque membra
Veste tegat? Potior dubio sententia visa,
Longius abstantem sua nympham in vota vocare,
Ne, dum genua capit, fors saeviat aspera tactu.
Tum sic blandiloquo supplex est orsus ab ore:
Adsis o! facilisque leves quaecumque laborem
Sive dea, o virgo, seu nostri sanguinis una:
Si dea; nata Jovis certe es Latonia Phoebe,
Cui similis vultuque habituque incedis honesto:
Sin genus es nostrum terraeque nigrantis alumna,
O! ter felices, qui te genuere parentes;
Felices etiam fratres, queis dulcia semper
Gaudia pertentant animos te propter eamdem,
Aspiciunt quum tale choris florescere germen!
Ante alios tamen ille omnes felicior unus,
Qui te dives opum sua quondam ad limina ducet
Muneribus victam. Nam talem e sanguine nostro
Non nympham, non ipse virum vidi: occupat ergo
Mirantem stupor et raptis vix sensibus hisco.
Tale erat in Delo, quod vidi ad Apollinis aram
Formosum tenerae germen juvenescere palmae;
Namque illuc, magna quondam comitante caterva,
Accessi, peterem quum Dardana tecta, futura
Exitium mihi triste. Utque illa in imagine fixus
Obstupui siluique diu; (nam nulla per agros

Creverat huic similis ramis felicibus arbos);
Sic miror te, nympha, simul stupeoque, nec ora
Sustineo tua ferre, aut genua attingere supplex.
Me vero fera fata premunt: hesternus ab undis
Huc ego bisdenas post luces denique fugi
Jactatus pelago nimbisque furentibus usque
Insula ab Ogygia: tandem his deus appulit oris,
Heic quoque fors iterum clades ut saeva fatiget
Immeritum: neque enim credo pia numina ponent
Exitiis finem, sed multa prioribus addent.
Ergo, oro, miserere; mihi tu prima salutis
Spes misero ostensa, ac primam te in vota vocavi,
Post tantas pelagique minas coelique procellas,
Omnibus heic errans ignotus. Moenia gentis
Ipsa doce, o facilis regina, ipsa indue egentem,
Huc veniens lacerum si quod male tegmen habebas.
Dî vero tribuant quaecumque in pectore servas
Vota tuo, sponsum gnatosque et munera pacis
Unanimae: neque enim donum praestantius ullum,
Quam quum tranquillos concordi mente penates
Femina virque regunt. Tristi dolet improba turba
Invidia, contra cari laetantur amici,
Primaque conjugibus venit ipsis gloria famae.
Talibus orabat supplex, quum talia virgo:
Haud equidem arguerim tua dicta, animumque sagacem,
Hospes, ait: sed enim celsi dominator Olympi
Ipse suas partitur opes mortalibus aegris
Justisque injustisque, ut fert dare cuique voluntas.
Haec tibi sorte dedit; proin ferre utcumque necesse est.
Nunc vero has quoniam terras jactatus adisti,
Fide animo, vestemque feres expertus amicum
Auxilium, donisque super cumulabere dignis
Supplice. Jamque urbis te celsa ad moenia ducam,
Et gentis dicam nomen. Felicia regna

Haec habitant Phaeaces; ego alto sanguine creta
Magnanimi Alcinoi, cui parent omnia, et unus
Imperioque regit sceptrisque potentior urbem.
Haec ubi fata, vocat famulas ac talia mandat:
O! gressus cohibete, viro cur denique viso
Diffugitis? saevumne hostem advenisse putatis?
At non ille satus, nec Phoebi lumen et auras,
Spero equidem, aspiciet posthac, volventibus annis,
Horrida qui placidis Phaeacibus inferat arma.
Quippe sumus cari superis, medioque tenemus
Regna mari, haud soliti misceri gentibus ullis.
Hic pelago infelix et tempestatibus actus
Appulit his tandem terris; cui protinus omnes
Auxilium properate: inopi pater ille deorum
Hospitibusque praecst aequus, nec gratia doni
Parva vel exigui est. Date Bacchi pocula, et ipsum
Ducite et a ventis aversum in fonte lavate.
Vix ea; quum famulae pulsa formidine sistunt,
Inque vicem sese exhortantur: jamque reducta
Parte locant Ithacum tranquillo in flumine, ubi alma
Jusserat Alcinoi soboles, juxtaque ferentes
Apponunt chlamydemque viro tunicamque recentem;
Dant quoque palladium caelato munus in auro,
Sordentesque monent puris in fontibus artus
Abluere; affusis queis circum haec subdidit heros:
Longius hinc vos ferte pedes, dum fluminis unda
Tabentes humeros sale tergam et suave liquenti
Rore olei visi longo post tempore lustrem.
Non ego nam vobis circum cernentibus artus
Perluere, aut ausim nymphis adsistere nudus.
Dixerat. Illae abeunt dominaeque ea dicta reportant.
Interea salsum tergens circum undique rorem
Amne lavat puro ductor Laërtius, olli
Qui penitus terga atque humeros insederat altos,

Cervicemque comasque rigentes. Hinc ubi foedos
Purgavitque artus, nitidoque perunxit olivo,
Induitur vestes intactae, munera, nymphae.
Atque olli Jove nata novum decus artubus addit,
Majoremque facit visu, plenoque decorum
Corpore; tum similes hyacintho e vertice crispos
Effundit nigra rutilos ferrugine crines.
Argentum velati fulvo variaverit auro
Artificis quum docta manus, quem Mulciber una,
Pallas et ipsa suas docuit non invida laudes;
Artis opus rarae admirans stupet excita turba,
Luminibusque inhiat tacitis: ita nata Tonante
Olli humeris capitique novos afflarat honores.
Jamque nitens Charitum forma digressus ab amne
Litore consedit sicco. Mirata puella
Obstupuit, sociisque haec protinus addidit ore:
Accipite, o fidae, quae dicam cumque, ministrae:
Haud equidem hunc venisse reor stellantis Olympi
Omnibus invisum divis ad litora nostra.
Ante quidem visusque horrens, nec amabilis ulli,
Coelestum nunc ille refert decus: o! mihi talis
Huc veniens divûm contingat munere conjux,
Et velit his mecum semper considere terris:
Vos epulas jam ferte viro, jam fundite vina.
Haec illa. Audivere alacres, nec jussa morantes
Apposuere dapes cum Bacchi nectare. At heros
Vescitur, ac raptim spumantia pocula siccat,
Ex longo collecta fames namque improba suadet.
Sed jam nympha viam celerans altoque plicatas
Imponit curru vestes, bijugosque volucres
Sub juga panda trahit. Dein ipsa ut celsa resedit,
Affatur Laërtiaden his vocibus usa:
Surge age; turrigeras urbis properemus ad arces,
Atque altas cari ad sedes genitoris, ubi omnem

Conspicies florem Phaeacum ac prima virorum.
At, sapias licet ipse, tamen monuisse juvabit,
Ne, secus ac moneo, facias: dum per sola culta,
Ac pingues inter cursum celerabimus agros,
Post currum propior commixtus in agmine fido
Carpe viam; trito bigas ego tramite ducam.
Haud procul aspicies urbem, quam maxima cingunt
Moenia, et angustis aperit se portus utrinque
Faucibus: hinc atque hinc longo stant ordine naves
Subductae, sedes ubi nigris certa carinis:
Inde forum est, medioque foro consurgit in auras
Aetherias niveo Neptuni e marmore templum.
Nautica ibi clausis servant navalibus arma
Carbasaque et funes et tonsis apta parandis
Robora; nulla etenim cura est Phaeacibus arcus,
Aut pharetras tractare: abiegni pondera mali,
Et remi puppesque placent, queis caerula sulcant
Dissita et immensi contemnunt aequoris aestum.
Heic ego mordacis metuens convicia linguae,
Quippe procax vulgi turba est, disjungier opto,
Inferrique prior portis; namque obvius una
Si quis me videat tecum, fors talia contra
Improbus incipiet: quisnam ille est corpore pulcro,
Nausicaae qui pressa legit vestigia pone?
Hospes? ubi inventus? junget connubia secum?
Aut aliquem fracta deserto in litore navi
Externa de gente virum (loca proxima namque
Nulli habitant homines) ausa est deducere in urbem?
Aut aliquis superûm coeli delapsus ab arce
Supplicibus votis jam tandem victus ad imas
Descendit terras? omnes una exiget annos.
Quin melius si sponte sua delegit habendum
Ipsa virum sociumque aliis excivit ab oris
Tot patriae claros jam dedignata hymenaeos.

Digitized by Google

Sic dicet juvenum mala turba, ingrataque famae.
Damna feram; neque enim non ipsa irata puellam
Arguerim, quae forte viros versarier inter
Sponte sua haud dubitet necdum genitoribus orba,
Nec thalami vinclis taedisque jugalibus aucta.
Quare age, sub memori condens mea pectore dicta
Altius infigas hortor, quo per vada ponti
Quamprimum reditu potiare: a tramite recto
Haud procul est lucus, viridi qui procubat umbra
Populea, armisonae divae sacer: exsilit intus
Egelidis fons, lene sonans, argenteus undis,
Ac circum irriguo pubescit gramine pratum.
Heic etiam campique mei genitoris et horti
Pomiferi florent, semoti haud longius urbe,
Quam sonus adveniat missus clamantis ab ore.
Ergo ibi tu residens maneas, dum moenibus altis
Nos introgressae patrias veniamus ad aedes.
Postquam autem tetigisse fores ac limina credes,
Tunc urbem progressus adi, sedesque require
Alcinoi. Fuerit quaerenti noscere magnus
Nec labor: ipse etiam puer infans ducat ad alta
Atria; turrito se tantum vertice supra
Attolunt, nulli Phaeacum aequanda domorum.
Mox ubi te ingressum subter fastigia tecti
Excipiet domus alta, citus vestigia ab aula
Ad matrem ferto properata. Usque adsidet illa,
Lucet ubi focus igne, et docto pollice versat
Purpureum lanae visu mirabile pensum,
Ancillis stipata atque altae innixa columnae.
Stat juxta et solium genitoris, ubi aurea laetus
Pocula convivas inter tenet ille, deus ceu
Aetherio in coetu residens rutilantis Olympi.
Hoc tum praeterito, matri tua brachia tende
Protinus affusus genibus supplexque precare,

Det facilem votis reditum, miserataque longum
Exsilium, patriae quamprimum ad litora mittat.
Si precibus devicta tuis miserebitur ultro,
Omnia polliceor tibi tuta, iterumque sodales,
Antiquamque domum vises finesque relictos.
Haec effata, acri percussit verbere terga
Cornipedum: mora nulla, volant, fluvioque recedunt
Pulvereos rapido glomerantes impete gressus.
Illa autem faciles manibus moderatur habenas,
Hospes uti famulaeque sequi vestigia possint,
Nunc laxans, nunc arte premens retinacula virgo.
Jamque subibat aquas Titan, lucumque Minervae
Populeis nigrum foliis tetigere; ubi sedit
Heros Laërta genitus, magnamque precatus
Voce deam, tales effudit pectore questus:
Audi, gnata Jovis summi Tritonia, praesens,
O! miserum nunc saltem audi, frustra ante vocata,
Quum me alto dirus pelago Neptunus agebat:
Da molles Phaeacum aditus, da inflectere mentem.
Talibus orabat supplex: summo dea coelo
Audiit orantem, sed non se offerre videndam
Clara in luce palam voluit, non immemor irae
Immitis patrui, furiis qui saevus acerbis
Jactabat Laërtiadem maria omnia circum,
Litora ne patriae dulcesque reviseret oras.

HOMERI ODYSSEAE

LIBER SEPTIMUS.

Urbem adeunt; sed nympha prior subit alta parentis
Atria; mox Ithacus scandit, opemque petit.

Atque, ea dum superas heros fundebat ad auras,
Nympha citis invecta rotis devenerat urbem;
Altaque ubi patriae tetigit penetralia sedis,
Vestibulum ante ipsum levis adstitit. Undique fratres
Circumstant laeti reducem, solvuntque jugales,
Ac nitidas portant septa intra regia vestes.
Virgo autem thalamum scandit; longaevaque custos
Eurymedusa olli flagrantia lumina praefert.
Hanc ex Epiro curvis duxere carinis,
Munus et Alcinoo dederant Phaeaces habendam,
Alcinoo, late placidi qui frena regebat
Imperii, divûmque pari gaudebat honore.
Regia post fuerat nutrix, semperque parare
Nausicae dulces epulas ignemque solebat.
Interea surgens Ithacus tendebat ad urbem,
Quem multa circum Pallas caligine sepsit,
Ne quis eum possit Phaeacum incessere dictis,
Scitarive genus, veniendi aut poscere causas.
Jamque erat ad portas, quum se tulit obvia contra
Virginis os habitumque gerens referentis in urna

Fontis aquam Jove nata, prior cui fatus Ulysses
Sic coram adstanti est: Mene hinc deducere celsas
Alcinoi ad sedes, qui pulcrae huic praesidet urbi,
Filia, vis? nam passus ego discrimina multa
Advena, longinquis terrarum e finibus errans,
Ignarusque hominum veni ignarusque locorum.
Dixerat; atque olli sic caesia diva reponit:
Tecta tibi nunc, hospes, ego, quae regia quaeris,
Monstrabo; stant ipsa patris prope limina nostri:
Sic tacitus modo perge, viae dux ipsa praeibo.
Non tibi compellare viros, nec reddere voces
Cura sit; haud etenim genus est tractabile vulgi,
Nec multum hospitiis indulget: freta juventus
Navigiis maria alta secat, ferturque superba
Per vastos longe fluctus. Saturnius olli
Ipse dedit celeres, ut pennae praepetis alas,
Et mentis simulacra citae volitantia naves.
Haec ubi fata dea est, subito vestigia torsit,
Et gressum antetulit celerans; nec segnior heros
Vadentem sequitur, mediaque incedit in urbe,
Haud ulli visus; neque enim Jove nata sinebat
Cernier, obscuro quae texerat aëre circum,
Ac densis nebulae gradientem offuderat umbris.
Miratur Laërtiades portusque carinasque,
Ipsorumque fora heroum, surgentiaque urbis
Moenia praetentis, visu mirabile, vallis.
Postquam autem tetigere fores ac regia tecta,
Talibus est aggressa virum Tritonia dictis:
Haec quaesita domus regisque optata verendi
Atria, ducentes intro convivia lectos
Aspicies proceres; tu certo limina gressu
Nil dubitans metuensve subi: re praestat in omni,
Scilicet, audaci cui gliscit pectore virtus,
Ignotas licet ille domos ac litora lustret.

Reginam heic primum, proprio quam nomine dicunt
Aretam, invenies: orta est genitoribus isdem,
Ex quibus Alcinous venit prognatus in auras.
Primum Nausithoum fudere in luminis oras
Neptunus terrae domitor, Peribaeaque forma
Egregia, extremum clari genus Eurymedontis,
Qui quondam imperio tenuit fera regna Gigantum;
Post tamen et populos et sese perdidit ipsum
Efferus: at natae rector commixtus aquarum
Magnanimis genuit regem Phaeacibus acrem
Nausithoum: hinc natus Rhexenorque Alcinousque.
Ulla nondum auctum Rhexenora prole virili,
Ipse suis telis cĕlsa jaculatus in aula
Perdidit Arcitenens, et filia sola relicta est
Arete, Alcinous cui se conjunxit, et ipsam
Eximio semper coluit dignatus honore.
Non ulla in terris mulier sub conjuge vixit
Usque adeo dilecta, suo velut illa marito
Cara viget, natisque suis, et civibus. Ipsam,
Incedit quoties latam spatiata per urbem,
Excipiunt plausu, et, praesens ut numen, adorant.
Quippe animis valet illa, et recto praedita mentis
Judicio suevit varias componere lites.
Ergo eadem miserata tuos si denique casus
Adnuerit votis, certam sperare salutem,
Et reditum jubeo; patriam sociosque revises.
Vix ea dicta dedit, fugitque avecta per undas
Nata Jovis, Scheriaeque reliquit amabilis oras:
Illa abiens tetigit Marathona, ingressaque Athenas
Antiqui patriam sedesque invisit Erechthei:
Ast heros genitus Laërta ad regia tecta
Alcinoi gressum torsit. Jamque, omnia lustrans,
Substitit, et pulcra correptus imagine rerum
Ante fores stupuitque diu miratus et haesit.

Namque velut lunae radiis aut sole corusco
Tota renidebat circum domus ardua regis;
Aerea cui gradibus surgebant limina, et ipsi
Hinc atque hinc muri longo in penetralia ductu.
Celsa nigrescebant cyano fastigia, et altis
Aureus in foribus splendebat lumine fulgor.
Argento postes aerato in limine stabant,
Argentumque supra postes: micat annulus auro
Lucidus e puro valvis bipatentibus aptus.
Ex auro argentoque canes utrinque sedebant
Spirantes, multa quos Mulciber extudit arte
Excubias foribus semper tectisque futuros,
Et turpis senii expertes et funeris atri.
Intus erant utraque e parte sedilia fixa
Parietibus, primo deducta a limine ad usque
Interiora domus penetralia, clausi ubi pepli,
Femineae quos arte manus nevere, jacebant.
Heic et ductores Phaeacum rite locati
Pocula siccabant mensis, totumque per annum
Laeti indulgebant genio: quos propter ad aras
Stabant in manibus retinentes lampadas auro
E solido pueri, convivis atria circum
Clara per obscuram fundentes lumina noctem.
Quinquaginta intus famulae, pars frangere saxo
Sueta opere assiduo Cereris flaventia dona;
Texere pars telam, teretes et pollice fusos
Versare. Una omnes resident, ac brachia motant
Intenduntque manus: ceu populus incita vento
Frondiferos agitat, concusso stipite, ramos.
Palladius textis humor destillat ab udis
Suave liquens; tantum namque illic mascula pubes
Ante alias gentes undosa per aequora puppes
Velivolas agitare valet, quantum ipsa per artem
Turba puellarum scit lucida texere fila,

Ingenium queis molle dedit Tritonia, et apto
Exercere manus opera inter pulcra labore.
Aulaï ante fores quatuor per jugera sese
Area tendebat, septusque heic hortus ab omni
Parte virescebat. Laetas se tollit ad auras
Et pyrus, et mali granisque rubentibus arbos
Punica, et Hyblaeae ficus, et pallida oliva.
Non aestu fructus, non illis frigore cessant
Arboribus; Zephyro sed spirans aura perenni
Hos fovet enatos, alios cernentibus offert
Maturos: pyra flava pyris, rubicundaque pomis
Poma abeunt mutata, atque uvas excipit uva,
Inque vicem ficus post ficum plena senescit.
Fertilis heic etiam multo stat vinea foetu;
Et pars uvarum calidi dum sidere solis
Excoquitur distensa solo, pars altera plenis
Ponitur in calathis tum primum a matre revulsa,
Pars etiam pedibus premitur. Sic tempore eodem
Induiturque albos in flores vitis, acerbosque
Ostentat foetus eadem, tingitque rubore
Jam jam maturos, mutato haud mense, racemos.
Haec circum vario sedes de cespite surgunt
Limite in extremo camporum, omnique virescunt
Tempore. Tum gemini saliunt e marmore fontes,
Ac diversa petunt: vitreo pede labitur hortum
Per totum hic late trepidans, fluit ille sub aulae
Limina, ubi laeti semper Phaeaces aquantur.
Talia in Alcinoi tectis felicia divûm
Munera perstabat spectans Laërtius heros.
Inde ubi, miratus, lustravit lumine cuncta,
Continuo superat limen, sedesque repostas
Ingreditur. Primos Phaeacum cernit in aula
Ductoresque patresque, petunt quum tempora somnos,
Ultima Mercurio libantes pocula: quos tum

Per medios gradiens, multa caligine septus,
Transit, et Areten confestim adit Alcinoumque.
Ut venit propius, palmas utrasque tetendit,
Amplexusque haesit genibus; tum tota repente
Fugit, et in purum dilapsa est aethera nubes.
Turbati stupuere omnes, coramque videntes
Stare virum siluere; quibus sic incipit heros:
Arete, o magni Rhexenoris inclyta proles,
Teque tuumque virum supplex, infandaque passus
Exitia, adjuro; vos et clarissima regni
Lumina, convivae lecti (sic numina vobis
Dent facilem vitam, partasque relinquere gnatis
Divitias laudemque et primos urbis honores)
Reddite me patriae, meque hinc deducite salvum
Ocyus: heu! longo distractus tempore caris
A sociis diro fortunae jactor ab aestu.
Nec plura his, juxtaque focum consedit ad ignem
In cinere immundo. Circum vox omnibus haesit
Faucibus in tacitis et presso lingua palato.
Inde heros tandem sic fari coepit Echeneus
Grandior et natu Phaeacas inter, et acri
Eloquio melior, gnaroque in pectore servans
Multa senex rerum veterumque exempla virorum:
Hic tacitis circum sociis bonus ora resolvit:
Turpe equidem indignumque reor, si pulvere in atro
Desideat sic hospes humi. Tua jussa verentes,
Rex magne, hi contra cunctanctur: verum age, dextram
Da facilis, placidusque jube considere juxta
In solio pulcro bullisque ardentibus apto.
Praeterea dic vina ferant, superoque Tonanti,
Supplicibus qui semper adest, libemus ovantes,
Gaudeat atque hospes coena dapibusque paratis.
Audiit haec postquam Alcinous, curvatus Ulyssem
Erigit ipse levans dextra, ponitque locatum

Fulgenti in solio, pulcrum quo surgere jussit
Laodamanta pater, gnatis ex omnibus unum
Dilectumque magis, propiusque adsidere suetum.
Dant famulae manibus fontes, quos lucidus auro
Urceus irrorat supra, purumque fluentes
Subjecti excipiunt argentea labra lebetis.
Ponunt et mensam juxta, cereremque canistris
Expediunt, cumulantque epulas et multa ferentes
Fercula grata virum praesenti munere donant.
Ille bibit, fruiturque datis. Tum maximus ultro
Alcinous: Plenum dulci fer protinus, inquit,
Pontonoë cratera mero, cunctisque ministrans
Per sedes, age, funde, simul libemus ut omnes
Dona Jovi, rutilo gentes qui fulmine terret,
Supplicibusque addit comes alto numine vires.
Vix ea; Pontonous latices in pocula fundens
Lenaeos, cunctisque ferens ex ordine tradit.
Inde ubi libavere sitisque expleta bibendo est,
Alcinous placido rursum sic infit ab ore:
Phaeacum o proceres, quae fert mea certa voluntas,
Audite et dictis animos intendite vestros.
Nunc epulis somnoque graves ad tecta redite;
Cras autem, multis luce exoriente vocatis,
Hospitis adventum laeti celebrabimus una
Solemnesque aris de more sacrabimus ignes.
Post etiam, quam spem foveat, quod postulet hospes
Auxilium, quaeremus; ut hinc deductus ad oras
Perveniat patrias gaudens, nulloque labore
Per vada salsa volans, quamvis petat avia regna;
Ulla neque interea patiatur damna, priusquam
Contingat sua tecta: ibi demum sentiat, atro
Stamine quae Parcae nerunt, quaeque aerea fata
Nascenti tulerunt, hausit quum luminis auras

Digitized by Google

Editus enixae foecunda matris ab alvo.
Quod si quis divûm coelo delapsus ab alto
Adstitit, exitium nobis mutata deorum
Mens aliquod laevum portendit: namque solebant
Antea se claro manifesti numine semper
Objicere, instratisque una considere mensis,
Thuricremas donis quoties incendimus aras.
Quin et solus iter carpat si forte viator,
Apparent; loca quippe ollis vicina tenemus,
Ipsi ut Cyclopesque et agrestia secla Gigantum.
Talia dicentem Laërtius excipit heros,
Continuoque infit: Non coeli numina sancta,
Alcinoë, ingenio refero, nec corpore pulcro;
Non me tantus agit (mitte hanc e pectore curam)
Laudis amor: similem mortalibus omnia dicas,
Quos subiisse graves nosti mage cumque labores,
Omnibus exhaustos et casibus; addere fando
Multa queam, divûm si quae mens laeva ferenda
Obtulit heu! misero, liceat proferre sub auras.
Sed tempus non ista petit; nunc munere coeñae
Moerentem quamvis graviter, dapibusque potiri
O! sinite: haud etenim vis ulla procacior instat,
Quam ventris vesana fames, quae turbine in atro
Curarumqne homines saevis in fluctibus actos
Esse sui memores rabidis latratibus urget.
Illa etiam me dira tenet, luctuque gementem
Assiduo dapibusque jubet vinoque repleri,
Scilicet, oblitum magnos in corde dolores.
Vos autem adsitis, roseo quum crastina coelo
Fulserit orta dies, meque hinc deducere sedes
Ad patrias properate, viri: mihi visere tantum
Excelsamque domum famulasque et cara meorum
Pectora contingat; post artus vita relinquat.

Digitized by Goog

Sic ait. Adsensere omnes fremituque secundo
Spem reditus certi fecere et dicta probarunt.
Jamque ubi libarant, sitis atque exstincta lyaeo
Omnis erat, nigra cubituri in nocte per urbem
Diversas petiere vias diversaque tecta.
At non Laërta genitus; nam mansit in îsdem
Sedibus Areten inter fortemque locatus
Alcinoum. Hinc famulae e mensis dum vasa reponunt,
Candida sic illum dictis affatur amicis
Arete regina, videns clamydemque superne,
Et tunicam insignem, quas olim intenta labori
Cum teneris residens perfecerat ipsa puellis;
Ergo Ithacum subito compellans: Hoc mihi primum
Fare, inquit, quinam sis hospes et unde profectus
Haec loca contigeris? quis te hoc ornarit amictu?
Non pelagi errando venisse per aequora dicis?
Talia poscebat quaerens. Tum reddit Ulysses:
Difficile, o regina (deûm namque actus iniquo
Numine multa tuli bello jactatus, et alto)
Nunc casus narrare omnes: quae prima requiris,
Expediam, sortemque meam clademque docebo.
Ogygia undisono jacet avia in aequore longe
Insula, ubi Atlantis proles male fida Calypso
Tecta colit sedesque, gravis dea; nullaque divûm,
Nulla hominum in solo vestigia litore cernit.
Me vero rapidis jactatum fluctibus illuc
Tempestas tulerat, postquam mihi fulmine navim
Diffidit in mediis jaculatus Juppiter undis.
Omnes tunc socii periere: ego curva carinae
Amplexus tabulata, novem atro in gurgite luces
Erravi infelix: decimo post lumine fessus
Ogygias tetigi, divis ducentibus, oras,
Et vastum penetrale deae: quae blanda receptum

Hospitio fovit placido, viridemque juventam
Dicebat senii expertem letique daturam.
Sed non illa meos inflexit pectore sensus
Mutavitque animum. Sic annos ordine septem
Durando explevi totos, nec tempore eodem
Tristibus heu! lacrimis cessavi spargere vestes,
Quas primum aeternas et pulcro stamine textas
Induerat mihi diva. Simul revoluta tulerunt
Sidera ut octavum, perfectis orbibus, annum,
Ipsa suis cupidum tectis decedere jussit,
Seu Jovis imperio, seu quod mutata fuisset,
Dimisitque cava in pinu. Multa ante Lyaei
Dona dedit Cererisque almae, vestemque recentem
Induit optato submittens flamine ventos.
Bis quinos septemque dies tranquilla per alta
Tendebam cursus, et jam lux postera vestros
Visa aperire procul montes complerat inani
Laetitia misero pectus: sed dira manebat
Pernicies superanda, ferus quam rector aquarum
Exciit, immittens ventorum proelia, et imo
Aequora subvertens fundo; non tendere contra,
Non puppis, superante salo, me ferre valebat.
Ergo illam rapidus turbo diffregit: at ipse
Haec maria errabam circum, dum gurgite pontus,
Saevaque nimborum vestras vis egit ad oras.
Heic me conantem capere alti litoris oras
Inter saxa ingens veniens ex aequore fluctus
Cautibus infigens actum lacerasset acutis,
Ni celeri absiliens cursu, qua visus ab alto
Sternere se contra fluvius, diversa petîssem
Litora tuta loco rabidisque impervia ventis.
Evasi firmans animum. Ruit interea nox
Atra polo, gelidoque remotum a flumine suadet

In densum nemus ire, interque arbusta quietem
Carpere: ibi foliis texi circum undique corpus
Deciduis, altusque sopor mea lumina pressit.
Compositus frondes inter sic nocte quievi,
Nec jubar aurorae sensi mediaeque diei
Lumina; cum prono somnus me sole reliquit.
Ecce autem in solo dum ludunt litore, cerno
Ancillas natamque tuam prope marmoris undas.
Illa aderat socias inter formosa puellas
Assimilis vultu superis, cui brachia supplex
Ad genua adsistens pariter cum voce tetendi.
Audiit orantem facile miserata, nec ullam,
Sic adeo viridi florens aetate fuisset
Obvia si virgo, sperassem inflectere votis
Posse meis; juvenum namque ardens desipit aetas.
Ipsa dapes vinumque dedit, puroque lavare
In fluvio jussit, lotumque hoc texit amictu.
Haec habeas nunc vera, sinit quae pectore luctus
Sola loqui. Postquam sic dixerat, excipit heros
Alcinous: Non illa tibi, quaecumque decebant,
Praestitit, hospes, ait: sedes deducere in altas
Debuerat te gnata simul, cui talia primae
Supplicis in morem fudisti e pectore vota.
Heic Ithacus: Ne quaeso, inquit, ne irascere nymphae
Insonti: famulas inter procedere jussit
Illa quidem; non ipse tamen te, maxime ductor,
Te veritus, volui parere: insidere suevit
Saepe animis error, suspectaque crimina fingit.
Cui tunc Alcinous: Non hanc mihi numina mentem,
Nec tales dederunt animos, ait, ut malus urat
Sic temere mea corda furor, potioraque duco
Quae fas cumque sinit, contra nec pugnat honestas.
Atque utinam pater ille deûm, et Tritonia faxint

Cum Phoebo, talis quum sis, ut pectore eosdem
In tacito sensus volvens, quos ipse voluto,
Connubio stabili nostrae te jungere gnatae,
Atque meus gener esse velis; ingentia dona,
Ingentemque tibi gazam, sedesque parabo,
Heic maneas si sponte tua: nam cogere quisquam
Nec potis invitum, nec amat vim Juppiter aequus.
Interea ignarum ne fors ea cura fatiget,
Cras reditum statuam: dulci tu lumina somno
Compositus per iter tranquilla in puppe quiesces;
At socii zephyros captabunt, teque penates
Ad patrios ducent, seu quo magis ire lubebit
Ultra etiam Euboeam, longo quam caerula tractu
Dividere a nobis perhibent, qui lumine primi
E nautis videre, olim flavus Rhadamanthus
Quum Tityum terrae petiit visurus alumnum
Finibus e nostris: juvenes ivere profecti
Atque immensa die tranarunt aequora eodem
Haud fessi, celeremque retro adduxere carinam.
Tu quoque jam nosces, quam concita labitur undis
Nostra abies, qualis pelago est Phaeacia pubes.
Dixerat. Extemplo dictis laetatus Ulysses
Sustulit ad coelum palmas et voce precatus:
Juppiter o! maneant, quae dicta est cumque loquutus
Alcinous: qua terra patet, fama illius ibit
Inclyta per gentes; ego nostra in regna redibo.
Talia sese inter vario sermone serentes
Dum referunt, regina suis per tecta puellis
Imperat actutum curvata sub atria mollem
Ferre torum, vestesque super Tyriosque tapetas
Sternere, villosasque simul componere laenas.
Illae abiere citae, gestantes lumina dextris;
Et postquam stravere toros, monuere vocantes

Sic Ithacum: Tibi stratum, hospes, jam surge, cubile.
Haec famulae. Olli autem cupido jucunda soporis
Visa quies, subitoque abiens, qua celsa patebat
Porticus, incubuit stratis somnosque petivit.
Nec minus Alcinous penetrali in sede quievit,
Et noto pariter conjux excepta cubili est.

HOMERI ODYSSEAE

LIBER OCTAVUS.

Laeta dies agitur vario certamine, et heros
Invitus, valeat quid tamen ipse, docet.

Cum roseae primo nymphae Titanidis ortu
Proripuit lecto corpus, thalamumque reliquit
Alcinous Trojaeque ferox eversor Ulysses,
Conciliumque adeunt, ubi stabant litore puppes.
Ingreditur rex ipse prior; tum marmore structis
E niveo pulcris considunt sedibus ambo.
Interea magnam properans it laeta per urbem
Assimilis regis praeconi bellica virgo,
Auxiliumque parans Ithaco, reditumque penates
Ad patrios celerans ita quemque affata virorum:
Huc agite, inclamat, vos, o, capita inclyta, cives;
Concilium celebrate. Novi juvat ora videre
Hospitis, Alcinoi venit qui nuper ad aedes
Jactatus pelago, et pulcro par corpore divis.
Talibus arrectae mentes atque omnibus ardor
Additus: implentur cunei coetuque frequenti
Conveniunt. Taciti vultum admirantur Ulyssei
Adspectuque stupent: miros nam diva sedenti
Bellipotens humeris capitique afflarat honores,
Majoremque habitu dederat, plenaque juventa

Digitized by Google

Insignem, ut carus populis spectantibus heros,
Adforet eximia virtute, et victor abiret
Exercens durae certamina multa palaestrae
Florentes inter juvenes; queis rite locatis,
Alcinous placido coepit sic farier ore:
Egregii o proceres, quae sit sententia nobis,
Expediam, et paucis, animos adhibete, docebo.
Hic novus, adcessit nostris qui sedibus, hospes
Incertum eoisne plagis, an finibus actus
Hesperiis: reditum poscit, certumque precatur
Auxilium supplex. Nos ut consuevimus ante,
Maturemus opem: neque enim suspiria fundit
Longa diu, quicumque meas accedit ad oras
Indigus auxilii, frustraque heic tempora ducit.
Quare agite, ac nigram deducite litore puppim
Haud prius expertam fluctus: duo scandite supra
Quinquaginta una lectae fortissima pubis
Corpora, et instructis circum latera ardua remis
Provehite: hinc reduces nostris convivia tectis
Certantes properate; ego large dona parabo.
Haec pubi sint dicta: at vos, o prima senatus
Lumina, sceptriferi reges, celebrate faventes
Hunc coetum, dapibus festis ut gaudeat hospes.
Una omnes laeti adsitis, parere nec ullus
Abnuat: ipse etiam vates, cui dulcia musae
Carmina dant, menti quoties vis incita fervet,
Demodocus veniat tectum in regale vocatus.
Haec fatus praeit ipse foro, cunctique sequuntur
Pone duces: vatem simul in regalia praeco
Tecta vocat, pariterque virum acciti duo supra
Quinquaginta, omni e numero delecta juventus,
Jussa petunt celeri non longe litora gressu.
Et jam nigrantem resoni maris alta carinam
In freta deducunt, solidoque e robore malum

Antennasque aptant, vinclisque tenacibus alta
Ad latera adjungunt remos, et candida pandunt
Carbasa; dein retro tranquillo ex aequore vecti
Alcinoi tendunt generosi ad limina nota.
Porticibus latis perque atria longa domorum
Undique collecti juvenes glomerantur in unum
Atque senes. Ollis bissenas rite bidentes
Setigerosque sues octo geminosque juvencos
Alcinous mactat: queis caesis tergora pubes
Deripit, atque instans epulis operatur opimis.
Duxit et insignem praeco ad convivia vatem
Ante alios carum musis, cui laeta dedere
Tristiaque Aonides; dulci pro lumine adempto,
Scilicet, argutae tribuerunt praemia vocis.
Huic ex argento bullis rutilantibus aptam
In medio posuit sellam, qua se alta columna
Erigit attollens; donum et testudinis aureae
Suspendit praeco supra caput ipsius, et qua
Accipiat jam parte, docet: tum plena canistra
Poculaque in mensa statuit spumantia baccho,
Hauriat ut vates, quoties ferat ipsa voluntas.
Cuncti se accingunt mensis dapibusque fruuntur.
At quum exempta fames potuque expleta cupido
Jam fuerat, vatem illabens dea pangere cantu
Impulit audaces animos praeclaraque bello
Facta ducum, quorum tunc ibat ad aethera fama.
In primis Laërtiaden atque inter Achillem
Exortum certamen: ut olim ad sacra deorum
Contendere acres dictis; at major Atrides
Gaudebat tacitus laetanti pectore cernens
Argolicos proceres sese jurgarier inter,
Gliscere et ardentes animis discordibus iras.
Quippe ita vaticinans verax praedixerat olli
Pythius in templo, quum sacra ad limina Phoebi

Venerat ex adytis quaesitum oracula; jamque
Trojugenas Danaosque super Jovis ira ruebat.
Haec memorat cantu dum vates, moestus Ulysses
Purpureum manibus tollens objecit amictum
Ad caput et pulcri laetum decus abdidit oris,
Lumina Pheaces lacrimis ne foeda notarent.
At quoties dulci cessabat carmine vates,
Ille manu tergens lacrimas ponebat amictum,
Auratum atque implens cyathum libabat Olympi
Dis superis. Mox quum rursus Phaeacia pubes,
Ut caneret, vatem excibat (nam munere cantus
Laeta fruebatur) rursum ille intecta rigabat
Ora novo fletu: nec quisquam lumina vidit
Spargentem lacrimis gemitusque e corde cientem,
Ni pater Alcinous, qui juxta ut forte sedebat,
Turbatumque oculis sensit, graviterque gementem
Audiit, ac tales effudit pectore voces:
O proceres vosque, o magni fortissima cives
Robora, sat dapibus pasti solemnibus una,
Perpetuaque dapum socia testudine capti;
Jam surgamus, ait: variis certamina ludis
Nunc praestat celebrare, ut redditus hospes amicis
Post referat, quantum gentes nos vincimus omnes
Et caestu et lucta saltuque et praepete cursu.
Dixerat, ingressusque prior sese extulit altis
E domibus, magna populi comitante caterva.
Demodoci citharam vicino in pariete praeco
Suspendit, captumque manu deduxit eodem,
Quo proceres ibant visuri clara palaestrae
Munera. Jamque forum petiere: it maxima turba
Subsequiturque effusa viis late omnibus urbis.
Heic medio in circo juvenum manus emicat ardens
Acroneos simul Ocyalusque, et flavus Elatreus,
Ponteusque, Proreusque, Thoonque, Anabasineusque.

Tectorida et Polyneo Amphialus genitore creatus.
Praeterea Euryalus magno par omnia Marti,
Naubolidesque, omnes qui forma et corpore supra
Phaeacas, pulcrum post Laodamanta, vigebat.
Nec non Alcinoi surgunt tria germina gnati
Laodamas Haliusque et par superis Clytonaeus.
Atque hi prima pedum rapido certamina cursu
Praecipites ineunt effusi e carcere: jamque
Corripuere viam celeres, pedibusque volantes
Pulveream glomerant nubem: levis agmine tandem
E socio et ventis Clytonaeus et ocyor igne
Effugit, ac spatii quantum jumenta per agros
Signant ante boves, tantum post terga reliquit
Antevolans comites, coetuque immixtus amico est.
Inde alii media juvenes luctantur arena
Durum opus aggressi, meruit quos inter honorem
Euryalus longe potior. Tum praemia saltu
Amphialus, discoque refert insignis Elatreus:
Caestibus at superat cunctis praestantior acer
Laodamas, clarum regis genus; isque ubi vidit
Laetitia et plausu populi exultantia corda,
Sic medius socios affatur, et infit ab ore:
O juvenes, poscamus, ait, qua praestat in arte
Advena, quas didicit pugnas: haud ille videtur
Hirsutumque femur surasque et longa superne
Brachia cervicemque malus; nec pectore virtus
Vivida adhuc fugit, multo sed tarda labore
Membra labant; neque enim vis ulla furentibus undis
Saevior heroum fortissima corpora frangit.
Dixit. At Euryalus: Sic, sic juvat, inquit, et illum,
Laodama, tu primus adi verbisque lacesse.
Haec breviter tunc Euryalus. Nec dicta moratus
Regius Alcinoi gnatus, mediumque per agmen
Ingrediens placida sic voce invitat Ulyssem:

Huc ades, o venerande hospes, certamina nosti
Si qua manu, juvenumque potes tractare laborem,
Experiare simul: non hac tu ignarus in arte,
Nec fas; quippe homini quid clarius alma dedere
Numina, quam pedibus, quam forti vincere dextra?
Jamque agesis, tentare juvet: nunc abjice tristi
Ex animo curas; lux illa optata propinquat,
Quae reditum fert certa tibi, nautaeque parati,
Et deducta natat mediis nova pinus in undis.
Tantum effatus erat. Tum sic Laërtia proles:
Laodama, irrisum quid me nunc talia, dixit,
Cogitis instantes circum? mihi tristia cordi
Luctusque lacrimaeque magis, quam praemia pugnae,
Qui jam multa tuli bello jactatus, et undis.
Nunc autem heic sedeo supplex, si flectere regem
Indigus auxilii, si possim et flectere cives.
Haec Ithacus. Contra Euryalus sic turbidus illum
Increpuit dictis: Clarae non ulla palaestrae
Dona tibi, aut umquam petiisti praemia laudis
Adsuetus princeps inter considere nautas,
Per mare qui longis repetunt compendia terris,
Servatorque penus praedaeque; haud corpore magno,
Haud animis pugiles validos praestantibus aequas.
Quae postquam juvenis vacuas effudit in auras,
Illum torva tuens, graviterque iratus Ulysses:
Heu! quam turpis, ait, tibi vox nunc excidit ore,
Quisquis es, immeritum demens qui capere dictis
Haud dubitas: laus cuique sua est; non omnibus addunt
Omnia coelicolae, formamque, et munera linguae.
Invida cui formae natura invidit honorem,
Eloquio tamen ille potens sua damna rependit;
Atque ipsum aspiciunt homines, dum pallida fanti
Infuscat pudor ora regitque modestia vocem
Suaviloquens: it fama viri sublimis, et omni

Eminet in coetu late, totamque per urbem
Ingrediens divûm coelesti gaudet honore.
Sed cui dî dederunt praestanti corpore formam,
Assimilemque sibi fecere, haud aurea manant
Verba etiam: facies tibi pulcra, et nullus eamdem
Coelicolûm renuat; firmo sed robore contra,
Et justa tu mente cares, haud aequa loquutus,
Scilicet, et vanis incessens pectora verbis.
Non ego, non ista, ceu rere, ignarus in arte;
Sed retuli primam vario in certamine laudem,
Dum vigor et solido stabant in corpore vires:
Fracta malis nunc membra gero, bella horrida passus
Multa diu, pelagique gravi labefactus ab aestu.
Nec tamen edomitum curis certare pigebit,
Sic etiam: dictis alte mihi vulnus adactum,
Excitusque furor menti est. Nec plura loquutus
Prosilit in medios, ipsaque in veste gravatus
Saxum immane rapit, multoque ingentius illo,
Quo soliti alterno Phaeaces ludere jactu.
Hoc circumvolvens dextra contorsit in aurâs
Turbinis in morem: rapido lapis impete missus
Insonuit, pronique ad terram corpora cives
Curvavere fuga resonantis ab alite; at ille
Actus abit, supraque volans trans omnia longe
Signa fugit: subito praesens Tritonia metam
Figit cuncta homini similis, magnaque vocatum
Voce Ithacum inclamat: vel lumine captus utroque
Hoc ipse et possit palpans dignoscere signum:
Haud alia heic mixtum campo jacet inter, at omnem
Ante jacet turbam longe: Jam laude superbus
Macte tua, primoque animos certamine firma;
Non alius juvenum te aequare aut vincere speret.
Sic diva. Exsiliit laetanti pectore Ulysses
Aspiciens circo in medio, qui laudibus ipsum

Ornassetque bonus dictisque excisset amicis;
Ac levius tali est ad pubem voce profatus:
Illuc, o juvenes, illuc vos tendite jactu;
Experiar dehinc rursus ego rursusque vel illud,
Vel spatium valido transmittam longius ictu.
Quod si cui virtus roburque in pectore praesens,
Huc adsit, stimulis mihi quando subdita flamma
Aestuat, et caestu mecum luctave vel acri
Contendat cursu; non ullum ex agmine toto
Phaeacum, excepto uno Laodamante, recuso.
Ille hospes meus est: caro quis pugnet amico?
Demens, ac similis vesano corde furenti
Quippe agitur, quicumque alienis audet in oris
Hospitibus certare suis: ille immemor ultro
Votaque fortunamque optataque commoda turbat.
Cetera jam properet mecum contendere pubes;
Nec metuo quemquam tota de gente, nec ullum
Despicio: quid quisque valet, stat noscere factis.
Non adeo exosus pugnas, vel inutilis arma
Demoror: ipse arcum novi tractare sonantem,
Inque acie hostili primus fallente sagitta
Confoderem quemcumque velim, multi undique circum
Jactarent quamvis non irrita tela sodales.
Solus me Danaos inter pubemque Pelasgam
Alta Philoctetes jaculando Pergama circum
Vincebat: reliquos multo praestantior esse
Glorior ante omnes, quotquot nunc educat alma
Terra viros: neque enim priscis aequarier ausim
Alcidae aut Thebano, aut Euryto Oechaliaeo,
Qui superos valuere ipsos contendere contra.
Unde etiam celeri fato visam ante senectam
Eurytus oppetiit; quippe illum ad tela vocantem
Aemulus excepit longe jaculatus Apollo.
Hasta autem nostra volat eminus incita dextra,

Quantum non alius celerem torquere sagittam
Evaleat: solum timeo ne praepete cursu
Inferior cedam; nam me, stridentibus Euris,
Edomuit gravis ira maris, dapibusque carentem
Longa fames; aegri languent sine viribus artus.
Talia dum memorat, circum stupor omnibus ora
Presserat. Alcinous dein alta silentia rupit
Sic referens: Nobis haud haec ingrata profaris,
Nec frustra laudesque tuas tuaque inclyta facta
Enumeras laesus, ne quis te carpere posthac
Audeat, aut dictis virtutem incessere tantam,
Fas novit quicumque, inimicaque jurgia damnat.
Nunc adeo, et nobis dederit quas Juppiter artes
Perpetua veterum ductas ab origine patrum,
Accipe; tuque aliis contra cum conjuge cara
Cumque tuis quondam ducens convivia gnatis,
Immemor haud umquam nostrum, narrare memento.
Non sumus aut validi pugiles, aut praemia lucta
Quaerimus: in volucri cursu, levibusque carinis
Fama prior; nobis epulae citharaeque chorique,
Et variae semper vestes calidoque lavacra
Rore placent mollesque tori. Vos crura movere
Ante alios apti melius, jam tollite saltus,
O juvenes, patrias ut redditus hospes ad oras
Post sociis referat, quantum heic se nautica tollat
Gloria, quantum etiam valeat Phaeacia pubes
Saltibus et choreis et dulci munere cantus.
Atque aliquis properans citharam ferat ocyus auream
Demodoco; pendet regali in sede relicta.
Vix haec Alcinous: tecta intra regia praeco
Adproperat vati citharam adlaturus ab aula;
Nec non, cura quibus ludorum publica, lecti
Surrexere novem proceres, atque undique campum
Aequantes late circum fecere patentem.

Et jam altis praeco citharam e penetralibus affert
Demodoco: ille autem media progressus arena
Constitit, et circum sparsi lanugine prima
Implicuere chorum juvenes: pede concita tellus
In numerum percussa sonat. Miratus Ulysses
Curvatosque stupet motus vibrataque crura.
Interea argutas percurrens pectine chordas
Dulce canit vates jucundos Martis amores
Et Veneris, primum Vulcani in sedibus olim
Ut furtim congressi una votoque potiti.
Multa quidem Mavors ausus temerare nefando
Crimine Vulcani thalamos castumque cubile
Dona dedit, vicitque deam: sed Phoebus ab axe
Aetherio dum cuncta videt, detexit amantes,
Admonuitque senem. Quae tristia nuncia postquam
Audiit Ignipotens, cura perculsus acerba
Infremit atque iram flammato in pectore versans
Tecta petit. Positis heic rite incudibus altis
Nescia disrumpi solvique tenacia vincla
Arte parat, flammisque liquentia temperat aera.
Hinc ubi perfecit vesano concitus aestu
Insidias Marti, thalamum conscendit in altum,
Mollis erat qua parte torus; circumque supraque
Vincula diffudit solidis haerentia fulcris
Aeque altis trabibus demissa: ut aranea casses
Quum tenues texit, quos vis non ulla videre,
Non ipsi valeant superi: sic caeca latebant
Stamina, sic vafro fallebant lumina nexu.
Atque ea disposuit quum strata cubilia circum,
Implicuitque torum; tecto se finxit abire,
Et Lemnum petere inde procul, quam Mulciber urbem
Incoluit caram terris magis omnibus unam.
Nec frustra excubias, furtisque accomoda Mavors
Tempora servabat. Deformem ut linquere vidit

Tecta senem, subitis ictus praecordia flammis
Pulcra coronatae subiit penetralia divae,
Quae tum forte redux magni genitoris ab aula
In thalamo defessa assederat: ille ubi venit,
Amplexusque manum divae, sicque orsus ab ore est:
Huc ades, o lux cara mihi: quid gaudia nota
Differimus? cessit domibus, Lemnumque profectus
Sintias invisit senior Vulcanus agrestes.
Dixerat. Illa ultro flagrans haud vota moratur.
Conscendunt ambo stratis, et munera somni
Dulcia furtivi libant; simul aerea circum
Retia sopitos effusis nexibus artus
Impediunt: non ulla valent attollere membra,
Non relevare, dolis jam certi et fraude teneri.
Interea prius ipse suae quam gentis adisset
Moenia, Vulcanus rediit; namque altus ab arce
Aetheria Sol furta videns detexit et olli
Detulit infidos damnatae conjugis ignes.
Accelerat, gravibusque ictus sub pectore curis
Vestibulo insistit. Subitus furor iraque mentem
Praecipitant clamatque horrendum, et cuncta deorum
Atria terrificis late clamoribus implet.
Juppiter o superique omnes, huc vertite gressus
Visuri dirumque nefas infandaque facta
Haud toleranda mihi. Magno me nata Tonante
Dedecorat claudum Cypris; fovet improba Martem,
Quod pedibus valet ille, et toto corpore pulcher;
Contra informis ego, claudusque; haud auctor at ipse,
Aut sum causa mali; tota est haec culpa parentum,
Heu! fuerat satius tali queis prole carere.
Cernitis, ut placido devincti membra sopore
In thalamo recubant nostro; me saeva tuentem
Cura premens agitat? non posthac talia credo
Furta simul repetent; fors et nunc poenitet ausi,

Optatamque quietem, optataque gaudia culpant.
Invitos tamen usque doli, atque innexa tenebunt
Vincula, dum genitor dotalia munera reddat,
Olli ego pro infida solvi quae virgine cumque:
Pulcra quidem est, sed habet nimium mutabile pectus.
Talia vociferans jactabat. Nec mora, divi
Aurea conveniunt exciti ad limina: venit
Neptunus domitor terrarum, venit Apollo
Arcitenens, Majaeque genus Cyllenius ales.
Solae se tenuere deae, prohibente pudore,
In domibus: stabant alii per limina divi,
Atrisque implebant magno resonantia risu
Cernentes ante ora dolos, Vulcania texta.
Atque aliquis socium spectans: haud turpia, dixit,
Facta decus laudemque parant; vis effera cedit
Ingenio, celeremque solet praevertere tardus.
En et Vulcanus claudo vestigia gressu
Tarda movens superis celerem magis omnibus unum
Deprendit Martem, mulctamque exsolvet adulter.
Haec divi alternis. Post et formosus Apollo
Mercurio: Fare o, dixit, Jove nate, subires
Vincula num captus, tecum si Cypris adesset?
Cui volucer laeto subridens nuncius ore:
Hoc utinam fieret! tum me ter tanta profusis
Implicitum nodis teneant vincla aerea, et una
Dique deaeque alto spectatum adsitis Olympo,
Non ego apud talem fugiam requiescere divam.
Haec ita Mercurius: superi risere loquentem.
At non Neptunus; tolli sed ahenea Marti
Vincla petit, mulcetque animos et mitigat iras.
Solve agedum, supplex inquit, quaecumque reposces,
Spondenti mihi si qua fides, Mars omnia reddet
Coelicolis coram. Sed contra Mulciber inquit:
Ne vero, ne coge, haud aequo haec foedera jure,

Nec sat firma reor; qua te vi namque tenebo,
Si Mars effugiet vinclis, mulctamque negabit?
Cui rector pelagi: fugiens persolvere poenam
Si renuet Mavors, ego solvam. Quae simul ille
Dixerat: aequa petis, nec fas me tendere contra,
Continuo Vulcanus ait, nodosque resolvit.
Illi autem validis elapsi e nexibus una
Prosiliere toro: petiit Mars horrida Thracum
Arva fuga; Cyprumque adiens Venus aurea venit
In Paphon, altus ubi stat lucus, et ignibus olli
Ara calet semper, sertisque recentibus halat.
Excipiunt reducem Charites, formosaque membra
Ambrosio, gaudent quo numina magna nitere,
Rore rigant, circumque addunt mirabile textum.
Talia cantabat vates. Gaudebat Ulysses
Miratus tacito cantum sub pectore, et omnis
Phaeacum pelago ratibusque assueta juventus.
Hinc jubet Alcinous choreas pede plaudere solos
Laodamanta Haliumque, quibus contendere laudem
Haud alius juvenum poterat. Jam murice pictam
Accipiuntque pilam, Polybus quam fecerat ipsis,
Dumque illam superas coeli jacit alter ad auras
Absiliens, alter terra in sublime levatus
Excipit ante levem, pedibus quam tangat arenam.
At postquam lusere pila, dant corpore saltus
Curvato in spatio varios et crura reponunt,
Alternantque vices. Plausum Phaeacia pubes
Ingeminat, fremituque ingenti cuncta resultant.
Atque heic Alcinoum compellat laetus Ulysses:
O pater, o rector Phaeacum maxime, vanam
Non mihi pollicitus laudem es: quis visere tales
Sperasset juvenum choreas? fecere tuenti
Facta fidem, pressitque animum stupor. Haec ubi dixit,
Alcinous contra tanto gavisus honore

Protinus alloquitur Phaeacas: O mihi fida
Pectora, ductores, audite haec mentibus aequis.
Hospitis eximiam virtutem cernitis: ergo
Ferte viro jam dona, ut fas: me praeter in urbe
Sunt alii reges bisseni sceptra gerentes:
Quisque novam tunicamque paret, chlamidemque decoram,
Atque talentum auri: confestim cuncta feramus,
Laetus ut accumbat mensis data munera cernens
Hospes. At Euryalus demens infanda loquutus
Et dono et dictis offensi leniat iram.
Sic ait. Assensere omnes, nec dicta morantes
Munera ferre jubent, misso praecone per urbem
Quisque suo. Euryalus dein regi talibus infit:
Alcinoë, o populo regum clarissime in omni,
Nunc equidem tua jussa sequar, veniamque precabor,
Atque ensem hunc ex aere dabo, cui lucidus ardet
Argento capulus, totumque nitens elephanto
Includit vagina; haud est ignobile donum.
Haec dicens rutilum manibus simul accipit ensem,
Pauca simul fatur: Sis, o pater optime, felix,
Fudimus et verbum si quod male, ventus in undas
Abripiat vanum: sic o tibi conjugis ora
Cernere, sic patrios tandem dent numina fines!
Cui Laërtiades: et tu sis, inquit, amice,
Felix, dique tibi semper fausta omnia donent;
Nec te adeo posthac, quem nunc mea pectora dictis
Supplicibus placans donasti, torqueat ensis.
Dixerat, atque humeris aptum demisit ab altis.
Sol ruit interea, totaque ex urbe feruntur
Munera ad Alcinoi sedes; quae cuncta recensent
Magnanimi regis gnati, ponuntque parentem
Ante suam late clara splendentia luce.
Jamque etiam Alcinous gradiens prior alta subibat
Atria, ductoresque alii post terga sequuti.

Ut venere, altis considunt sedibus omnes,
Et senior: Fer, ait, quae pulcrior omnibus, arcam,
O conjux dilecta mihi, tunicamque recentem
Et chlamydem super ipsa para: jamque adsit ahenum
Flammea vis circum, calidis ut fontibus artus
Abluat, utque videns heic longo ex ordine cuncta,
Eximii dederunt quae large munera cives,
Et dapibus festis et cantu gaudeat hospes.
Illi praeterea signis auroque nitentem
Hanc pateram nunc ferre dabo, non immemor unquam
Ut nostri libetque diis magnoque Tonanti.
Audiit Arete, facilesque hortata puellas
Ocyus imponi flammis de more lebetem
Imperat ingentem; tripodem quae protinus aptant
Rore superfuso plenum, congestaque flammae
Pabula subjiciunt: latam circumdedit alvum
Flamma sonans, humorque cavo tepefactus aheno est.
Regina interea pulcram penetralibus arcam
Extulit, imposuitque viro, quae clara dedere
Munera Phaeaces, vestemque aurique talenta
Adjunxitque super tunicam laenamque rubenti
Murice fulgentem placido sic ore loquuta:
Haec manibus tu claude tuis, et vincula circum
Injice, ne quis iter carpentem et molliter artus
Compositum somno noctis te fallat in umbra.
Sic illa. Audivit quae postquam dius Ulysses,
Ipse suas occludit opes, circumque tenacem
Implicuit nodum, docuit quem subdola Circe.
Queis actis, subito famulae duxere lavatum
Apposito in labro: subit ille et rore tepenti
Perfundi gaudet: nam postquam tecta Calypsus
Liquerat auricomae, non unquam talia sensit
Munera; diva quidem superis coelestibus aequans
Illum laeta prius studio omni atque arte fovebat.

Ut famulae lavere, et pingui corpus olivo
Lustrarunt, tunicamque humeris chlamydemque nitentem
Induerunt, gradiens iterum processit in aulam,
Et medium sese potantibus intulit heros.
Nausicaa extemplo celsi pulcherrima tecti
Adstitit ad postes, formamque atque oris honorem
Admirata novum, pudibundaque in hospite figens
Lumina: Salve, inquit, semper; patriaque potitus
Sis memor o! primae debes cui munera vitae.
Ille autem: Alcinoi sata claro o sanguine nympha,
Sic reducem sistat patriis me Juppiter oris,
Jactatumque diu tranquilla per aequora ducat;
Semper honore meo, semper celebrabere votis,
Diva velut; vitam tu, virgo, namque dedisti.
Haec ait, et sponda sedit compostus in aurea
Magnanimum juxta regem. Jamque incita pubes
Partiturque dapes et vina liquentia miscet.
Nec minus et carum populo cantuque potentem
Demodocum praeco ducens protraxit, et ipsum
In medio posuit subnixum terga columna.
Atque Ithacus subito tosto de tergore partem
Abscindens (pars magna suis nam proxima dextrae,
Et circum tenera candens pinguedine stabat)
Praeconem alloquitur: Grata haec o! munera ferto
Demodoco, quem vel tristi praecordia luctu
Saucius, eximio gratus complectar amore.
Omnibus in terris clari celebrantur honore
Praecipuo vates: namque illos aurea cantum
Musa docet, carumque genus nomenque tuetur.
Dixerat. Et praeco celerans data munera vati
Porrigit: ille capit dono laetatus opimo,
Et simul ipse, simul reliqui convivia ducunt.
Inde ubi pulsa sitis, compressus et ardor edendi,
Rursum Ithacus: cunctis ego te mortalibus, inquit,

Demodoce, antefero, seu dulcis carmina Musa,
Seu docuit cithara pharetraque insignis Apollo.
Usque adeo ornato cantu fera fata Pelasgûm
Concelebras, casusque doces durumque laborem,
Quem passi quondam, ceu si vel miles ad altam
Ilion adfueris, vel saltem certus ad aures
Nuncius adtulerit famam: quin ordine verso
Dic ingentis equi molem, quam struxit Epeus
Pallade cum socia, summaque locavit in arce
Insidians Ithacus foetam latitantibus armis
Excidiumque Phrygum et fatum exitiale futuram.
Si referes haec rite, memor late undique laudes
Ipse tuas nomenque feram, cui numine divûm
Talia contigerunt jucundi munera cantus.
Nec plura. Ille deo plenus sic ora resolvit,
Carminis hinc seriem repetens, avecta carinis
Pars Danaum ut longe Phrygio de litore cessit
Ignibus injectis in castra; at moenia Trojae
Altera pars ingressa ingentibus abdita claustris,
Et glomerata Ithacum circa consederat urbe
In media; nam sponte sua dementibus orsis
Ipsi Troes equum traxere in Palladis arcem.
Sic medius stetit ille: at circum plurima mussant
Dardanidae variis curarum fluctibus acti,
In partesque abeunt diversas: namque placebat,
Aut latebras uteri ferro terebrare repostas,
Dejicere aut prono molem de culmine et arce
Praecipitare sacra, scopulisque illidere acutis,
Aut sinere aeternis nulli violabile donum
Esse diis, quorum sub numine Pergama stabant.
Haec vicit, potiorque aliis sententia visa,
Nec Troes potuere aliter. Nam fata ferebant
Exitium certum, postquam intra moenia magnus
Conscendisset equus, delecta ubi corpora pubis

Grajugenae, primique duces, capita alta, sedebant
Supremum excidium Phrygibus letumque ferentes.
Dein canit, ut late populantes Pergama Graji
Eruerint patefacta effusi e roboris alvo,
Egressique dolis: loca per diversa vagantes
Diversos memorat, vastantesque ignibus urbem;
Ast Ithacum irrupisse domum armipotentis in altam
Deiphobi, ceu Martem ipsum, dicebat Atrida
Stipatum Menelao: horrendam heic protinus armis
Conserere illum ausum pugnam, facilique Minervae
Auxilio fretum tandem vicisse canebat.
Finierat vates. Cantu commotus at heros
Moerebat, lacrimisque genas atque ora rigabat.
Ac veluti carum luget quum femina sponsum
Collapsum patriae celsis sub moenibus urbis,
Dum cladem a gnatis carisque a civibus arcet:
Illa videns multo lapsantem in sanguine, et aegrum
Vitam exhalantem super incubat anxia tristes
Ingeminans questus; contra hostes vulnera telis
Adjiciunt, caeduntque humeros et colla retrorsum,
Captivumque trahunt: tanto magis aestuat illa
Aegrescitque dolens, atque implet lumina fletu.
Sic tum etiam tristi ductor Laërtius imbre
Ora rigans flebat; nec quisquam in sedibus illum
Viderat effusis foedantem pectora guttis,
Alcinoum praeter. Qui forte ut sederat olli
Proximus, ingenti suspiria crebra trahentem
Cum gemitu audivit sic interfatus amicos:
Audite, o cives, clarum genus: aurea ponat
Demodocus jam plectra; haec fors non omnibus aeque
Dulce sonant: ex quo dapibus consedimus una,
Et resona incepit modulari carmina vates,
Ex illo nunquam tabescere desiit hospes
Luctibus indulgens: aliquis dolor insidet aegro

Magnus, et assiduo convellit viscera morsu.
Verum agite, edico, vates jam cesset; ut omnes
Laetitia excipiat, nosque una et gaudeat hospes,
Id satius multo est: olli hunc celebramus honorem,
Donaque largimur faciles, reditumque paramus;
Quippe homini, cui tantum aliquis sub pectore sensus
Vivit adhuc, ipso pro fratre est hospes habendus.
Nec vero quaecumque petam, tu callidus astu
Vera tegas, oro: fari quin omnia praestat.
Dic nomen, quo te genitrix genitorque vocabant,
Et cives et rura urbi vicina tenentes?
Namque hominum nemo est sine nomine, ut ortus in auras
Prodiit aetherias primum, sive improbus ille,
Sive probus contra est: simul ac genuere parentes,
Nomina jucundis gaudent imponere natis.
Dic patrios etiam fines, dic moenia gentis,
Ut referant te sponte alienae haud mentis egentes
Consiliique rates: nostris non puppibus ullus
Rector adest, clavoque docet per caerula cursum.
Ipsae hominum mentemque vident penitusque reposti
Sensa animi; norunt urbes, et pinguia rura,
Quae diversa locis habitant late undique gentes
Omnigenae, volucrique fuga maris aequora tranant
Aëre et obscura circum caligine septae,
Quin metuant vel damna pati, vel mergier undis.
Sed memini haec solitum quondam memorare parentem
Nausithoum, et nobis portendere tristia fata,
Neptunique iras ob talia munera. Namque
Adfore dicebat tempus, quum pinea navis
Laeta mari rediens, subito spumantibus undis
Haerebit, nostraeque ingens mons ingruet urbi.
Haec genitor: quae dicta velit sive irrita numen,
Sive rata, ut placitum menti est, sic denique cedant.
Tu vero mihi fare, atque haec super adde roganti,

Queisnam jactatus terris, quas vectus et oras
Adpuleris, populosque doce, cultusque locorum,
Quaeque gerunt gentes injusta atque effera corda,
Quae contra hospitibus faciles pia numina servant.
Cur Danaûm Argivûmque vicem sic pectore tristi,
Iliacaeque urbis casus auditaque luges
Funera, quae statuere dii, et perfecta tulere
In cantum seris ventura nepotibus olim?
An tibi sub Troja generum mors invida fortem,
Vel socerum rapuit, quos nobis numina caros
Ante alios dederunt post prolem et germina prolis?
Anne aliquis periit tibi dulci cognitus usu,
Eximiusque animi socius? Non fratris amori
Praetulerim, virtus quem fidum candida junxit.

Digitized by Google

HOMERI ODYSSEAE

LIBER NONUS.

Lotophagos, Ciconasque refert, saevosque Cyclopas,
Inque cava caecum te, Polypheme, specu.

Talia quaerenti contra Laërtius heros
Orsa refert: Inter magnos o maxime reges
Alcinoë, hunc vatem simili dîs voce canentem
Dulce audire mihi est; neque enim magis ulla voluptas
Grata venit, quam quum populum diffusa per omnem
Laetitiae vis alma viget, cantuque fruuntur
Ordine dispositi convivae, ubi mensa renidet
Plena epulis, puerique suos fragrantia circum
In cyathos magno vina e cratere ministrant:
Ab Jove nil equidem melius nec pulcrius optem.
Tu vero casusque meos et tristia quaerens
Supplicia, infandum cogis renovare dolorem.
Quem primum? quem deinde tibi? referamque supremum
Casibus e tantis, quos me fortuna subegit
Ferre diu? Primum dicam tibi nomen; ut icti,
Longa licet nostras via dividat aequore terras,
Hospitii maneant semper rata foedera nobis.
Sum Laërtiades late celebratus Ulysses
Ingenioque dolisque, et fama ad sidera notus,
Apricamque Ithacam teneo, qua vertice ad auras

Neriton aetherias surgit, circumque colûntur
Ioniis crebrae sese inter Echinades undis,
Dulichiumque Sameque et silvis alta Zacynthus.
Haec propior terris longo stat in aequore ad Arctos
Opposita, illae autem versae resonantibus austris:
Aspera, sed juvenum nutrix bona: non ego quidquam
Dulcius optarim, patriae quam visere fines.
Me tenuit sub rupe cava formosa Calypso,
Auricomi pariter Solis me filia Circe
Insula in Aeaea tenuit, conjungier ardens
Utraque connubio stabili justisque hymenaeis;
Nec tamen ulla meos inflexit pectore sensus.
Nil adeo dulci patriae telluris amore
Suavius est; nec regna placent, ditissima quamvis
Auroque argentoque fluant, si nota suorum
Pectora, si cari longe cessere parentes.
Sed jam age, poscenti referens iter omne retexam,
Triste quod a Troja reduci Jovis adnuit ira.
Principio Ciconum vexit me ventus ad alta
Ismara, ubi ferro gentem populatus et urbes
Ingentem praedam sociis captivaque matrum
Corpora divisi, ne quis non laetus abiret.
Hinc subito celerare fugam, terrasque jubebam
Linquere nequidquam nautas: at jussa morantes,
Consiliisque acti stultis non secius illi
Pocula siccabant laeti, multasque bidentes,
Flexipedesque udo mactabant litore tauros.
Interea Cicones fugientes undique cogunt
Auxilia, et late vicinis agmina terris
Conclamant, genus acre virûm, et concurrere ad arma
Aut ab equo assuetum, aut pedibus, quum tempora poscunt.
Ergo aderant, quot vere novo se frondibus arbos
Induit, et vario flores nascuntur in horto
Mane sub auroram: nobis tum nigra repente

Ab Jove tempestas et inhorruit aspera clades.
Nec mora: consistunt acies, ratibusque sub ipsis
Pugnam ineunt, longisque ruunt in vulnera telis.
Nos vero, radiis sub primae lucis, et axem
Dum medium coeli sol scanderet, agmine raro
Excipimus belli nubem et defendimur armis.
Sed prono quum sole boum juga solvit arator,
Tum domitos saevi Cicones vertere Pelasgos,
Et seni jaculis confossi e quaque carina
Procubuere viri: fugimus nos cetera turba,
Ingressique rates vehimur per caerula ponti
Moerentes, dira sociorum caede peracta.
Nec tamen ante cavae poterant procedere pinus,
Ingenti quam quisque viros ter voce vocasset,
Quos rapuit Ciconum miseros mors invida campis.
Juppiter extemplo Boream cum turbine magno
Exciit, ac nebulis horrentibus abdidit omnem
Telluremque fretumque: polo intempesta ruit nox.
In latus obliquant se naves, velaque venti
In diversa trahunt validi, discissaque frangunt.
Nos trepidi legimusque sinus, letumque paventes
In terram e rabido subducimus aequore classem.
Heic geminas noctes totidemque ex ordine luces
Egimus et curis et fracti corda labore
Assiduo. Dein pulcra comis ubi tertia coelo
Extulit os aurora, iterum sustollere malos.
Carbasaque instamus ratibus per transtra locati,
Provehimurque salo: classis cita labitur undis,
Qua cursum ventusque gubernatorque vocabant.
Atque ego fors patriae tetigissem litora sospes,
Ni Malean circum dum flecto carbasa, ab aestu
Praecipiti abreptus boreaeque furentibus auris
Avius errassem praeter vada nota Cytherûm.
Jamque novem luces ventis feror undique vastum

Per mare: conspectas decimo vix lumine ad oras
Lotophagum, gustant qui florea germina, veni.
Egredimur cuncti, lymphisque a fonte petitis,
Instruimusque toros, navesque epulamur ad altas.
Mox ubi pulsa fames, socios ex agmine lectos
Ire duos jubeo, praeconemque insuper addo,
Qui loca vestigent, et gentis nomina quaerant.
Haud secus ac jussi faciunt, subitoque profecti
Lotophagos adeunt: non illis triste minantur
Indigenae, clademque parant, at florea loti
Germina dant ultro: sed enim data munera quisquis
Attigit ambrosio ceu mellis dulcia succo,
Nuncius ad naves negat ire, iterumque sodales
Visere: Lotophagis commixti pascier ardent
Flore dato patriamque obliti atque ora suorum.
At non ipse quidem cupidos consistere longum
Passus ibi: invitos animis lacrimasque cientes
Vi dura abduxi, tabulataque ad alta revinxi.
Hinc alios moneo juvenes conscendere classem
Pontibus ingressos, ne quis contingeret ore
Floriferas mihi forte dapes, redituque careret.
Continuo parent, positique ex ordine transtris
Purpureum feriunt remis mare et aequora verrunt.
Sic etiam hinc fugimus tristes, proramque Cyclopum
Vertimus ad terras: haud est affabilis ulli
Effera gens, fastuque tumens; quae freta deorum
Munere nec frangit glebas, neque conserit arva.
Illis proveniunt ullo sine semine cuncta
Sponte sua, variae segetes, expressaque vina
Ingenti de vite, auctis Jovis imbre racemis.
Non populi coetus agitant, nec jura, nec ulla
Foedera: in aërio praerupti vertice montis
Antra tenent; sua quisque regit, legesque ministrat
Conjugibus gnatisque, et mutua commoda spernit.

Insula Cyclopum terris obversa Lachea
Parva jacet pelago, nec longo tramite distans,
Nec portu vicina, et silvis horret opacis
Frondea: caprigeni pecoris silvestria passim
Agmina pascuntur; neque enim vestigia campis
Trita hominum terrent, latebrosaque lustra peragrans
Rumpit iter durum venator, et avia scandit:
Non ovibus colitur, nec vomere scinditur ullo,
Seminaque exceptat, desertis hispida glebis,
Cultorumque expers tantum dat pascua capris.
Nam neque fluctisono Cyclopum in litore naves
Stant minio pictae proras, nec texta per artem
Pinea qui jungat curvatae tigna carinae
Ullus adest, quibus illi undosa per aequora vecti
Turrigeras adeant urbes, ceu saepe videmus
Ire redire viam nautas alterna meantes
Per freta, et auxilium varia de gente petentes.
Sic etenim parto pubesceret insula cultu
Haud sterilis, passimque suo daret omnia mense.
Prata virent late per litus mollia rivis
Uberibus, baccho foecunda et vitibus olim
Aeternis: campique patent, ubi messor aristas
Carperet ingentes; nigranti uligine circum
Quippe solum praepingue subest. Latet aptus in illa
Portus, ubi fessas retinent non vincula naves,
Anchora nec morsu cohibet, nullusque rudentum
Usus adest, miseris statio tutissima nautis,
Dum repetant cursus, atque increpet aura morantes.
Pura sub umbroso clivosi tramitis antro
Unda fluit, ramisque virent frondentibus alni.
Huc nos, credo equidem, divis auctoribus, acti
Venimus obscuram per noctem atrasque tenebras:
Umbrarum densa circum caligine tecta
Classis erat; non astra jubar, non fulgida coelo

Luna dabat nebulis atque atro condita nimbo.
Haud oculis quisquam surgentem ex aequore terram
Viderat, aut magnos provolvi ad litora fluctus,
Ante cavae steterunt quam tuta in sede carinae.
Carbasa tum demum legimus tellure potiti;
Egressique altis a pontibus, aegra sopore
Corpora curamus, dum lux optantibus alma
Se referat: primo quae postquam fulsit Eoo
Purpureo rutilans coelo, nos undique campis
Fundimur, et cupido lustramus lumine terras.
Ecce autem a nymphis excitae ad litora caprae
Decurrere jugis, sociis jucunda futurae
Praeda meis epulaeque, maris post longa pericla.
Continuo curvosque arcus celeresque sagittas
Cepimus e ratibus: triplici mox agmine fusi
Irruimus circum telis, multasque per agros
Sternimus, et praedam numerum partimur in omnem.
Bissenae naves aderant, et cuique carinae
Sorte novem cessere; decem mihi corpora lecta.
Sic totam per lucem occasum solis ad ipsum
Instamus dapibus strati, pinguique ferina
Vescimur, haurimusque cadis fumantia vina
Nondum absumpta mari: magnam vim, scilicet, omnes
Extulimus, Ciconum sacras quum cepimus arces.
Atque hinc vicinos Cyclopum lumine campos
Prospicimus, fumumque videmus in aëra volvi,
Audimusque ipsos, pecudumque sonantia magno
Culmina balatu: sed jam caligine terras
Sparserat occiduo sol mersus in aequore, et atris
Admonuit tenebris placido dare membra sopori.
Ut vero effulsit roseo dea pulcra cubili,
Omnibus in coetum sociis ego rite vocatis
Haec tum dicta dedi: Vos heic, o fida, manete,
Pectora, dilecti cives: ego vectus abibo

Cum sociis navique mea visurus, in illis
Quinam homines terris habitant; an barbara degit
Gens sine lege; diis an cara, et mutua servans
Hospitia. Haec fatus conscendo in litore navim,
Meque sequi jubeo socios et solvere funem.
Extemplo jussi parent, perque alta locati
Transtra citis verrunt spumantia caerula remis.
Inde ubi pulsa ratis tenuit loca proxima cursu,
Litore in extremo resoni prope marmoris undas
Antrum ingens lauris frondentibus undique opacum
Vidimus. Intus oves multae, strataeque jacebant
Caprigeni pecoris matres, obseptaque saxo
Et piceis quercuque alte praesepia stabant.
Hoc metuenda viri facies habitabat in antro,
Qui deserta procul pecudes in pascua solus
Ducebat, fugiensque suae commercia gentis
Impia sub tacito volvebat pectore facta:
Monstrum horrendum, ingens, homini nec corpore vasto
Assimile, at celsae frondoso in vertice rupi,
Quum stat, et aërias consurgit sola sub auras.
Ergo ibi tunc, aliis secreta in parte relictis
Ad navim, bissex sociis comitantibus omni
E numero lectis, processi, munera Bacchi
Mecum nigra ferens, dederat quae dulcia proles
Evanthei generosa Maron longe Ismara propter
Templa colens arae custos Phoebique sacerdos.
Hunc etenim quondam veriti servavimus una
Conjuge cum cara gnatisque ad Apollinis aram
Inventum viridi in luco; servatus at ille
Septem caelati dedit auri ferre talenta,
Et solido argento totum cratera rigentem,
Implevitque cados bissenos flore lyaei
Ambrosio, divûm potu, quem rite repostum
Non ullus famulantum aut mas aut femina vidit;

Solus at ipse uxorque, penus et provida custos.
Ex illo quoties fragrantem in pocula partem,
Ceu mel dulce, sibi fundebant, pocula quaeque
Hausta fontis aqua cyathis miscere solebant
Bisdenis; craterque tamen spirabat odorem
Nectareum; suavi quisquam nec temperet haustu.
Hujus dona ferens magno securus in utre,
In peraque dapes ibam: mens ardet adire
Cominus ingenti membrorum robore fretum,
Agrestemque virum nec fas, nec jura verentem.
Ingredimur taciti sinuosae in rupis hiatum,
Cunctaque deserto (pingues namque ille per agros
Duxerat ad pastum pecudes) miramur in antro.
In calathis aderat pressi vis maxima lactis,
Stipatique agni stabulis hoedique sonabant
Quippe suo clausi septo: seorsum ubere pulsi
Jam grandes mediique et nati nuper in auras.
Omnia vasa sero nabant: mulctralia juxta
Cymbiaque adstabant mulgendo accommoda lacti.
Heic primum socii monuere coagula pressa
Surripere, ac subito retro vestigia ferre
Ad navem, abductis gregibus: tum solvere ventis
Carbasa et undisoni remeare per aequora ponti:
Fecissemque utinam! sed sperans munera, et ardens
Nosse virum, monitis demens parere negavi,
Exitio pubi quamvis erat ille futurus.
Interea positas superis incendimus aras,
Inventisque epulis fruimur, dum redditus agris
Duceret e pastu pecudes. Jamque ibat onustus
Fasce gravi referens arentia robora silvis,
Nutrimenta igni dapibusque in nocte parandis.
Adstitit ut propior stabulis, dejecit ab alto
Ligna humero: gemuit magno sub pondere tellus,
Nosque metu trepidi latebroso condimur antro.

Ille autem ingrediens simul egit corpora matrum
Speluncam in vastam pressurus turgida lacte
Ubera; at hirsutos villis male olentibus hircos
Lanigerosque duces ovium sedem ante reliquit.
Dein scopulum in sublime levans emuniit alta
Ostia: non illum campo bisdena movere
Atque duo juga celsa rotis simul acta quaternis
Sustineant: tanto praetendit pondere montem.
Tum medius residens lac mulget, et ubera foetum
Ad sua quemque vocat; plexisque e vimine qualis
Lactis partem aliam cogit, partemque reservat
Spumantem in cyathis, sibi grata in pocula pasto,
Omnia quae properans domum sic rite peregit,
Accenditque ignem. Nos curvo ut vidit in antro,
Turbidus affatur: Qui vos, atque unde profecti
Stagna per alta maris? pontone inquirere merces,
Praedonum an ritu caput objectare periclis
Errantes juvat usque et tristia damna ferentes?
Dixerat. Extemplo gelida formidine sanguis
Diriguit nobis sonitumque timentibus oris,
Adspectumque trucem; tandem sic pauca repono:
Nos procul a Troja diversa per aequora ventis
Jactati, patrias Danai dum tendimus oras,
Venimus huc nutuque Jovis fatoque coacti.
Gentes dura vides Agamemnonis arma sequutas
Atridae, cujus coelo nunc maxima fama
Tollitur, evertit postquam Priameïa regna,
Felicesque Asiae populos: nos ad tua contra
Litora devecti tibi vota en tendimus ultro
Haerentes genibus, facilis dare munera forte
Si qua velis, laetosque tua dimittere sede,
Hospitii ceu jura ferunt atque exigit usus.
Tu vero divos veritus miserere precantum:
Juppiter hospitibus laesis precibusque repulsis

Ultor adest, sequiturque pios et numine servat.
Haec ubi dicta dedi, torvo me lumine cernens
Reddidit iratus: Vel te dementia versat,
Longa vel hinc pelagi via dividit, alta vereri
Qui me forte putas curare aut numina coeli.
Nulla mihi superique Jovis reverentia, curo
Nec divos; cedunt nobis praestantibus orsis
Coelicolae: proin mitte Jovis praetendere vires
Atque odia: haud alius coget me parcere quisquam
Nempe tibi sociisque tuis, ni certa voluntas
Jusserit, ipsa mihi sola inviolabile numen.
Verum age dic, navis qua terrae in parte relicta est
Huc tibi subvecto; vicino an condita portu,
Anne procul? dic; nosse juvat. Cui talia fanti
Contra ego (sensi etenim simulata mente loquutum)
Subjicio sic arte: Mihi regnator aquarum
Cautibus illidens heic vestro in litore navem
Praecipiti Borea ex alto disjecit adactam,
Hisque ego cum sociis vix fugi elapsus ab aestu.
Tantum effatus. Ad haec nil contra turbidus ille,
Sed ruit et numero de nostro corpore bina
Corripiens manibus, catulos velut ubere raptos,
Impulit ad saxum; sanie sparsoque cerebro
Terra natat: tum secta atro manantia tabo
Membra vorat manditque, leo ceu torvus in altis
Montibus assequitur quum praedam; haud exta relinquit,
Aut armos, aut dura, erosis artubus, ossa.
Haec nos cernentes cum fletu ad sidera palmas
Tendimus, et certi media jam morte teneri
Infandum horremus. Postquam ille at lacte recenti,
Visceribusque atris miserorum impleverat alvum,
Lanigeras inter pecudes resupinus in antro
Sternitur immenso. Me crudum, cominus ense
Educto, monet ira jacentis in ilia ferrum

Condere; fecissemque, animo ni cura subisset,
Nos quoque, si caderet, perituros funere secum.
Haud etenim manibus conando, ullaque moveri,
Quam primum ingressus foribus praetenderat altis,
Vi poterat rupes. Inter suspiria noctem
Egimus ergo illam insomnes trepidique pavore.
Postera quum roseo perfudit lumine terras
Orta dies, iterum sopitos excitat ignes,
Et vocat ad mulctram pecudes, mulsisque recentes
Submittit foetus: raptim queis rite peractis,
Prensa manu valida rursum duo corpora nostro
Corripit e numero, dapibusque accingitur atris.
Deinde satur vasto pecudes eduxit ab antro,
Immensam attollens molem facileque reponens
Ostia ad alta, velut pharetram si tegmine claudat,
Et magno stridore ruens juga celsa petivit
Cum pecore. Ipse autem vacua sub rupe relictus
Mecum agito, si qua possimque ulciscier arte,
Victorque auxilio divae armipotentis abire;
Dumque agito, haec animo melior sententia visa est.
Forte olea e viridi clava ingens pingue jacebat
Ad stabulum, quam ferre manu post ille volebat
Duratam, malo bisdenis ordine remis
Sulcantis freta lata ratis non mole minorem:
Talis erat visu, tantum surgebat in auras.
Partem ego ab hac ferro longam non amplius ulna
Abscidi, sociisque dedi, jussique polire
Undique: supremum laevata in parte cacumen
Ipse acui flammis subdens nigraque favilla;
Deinde fimo, late foedo qui sparsus in antro
Multus erat, posui candentem, atque aggere texi,
Ne pateat. Socios jubeo tum protinus omnes
Sortiri, mecum auderent qui lumen acuto
Torre cavum terebrare, ubi somno sterneret artus.

Illi sorte legunt, ultro quos ipse vocassem,
Quatuor; his quintus comitem me audentibus addo.
Interea sero pecudes sub vespere Cyclops
Venit agens, curvasque redux pecus omne coëgit
Speluncae in latebras nil toto ex agmine linquens,
Seu laevum quid forte ratus, seu numine jussus.
Nec minus immanes emuniit obice postes,
Uberaque acclinis pressare tumentia coepit
Caprarumque oviumque, suos atque ordine foetus
Submisit. Celeri quae postquam exegerat arte,
Ecce duos iterum scelerata in pabula coenae
Arripit, et vivos vorat horridus ore cruento.
Atque ego tunc adstans et nigro pocula baccho
Plena tenens: En vina tibi, quae dulcia potes
Artubus humanis pastus; cape pocula, Cyclops;
Experiere, olim quo potu navis onusta
Nostra fuit: rursum libanti talia ferrem
Dona quidem, sineres hinc si miseratus abire
Incolumem; sed te contra vis effera raptat:
Crudelis! quis te posthac visurus adibit
Huc hominum, dira miserorum caede peracta?
Sic ego: at ille manu capiens se proluit almo
Munere, et insueti captus dulcedine potus:
Da facilis mihi rursus, ait; dic nomen et una
Ipse tuum, referes jam nunc digna hospite dona;
Et nobis nam terra parit felicibus uvas
Sponte sua, tumidasque mero Jovis educat imber:
Hoc tamen ambrosia ut dulcis vel nectaris haustus
Liquitur. Haec Cyclops: subitoque ardentia rursum
Vina dedi ter sponte ferens, terque impiger hausit
Ille bibens. Jamque ut sensi praecordia circum
Fervere, sic coepi simulato pectore fari:
Quaeris tune meum Cyclops cognoscere nomen?
Dicam equidem; promissa tamen sint munera praesto:

Nemo dicor ego; sic pectora fida sodales,
Sic tenerum dici cari voluere parentes.
Vix ego finieram, quum saeva fervidus ira:
Ultimus ergo, inquit, tu, Nemo, vorabere caros
Post socios, dignumque feres hoc hospite munus.
Dixit, et immenso jacuit resupinus in antro
Inflexa cervice solo; tum pectora somno
Victa dedit, patuloque eructans gutture frusta
Evomuit vino et sanie commixta cruenta.
Ast ego ferventi vectem candescere feci
Sub cinere, et dictis socios hortatus amicis
Ultro animos acui, ne quis mihi cederet auso
Territus: hinc viridis jam jamque arsurus in igne
Supposito quum vectis erat, circumque rubebat
Torridus, eripui flammis crepitantibus: una
Stant socii, ingentemque animum deus ipse ministrat.
Jamque illi arreptum fixere in lumine torrem
Cuspide candenti; super ipse at rectus acutum
Undique versabam telum. Ceu robora navis
Quum terebrant, alius premit instans vertice summo,
Hinc atque hinc alii torquent utrinque tenentes
Lora manu adnixi subter, circumque rotatu
Volvitur assiduo trepidatque volubile ferrum:
Haud secus ardentem defixo in lumine torrem
Versamus: calido sanguis de vulnere manat,
Hirsutumque supercilium setosaque lucis
Urit claustra vapor media ardescente corusci
Sed oculi; crepitat flammis jamque intima radix.
Ac veluti magnam properans quum forte bipennem
Rore faber gelido candentem tingit, et undis
Durat (sic etenim vires rigor accipit aeris);
Mersa sonat stridetque lacu: non segnius olli
Stridet acuta sonans oculus sub robore acuto.
Infremit horrendum subito, rupesque fragore

Intonuit; retroque timor nos egit: at ille
Extrahit ex oculo foedatum sanguine telum,
Correptumque dolens ab se procul abjicit, acres
Ingenti clamore vocans e rupe Cyclopas,
Qui cava vicinis habitabant montibus antra.
Continuo auditum celeres unde undique currunt
Ad sonitum, densoque specum stant agmine circum;
Et subito: Quidnam voces, Polypheme, per umbram
Horrendas adeo jactas, trepidisque soporem
Excutis? invito pecudes mortalis an ullus
Surripit? insidiis, aut vi congressus aperta
Te perimit? Queis ille furens: Me perdidit, inquit,
O socii, insidiis Nemo, non viribus ausus.
Cui mox Cyclopes: Te sola in rupe morantem,
Quandoquidem Nemo laedit, morbosa fatigat
Ab Jove missa lues, nec fas contendere contra:
Supplex Neptuni numen tu patris adora,
Quod superest, precibusque voca. Nec plura loquuti
Discessere; mihi risus contra occupat ora,
Quum sensi pariterque dolis et nomine captos.
Ille autem gemitusque trahens actusque dolore
Caeca regit manibus palpans vestigia, et altum
Abmovet a foribus montem; tum brachia tendens
Limine considit, si quem comprendere possit
Inter oves tacito tentantem evadere gressu:
Sic me adeo stultum vesana mente putabat!
Contra ego defixus volvebam pectore mecum,
Qua potius certamque mihi sociisque salutem
Arte parem, fraudesque omnes atque omnia rerum
Consilia expendens tanto in discrimine vitae,
(Quippe aderat vis dura) heic certus denique sisto.
Stabant ductores ovium pinguedine laeti
Ingentesque, nigro violae suffusa colore
Vellera gestantes: direpto fune Cyclopis

E thalamo, hos tacitus ternos per vincula junxi
Nexa pares cohibens: medius mihi quisque gerebat
Unum de sociis, reliqui duo corpore euntis
Cingebant utrinque latus. Sic ordine terni
Ibant quemque virum servantes: hinc ego demum
Arietis (ille etenim superabat maximus omnes)
Arripui tergum, villoso et ventre volutus
Delitui subter, manibusque in vellere denso
Implicitis fidens animo, nec territus haesi
Usque sub aurorae croceum Titanidis ortum.
Quae simul ac rutilo suffudit lumine montes,
Cornigeros e rupe mares in pascua Cyclops
Exigit; haud mulctae stabulis atque ubera multo
Lacte graves agnae pariter mollesque capellae
Balabant dominum circa; qui corda dolore
Percitus, extensis venientum terga superne
Palpabat manibus, demens! latitare revinctos
Nec juvenes subter villosam sensit ad alvum.
Jamque adeo super unus erat, portisque propinquans
Ille aries, villis et me gravis, ultimus ibat.
Hunc placide mulcens sic tum Polyphemus euntem
Alloquitur: Miserande aries, quae tanta morantem
Causa tenet, graderis cur nunc postremus in antro?
At non sic ovibus quondam disjunctus amatis
Ibas, ante quidem solitus florentibus agris
Primus inire viam, gelidoque extinguere primus
Fonte sitim, primusque e pastu tecta subire
Vespere: nunc vero cunctis ignavior exis.
An domini luges oculum, quem perdidit una
Cum sociis malus hospes, ubi praecordia vino
Edomuit mea, Nemo? haud ille hinc vivus abiret,
Si modo vocalis factus tu dicere posses,
Eludit qua parte meam nunc improbus iram.
Ipsius haec certe fluerent aspersa cerebro

Limina diffracto ad cautes, levioraque menti
Damna forent, nihili quae vir malus intulit hostis.
Haec ubi dicta dedit, lentum dimisit in arva
E foribus. Longe sat vix excessimus antro,
Primus ego exsilio pedibus, nexuque sodales
Implicitos solvo; nec non simul undique fusi
Innumeras agimus pecudes, et litora cursu
Tendimus ad navim properantes. Nec mora, visos
Excipiunt plausu socii, partimque reductis
Laetantur, tristi flent partim funere mersos.
Sed non passus ego gemitus extollere nutans
Lumine, et abductos navis tabulata sub ima
Jussi inferre greges, rapidisque incumbere remis.
Illi conscendunt alacres, atque ordine transtris
Dispositi feriunt certatim marmora palmis.
Utque aberant terris, quantum clamantis ab ore
Audiri vox missa potest, illudere coepi
Sic prior increpitans Polyphemum: In rupe vorasti
Non ignava viri gestantis corda sodales,
O Cyclops; dignas solvisti at crimine poenas,
Improbe, nil veritus sacrum corrumpere caede
Hospitium: idcirco sic, dîs plaudentibus, ultus
Juppiter est. Nec plura. Olli furor arsit in imo
Pectore, et abruptam montis de vertice molem
Arripiens valido contorsit turbine nigram
Ante ratem, rostrumque parum quin frangeret ictu
Abfuit: impulso exundant freta spumea saxo,
Ad terramque trahunt navim refluentibus alto
Fluctibus e pelago, rapiuntque ad litus adactam.
Tunc ego corripui longum de robore contum,
Detrusique ratem campis, simul aequora remis
Admonui juvenes certatim findere nutans
Vertice; nec segnes illi fugere periclum
Viribus adnixi totis. Bis longius illo

At spatio postquam provecti cessimus arvis,
Me rursum inclamare juvat; trepidique timore
Contra instant socii blanda sic voce vetantes:
Desine; cur dictis horrendum incessere monstrum,
Improbe, vis? misso modo nos ad litora telo
Impulit adducens, et vix non funere mersit.
Quod si clamantem te magna et voce sonantem
Audierit, jacto cervicem ipsamque carinam
Disrumpat scopulo: tanto jacit impete telum.
Haec socii. Sed non animo deterritus ipse
Abstinui; rursumque Cyclopem affatus ab ore
Sic coepi: Si quis rapto de lumine quondam
Te poscat, Polypheme; tibi dic illud Ulyssem
Eripuisse satum Laërta, Ithacesque tenentem
Regna procul, bello populatum Pergama Trojae.
Sic ego. Contra autem cum luctisono ululatu
Ille refert: Heu prisca tenent me oracula vatum,
Credo equidem: fuerat divino heic numine plenus
Telemus Eurymedes, venturi et praescius aevi
Inter Cyclopas volventia fata canebat;
Omnia qui docuit me quondam, atque adfore, dixit,
Eripiat qui dulce ferus mihi lumen, Ulyssem.
Hunc ego sed pulcrumque aliquem rebarque futurum
Ingentem, nec non praeclaro robore fretum
Forte virum; nunc me parvusque et viribus expers
Nescio qui misere captum domitumque lyaeo
Perdidit. Huc adsis tamen o, cape munus, Ulysseu:
Ipse tibi reditum Neptuno a rege precabor,
Cujus ego soboles, nec se negat ipse parentem
Esse meum: potis autem idem me reddere solus
Incolumem, nullusque alius seu forte deorum,
Sive hominum. Dixit: subito cui talia reddo:
Sic utinam possimque anima vitaque carentem
Te jacere extinctum nigras Plutonis ad umbras,

Ut reddet non ipse oculum vel rector aquarum.
Quae quum fatus eram, supplex ad sidera palmas
Sustulit affatus Neptunum hac voce parentem:
O genitor saevoque potens Neptune tridenti,
Si tua sum proles, si tu mihi sanguinis auctor,
Da, pater, in patriam redeat ne victor Ulysses
Laërta genitus procul hinc Ithacensia ponto
Regna colens: vel, si reducem contraria votis
Fata meis poscunt, certusque hic terminus haeret,
At sero veniat, sociorum et funere tristis,
Nec patria in puppi, videatque indigna domorum
Excidia, et misera turbatos clade penates.
Talibus orabat: genitor nec vota precantis
Respuit. Inde aliam majori pondere molem
Contorquens vacuas coeli projecit in auras,
Immisitque ratem post curvam turbinis actam
In morem, clavo propius: furit aestus aquarum
Praecipiti sub monte, ultraque impulsa carina
Fluctibus a tumidis contraria litora tangit.
Ergo exoptata tandem tellure potiti,
Qua reliquae stabant naves, sociique sedentes
Lugebant nostro concussi pectora casu,
Subductam in sicca navim religamus arena,
Egredimurque ipsi, pecudesque educimus, omnem
In numerum praedam sortiti partibus aequis:
Maximus atque aries cessit mihi munere soli
Sponte datus; viridis quem celsa in litoris ora
Rite Jovi magno, coelum qui numine torquet,
Mactavi femora incendens. Respexit ad ignes
At non ille sacros, irata mente volutans
Excidium classis, miseranda et fata meorum.
Sic igitur totam per lucem in gramine strati
Solis ad occasum dapibus vinoque fruentes
Vescimur; et postquam nigras nox attulit umbras,

Sternimur in placido carpentes litore somnum.
Inde ubi clara diem stellis aurora fugatis
Extulit, hortatus nautas conscendere jussi
Protinus, et tortos campis laxare rudentes.
Nulla mora est; dictis parent, cunctique locati
Considunt transtris et remis spumea volvunt
Aequora. Jam fugiunt terrae, vehimurque per undas
Soliciti ac duro sociorum funere tristes.

HOMERI ODYSSEAE

LIBER DECIMUS.

Aeoliam his addit, ventosque, et avara juventae
Pectora; dein vafrae pocula saeva deae.

PROTINUS Aeoliam veni, qua fluctibus acta
Insula in instabili dîs carus tecta colebat
Aeolus Hippotades: consurgunt aerea circum
Moenia et ingenti procurrit vertice rupes.
Corpora gnatorum bissena in sedibus olli,
Sex pueri, totidem forma praestante puellae,
Ludunt, atque inter se laeti mutua curant
Connubia, assueti patriis considere mensis
Perpetuasque dapes celebrare. It nidor ad auras
Aetherias per lucem altis late undique tectis;
At tacita sub nocte sua cum conjuge quisque
Mollibus in thalamis strato super incubat ostro.
Hos ego tum fines tetigi, facilique receptum
Aeolus hospitio fovit, dum menstrua totum
Luna iter expleret. Saepe ille audire volebat
Ilion, Argivûmque rates, reditumque Pelasgûm;
Cunctaque ego contra narrabam rite petenti.
Verum ubi jam cupidus volui discedere, et illum
Admonui, nihil ipse mihi, quibus indiget usus,
Abnuit, ingentemque novennis tergore tauri

Utrem ferre dedit, intoque sonantia clausit
Flamina ventorum: namque illum rector Olympi
Et rapidos jussit mulcere, et tollere ventos.
Ipse suis utrem manibus sub transtra locatum
Argento molli vinxit, ne quâ via ventis
Adsit, et aequoreas tantum strepitantibus auris
Mulçeat excitus zephyrorum sibilus undas.
Cessimus, atque novem sulcantibus aequora luces
Et noctes totidem, decimo sub lumine visi
E pelago nobis patrii se ostendere colles,
Ardentesque ignes propius. Mihi pectora pressit
Dulcis et alta quies fesso; namque ipse regebam
Usque ratem, nullum sociorum vela movere
Passus adhuc, patria citius quo sede potirer.
Interea nautae vario sermone serebant
Multa inter sese, meque auri pondera ferre
Argentique domum ventorum a rege putabant
Atque aliquis comitem spectans: Proh Juppiter! inquit,
Omnibus ut carus, quascumque accedit ad oras,
Advenit hic; multas Trojana ex urbe reportat
Laetus opes; eadem nos vero caerula mensi
Nequidquam patrias vacui remeamus ad aedes.
Ecce etiam pretiosa dedit nunc munera ferre
Aeolus. Eja omnes juvet inspexisse, recluso
Aurique argentique latet quae copia in utre?
Sic fatur, cunctosque eadem dementia vincit,
Et laxant jam vincla utri. Simul agmine venti
Ocyus erumpunt omnes saevaque procella
Abripiunt pubem turbata per aequora longe
A patria flentem nequidquam; atque ipse sopore
Excitus et tristi concussus pectora casu
Mecum agito, in fluctusne ruam vitamque relinquam;
Anne feram tacitus, coelesti vescar et aura
Vivus adhuc. Praestat superesse, imaque resedi

Sub puppi tacitus, classem dum turbine venti
Rursus in Aeoliam ferrent, circumque sodales
Ingemerent. Illic iterum tellure potimur,
Fontibus atque haustis naves epulamur ad ipsas.
At dapibus postquam vires potuque refectae,
Praecone et socio tantum comitatus ab uno
Hippotadae petii sedes, quem larga bibentem
Pocula cum gnatis deprendi et conjuge cara.
Ut veni, primo consedi in limine tecti
Ante fores: illi reducem stupuere videntes,
Et subito: Quae causa movet? quod numen, Ulysseu,
Ingruit adversum misero? te nuper amico
Auxilio tutum patrias dimisimus oras,
Et quocumque animo cuperes intendere cursum.
Talia quaerebant. Queis ipse: Heu! perdidit, inquam
Me comitum vesana manus, somnusque fefellit
Improbus: optatam miserati o! ferte salutem,
In vestra namque ipsa manu. Tum plura paranti,
Mulcentique animos dictis pater Aeolus infit:
Ocyus o! discede, hominum jam pessime, et isthinc
Eripe te: curare nefas me quippe scelestum
Invisumque diis superis caput; aequore in alto
Jam pereas laevoque huc fato et numine vectus.
Haec dicens tristemque animi graviterque gementem
Expulit e domibus. Rursum freta caerula moesti
Verrimus, et duro pubes defessa labore
Deficit incumbens remis, frustraque negatam
Ipsa sua suspirat opem jam perdita culpa.
Sex adeo noctes totidemque ex ordine luces
Dum ferimur, nos celsa Lami sub moenia sistit
Septima lux, ubi longam habitant Laestrygones urbem,
Pastor et e campis rediens inclamat agentem
Pastorem in saltus pecudes, auditque vocantem
Ille quidem diversa petens; duplicemque referret

Idem ubi mercedem dulci sine munere somni
Balantum per prata greges armentaque pascens:
Proxima nam lucis noctisque est meta viarum.
Heic ingens sese portus venientibus offert
Quem scopulis cingunt praeruptis undique cautes,
Litoraque adversis procurrunt frontibus ante
Ostia, et angusto fauces arctantur hiatu.
Huc alii duxere rates, tortoque carinas
Inter se propius vinxere ad litora nexu,
Immoto qua parte silent freta caerula fluctu,
Et circum placidis substernitur aequor arenis.
Solus ego haud subii portum, navimque rudente
Implicui extremo religatam in margine ripae
Extrorsum ad cautes; specula dein celsus ab alta
Prospectum exploro. Non ulla hominumve boumve
Signa noto, tantum coelo consurgere fumum.
Hinc subito socios praemitto, et quaerere *gentis*
Praecipio nomen, lectis ex agmine binis
Adjunctoque simul praecone: iter ocyus illi
Corripiunt, celso montis de vertice ad urbem
Arida quo rapidi vectabant robora currus.
Illis Antiphatae Laestrygonis inclyta gnata
Obvia, dum magnae sub moenibus urbis aquatur,
Venit, ubi Artaciae vitreis argenteus undis
Fons sonat, et patriae semper fluit utilis urbi.
Hanc adeunt propius dictisque affantur, et una,
Quinam habeant homines, quae sint ea moenia, quaerunt.
Talia quaerentes duxit genitoris ad aedes
Illa sui; at postquam subiere in limina gressu,
Terruit ingressos alta stans mole, velut mons,
Femina, quae subito jactans ad sidera voces
Exciit absentem thalami sibi foedere junctum
Antiphatem. Ruit ille foro molitus acerba
Fata meis, sociisque fuga properante duobus

Elapsis, alium rapiens vorat horridus ore,
Incenditque altis totam clamoribus urbem.
Quo sonitu exciti Laestrigones undique currunt
Innumeri, vasta referentes mole gigantas,
Et late scopulis effusi immania subter
Saxa rotant: gemitus dira sub morte cadentum
Tollitur et fractae stridor ferit aethera classis,
Transfixisque viris inhiant, ceu piscibus, hostes.
Ast ea dum clauso fervebant funera portu,
E femore eductum vagina protinus ensem
Corripio, et stricto ferio retinacula ferro
Hortatus comites validis incumbere remis,
Molirique fugam. Simul illis excitus ardor,
Jactantque adducuntque manus: sic praepete cursu
Una ratis mecum fugit subvecta per altum,
Atque aliae diro perierunt turbine fractae.
Hinc adeo elapsi turbato corde per undas
Provehimur, tantoque juvat fugisse periclo
Incolumes. Aeaea ostenditur aequore contra
Insula, ubi sedem Circe formosa tenebat,
Aeaetae germana soror; nam Sole creati
Et Persa genitrice ambo eximia Oceanine.
Vertimus huc taciti proras portuque subimus,
Non divûm sine mente; duas et litore noctes
Exigimus totidemque dies, vix aegra trahentes
Corpora, soliciti curis fractique labore.
Tertia sed postquam roseo jubar extulit ortu
Alma dies, hastam capiens ensemque coruscum
In speculam adscendo de litore, sicubi cernam
Culta soli, vocemque arrectis auribus adstans
Accipiam. Ut veni, conscenso vertice, fumum
Volvier aspexi densis nemus inter opacum
Arboribus longe penetrali e culmine Circes.
Atque etiam tacitis propius succedere tectis

Audentem dum cura subit, descendere navim
Ad celerem visum satius, dapibusque refectos,
Qui loca vestigent, lectos praemittere pubis.
Jamque ubi tendebam vicina ad litora gressum,
Tunc aliquis divûm coeli miseratus ab arce
Obtulit arboreis mihi cervum cornibus altum
Ipsa sub ora viae in medio; latebrosa relinquens
Qui nemora e pastu gelidum veniebat ad amnem
Fonte sitim cupiens restinguere, namque caloris
Arida vis illum solisque exegerat ardor.
Protinus egressum, tergo qua spina recumbit
In medio, aggredior: cuspis latus aerea transit;
Decidit exanimesque artus in pulvere volvit.
Hunc super insiliens ferratum e vulnere telum
Eripui, tractumque solo viridante reclinans
Lenta manu carpsi virgulta, et vimina torto
Func simul nectens, haud longo ingentia vinclo
Crura feri implicui, monstrumque immane subivi.
Sic ego processi curva cervice gravatus,
Innixusque hasta; neque enim manus altera quibat
Ferre humero impositum: tanta ingens mole patebat.
Ut ventum ad navim, dejecto pondere, fidos
Admonui socios dictis moerentia mulcens
Pectora: Non, miseri quamvis, Plutonia regna
Ibimus ante viri, quam nos occumbere leto
Fata velint. Largo nunc o! dum pabula victu
Sufficiunt, revocate animum, atque accumbite mensis.
Talia stans propius memoro, paretque juventus
Undique conveniens, miratque litore cervum
Obstupet, et magna defixa in mole moratur.
At simul ac omnes explerunt lumina visu,
Puro in fonte manus loti, convivia mensis
Laeta parant celeres, occasum et solis ad ipsum
Implentur dulci baccho largaque ferina.

Quum subiit sol stagna maris caligine spargens
Telluremque polumque, herboso in litore somnum
Cepimus: ut vero radiis aurora refulsit,
Stans medio in coetu tali sum voce loquutus:
Huc aures adhibete, experti et tristia fata
O socii (nec enim surgat qua parte vel Arctos,
Vel resonant Austri; qua sol petat aequora fessis
Tardus equis, aut unde oriens sese inferat axe,
Novimus ignari), si qua est via certa salutis,
Consulite in medium, mihi nulla ostenditur aegro.
Namque ego, dum scopuli celso de vertice lustro
Omnia, fluctisono vidi loca gurgite clausa
Undique: stant humiles saltus, et fumus ad auras
Volvitur in medio crebris nemus inter opacum
Ilicibus. Vix fatus eram, quum territa pubes
Concidit, et casum Laestrygonis anxia volvens
Antiphatae, necdum vim saevi oblita Cyclopis,
Horret, et effusis humectat fletibus ora.
Non lacrimis at tempus erat: partirier omnem
Stat numerum in geminas partes, dux agminis ipse
Unius, Eurylochus partem dux alter habebat.
Dein galeae in resono sortes concussimus aere,
Et primum Eurylochi retulit sors concita nomen.
Ille invadit iter celerans, juvenesque sequuntur
Bisdeni supraque duo, sociosque profecti
Nequidquam flentes moesti post terga relinquunt.
Jamque iter emensi niveo de marmore structa
Tecta vident Circes media surgentia valle;
Montanique lupi circum fulvique leones
Stant placidi in foribus, quos diva potentibus herbis
Lenierat. Non illi acres venientibus instant,
Sed blandi et longis testantes gaudia caudis
Luxuriant; reducemque velut quum divite mensa
Excipiunt catuli dominum sibi nota ferentem

Pabula; sic variae facies atque ora ferarum
Ludebant circum. Sed visu territa pubes
Restitit et foribus pressit vestigia primis.
Interea dulci resonantem gutture Circem
Audiit, arguto magnam dum pectine telam
Assiduo incumbens operi dea pulsat, et auro
Mollia purpureae pingit velamina lanae.
Primus ibi ante alios, magno quem semper honore
Complexus carumque habui magis omnibus unum,
In mediis adstans coepit sic voce Polites:
Heic aliqua ingentis percurrens stamina telae
Dulce canit (tremulo resonat domus ardua cantu)
Seu dea, seu mulier; quin illam voce ciemus?
Vix ea fatus erat, sonituque excita repente
Nympha fores rutilo stridentes cardine pandit,
Invitatque viros. Cuncti irrupere sequentes
Heu! miseri, Eurylochum praeter, qui tecta subire
Abnuit, insidias veritus fraudemque latentem.
Jamque introgressos dea vafra sedilibus omnes
Collocat, et cererem niveique coagula lactis,
Mellaque cum dulci confundit nectare Bacchi;
Tum nocuo miscens medicatas gramine fruges
Porrigit, et patriae cunctis oblivia fundit.
Post ubi gustarunt, virga dea saeva potenti
Percutiens altis clausit praesepibus omnes
Mutatos in membra suum vocemque coloremque
Et setas: tantum mansit vis pristina mentis.
Stant moesti lugentque simul; fera pabula, Circe
Iliceos foetus glandemque atque aspera corna
Sufficit, et quaecumque sues manduntque vorantque.
Interea Eurylochus fugiens redit inde relictam
Nuncius ad navim, magno sed corda dolore
Perculsus frustra conatur mittere vocem,
Nec valet, et curis ingentibus aestuat intus

Ora rigans lacrimis. Nos contra instamus, et omnes
Soliciti precibus pavitantem urgemus: at ille
Redditus in sese tandem sic ora resolvit:
Ivimus, horrenti qua procubat ilice silva,
Contigimusque domum secto de marmore structam
Valle sub umbrifera. Cantu solata laborem
Intus inaurato texebat pectine telam
Seu dea, seu mulier: sociisque vocantibus ultro
Inverso resonos patefecit cardine postes,
Accivitque viros. Sequitur male cauta vocantem
Turba simul, solusque dolos ratus ipse resedi.
Continuo ex oculis omnes abiere, neque ullus
Praeterea longo residi mihi tempore visus.
Dixerat. Ipse autem bullis fulgentibus aptum
Ensem humero ingentem suspendo arcumque sonantem,
Atque ipsum noto jubeo me ducere calle
Eurylochum. Sed genua manu complexus utraque
Ille mihi: Ne quaeso, inquit, Jovis inclyta cura,
Invitum ne coge: sine heic me sponte manere:
Incolumis nec enim jam tu, mihi crede, redibis,
Nec quemquam abduces: quin o! fugiamus, et undis,
Si qua manet miseros, praestet tentare salutem.
Cui refero: Maneas licet istheic, comprime gressus,
Euryloche, et residens dapibus vinoque fruare;
Ibo solus ego, nam me vis aspera cogit.
Sic fatus puppimque et litora nota reliqui.
Ast ubi per sacram celerans vestigia vallem
Non procul a Circes aberam penetralibus altis,
Adstitit aurata mihi virga insignis eunti
Mercurius juveni similis, cui prima rubentes
Flore genas molli spargit lanuginis aetas,
Amplexusque manum placido prior edidit ore:
Quo tantum juga solus obis ignotaque lustras
Arva, miser? socii tibi saevae in limine Circes

Setigeri jam plena sues praesepia complent.
Auxilione venis miseris? at non tamen inde
Effugies una stabulo conclusus eodem..
Sed tibi parta salus per me est: hoc accipe gramen,
Quod retinens manibus, nympham securus adibis,
Exitiumque malum fugies et tristia damna.
Quin etiam insidias Circes atque omnia dicam
Consilia expediens: primum tibi mixta parabit
Pocula, et objiciet medicatis frugibus offam;
Sed neque sic poterit corrumpere, namque resistet
Hos tibi servatum, mea munera, gramen in usus.
Dein ubi percussum virga te diva sonanti
Contigerit, stricto contra tu protinus ense
Irrue in adversam, jam vulnera jamque minare.
Illa manus tum victa dabit, tremefactaque ducet
In thalamum te sponte vocans. Nec vota precantis
Respue, ut incolumes socios ipsumque remittat
Servatum te blanda: prius tamen exige, divûm
Numina uti juret, nullum tibi deinde periclum
Adfore; ne mollem nudato corpore reddat
Indecoremque animi. Sic dicens, gramen ab ima
Evulsum terra subito mihi tradit, et usum
Edocet. Illi atro radix perfusa colore
Nigra subest, niveo lacti flos concolor halat;
Moly vocant superi, donum mortalibus aegris
Difficile inventu, possunt vero omnia divi.
Haec inter sese motis Cyllenius alis
Per nemus umbriferum levat alti ad culmen Olympi;
Contra ego multa putans processi ad limina Circes.
Ut celerans pulcrae tetigi penetralia nymphae,
Ante fores clamans tenui vestigia: at illa
Audiit, et surgens, reseratis postibus, aulam
In mediam accivit moerenti corde sequentem.
Protinus ingressum rutilanti in sede locavit

Sub pedibus mihi fulcra aptans, molitaque fraudem
Aurea commixtis infecit pocula succis.
Sed postquam data dona bibens interritus hausi,
Contigit aurata me virga, atque: Ocyus, inquit,
Cum sociis i foeda tuis praesepia serva.
Dixerat. Ast illam correpto turbidus ense
Aggredior, trepidaeque minans jam desuper insto.
Ipsa autem inclamans subiit, genibusque prehensis,
Haesit inexpletum lacrimans sic ore loquuta:
O quis, et unde venis, quaenam tibi patria tellus,
Qui talem genuere? haec te sine labe bibisse
Pocula, quae nostro quotquot medicata veneno
Contigerunt, sensere malum? tibi pectore robur
Indomitum, nullique subest mens pervia fraudi.
Tu certe, nec vana fides, ille acer Ulysses,
Quem mihi venturum spondebat classe per aequor
Iliacis reducem campis Cyllenia proles.
Quin age, vagina ferrum jam conde reponens,
Et thalamos conscende meos, ut amore potiti
Mutua firmemus nos inter foedera pacis.
Talia cui fanti refero. Mollire furentem
Posse etiam speras precibus, convertere nostros
Ausa prius socios in vultum ac terga ferarum,
Nunc autem in thalamum, si captum fallere possis,
Invitans me blanda, ut mollem et honore carentem
Perfida post reddas nudatum turpiter artus?
Sed non ante tuum meme conscendere cernes,
Nympha, torum, quam sancta deûm mihi numina rite
Adjures testata, nihil dein triste timendum.
Nec plura. Illa deos solemni more sacrorum
Jussa vocat spondetque fidem. Queis ipse peractis,
Haud renui nymphae votis parere vocantis.
Sedibus in pulcris forma praestante puellae

Quatuor, assuetae varios properare labores,
Olli aderant: almam sacris e fontibus ipsae
Progeniem silvisque trahunt fluviisque, sonanti
Qui pelago sese miscent pontoque residunt;
Accelerant omnes, Tyriisque sedilia stratis
Illa tegit subterque locat canentia lina;
Haec ponit mensas, atque apta sedilia mensis
Admovet argento e puro cum lancibus aureis;
Atque alia ambrosium miscet cratere lyaeum
In rutilo, funditque aurata in pocula circum;
Ultima fert liquidos rores, atque excitat ignem
Sub tripode ingenti: superas vapor udus ad auras
Tollitur. At flammis intus tepefactus ut humor
Incaluit, subitque labrum splendentis aheni,
Ipsa manu facili positos invergit in artus
E tripode undanti rorem, spargitque superne
Cervicemque humerosque, et amatis irrigat undis
Usque fovens, redeant dum lasso in corpore vires,
Exempta jam tabe mihi: tum denique olivo
Sparsit, et abluti niveos super induit artus
Vestibus intextis auro, solioque locavit
Languida suffultum molli vestigia strato.
Atque eadem manibus fontes de more ministrat,
Aureus effundit cyathus, quos ore lebetem
In solidum argento, et mensis mantilia sternit
Candida: fert cererem calathis et lancibus escas
Altera jam stipat, meque ultro sedula tardum
Excitat: ipse autem moerenti corde sedebam
Anxius atque alias volvebam pectore curas.
At postquam tacito defixum lumina vultu,
Spernentemque epulas vidit, sic prima dolentem
Alloquitur Circe: Cur o, taciturnus, Ulysseu,
Sic resides muto similis, nec munere gaudes?

Insidias certe metuis, quum triste timendum
Jam nihil est, postquam divos in verba vocavi
Pollicita aeternum foedus. Cui talia fanti
Sic retuli: Quis, diva, movet pietatis imago
Ulla animum cui forte, epulas contingere laetus
Sustineat prius, ille suos quam solvere curet,
Et coram aspiciat socios? Tu redde meorum
Corpora, nec segnem cernes accumbere mensis.
Haec ego fatus eram; quum Circe e limine gressus
Extulit, et virgam capiens stabula alta reclusit,
Exegitque suum mutata in corpora pubem.
Stant miseri juvenes; medios quos illa per omnes
Incedit, spargitque novum per membra liquorem
Cuique viro: fluxere horrenti e corpore setae,
Induerant quas ante, et primae forma juventae
Reddita continuo versos illapsa per artus
Pulcrior et multa renovata in luce refulsit.
Atque ubi me coram videre, amplexibus omnes
Effusi petiere manum, dulcique repente
Omnibus exorto late domus excita fletu
Insonuit. Jam diva simul miseratur, et ipsa
Cominus aggreditur sic me solata gementem:
O Laërtiade, navim litusque relictum
Nunc repetens, pelago fac primum educere puppim
Tellurem in siccam, speluncisque abdere opacis
Armaque et advectam Phrygio de litore gazam;
Huc iterum dein ipse veni socia agmina ducens
Emensum per iter. Dixit, nec jussa moratus,
Protinus ad navim celerans vestigia torsi.
At juvenes sola pelagi resonantis in acta
Tristia foedabant lacrimis manantibus ora.
Ac veluti molles vitulae circum ubera matrum,
Quum redeunt campis dulci jam gramine pastae,

Digitized by Google

Saltibus adversae ludunt, nec vincla, nec illas
Ulla tenent jam septa; at circum armenta vagantur,
Et querulis implent late mugitibus auras:
Haud aliter pubes me circum affusa ruebat,
Ut reducem primum vidit; nec segnior omnes
Laetitia invasit, quam si patria arva tenerent
Sedibus excepti placidis, longosque cientes
Incassum gemitus verba inter singula cuncti
Sic memorant. Reduci jam te, nos alma voluptas
Non minor incendit, Jovis o certissima cura,
Quam si Ithacae nobis tetigissent litora prorae:
Quin age, et infandos sociorum edissere casus.
Quos ego solatus: Navim subducite, dixi,
Speluncisque cavis advectam condite gazam
Armaque; tum celeri gressu vestigia ferte,
Me duce, ut incolumem sacra intra limina Circes
Cernere contingat plena ad convivia pubem.
Nec plura. Illi omnes subito mea dicta sequuntur;
Sed non Eurylochus, solus qui fida tenere
Agmina conatus: quo nos nunc ibimus, inquit,
Ah miseri! tantus qui nam nova quaerere damna
Ardor agit? nos saeva deae penetralia adire;
Scilicet ut subito mutati in membra luporum,
Setigerique sues facti dirique leones
Excubias divae foribus servemus adacti?
Excidit an Cyclops animis, improvida pubes,
Hoc duce, quum subiit sceleratae rupis in antrum?
Unius heu! capitis miseram dementia tristi
Perdidit exitio. Fundentis talia ab ore
Protinus educto cervicem abscindere ferro
Ira subit, quamvis propius mihi sanguine junctus
Ille foret; verum socii tenuere furentem,
Et precibus flexere animum sic deinde loquuti:

Ni tua jussa vetant, maneat licet ille relictus,
O Jove nate; ratem servet: nos limina ad alta
Duc age, lustratoque citos rege tramite gressus.
Vix haec finierant, navimque et litora cuncti
Deseruere alacres: audet non ipse manere
Eurylochus, veritusque meas irasque minasque
Ingreditur, moestusque legit vestigia pone.
Interea Circe tectis penetralibus omnes
Laverat, et pingui juvenes lustrarat olivo
Inducens tunicasque super laenasque decoras.
Cernimus accinctos epulis; nosque illi ubi contra
Conspexere, simul varios in pectore motus
Suscipiunt, lugentque simul: gemitu omnia late
Atria et effusis resonant clamoribus aedes.
At dea tum subiens propius: Sate sanguine magni
Laërtae o, dixit, tristem nunc ponite luctum
Et lacrimas cohibete: mihi sunt omnia nota,
Experti quaecumque mari sive estis in alto,
Seu terris, toties inimica a gente fugati.
Sed victu revocate animos, quos ante profecti
Ex Ithaca quondam Phrygiis habuistis in oris
Pectore sub forti: nunc et sine viribus artus,
Et defessa malis longoque errore viarum
Aegrescit mens victa, ullam nec curâ quietem
Dat miseris, laetave animos dulcedine spargit.
Sic ait; et cuncti dictis paremus ovantes.
Heic igitur toto lenti consedimus anno
Perpetuis pasti dapibus dulcisque Lyaei
Munere gaudentes. Postquam sol aureus annum,
Mensibus exactis revoluto temporis orbe,
Egerat et longas perfecerat ordine luces,
Talibus aggressi juvenes: Quid, lente, moraris
Immemor heu! patriae longum? si fata reposcunt

Incolumem te certa tuas contingere sedes,
Infelix o! rumpe moras. Sic voce monebant
Solicitum votisque ultro parere volentem:
Et rursum instaurant epulas et pocula libant
Usque sub extremam lucem. Quae, sole cadente,
Cessit ubi, nigris et inhorruit aura tenebris,
Hac illac strati placido dant membra sopori.
Ast ego conscendens assueta cubilia nymphae
Illius accessi genibus, lacrimisque profusis
Haud ignaram adii tali prior ore loquutus:
O dea, pollicitum jam tu mihi perfice munus,
Et patriae me redde: haud ipse resistere votis,
Haud socii, mea cura, valent, qui semper acerbis
Quaestubus increpitant, quoties tu diva recedis,
Me circum affusi. Sic ipse; at nympha precanti
Blanda refert: Non his invitos longius oris
Vos teneam, jam pone metus, o fortis Ulysseu:
Longa tamen vobis via restat, et ante petenda
Persephones domus atra atque alti regia Ditis,
Caecus ubi responsa dabit certissima vates
Tiresias, cujus mentis vis integra perstat;
Namque etiam extinctus, voluit Proserpina, solus
Ut saperet: volitant alii sine honore per Orcum
Umbrae infelices, simulacra carentia mente.
Dixerat illa. Mihi gelida formidine sanguis
Diriguit; taedet vitae lucisque sedentem.
In thalamo, fletuque sinus atque ora rigantem.
Post ubi me luctu satiavi moestus acerbo,
Collegique animum: Fare o pulcherrima, dixi,
Ecquis erit dux ille, viam qui monstret ad Orci
Limina? numquam adiit Plutonia regna carina
Ulla, nec umbrarum subiit loca nigra silentum.
Sic ego, sic iterum Circe: Non ulla fatiget

Nunc te cura ducis; tantum volitantia malo
Carbasa tende manu residens, placidoque per undas
Excitus impellet Boreas tibi flamine puppim.
Mox tamen oceani quum jam tranaveris aestum,
Litus ubi stat molle, et frondibus horret opacis
Populus et steriles platani salicesque nigrantes,
Tergeminae silva alta deae, tu gurgite summo
Siste ratem, Ditisque nigra in penetralia tende;
Quaque Pyriphlegethon torrens Acherontis in alveum,
Cocytusque fluit Stygio deductus ab amne
Rupe sub adversa, resonant ubi murmure magno
Amborum late ripae, coëuntibus undis.
Huc subiens fossam cubito non amplius altam
Effodere, et circum libamina jussa memento
Spargere mella ferens medicata et dulce lyaeum;
Tum latices de fonte, et adorea munera funde
Manibus. His actis, simulacra carentia vita
Supplicibus supera votis, Ithacamque reversum
Multa vovens sterilem praestanti corpore vaccam
Ignibus impositam sacris dic rite daturum,
Structurumque pyram cumulatam rebus opimis.
In primis vero nigranti vellere soli
Tiresiae sponde, pecudes qui maximus inter
Lanigeras aries vestris in ovilibus errat.
At simul ac precibus manes in vota vocaris,
Ense aries cadat ictus, et atri velleris agna
Versa Erebi ad fauces: tu contra averte reflectens
Cervicem fluvioque subi: circumundique fusae
Advenient animae, tenues sine corpore vitae.
Tunc socios hortare, ignique imponere sacro
Praecipe jam ferro mactatas ante bidentes,
Pellibus ereptis, nec non dis fundere vota,
Persephone metuendae et magnanimo Plutoni.

Ipse autem strictum vagina protinus ensem
Eripiens propius reside, circumque volantes
Sanguinis a rivo prohibe sine viribus umbras,
Tiresias dum fata ferat: non ille moratus
Adveniet, reditusque modum totumque docebit
Certus iter, quo longa iterum maris aequora lustres.
Haec dea: quum coelo rutilans Aurora refulsit,
Admonuitque toro consurgere: jamque ego laenam
Accipio tunicamque; at nymphae vestis ad imos
Candida defluxit talos, atque aurea cinxit
Zona sinus, tenuisque comas velavit amictus.
Hinc ego tunc celerans tectis penetralibus ibam,
Hortabarque viros: O somno surgite, eamus;
Nam divae sic jussa ferunt. Quae talia postquam
Dicta dedi, laeto socii clamore sequuti
Expediunt sese, quos nec tamen inde malorum
Expertes potui salvosque abducere cunctos.
Elpenor nam forte fuit pubentior aevo
Omnibus, haud bello validus, nec pectore fortis,
Qui, tacita sub nocte mero somnoque sepultus
Parte in secreta fessos ut straverat artus,
Excitus extemplo turbari tecta tumultu
Audiit, oblitusque sui strepitumque sequutus,
Nec gradibus nitens, tecti de culmine praeceps,
Dum properat sine mente furens, ruit ocyus actus
In caput: olli humero cervix infracta pependit,
Vitaque diffugit nigrum indignata sub Orcum.
Interea reliquos venientes alloquor ore:
Ad patrios vos forte lares intendere cursum
Creditis? at monitu divae prius atria Ditis,
Atque Hecates adeunda domus caligine opaca,
Thebanique manent scitanda oracula vatis
Tiresiae. Dixi: subitusque per ima cucurrit

Ossa tremor sociis; flentes tum vellere crinem,
Et manibus lacerare genas, nec parcere luctu;
Nequidquam: haud etenim requies his ulla dabatur.
Inde ubi digressi, cursuque ad litora tristes
Tendimus, et multo suffusi lumina fletu,
Jam dea nigrantes pecudes religarat ad altam
Nulli visa ratem; quis enim nolentia cerni
Numina mortali possit cognoscere visu?

HOMERI ODYSSEAE

LIBER UNDECIMUS.

Cimmerias etiam fauces, vatemque petîsse
. Tiresiam, et manes elicuisse refert.

Postquam contigimus vicini litoris oram,
Continuo in resonas puppim deduximus undas
Malum attollentes maloque haerentia vela:
Egimus et pecudes intro, lacrimisque madentes
Suspensique animum simul ipsi ascendimus. Auris
Mollibus aspirans a puppi ventus euntes
Prosequitur, flatuque implet sinuata secundo
Carbasa, et auricomae crebrescit munere Circes.
Hinc positis placidi circum consedimus armis,
Dum navim rectorque simul ventusque ferebant
Tota luce cito sulcantem caerula rostro.
Mox simul hesperium subiit sol aureus amnem,
Jam, tenebris late sparsis, devecta per altum
Oceanum tuto consedit litore puppis.
Cimmerii heic habitant, densa caligine semper
Et nebulis gens mersa; haud illos aspicit unquam
Sol radiis, nec celsa petit quum sidera curru,
Ad terram nec vertit equos quum rursus ab axe,
At semper fuscis nox atra supervolat alis.
Litus ibi in siccum subducta e gurgite navi,

Digitized by Google

Extractoque grege, Oceani labentis ad aestum
Tendimus, et cursu petimus loca jussa sub amne
Adversum per iter. Tenet atri velleris agnam
Ariete cum sacro Perimedes Eurylochusque
In medio; ipse autem stricto mucrone sub ima
Ad cubitum hinc atque hinc fossam tellure cavavi.
Manibus hanc circum cunctis libamina fudi
Mixto melle prius, dein dulci nectare Bacchi,
Tum lymphis de fonte, super cerealia spargens
Dona manu frugesque sacras: hinc multa precatus
Promisique redux vovique silentibus umbris
In patria sterilem praestanti corpore vaccam,
Ingentemque pyram cumulatam rebus opimis;
Tiresiae vero nigranti vellere totum,
Pulcrior in nostris aries qui saltubus errat.
Verum ubi finieram manes in vota vocare
Supplicibus dictis, fossam super ense corusco
Colla ovium ferii: fluit ater vulnere sanguis,
Atque Erebi e latebris imi ruit excita turba,
Matres atque viri seniumque imbelle puellaeque
Innuptae fato tristes et caede recenti:
Multi etiam in bello transfixi pectora telis
Magnanimi heroës calido sparsa arma tenentes
Sanguine adhuc. Omnes magno stridore ruebant
Effusi ad fossam: subitus mihi pallida tinxit
Ora timor, steteruntque horrenti in vertice crines.
Tum celerans ovibus mactatis tergora jussi
Deripere et sacris imponere viscera flammis,
Votaque ferre diis Coeloque Ereboque potenti,
Persephone et Stygio regi, cui Tartara parent
Umbrarumque domus. Stricto non immemor ense
Interea imbellem vetui succedere turbam
Sanguinis ad rivum, Thebani oracula vatis
Dum peterem, placidusque idem consulta referrem.

Prima mihi ante alias Elpenoris adstitit umbra
Nondum etiam tumulo composti: namque verendae
Sedibus in Circes inhumatum liquimus ante
Infletumque, aliis distracti pectora curis.
Illum ego quum vidi, sortem miseratus acerbam,
Sic prior aggredior: Quae te via duxit in Orcum,
Elpenor miserande? prior pedes ipse subisti,
Quam navi devectus ego. Sic fatus. At ille
Excipit illacrimans: Me laevi numinis ira
Corripuit, Laërtiade, visque improba vini.
Namque oblitus, humi recubans ut forte jacebam,
Scalarum inniti gradibus, de culmine tecti
Praecipitans alto cecidi: gravis impete cervix,
Ossibus infractis, humero collapsa pependit,
Atque anima haec Stygio petiit loca subdita regi.
Nunc ego te cupidos per amatae conjugis ignes,
Per genitorem oro, per spes et gaudia cari
Telemachi, solus patria qui ludit in aula,
(Rursum etenim, postquam vises Plutonia regna,
Excipiet reducem tellus Aeaea), ibi nostri
Te subeat jam cura, memor patiare nec ossa
Heu! miseri tumuloque diu lacrimisque carere,
Numine sim laeso ne fors tibi causa doloris.
Injice me flammis, oro, meaque omnia pone
Arma rogo, tumulumque aggesta in litore terra
Extrue mansurum, famam venientibus annis.
Haec mihi tu persolve, et remum in mole sepulcri,
Caerula quo vivus torquebam, desuper adde.
Dixerat. Illi autem breviter: Tibi redditus ipse
Omnia perficiam, dixi, solvamque sepulto.
Hac vice sermonum trahimus dum tempora moesti,
Ipse quidem residens ad rivum sanguinis, ille
Parte alia multis nequidquam vocibus instans;
Ecce mihi ante oculos carae subit umbra parentis,

Magnanimi Autolyci clarum genus, Anticlea,
Quam vivam Iliacas liqui digressus ad oras.
Hanc tum forte videns flevique et tactus amore
Indolui: non ante tamen sum passus eandem
Sanguinis ad sacri dulcem succedere potum,
Quam se Tiresias ageret consulta daturus.
Jamque aderat vates, et dextra sceptra tenebat
Aurea, meque ultro agnoscens: Quae causa subegit
Linquere, ait, solis jucundum lumen et auras,
Ut Stygias Erebi sedes, loca turbida, adires?
Quin isthinc absiste, et vagina indue ferrum
Fulmineum, ut sacro saturatus sanguine pandam
Vera tibi. Dixit, subitoque, ubi vidit acutum
Me gladium posuisse manu, successit ad haustus
Impiger, et fatis demum sic ora resolvit:
In patriam reditum tu dulcem quaeris, Ulysseu,
Quem tibi difficilem statuet deus: haud ego namque
Iram posse reor te magnam fallere regis
Aequorei; tibi semper atrox odia aspera contra
Suscitat, et rapto gnati pro lumine saevit.
Sed tamen et multos per casus litora carae
Tangere post dabitur patriae, modo parcere praedae
Tuque tuique velint, ubi primum elapsus ab undis
Trinacriae curvo religabis in aggere puppim,
Pascentesque boves armentaque pinguia cernes
Solis, inextincta lustrans qui lampade terras
Cuncta videt novitque pater. Servare nefanda
Hos fuerit si cura sacros a caede juvencos,
Sic quoque spes Ithacae vobis: sin laeserit ullus,
Tum certum exitium sociis navique futurum
Edico: tuque ipse licet fata ultima vites,
At miser heu! sero venies, indigna tuorum
Funera perpessus, numero super unus ab omni,
Auxilii navisque alienae atque artis egenus.

Aspicies vero celsa intra tecta domorum
Jamdudum assuetos juvenes tua perdere luxu
Omnia, dum fidum tentant pervertere donis
Conjugis optatae pectus: mox digna rependes
Supplicia, atque ultor merita vim caede piabis.
At simul ac sontem turbam demiseris Orco,
Sive dolo furtim, seu pugna aggressus aperta,
Accipiens habilem tum laevi ex abiete remum,
Vade age, dum venias populos procul actus ad illos,
Qui freta, qui dulcem fugiunt salis ore saporem,
Nec pictas videre rates, nec remigis usum
Caerula findentis, volucris velut aethera findit.
Nunc etiam te signa, animos adverte, docebo:
Obvius adverso veniens quum forte viator
Ferre abiegna humeris te dicet fortibus arma,
Ventilat ad Zephyrum jactas queis messor aristas;
Heic remum defige solo, caesoque juvenco
Neptunum pinguique sue veneratus et agno
Ad patrios concede lares, atque omnibus una
Caelicolis fer sacra libens: post funus ab undis
Adveniet tibi Parca ferens, quum longa senectus
Canitie placida confectum cernet, et omnes
Otia te circum peragent felicia gentes:
Haec te certa manent, fatorum hic vertitur ordo.
Dixerat. Huic autem contra: Stant omnia, dixi,
Tiresia, imperiis haec divûm et numine fixa.
Nunc alia o! referas, oro: jam luce carentis
Heic video nostrae simulacrum adstare parentis:
Ipsa tacet propiorque sedens nec cernere gnatum
Sustinet heu! contra, notas nec reddere voces;
Dic age, quo prolem valeat cognoscere pacto?
Talia quaerenti vates, sic ore vicissim
Dicta refert: Non te per longa exorsa tenebo,
At cupido dicam: quaecumque accedere sacros

Sanguinis ad latices simulacra carentia luce
Siveris, illa tibi referent responsa petenti;
Quaeque abiges, ibunt nequidquam muta sub umbras.
Sic effatus nigri subiit tecta horrida Ditis
Tiresiae levis umbra, haec postquam oracula fudit.
Ast ego, dum veniat mater, fusumque cruorem
Ebibat, opperior cupidus. Quo protinus hausto,
Agnovit sobolem lacrimans, ac talibus infit:
Quae vivum te, gnate, vices, quae fata tulerunt
In lethi sine luce domos atque invia vivis
Litora? circum obeunt lymphis torrentibus amnes,
Oceanusque sinu vasto, quem vincere cursu
Non vis ulla pedum valeat; vix fortia possunt
Velivolae hos fluctus transmittere texta carinae.
Redditus an Phrygiis nunc primum a finibus errans
Cum navi sociisque venis post tempore longo,
Necdum Ithaca, necdum formosa conjuge visa?
Dixerat. Illi autem retuli: Vis aspera cogit,
O genitrix, me regna nigri Plutonis adire
Tiresiae manes scitatum umbramque potentem.
Nondum etenim tetigi delapsus Achaeidis arva,
Aut fines vidi nostros, maria omnia circum
Actus, ad Iliacos ex quo victricia campos
Arma tuli primum gemini bellator Atridae.
Verum age, fare mihi, quo mors tua funere clausit
Lumina in aeternam noctem? num tabida morbi
Edomuit te longa lues, an laeta sagittis
Ipsa suis miseram stravit jaculata Diana?
Quid genitor? quid gnatus agit? stat pristina fama,
Imperiumque illis nostrum? vel fortior alter
Sceptra tenet me jam ratus atro funere mersum?
Dic quoque consilium, dic nostrae conjugis artes:
Cum puerone manet sedesque et salva tuetur
Omnia, an abrepta jam quisquam gaudet Achivûm?

Vix ea fatus eram, genitrix quum talia rursum
Voce refert: Manet illa tibi, manet icta dolore
Corda gravi, curisque ingentibus aestuat aegra
Semper, et assiduo corrumpit lumina fletu.
Nondum ullus tua sceptra tenet; tranquillus at altis
In lucis festosque dies in honore deorum
Natus agit, sociosque inter convivia curat
Digna viro, judex populis qui jura ministrat,
Omnes namque vocant. Genitor tuus, urbe relicta,
Sola tenet procul arva; neque illi strata cubili
Mollia, nec pictae sunt tonso vellere vestes.
Ipse hyeme in gelida, famulantum more, prope ignem
In cinere accumbit sordentem indutus amictum;
At quum aestas fervet gravidoque virens autumno
Ridet ager, qua se tulerit per consita cumque
Vitibus arva, torum dant illi ex arbore lapsa
Et folia et frondes. Ibi cura oppressus acerba
Moeret, et assiduo luctu te, gnate, tuumque
Exitium queritur lacrimans, duraque senecta
Insuper heu! premitur, quae me quoque funere mersit.
Nam neque me telo numquam fallente Diana
Perculit in domibus jaculata, nec aspera morbi
Corripuit vis ulla, artus quae virus in aegros
Insinuans tenuem potuisset solvere vitam;
Sed me cura tui, tua virtus maxima, Ulysseu,
Et pietas erepta has me duxere sub umbras
Extinctam. Sic illa gemens dicebat: at ipse
Nequidquam volui matris comprendere manes,
Conatusque manus ter collo imponere circum,
Ter vacuas elapsa manus effugit imago
Par umbrae somnoque levi: meque acrior imo
Cepit corde dolor, tali et sum voce loquutus:
Quo, genitrix, me cara fugis? ne subtrahe nostris
Te manibus; circum liceat dare brachia et Orci

Ipsius in latebris luctuque explere dolorem;
Anne mihi fallax umbram hanc Proserpina misit,
Quo magis aegrescens dolor imo in pectore gliscat?
Sic ego quum mater: Non te Proserpina, gnate,
Heu miser! ante alios, vana sub imagine ludit;
Haec homines sed forma manet, quum spiritus artus
Deserit: haud etenim salientes sanguine venae,
Ossibus aut haerent nervi; vis ignea molem
Corpoream absumit, simul ac nos vita reliquit;
Ast anima in tenues somno par evolat auras.
Quin age post lucem repetens atque omnia servans
Dicta redux eadem nuptae narrare memento.
Talia nos inter; subito sese obtulit agmen
Quum mihi femineum (nam claro e sanguine nymphas
Innuptas Hecate nuptasque emiserat una)
Et circum affusum properabat sanguine pasci.
At mihi scitari tum quamque accensa cupido,
Eductoque iterum ferro simul undique fusas
Stat potu prohibere: ita cunctae ex ordine adibant,
Narrabatque suam mihi quaeque ab origine gentem.
Heic prior accessit forma pulcherrima Tyro
Magnanimum jactans patrem Salmonea, et almo
Aeolidae quondam Crethei dignata cubili,
Mollibus in ripis assueta et margine Enipei
Ludere propter aquas, quo non formosior alter
In mare purpureum per campos labitur amnis.
Huic deus, aequoreas nutu qui temperat undas,
Assimilis, resoni prope fluminis ostia nymphae
Accubuit: stetit unda fluens, curvataque montis
In faciem texitque deum nymphamque sub amne
Virginea exutam zona pressamque sopore.
At deus interea perfecto laetus amore
Accepitque manum placidoque haec addidit ore:
Munere laeta meo jam gaude, o candida nympha;

Nam paries claram, revoluto temporis orbe,
Progeniem: numquam dî spe fraudantur inani:
Sit prolis tibi cura: vale, o dilecta, neque ulli
Prodens facta refer; si nescis, magnus aquarum
Rector ego. Dixit, subiitque undantia ponti
Caerula: at illa gravis Pelian et Nelea partu
Edidit, a magno sortitos regna Tonante,
Scilicet, imperiumque ambos. Ille almam Iaolcum
Dives opum coluit, Pylias hic sedit ad oras.
Ipsa etiam Cretheo peperit fortemque Phereta,
Aesonaque, et volucrum domitorem Amythaona equorum;
Post hanc Asopi genus alto a sanguine vidi
Antiopen, quae mixta Jovi duo germina fratres
Protulit insignes animis, Amphiona dium,
Et Zethum; primi quondam qui celsa locarunt
Moenia Thebarum, cinxere atque arcibus urbem
Impositis; neque enim quamquam acri robore freti
Sat poterant arcere altis sine turribus hostem.
Vidi etiam Alcmenam junctam Amphitryoni hymenaeis,
Indomiti Alcidae matrem, quem semine cretum
Aetherio furtim genuit complexa Tonantem.
Dein Megaram forti natam genitore Creonte
Herculis invicti nuptam. Vidi quoque matrem
Oedipodis miseri, flavam crines Epicastam,
Ausa nefas quae triste, animi correpta furore,
Ipsa suo nupsit gnato. Dedit ille parentem
Heu miserum! letho ignarus, thalamoque potitus
Materno implevit subitis terroribus urbem;
Tum scelerum infelix furiis agitatus habebat
Imperium Thebis, Cadmaeaque regna premebat
Coelicolûm fato tristi. Plutonis at ipsa
Claustra adiit, trabibus sibi nectens funus ab altis
Acta dolore gravi, gnatoque extincta reliquit
Supplicia, ultrices matrum quot Erynnies addunt.

Digitized by Google

Nec non et Chlorin formae praestantis honore
Eximiam aspexi: qua visa, captus, haberet
Neleus ut sociam, dedit auri ingentia dona,
Iasidea minimam gnatarum Amphionis. Ille
Orchomenum tenuit Minyei fontis ad undam;
Ipsa Pylo regnavit, ubi almae lucis in auras
Nestoraque Chromiumque Periclymenumque superbum
Progenuit, curamque super te, pulcra, futuram
Finitimis late, Pero: sed jungere nulli
Sustinuit Neleus, lata nisi fronte juvencos
Egerit Iphicli stabulis e fortibus idem
Indomitos. Solus quos vates inclytus olli
Pollicitus, fidens animi, contraria sensit
Fata deûm, vigilum vim duram et vincula passus.
Mox tamen exactis quum mensibus integer annus
Aetherium complevit iter, volventibus horis;
Tum demum Iphiclus fata ipsum certa canentem
Solvit, et altisoni nutu Jovis omnia versa.
Ecce autem insignis facie se Leda ferebat
Tyndarei conjux, genitrix tua, Castor equorum
O domitor, pugilumque ferox certamine Pollux.
Ipsa etiam nigrae terrae intra viscera vobis
Ab Jove partus honos, alterno ut tempore vita
Gaudeat hic, fatique ultro vim sentiat alter,
Inque vicem superûm coelesti luce fruatur.
Post et belligero nuptam Iphimedian Aloëo
Cernere erat, pelagi domino quae mixta supremo
Edidit, angusti cepit quos terminus aevi,
Coelicolis Otumque parem clarumque Ephialtem,
Omnibus, alma tulit quos terra, et mole priores
Et pulcro aspectu post fulmineum Oriona.
Vix etenim nonum tulerat sol aureus annum,
Jamque novem cubitos lata se mole ferebant,
Ac totidem longis aequabant jugera membris.

Ausi etiam superos inimica in bella vocare,
Armaque, et horrisona mortem cum caede minari,
Stellifero magnum sunt Ossam imponere Olympo,
Scilicet, et celso conati Pelion Ossae
Addere frondosum, coelique assurgere in arcem.
Fors quoque, si vires melior pubentibus aetas
Aucta dabat, votoque forent ausoque potiti;
Sed peperit Latona Jovi quem candida gnatum,
Perdidit Arcitenens prius ambos, flore juventus
Ornaret quam prima genas, et spargeret ora.
Heic Phoedram Procrinque etiam pulcramque Ariadnam
Minois vidi sobolem, quam finibus olim
Gnossiacis Theseus dites abduxit Athenas,
Nec potuit perferre; illam nam diva Triformis
Irrigua in Dia tenuit, tibi munus, Iacche,
Nempe parans, precibus non frustra in vota vocata;
Maeramque Clymenamque super moestamque Eriphylen,
Aurea pro caro cepit quae conjuge dona,
Vidi ego tunc residens. At non quascumque videre
Contigit, has possim referens comprendere cunctas,
Magnanimûm heroum gnatas thalamumque sequutas;
Praecipitans namque atra polo nox cederet ante.
Et me prona monent jam sidera carpere somnos
Sive heic, seu potius curvatae ad transtra carinae
Cum sociis: stet cura mei Phaeacibus et dîs.
Finierat; pressoque omnes intenta tenebant
Ora sono, rerumque nova dulcedine capti
Sedibus haerebant tacitis, quum candida coepit
Sic regina: Quis hic, cives, quantusque videtur?
Quem sese ore gerens, quam forti robore, et aequo
Consilio? meus hospes erit, nec parva sequetur
Gloria vos etiam: proin hinc dimittere tantum
Ne properate viri, neu parce munera egenti
Usque adeo vos ferte, quibus vis plurima rerum

Digitized by Goo

Divite sub tecto superûm jacet abdita dono.
Talibus illa. Heros dicentem excepit Echeneus
Phaeacum proceres inter jam maximus aevo:
Non haec, o socii, vobis sine mente loquuta
Est adeo regina; omnes quin dicta sequamur,
Si probet Alcinous: namque ipsius omnia pendent
Imperiis. Dixit senior, cui talia subdit
Alcinous: Nec vos aliter fas velle, nec ipse
Perpetiar contra, dum sceptra haec vivus habebo.
Nec minus heic hospes, quamquam citus optet abire,
Sustineat tamen ille, polo dum crastina reddat
Exoriens Aurora diem, perfectaque dona
Constituam tum rite viro: delecta juventus
Auspiciis properata meis iter omne parabit.
Non plura Alcinous. Tum sic exorsus Ulysses:
O rex, o populo longe clarissime in omni
Alcinoë, heic etiam lentum si forte morari
Jusseris, exactis dum mensibus integer annus
Effluat, auxiliumque parans et ditia cogens
Dona mihi, et vellem et reduci magis utile multo
Id foret: ad patrias quanto ipse opulentior oras
Nam veniam, tanto redeuntem et laetius omnes
Excipient, et major erit mihi fama per urbem.
Atque heic Alcinous: Non te, jam mitte, vereri,
O sate Laërta, mendacemque arguat ullus
Fallacemque putet, quales fert maxima sparsos
Terra viros capto referentes somnia vulgo,
Vanaque fingentes subitae mendacia famae.
Rebus inest dictisque tibi sua forma, nec aequa
Degenerem mens ipsa notat, tu fata Pelasgûm,
Atque tuos, vates retulisti ut carmine, casus
Fortunasque omnes. Quin o! mihi fare roganti,
Si quem etiam ex illis, qui quondam ad Pergama tecum
Pugnarunt, fatoque illic cecidere supremo,

Videris: haec nimium nox longa et tempora somni
Haud prohibent fari: perge o! miranda referre.
Usque sub Aurorae roseum Titanidis ortum
Heic adero, si dura velis tua dicere fata
Erroresque vagos. Haec ille; at rursus Ulysses:
Alcinoë o, dixit, sunt et sua tempora verbis,
Sunt molli et somno pariter: quod si juvat ista
Longius, et nondum pertaesum audire, recusem
Invidus haud alios sociorum edicere casus,
Majoresque etiam luctus: namque arma tulere
Iliacis postquam campis, jam Marte soluti,
Femineo periere astu vitamque dedere.
Interea hac illac tenues Proserpina manes
Nympharum ut sparsit, moerens Agamemnonis umbra
Adstitit: hunc circa dextra laevaque frequentes
Ibant, Aegisthi qui jam cecidere sub aula.
Me subito agnovit, quum sese proluit haustu
Sanguinis, et multum lacrimans mihi languida frustra
Brachia in amplexus protendit: nulla volentem
Vis sequitur, solitusque vigor jam deficit artus,
Qui fuerat quondam misero, dum vita manebat.
Ipse etiam ut vidi, casu concussus amici,
Demisi lacrimas fudique has pectore voces:
O Atreo generate Agamemnon inclyte regum,
Horrida quo lethi domuit te funere Parca?
Obruit an pelago convolvens aequora saevo
Turbine Neptunus nimbisque furentibus austro?
An longis aggressa virûm gens effera terris
Vastantem raptosque greges armentaque agentem;
Pro dulci aut stravit pugnantem conjuge et urbis
Moenibus? Ille mihi quaerenti talia contra
Reddidit: Heu miserum! nec me deus aequore mersit
Corripiens subito ventorum turbine pontum,
Saeva nec ignotis captum gens stravit in oris;

Sed me molitusque dolos Aegisthus et atrum
Flagitium dira cum conjuge, in alta vocatum
Limina et exceptum dapibus, ceu plena juvencum
Ad stabula, occidit: sors haec me funere terris
Eripuit: circum sociorum densa cadebant
Corpora, setigeri velut apri ad sacra deorum
Solemnesque dapes, aut vincla jugalia regum.
Insidiis vero captos, aut horrida miscet
Proelia quum Mavors, vidisti occumbere multos
Saepe viros; tamen illa tibi miseranda fuisset
Ante alias caedes, quum corpora strata videres
Crateras mensasque inter per tecta jacere
Undique, et effuso sedes undare cruore.
Quin et Priamidis Cassandrae heu! perditus hausi
Verba, Clytemnestrae manibus dum caesa doleret
Me super, ultricesque manus attollere frustra
Ense furens ipsa tentavi in morte; sed illa
Protinus effugit, nec labra informia letho
Improba, nec voluit componere lumina dextra.
Usque adeo nil terra tulit crudelius ira
Feminea, si forte nefas admiserit ulla,
Quale, suo caedem moliri aggressa marito,
Ausa est illa scelus. Demens! ego rebar adire
Jucundus gnatisque simul famulisque penates,
Egregia at conjux scelus exitiale fovebat
Dedecorans se labe, simul genus omne futurum
Femineum: nulli post illam credere tutum,
Quamquam eadem sit digna. Haec ille ut fatus ab ore est:
Heu! quantum Atridas, dixi, Jovis ira fatigat
Femineo scelere invisos! jamque ante Lacaenae
Occidimus furiis Helenae tot millia in armis;
Saeva Clytemnestrae te nunc perjuria et ipsum
His mersere malis. Nec plura his fatus; at ille
Excipit: Atque ideo nec tu placabilis, inquit,

Sis generi infido, mentis neve omnia credas
Consilia, aut si quid prodas, pars maxima semper
Deliteat. Saevo sed non tibi conjugis astu
Pernicies metuenda: alios in pectore mores
Penelope, servatque piam sine crimine mentem.
Illa quidem nobis in dura ruentibus arma
Nupta relicta nova est; pendebat ab ubere matri
Parvulus, heroum qui nunc fors agmine felix
Assidet in medio: pater ipsum ante ora videbit
Laetus, et ille suo reduci dabit oscula patri.
At mea nec gnati vultu me lumina saltem
Passa explere mei est; prius atro vulnere namque
Perdidit incautum. Tu vero haec pectore conde
Dicta tuo servaque memor: clam litore navim
In patrio non siste palam; quippe omnia plena
Insidiis, nec tuta satis jam femina cuiquam.
Dic age et audieris num qua fors vivere gnatum
Parte meum, Orchomeno in diti, Pyliasque per oras,
Aut etiam in Sparta fraternae ad limina sedis:
Nondum etenim dius terris decessit Orestes.
Dixerat. Huic breviter: Quid talia poscis, Atrida,
Ignarum, vivatne haeres tibi carus Orestes,
An periit? dictis haud fas me fingere vana.
Hac vice sermonum dum sede moramur in una
Soliciti ac tenero spargentes lumina fletu,
Ingens ante oculos Pelidae venit Achillei,
Et Patrocli Antilochique simul sine viribus umbra,
Ajacisque, ibat cunctis qui major Achivis,
Et, post Aeacidem, formoso insigior ore.
Heic satus ut Peleo veterem cognovit amicum,
Ingemuit lacrimans, tristique haec addidit ore:
O vafer et rerum mirande inventor, Ulysseu,
Infelix! quid adhuc animo tibi restat inausum?
Qua tristem nunc arte Erebum, loca luce carentum

Umbrarumque domos, potuisti vivus adire?
Cui refero: O Peleo generate, o lumen Achivûm
Aeacida, vatis quaesitum oracula veni
Tiresiae, si forte viam mihi denique monstret,
Deveniam properans Ithacae qua salvus ad oras.
Nondum ego nam vidi devectus Achaeida, necdum
Tellurem tetigi nostram jactatus acerbis
Usque malis: at tu felicior omnibus anteis,
Qui fuerunt, et qui venient labentibus annis.
Scilicet, et vivus divûm es dignatus honore,
Et nunc magna tui sub terris regnat imago
Imperium umbrarum retinens: ne dura querare
Propterea tu fata dolens. Quae talia postquam
Ediderам, graviter suspirans ille reponit:
Ne vero exstinctum solare, o fortis Ulysseu;
Malim ego vel tenui ductus mercede colonus
Pauperis ad nutum domini nunc degere vitam,
Quam regere imperio heic populos tellure sub ima
Sceptra tenens. Potius memorans mihi fortia gnati
Facta refer, primosne inter ruit acer in hostem?
Dic quoque, si quâ tuas Pelei genitoris ad aures
Pervenit fors fama: regit num clarus honore
Myrmidonas ditem per Phthiam atque Hellada; an ipsum
Despiciunt senio vix languida membra trahentem?
Non ego namque adsum rutili sub lumine solis,
Qualis eram quondam, quum circum Pergama Teucrûm
Agmina caedebam pro caris miles Achivis.
In patria nunc ipse domo si talis adessem,
Haec eadem illorum jam dextra retunderet ausus,
Qui violant, raptisque arcent ab honoribus ipsum.
Dixerat. Illi autem retuli sic orsa vicissim:
Della quidem Pelei generosi venit ad aures
Nubigeas: cupido dicam tamen inclyta gnati
Accoptolemi, referamque ex ordine casus.

Illum ego nam curvis Nerei per caerula duxi
Navibus e Scyro victricia ad arma Pelasgûm.
Atque ubi concilii Trojae sub moenibus altae
Tempus erat, semper primus dicebat, aberrans
Haud umquam sermone gravi: Neleïus illi
Nestor egoque pares visi contendere soli.
At quoties ferro cernebant proelia Graji,
Millibus haud ille in mediis turbaque manebat;
Sed longe antevolans, nulli virtute secundus
Bellator, passim tollebat caedis acervos.
Haud autem numero possim comprendere, et omnem,
Quam dederit letho pugnans, evolvere turbam.
Eurypilus scit Telephides, quo turbine ferrum
Torqueat, et circum late socia agmina strata
Cetaeûm, propter nympharum munera; cunctis
Memnona post dium se pulchrior ille ferebat.
Praeterea ingentem Danai, quem struxit Epeus,
Ascendere ut equum (fuerat mihi tradita cura
Et caecos aperire dolos et claudere rursum;)
Tunc alii proceres tergebant humida fletu
Lumina, et informes trepidabant omnibus artus.
Ast illum haud umquam pallentem corpore vidi,
Tergentemque genis lacrimas. Quin saepe rogabat,
Ut sinerem jam corpus equo demittere saltu,
Fulmineum stringens ensem, hastamque coruscans
Aere gravem, Phrygiaeque intentans funera genti.
Mox ubi jam Priami celsam populavimus urbem,
Multa ferens ratibus captivae munera praedae
Incolumis cessit, non umquam aut eminus ictus,
Cominus aut ferro laesus, quod saepe videmus,
Fervet ubi Mavors permixta in caede virorum
Sanguineus. Dixi; subitoque aversus abivit
Aeacides longo per prata virentia gressu
Incedens, gnati laetus praestantibus orsis.

Hinc aliae accessere animae, graviterque gementes
Narrarunt mihi quaeque suas ox ordine curas.
Solus torva tuens longe Telamonius Ajax
Stabat, adhuc tristi servans in mente repostum
Judicium, quo victor ego Vulcania quondam
Arma tuli, magnum spoliati munus Achillei
Praeripiens olli. Genitrix Thetis ipsa locarat
In medio ad naves; lecti suffragia Troës
Certa dabant, virgoque sedens Tritonia judex.
O! numquam tali certamine victor abissem,
Quod propter nunc terra premit caput invida tanti
Ajacis, formaque omnes superantis, et actis
Grandibus, excepto Pelidae corpore Achillis.
Quem tum ego compellans dictis affabar amicis:
Siccine et exstinctus veteres in pectore volvis
Irarum flammas, arma es fatalia necdum
Oblitus, statuere dii quae tristia Grajis?
Tale etenim periit columen. Te propter Achivi
Non minus ac propter Pelidae funus adempti
Lugemus moesti, nec luctus altera tanti
Causa, nisi iratus graviter Saturnius odit
Quod Danaos; ille haec tibi tristia fata paravit.
Huc age jam nostrasque audi, rex inclyte, voces
O propior, rabidosque domans in pectore motus
Comprime. Sic fanti contra nihil ille, sed atri
Turbidus horrentes Erebi discessit ad umbras,
Unde etiam alterna me fors ad jurgia voce
Excîsset; gliscens at contra in corde voluntas
Tunc alios monuit venientum noscere vultus.
Heic vidi Minoa satum Jove, sceptra tenentem,
Et solio innixum dantem pia jura vocatis
Gentibus: harum aliae causas longo ordine dicunt
Sedibus acclines; aliae stant agmine denso,
Vastaque moerentes Ditis penetralia complent.

Heic etiam vidi captas et Oriona lyncas
Ducentem, praedamque humeris per prata ferentem
Florea, quam solis errans in montibus ante
Straverat: in manibus stat clava ex aere rigenti.
Praeterea et Tityon vidi telluris alumnum
Omniparae, cui vasta novem per jugera corpus
Tenditur. Immanes hinc atque hinc viscera rostris
Vulturii assidue tundunt, penetrantque sub altum
Ungue jecur: nequit ille manu depellere pestem
Supplicia expendens, caram violare Tonanti
Latonam aggressus, dum Pythia templa petebat
Sola per umbrosi Panopaei halantia prata.
Tantalus heic aderat, curaque exercitus acri
Stabat in amne. Illi mento tenus unda fluebat
Poturo jam jamque sitim atque explere paranti,
Nequidquam; quoties namque ora admoverat undis
Aridus, inviso toties fugiebat hiatu
Unda absorpta. Pedes circa telluris imago
Nigra videbatur, siccoque arebat in alveo
Fontibus ereptis ultrici a numinis ira:
Desuper at ramis felicibus imminet arbos
Punica, faecundaeque piri malique valentes,
Et ficus oleaeque; sui stant arbore foetus.
Quos ubi tentabat senior decerpere palmis,
Nubiferas alte ventus jactabat in auras.
Nec procul infelix visus mihi Sisyphus ipse
Saxum immane manu gestans curvatus utraque,
Connixisque humeris pedibusque ascendere certans,
Montis iter: summo mox idem in vertice frustra
Ut steterat jam jamque, aversa e parte Crataeis
Impulit: ingenti praeceps mons improbus actu
Volvitur in campos; ille instat, et omnia sudor
Membra rigat, supraque caput stat pulvere nimbus.
Post etiam vana vidi sub imagine formam

Herculis; ipse autem superis convivia regnis
Laetus agit, pulchramque fovet complexibus Heben,
Aurea quam Juno regi est enixa deorum.
Hunc circa umbrarum strepitus, ceu rauca volantum
Agmina quum resonant: multa caligine tectus
Ille tenet nudumque arcum nervoque sagittam
Tendit, acerba tuens semper similisque minanti.
Horridus ex humeris pendebat pectora circum
Balteus, inque auro variarum monstra ferarum
Ursique agrestesque apri saevique leones,
Pugnaeque insidiaeque neces et proelia stabant:
Nil simile his umquam visum, nec talia quisquam
Extuderit posthac fulgentia cingula signis.
Isque ubi me cernens nigra cognovit in umbra,
Ingemuit miserans, dulcique affatus amore est:
O sate Laërta, rerum admirande repertor,
Certe aliqua heu! miserum fati sors improba versat
Te quoque, me tenuit vivum quae dura sub auris.
Altisono Jove natus eram, sed tristia saepe
Multa tuli, ingrati semper parere coactus
Imperiis domini, et caput objectare periclis.
Huc quoque me quondam tracturum in vincula misit
Dura canem; neque enim gravius certamine tali,
Scilicet, ille aliud misero fore credidit ullum.
Hunc rapui tamen ipse, atque atro e carcere traxi,
Mercurio monstrante viam et Tritonide diva.
Dixit; et obscuri subiit penetralia Ditis.
At non ipse abii: cupidum juvat usque morari,
Si qua alia heroum facies sese efferat Orco.
Fors et vidissem, quos multum cernere avebam,
Thesea Pirithoumque, deorum germina clara;
Murmure sed magno stridens prius adstitit agmen
Umbrarum immensum. Tum vero pallidus horror
Corripuit metuentem, imo ne effundat Averno

Gorgonei horrendam faciem Proserpina monstri.
Ergo iter ad navim celero, jubeoque sodales
Scandere, et excussos terris laxare rudentes.
Considunt jussi transtris: fert gurgite puppim
Oceani in vasto remis adnixa juventus,
Mox etiam veniens optato flamine ventus.

HOMERI ODYSSEAE

LIBER DUODECIMUS.

Hinc et Sirenas, Scyllamque atramque Charybdin,
Pro vetita et comitum funera caede boum.

Oceani rapido properans ratis amne relicto,
Rursum caeruleas Neptuni lapsa per undas
Venit ad Aeaeos fines, ubi ducit in altis
Sedibus alma choros Aurora, atque aureus axi
Jungit equos Sol ipse: stat acta in litore puppis,
Nosque una egressi dulci tellure potimur,
Sternimur et somno, lucis dum fulgeat ortus.
Qui simul ac roseo primum se ostendit Eoo,
Continuo socios praemisi ad limina Circes,
Ut miseri extinctos referant Elpenoris artus:
Robora nos autem, qua celso vertice silva
Tollitur, aggressi ferro, lacrimasque cientes
Condidimus terra delati corpus amici.
At postquam exustique artus atque arma fuere,
Aggesto supra tumulo, positaque columna,
Fiximus in summo mansurum culmine remum.
Omnibus hinc rite exactis, haud inscia nostri
Ex Erebo reditus celerans vestigia Circe
Venit: eam circum famulae Cerealia dona,
Lustralesque armos, generosaque vina ferebant.

Tum dea stans propior dedit has pulcherrima voces:
Heu miseri! horrentem vivi subiistis et Orcum,
Bis lethum experti, quamvis semel omnibus hora
Atra venit? dapibus dulcique o! corpora vino
Procurate viri; cras altum iterabitis aequor
Luce nova: vos ipsa viam, vos cuncta docebo,
Insidiis ne forte ullis terraeve marisve
Capti iterum luctu frustra dolcatis acerbo.
Dixerat, et dictis curas a corde removit.
Nos subito instamus dapibus, fusique per herbam
Solis ad occasum libamus munera Bacchi.
Utque abiit lux alma et inhorruit aura tenebris,
Litoris in sicca nautae sternuntur arena:
At me diversa solum dea parte locavit
Ipsa manu ducens, atque ordine singula quaerens
Me cubuit juxta. Cui postquam rite recensens
Omnia narravi, tunc illa ita farier infit:
Haec fuerint jam cuncta quidem; nunc auribus ista
Accipe, quae memori in mentem deus ipse reducet.
Principio scopulos Sirenum et litora vises
Tristia, quae falsa capiunt dulcedine nautas.
Illas incautus quicumque accesserit oras,
Audieritque sonum, nec amatae conjugis ora
Aspiciet, nec laeta redux dabit oscula gnatis
Carmine deceptus, quod molli e gutture fundunt
Sirenes viridi in prato: late ossibus albent
Omnia, et infanda miserorum caede putrescunt.
Tu transvectus abi; ceraque sodalibus aures
Obline, ne quisquam voces exaudiat alter,
Ipse velis ni forte unus: tamen ante jubeto,
Vincla tibi, circumque arctos inducere nexus
Ingentem ad malum, fixosque aptare rudentes,
Tutus ut accipias Sirenum ex aequore cantus.
Quod si etiam solvi poscas, magis arcta revincto

Digitized by Google

Iujiciant socii tendantque haerentia vincla.
At simul hinc volucri praeterlabere carina,
Non ego te moneam, quo flectas tramite cursum:
Tu videas; facies haec certa utrinque locorum.
Horrescunt cautes, magnique ex aequore fluctus
Cautibus illisi resonant, errantia divi
Saxa vocant: pennis supra non ulla volucris
Tendit iter; possunt non ipsae impune columbae
Ambrosiam pavido referentes ore Tonanti;
Verum aliquam semper letho rapit improba rupes,
Suffectaque nova numerum Saturnius aequat.
Hac non ulla quidem potuit tranare carina
Sospes adhuc: navimque simul correptaque ab aestu
Corpora fluctus agit nimbisque vorantibus ignis.
Sola per undosos intendens carbasa tractus
Transiit haec Argo quondam loca, Phasidis oras
Aeaetaeque domos linquens. Fors turbine et ipsam
Corripiens fluctus cautes fregisset ad altas,
Ni celeri lapsam praeter vada tristia cursu
Vexisset Juno, fuerat cui gratus Iason.
Stant gemini scopuli: superas hic tendit in auras
Arduus, atque altum caput intra sidera condit
Nubibus aeternis horrens; non vertice fulgor
Purpureus rutilat solis, diffusaque puro
Aura polo nec bacchi ardet, nec tempore messis.
Haud etiam quisquam valeat conscendere supra,
Aut revocare gradus; non si bisdena moveret
Brachia, bisdenisque ageret vestigia plantis.
In medio scopuli nigro patet intus hiatu
In Stygias conversa plagas specus horrida; longe
Flectere tum praestet cursum, atque avertere proram,
Quamvis immenso fugiat specus edita tractu,
Quo neque contingat juvenis jaculatus ab arcu
Nequidquam toto contendens cornua nisu.

Heic graviter frendens stat Scylla informis in antro,
Latratusque ciet catulos imitata recentes:
Ipsa autem monstrum horrendum, quam cernere nullus
Gaudeat; ipse deus non si foret obvius illi.
Subter crura rigent bissex informia monstro,
Senaque colla supra, totidem capita horrida collo
Cuique instant, triplicique assurgunt ordine dentes
Ora exertantis, caedemque et fata minantis.
Atra tegit mediam spelunca: at corporis exstat
Pars alia, et barathro capitum saeva exerit ora,
Piscaturque, oculis lustrans saxa omnia circum,
Delphinasque canesque, et sicubi grandia possit,
Plurima quae pelago vivunt, deprendere cete.
Incolumes nulli haec nautae jactantur abîsse
Per loca cum navi: tot corpora capta virorum
Surripit, ora ratem tendit quot hiantia supra.
At scopulus ponto surgit depressior alter
Parte sub adversa, telique haud longius ictu:
Frondibus hunc ingens patulis caprificus inumbrat.
Sub latere hoc tegitur, fluctusque invisa Charybdis
Eructans ter quaque die rursumque resorbens
Aestuat horrendum. Ne tu, quum gurgite ab imo
Sorbet in abruptum fluctus, vicinior ito;
Nam neque Neptunus diro te subtrahet aestu,
Ille quidem id cupiat quamvis, frustraque laboret.
Quin propior Scyllae scopulis adverte carinam,
Atque citus molire fugam: sex corpora praestat
Rapta dolere, omnes quam certo occumbere letho.
Dixerat. Ipse autem: Fare o pulcherrima, meque
Diva, doce; immitem fugiam si qua arte Charybdim
Incolumis? si fata ultus miseranda meorum
Interitu Scyllae vertam? sed nympha loquentem
Increpuit subito, rursumque haec addidit ore:
Infelix! tibi facta animo stant Martia, necdum

Digitized by Google

Ardor abit: cedes nec dîs, quos nescia lethi
Vita manet? mortale putas, quod funeris expers
Dî voluere malum saevumque et triste, nec ulli
Vincendum: fuga sola dabit properata salutem.
Si namque in scopulo sumptis cunctabere telis,
Heu! vereor, ne dira tibi tot hiatibus ora
Exerat, et socios totidem rursum improba tollat.
Sed fuge praecipiti cursu, magnaque Crataein
Voce voca, monstrum quae partu enixa nefando
Edidit; illa cavo rabidum compescet in antro.
Post hinc Trinacriam venies, ubi pinguia Solis
Et pecora et nivei ludunt per prata juvenci:
Septem armenta boum, totidem formosa bidentum
Agmina; quinquaginta, aequatis partibus, omni
Sunt capita in coetu; numerum nec foetibus augent,
Nec minuunt letho. Pastoris munera curant
Nymphae pulcricomae Phaëthusaque Lampetieque,
Aetherio genuit Soli quas dia Neaera,
Pubentesque parens viridique in flore vigentes
Trinacriae aequoreas longe deduxit ad oras,
Et patrios servare greges armentaque jussit.
Haec intacta sines si pingues ire per agros,
Post varios casus Ithacam cum pube redibis:
Laedere sin ausus fueris, tum triste carinae
Exitium sociisque cano; tuque ipse periclum
Si fugies, sero infelix tua litora vises,
Omnibus amissis. Quae postquam diva loquuta est,
Aurea Thitoni conjux jubar extulit ortu
Purpureo: Circe simul ipsa e gramine surgit,
Et cedit diversa petens. Ego scandere puppim
Admoneo socios, terrisque incidere funes.
Nulla mora; insiliunt omnes transtrisque locati
Spumea convellunt inflexis aequora remis:
Nec non a tergo faciles abeuntibus auras

Suscitat implentes optato flamine vela
Ornatis spectanda comis dea maxima Circe.
Omnibus hinc armis per navim rite locatis,
Sternimur: ipsa ferunt celerem sua flamina puppim.
Atque ego tum tristi compellans voce sodales:
O socii, dixi; neque enim sciat unus et alter
Haec modo, quae docuit verax oracula nympha;
Omnibus at pateant, seu nobis fata minantur
Exitium, seu lacta jubent sperare salutem.
Scilicet, illa prius vocemque et prata cavere
Florida Sirenum; meque unum audire canentes
Jussit; at innexis vos vincla tenacia membris
Tendite, et haerentem nodis nexuque revinctum
Arboris ad truncum media me sistite navi.
Solvi si precibus poscam, constringite vincla
Arctius oranti et duros cohibete rudentes.
Talia dum socios hortatus voce monebam,
Litora Sirenum placido ratis incita cursu
Contigit; innocuo labentem ventus agebat
Flamine. Tum subito zephyri posuere, neque ulla
Murmura tranquilli resonant per caerula ponti,
Sopitique jacent, aequato gurgite, fluctus.
Vela legunt nautae, certaque in sede reponunt
Composita, et validos sortiti ex ordine remos
Certatim incumbunt et spumea caerula torquent.
Ipse autem ingentem cerae conversus ad orbem
Dissecui ferro, et lentescere frusta coëgi
Pressa terens: jam cera manu tractata valenti
Liquitur, et Phoebi radiis ardentibus icta.
Hac ego tum sociis illevi protinus aures
Omnibus infundens: contra illi vincula capto
Injecere mihi, rectosque in stipite mali
Hinc atque hinc validis cinxerunt nexibus artus;
Dein rursum impulsis ferierunt aequora palmis.

Jamque ubi distabat, quantum clamantis ab ore
Audiri vox missa potest, ratis acta per undas,
Haud latuit nymphas, curvoque in litore stantes
Talia suavidica cecinerunt carmina voce:
O Laërtiade, Grajûm decus, huc age navem
Dirige, ut arguto cantum quem fundimus ore,
Accipias: nemo hac transvectus caerula puppi est,
Quin prius adstiterit vocum dulcedine captus;
Post variis avido satiatus pectore musis
Doctior ad patrias lapsus pervenerit oras.
Nos grave certamen belli clademque tenemus,
Graecia quam Trojae divino numine vexit,
Omniaque e latis rerum vestigia terris.
Sic resono ingeminant cantu: mihi corda voluptas
Intima pervadit, vultuque èt lumine nutans
Solvere vincla precor socios: illi freta verrunt,
Surgentesque una Perimedes Eurylochusque
Implicuere magis cupidum perrumpere nodos.
Interea celeres vecti viridantia praeter
Litora Sirenum, nullis ubi cantibus aura
Pulsa sonat, ceram juvenes ex auribus omnem
Eripiunt, laxantque meo de corpore vincla.
Cessimus ut campis, vidi atrum ad sidera fumum
Tollier undarum strepitumque exterritus hausi:
Excussi manibus subita formidine remi,
Omniaque horrifico sonuerunt murmure, et ipsa
Remigio puppis spoliata immobilis haesit.
Atque ego per medios gradiens moerentia dictis
Pectora mulcebam, sic quemque hortatus ab ore:
O juvenes, neque enim ignari sumus ante malorum,
Exitium nec majus adest, quam dira Cyclopis
Experti quum facta cavo trepidavimus antro;
Hinc tamen et virtute mea et solertibus ausis
Fugimus: horum etiam quondam meminisse juvabit.

Quare agite et nullus dictis parere recuset:
Vos rapidos remis fluctus per transtra locati
Scindite, si mortem saltem hanc fors Juppiter aequus
Det fugere, et praesens etiam vitare periclum.
Tuque gubernator memori mandata reconde
Haec animo, tibi enim clavo torquenda carina.
Hunc extra fumumque procul fluctusque sonantes
Flecte ratem, scopulumque cave, ne cautibus asper
Incautum fallat, nosque atro funere mergat.
Vix ego finieram, sociique haud jussa morantes
Incumbunt remis; necdum implacabile monstrum
Scylla rapax mihi dicta fuit, ne forte timentes
Ima ratis tabulata petant, remosque relinquant.
Heic etiam misero Circes mihi pectore tristes
Exciderant monitus: nam, contra ac jussa ferebant,
Arma amens cepi, longoque hastilia ferro
Bina manu crispans, prorae surgentis in ipso
Fine steti, poterat prius unde horrenda videri
Scylla meis luctumque ferens et funera nautis.
Nec tamen aspexi, licet acri lumine fessus
Omnia lustrassem late loca rupis opacae.
Tendimus angusto conclusi gurgite flentes
Inter utrumque latus: furit atra heic Scylla sub antro,
Illic sorbet aquas resonans immane Charybdis.
Quae quoties vasto fluctus eructat hiatu
Spumea, ceu rapidis quum flammis fervet ahenum,
Aestuat ingenti strepitu: sublatus in auras
It liquor, et summi fumant aspergine montes.
At quoties rapidi salsas vorat aequoris undas,
Monstrat aperta sinum penitus: tum murmure circum
Saxa tonant, glaucaeque oculis cernuntur arenae,
Reclusa tellure. Aspectu territa pubes
Palluit; atque illam trepidi dum cernimus unam,
Ecce furens antro, manibusque et robore fortes

Ante alios mihi Scylla viros sex improba tollit.
Respiciens navimque simul, simul acta meorum
Corpora, vix summo pendentia brachia saxo
Elatosque pedes vidi me saepe vocantum
Nomine, et extremos gemitus in morte cientum.
Ac veluti residens viridi piscator in acta,
Incautos longa quum fallit arundine pisces
Objiciens tecto lethalia pabula in hamo,
Tollit anhelantes siccaque exponit arena
Semineces: sic illi in saxa horrentia tracti
Examines longis singultibus ilia tendunt.
Ipsa autem in foribus clamantum pascitur artus
Tendentumque manus frustra mihi morte sub ipsa:
Spectaclum horrendum! quo nil crudelius usquam
Saeva din ponti scrutando caerula vidi.
His tandem elapsos scopulis atraque Charybdi
Et Scylla, hospitio molli nos insula divûm
Cepit; ubi Solis formâ praestante juvenci
Lanigerique greges tondebant roscida prata.
Necdum contigerat litus ratis acta per undas,
Et jam mugitusque boum ferit excitus aures
Balatusque ovium; nec non mihi dicta recursant
Tiresiae Circesque iterumque iterumque monentum,
Solis uti sacra caveam tellure potitus.
Haec metuens tristi sic voce silentia rupi:
Accipite, o socii, quae me Thebanus in Orco
Edocuit vates, fatorum et conscia Circe.
Scilicet unum illud repetens edixit uterque,
Ut solis fugerem cari mortalibus arva;
Exitium nam triste manet: quin o! freta rostris
Findite Trinacria longe post terga relicta.
His dictis cecidere animi turbataque cunctis
Pectora, et Eurylochus subita me turbidus ira
Increpuit: Mens laeva quidem te vexat, Ulysseu,

Indomitumque geris robur, nulloque labore
Frangeris. An sociis tu ferrea corpora rere
Omnibus, haud patiens somno curisque gravatos
Optata heu! miseros tandem tellure potiri,
Dulcibus atque epulis operari in litoris ora?
Scilicet, obscuram per noctem errabimus undis
Sic temere avulsi gremio telluris; an auras
Praecipites non saepe polo nox turbida cogit?
Quis fugiat late tenebris horrentibus atram
Perniciem, si forte mari gravis incubet Auster,
Nimbosusque ruat Zephyrus, qui turbine naves
Corripiunt, vexantque, adverso numine divûm?
Cedere nunc praestat nocti, dapibusque refectos
Corpora vicini curare in litoris herba:
Cras iterum cum luce nova sulcabimus aequor.
Sic ait Eurylochus; cuncti simul ore fremebant
Haec eadem assensu haud dubio. Mihi triste canebat
Haud obscura quidem jam tum gravis ira deorum;
Et subito: Jam jam cedo, nec tendere contra
Sufficio solus. Nunc vos at numina coeli
O! saltem jurate: greges florentibus agris,
Contigeritve boum si qua heic armenta videre,
Haud admissuros scelus exitiale, neque ullam
Laesuros pecudemve manu fortemve juvencum;
Sed fore contentos dapibus, quas provida Circe
Praebuit. Haec fatus tacui; nec dicta retrectant
Jam nautae, jurantque omnes. Queis rite peractis,
Ingredimur portum, religata ex aggere navi
Dulcem propter aquam. Juvenum manus emicat ardens
Litus in optatum, dapibusque operatur in acta.
Inde ubi pulsa fames, sitis et compressa lyaeo,
Tristia prosequimur sociorum funera fletu,
Abstulerat curva quos nuper Scylla carina;
Flentibus et lassos dulcis sopor occupat artus.

Tertia noctis erat quum pars, jamque astra cadebant,
Saeviit extemplo nimbis ingentibus atra
Ab Jove tempestas, et late horrentia pontum
Nubila telluremque simul cinxere; polo nox
Nigra ruit. Vix almus equis afflarat anhelis
Nos Oriens, quum prima ratem subducere nobis
Cura subit, tractamque cavo religare sub antro,
Candida ubi nymphis extructa sedilia stabant.
Post etiam pleno in coetu sic alloquor omnes:
In curva mollesque dapes potusque carina
Dulcis inest: heu! triste aliquid ne fata minentur,
O! prohibete manus, quaeso, et servate juvencos.
Haec armenta deo pascuntur sacra potenti,
Omnia qui vastum lustratque auditque per orbem.
Nec plura his: fremitu socii assensere secundo.
Interea totum non secius aethere mensem
Flat Notus, excito quisquam nec flamine deinde,
Ni Notus atque Eurus, pelago dominatus aperto est.
At juvènes, tostae Cereris dum dona manebant
Vinaque, soliciti vitae abstinuere juvencis
A vetitis: ubi cuncta tamen sensere carina
Deficere, ad praedam versi venatibus instant,
Rimanturque uncis manibus, si scrupea piscem
Saxa inter (cogebat enim vis improba ventris)
Haerentem inveniant, latitantem aut rupe volucrem.
Contra ego secreti processi ad litoris oram
Vota diis facturus, iter miseratus ab alto
Expediat si quis misero reditusque secundet.
Jamque procul residens diversa in valle, ubi ventis
Aequora tuta silent, palmasque in gurgite lotus
Omnes coelicolas supplex in vota vocabam.
Tunc mihi dî facili sparserunt lumina somno,
Eurylochus dum parte alia pervertere tentat
Corda virûm subiens sic astu: O dura sodales

Digitized by Google

Experti mala quaeque, venit mortalibus aegris
Invisum genus omne necis; sed acerbius unum
Omnibus est, periisse fame fatumque subisse.
Quin agite, et Solis pingues adducite tauros,
Debita uti magnis solvamus munera divis.
Quod si Ithacae dabitur tandem patria arva videre,
E niveo Soli statuemus marmore templum,
Ducemusque sacras alta ad donaria pompas;
Aut etiam pro caede boum si perdere navem
Hic volet iratus, prohibebunt caetera cladem
Numina: quidquid erit, malo jam mergier undis,
Quam miser ignota longum tabescere in acta.
Dixerat, atque eadem placuit sententia cunctis;
Continuoque sacros lunata fronte juvencos
Excipiunt: multi camuris nam cornibus ibant,
Et vicina nigrae carpebant gramina puppi.
Circumstant pariter laeti, divosque precantur,
Et folia e querna, Cereris pro frugibus almae
Arbore carpentes summa inter cornua fundunt.
Tum, precibus missis, feriunt colla alta securi,
Tergoraque eripiunt, et sectos cruribus armos
Arvina involvunt super et pinguedine densa.
Lenaei deerant latices; ardentiaque exta
Fluminea spargunt unda, libantque laventes.
Hinc simul incensosque armos et tosta vorantur
Viscera, et aeratis fixerunt caetera membra
Secta minutatim verubus; mihi lumina somnus
Deseruit, sociosque iterum navimque reviso.
Vix aderam propius, tenues quum nidor in auras
Diffusus nares mihi noto afflavit odore;
Ingemui, et clamans has rupi pectore voces:
Juppiter o genitor, vosque o stellantis Olympi
Numina, quid miserum juvit sic perdere somno?
Heu! sine me crudele nefas est ausa juventus.

Haec ipse. Interea celeri per inania lapsu
Attulerat dira stratos jam caede juvencos
Lampetie auricomo Soli, qui turbidus ira:
O pater, o superi, dixit, mihi digna rependant
Supplicia infandi comites errantis Ulyssei
Admissa pro caede boum, quos laetus ab axe
Cernere gaudebam, sive alto invectus Olympo,
Seu repetens humilem stellato a vertice terram.
Quod mihi ni meritas persolvant crimine poenas,
In Stygias ibo latebras, atque horrida Ditis
Regna meo late perfundam lumine fulgens
Discutiamque umbras. Cui Juppiter: Aurea coeli
Templa colens tu semper, ait, radiantia ferto
Lumina dis pariterque nigrae telluris alumnis:
Horum ego jam celerem candenti fulmine puppim
Fluctibus in mediis feriam jaculatus ab arce
Aetheria. Quae dicta Jovis mihi deinde Calypso
Candida narravit: retulit Cyllenius olli
Nuncius adveniens superis e sedibus ales.
At navem ut tetigi, socios in litore adortus
Increpui nulli parcens: sed dicta cadebant
Irrita, nec tantam poterant sarcire ruinam;
Extincti jam quippe boves tellure jacebant.
Terrificis etiam turbarunt pectora monstris
Dî subito, tractaeque solo (mirabile dictu!)
Serpere tum visae pelles, auditaque longis
In verubus mugire simul jam torrida membra,
Cruda simul, sonitu vivos imitata juvencos.
Nec tamen abstiterunt, senasque ex ordine luces
Perpetuis egere epulis convivia nautae
Sacra instaurantes. Postquam lux septima venit,
Nimbifer immani cessavit turbine ventus,
Et nos ingressi deductae in pinea navis
Robora velorum crepitantes solvimus alas.

Ut pelago fugit puppis, nec jam amplius ulla
Apparet tellus, coelum undique et undique pontus,
Caeruleam supra nigra caligine nubem
Juppiter induxit; tum subter inhorruit unda,
Continuitque ratis cursum: nam turbine stridens
Praecipiti Zephyrus turbavit caerula, et ambos
Diffidit haerentes malo vis aspera funes
Impete contorquens. Cadit actus pondere retro
Malus, et arma simul fundum volvuntur in imum
Omnia: at ipse ruens puppim super incidit ictu
In caput inque humeros miseri rectoris, et ossa
Omnia subjecti frangit: jamque ille carina
Labitur in praeceps, vitamque relinquit in auris.
Tum simul intonuit coelo, simul igne trisulco
Juppiter intorsit fulmen; correptaque navis
Tota diu intremuit, dirumque efflavit *odorem*
Sulfuris. Excussi nautae volvuntur in undis
Aequoreis similes corvis circumque feruntur
Fluctibus in tumidis: reditum negat ira deorum.
Ipse autem gradiens hac illac, pinea solvat
Donec texta ratis, laxis compagibus, unda,
Opperior. Jamque illa salo resoluta fatiscit,
Imaque pars superest tantum, cui fortia vincla
E corio haerebant mali retinentia truncum.
His subito vinclis malumque imamque carinam
Implicui, junctoque sedens in robore utroque
Et vento et pariter fluctu jactante ferebar.
Dein Zephyrus nimbisque furens et turbine saevus
Desiit, adversisque ruens Notus ingruit aflis,
Rursus ut horrendae subeam vada iniqua Charybdis.
Tota nocte feror; primoque micantibus ortu
Cum radiis Phoebi violento gurgite vectus
Scyllae inter subii scopulos atramque Charybdim.
Illa quidem in barathrum salsas demiserat undas

Faucibus absorbens patulis: ego corpus ab aestu
In sublime levans caprificu adfixus inhaesi,
Luciſugae similis volucri; vestigia nusquam
Figere, nec summum potui contingere culmen.
Longe etenim stirpes suberant, ramique sub auras
In diversa alto fundebant stipite sese
Iagentes, densisque umbrantes frondibus antrum.
Heic me tunc tenui obnixus, dum robora navis
Redderet eructans iterum. Nec vana fefellit
Spes cupidum; nam jura foro quum dicere judex
Desinit ad coenam properans post jurgia pubis,
Emersere atro barathri removentis hiatu
Robora, demisique pedes et brachia supra
Cum sonitu illapsus mediis, manibusque recurvis
Uda sedens pulsi verrebam caerula Nerei.
Nec vero Scyllam divûm pater atque hominum rex
Amplius est passus me dira e rupe videre
Innantem; neque enim fugissem tristia fata.
Inde novem per stagna dies maris humida ventus
Errantem vexit: decima post numina nocte
Telluri Ogygiae appulerunt, ubi dia Calypso
Inter Atlantiadas forma pulcherrima nymphas
Fluctibus ejectum facili me sede recepit.
Sed quid ego haec autem nequidquam indigna recordor
Hesterno jam dicta die tibi, maxime regum,
Uxorique tuae? fessum piget illa referre
Rursus, et insomnes noto sermone morari.

HOMERI ODYSSEAE

LIBER TERTIUSDECIMUS.

Jamque Ithacam tendit: fit navis saxea: at illi
Pallas adest, firmat voce, senemque facit.

Dixerat: atque alii per tecta silentia late
Dum gaudent mira capti dulcedine rerum,
Sic illum Alcinous dictis compellat amicis:
O Laërtiade, quando huc te fata tulere
Per varios casus, per multa pericula vectum,
Incolumis divesque tuas remeabis ad oras.
Vos autem o, quicumque meos celebrare penates,
Gaudetisque una convivia ducere, Bacchi
Laetitiam cantusque inter, mea figite corde
Dicta, viri. Tyrio pictae jam murice vestes,
Caelatumque aurum, quaecumque et ditia dona
Attulerunt proceres Phaeacum, condita in arca
Omnia sunt; solido nunc quisque ex aere lebeta,
Ac tripodem det quisque super; post certa redibit
Pars pretii toto e populo: non omnia namque
Fas unum tribuisse. Haec postquam maximus heros
Fatus erat, plausu cuncti assensere secundo
Ad sua cedentes laeti penetralia reges.
Mox îdem, ut roseis Aurora evecta refulsit
Aequoribus, navimque parant atque aerea portant

Dona viro; quae rite locans curvata carinae
Alcinous stipat sub transtra, offensa juventus
Ne doleat validis freta findens versa lacertis.
His propere exactis, adeunt regalia rursum
Tecta simul, mensasque parant, ubi sanguine sacro
Victima caesa Jovi taurus fumabat ad aram.
Diripiunt costas dapibusque fruuntur opimis
Vescentes; interque ipsos ciet aurea plectra
Demodocus simul ore canens. At fortis Ulysses
Suspiciens crebro coelum, solemque cadentem,
Pronus ut Hesperias curru descendat in undas,
Optat, et impatiens studio jam gestit eundi.
Ac veluti impasto tota cui luce jugales
Invertere gravi foecundas vomere glebas,
Occidit optanti prono sol igneus axe
Agricolae; fesso tum pectore gliscit edendi
Ardor et extimulat cupidum; trepidantia eunti
Genua labant titubantque pedes: sic aequora tandem
Sol Ithaco optanti subiit, mediaque corona
Alcinoo atque aliis Phaeacibus infit ab ore:.
Maxime rex, vosque o, magni, capita inclyta, patres,
Perfectis; me, rite sacris, dimittite, quaeso,
Protinus incolumem; vos et valeatis, amici.
Namque mihi jam parta animus quaecumque volebat,
Muneraque auxiliumque viae, quae numine servent
Cuncta suo divi faciles, veteresque sodales
In patria visam cum salva conjuge, faxint.
Heic quoque vos maneant semper rata gaudia vestris
Cum nuptis gnatisque; dii vos omnibus auctos
Muneribus cumulent, procul absit publica clades.
Vix ea finierat; laeto clamore sequuntur
Phaeaces, ducique jubent tam digna profantem.
Atque heic Alcinous fido praecone vocato:
Pontonoë o, dixit, plenum cratera lyaeo

Huc age; coelicolûm regi libemus ovantes,
Mittamusque virum tanto sub numine laetum
Ad patriae fines. Dixit; nec jussa moratur
Pontonous cratera ferens atque ordine miscens
Omnibus. Hi taciti libant, divosque precantur
Per sedes late; quos inter solus Ulysses
Adstitit, ac multo spumantia pocula baccho
Tradidit Aretae sic ipsam affatus ab ore:
O salve, regina, mihi dum tarda senectus,
Parcarumque sinant leges ac debita fata.
En ego discedo; tu contra in sedibus hisce
Et populo et gnatis precor, alma, et rege fruare..
Sic fatus tendit gressus ad limina, et una
Alcinoi it missus celerans vestigia praeco,
Ad navim qui monstret iter litusque reductum.
Nec non Arete famulas jubet ire puellas,
Haec ferat ut chlamydem secum tunicamque nitentem,
Illa auctam donis pictam regalibus arcam,
Atque aliae cererem pariter, laticesque lyaeos.
Ut litus tetigere cavum, data munera nautae
Accipiuntque locantque alacres, tum mollia sternunt
Lina viro pictosque super de more tapetas
Conjiciunt, queis molle cubet placidusque quiescat
Velivola in puppi. Jamque ipse ascenderat heros,
Compositusque toro languentia membra locarat,
Quum subito curva socii sedere carina
Ordine quisque suo, solvere et litore funem;
Incumbunt remis adnixi et caerula verrunt
Spumea: sopitos Ithaci diffusa per artus
Dulcis et alma quies mortique simillima serpit.
At navis, rapidae veluti per plana quadrigae
Prata volant, quas viva rapit vis incita equorum
Verberibus crebris; jam jam in sublime videntur
Aëra per liquidum ferri, et contingere metam:

Sic celeri volat illa fuga, longoque sonantes
Limite agit fluctus, canumque in gurgite sulcum
Deserit a tergo: non ipsam praepete penna
Accipiter levis alta secans praevertere possit
Labentemque undis, divisque heroa ferentem
Consiliis animoque parem; qui plurima quondam
Pertulerat longum bello jactatus et undis,
Tum placida oblitus curas in nocte quierat.
Jamque ubi purpureo procedens clarus ab ortu
Lucifer Auroram Thitoni e sede vocabat,
Constitit optata navis tellure potita,
Caerulei stat portus ubi Phorcynis ad oras
Litoreas Ithacae. Versis duo frontibus alte
Oppositi adsurgunt scopuli, pelagique furorem
Cautibus objectis, ventorumque horrida frangunt
Flamina: securae tuta statione carinae
Intus habent sedem, nec vincla tenacia poscunt.
Ast olea in summo diffundit vertice ramos
Desuper umbrosis complectens frondibus antrum,
Antrum horrendum, ingens, nympharum humentia templa
Naïadum: solido excisi de marmore circum
Crateres, ansisque utrinque extantibus urnae,
Mellaque apes stipant, vivoque haerentia saxo
Stant juga, ubi resono percurrunt pectine nymphae
Puniceo tenues variatas murice telas.
Manant et liquidi fontes, semperque recenti
Rore strepunt; geminaeque fores, quarum altera, spectat
Quae Borean, hominum patitur vestigia, at almos
Altera sacra deos, nigrum quae vergit ad Austrum,
Excipit, haud tangenda viris, at pervia tantum
Coelicolis. Huc se tunc noto in litore navis
Condidit, ac media plus parte resedit arena
In sicca; valido sic incita remige venit!
Emicat in terram pubes, etiamque cubantem

Mollibus in stratis, etiam alto lumina somno
Devinctum exponit gremio telluris Ulyssem.
Munera dein alii expediunt, quae virginis acti
Armisonae monitis dederant Phaeaces habenda,
Quum reditum supplex orabat. Cuncta sub ipsos
Conjiciunt oleae ramos, et devia ponunt
Parte in secreta, ne quis fors ante viator
Praeteriens, heros quam somno suscitet artus,
Aspiciat, visique petat sibi praemia furti.
Hinc subito freta versa legit, retroque juventus
Ad patrias dat vela domos; quum rector aquarum
Nondum Ithaci longo satiatus pectora luctu,
Oblitusque minas sic est affatus in arce
Siderea fratrem: Quisquam et jam numen adoret
Neptuni, aut divûm justo dignetur honore,
Juppiter? ipsi etiam nunc me, gens edita nostro
Sanguine, Phaeaces temnunt: quippe ipse volebam
Usque malis Ithacum luctantem tendere ad oras
Dulichias; non et reditu prohibere parabam
Aeternumque arcere domo, tua magna voluntas
Ex quo certa mihi promissaque nota fuere.
Illi autem celeri sulcantes aequora navi
Securum adduxere mei, somnoque revinctum
In patrio statuere solo: tam multa dedere
Dona super, vestemque, aerisque aurique talenta,
Quam multa incolumis praedaque potitus opima
Haud secum incensa a Troja devecta tulisset.
Juppiter huic contra: Proh! quae te cura remordet,
O germane potens? divûm te spernere nemo
Audeat, expertus ni fors cognoscere malit,
Sit durum soli quam te contendere contra
Viribus atque aevo praestantem. Robore fretus
Quod si hominum quisquam merito te fraudet honore,
Ut placitum fueritque magis, mentique sedebit,

Digna luat. Sic fatus erat regnator Olympi,
Quum sic Neptunus: Jampridem id, Juppiter, ultro
Ipse etiam fecissem, inquit, tua si mihi certa
Mens foret; irasci tecum et pugnare verebar.
Nunc autem pulcram Phaeacum perdere navim
Est animus nigri reducem per caerula ponti,
Talibus abstineant posthac ut tempus in omne
Auxiliis: urbique ipsisque opponere magnum
Stat montem. Dixit; nec Juppiter abnuit olli
Haec referens: Age jam, venientem ex aequore puppim,
Quum propius terris laetanti lumine cives
Aspicient, subito, mutato corpore, rupem
Effice, quae falsa referat sub imagine navim
Omnibus attonitis monstro, magnumque repente
Montem stare altas contra mirantibus arces
Ante urbem. Quae dicta Jovis postquam audiit, astra
Deseruit, Scherianque petens maris arbiter alti
Constitit invisus scopulo. Jamque impete magno
Ibat aquis, celeransque viam propiora tenebat
Laeta ratis; quum pone subit Neptunus, et actam
Corripit, immotamque alto sub gurgite figens
Esse jubet rupem ingentem, subitoque recedit.
At bona Phaeaces gens ponto assuetaque remis
Miranturque animo, seque inter plurima mussant;
Jamque aliquis socium respectans: Heu! quis in alto
Vinxit, ait, puppim? tota ecce e fluctibus extat
Haud labefacta salo. Sic ille. At nescia facti
Corda stupent, donec trepidis rex farier infit:
Me veteris nunc certa premunt oracula patris,
Qui fore Neptunum nobis urbique canebat
Auxilia ob nostra infestum, quod navibus omnes,
Scilicet, incolumes vehimus per caerula Nerei.
Praeterea quondam praedixerat adfore tempus,
Quo validam nobis redeuntem ad litora puppim

Perderet in pelago, scopulumque opponeret urbi.
Haec senior, quae jam perfecta en cernitis ipsi.
Verum agite, ac jussis omnes parete volentes,
Nunc jubeam quaecumque, viri; deducere ponto
Mittite, qui veniat nostras pòst hospes ad oras
Indigus auxilii: lectos at rite juvencos
Bissex Neptuno sacras mactemus ad aras,
Si prece qua victus montem praetendere parcat
Moenibus, et magna portus circumdare mole.
Sic ait: atque illi trepida formidine capti
Expediuntque boves, fusique altaria circum
Neptuno pia vota ferunt. Consurgit Ulysses
Excitus interea somno, nec litus amatum,
Nec patriae optatos longo post tempore fines
Aspiciens noscit: circum Tritonia Pallas
Nam coelum nebula nigranti offuderat, omnes
Falleret ut veniens, utque illum diva doceret,
Ne prius uxori, neu caris visus amicis
Ille foret, quam caede procos mulctasset acerba.
Propterea facies late mutata locorum
Tota videbatur, diversaque semita ad urbem
Portusque scopulique atque ipsa virentia prata,
Arboribus versis. Stetit ille, ac lumina volvens
Prospectumque petens, late omnem et litora lustrans,
Flevit et ingenti concussus corda dolore
Percussitque femur manibus vocemque profudit:
Heu! mihi quas hominum terras, ignotaque rursus
Litora deveni? crudelibus effera coeptis,
An justi rectique tenax gens hospita degit?
Has ubi divitias condam? quonam ipse viarum
Ignarus ferar? o! cur me Phaeacia tellus
Non habet? alterius vel saltem tecta petîssem
Magnanimi regis, qui me juvisset amico
Hospitio exceptum, et patrias misisset ad arces.

Nunc autem haud novi, qua munera parte recondam,
Nec tamen heic aliis furtim tollenda relinquam.
Me miserum! non tuta satis Phaeacibus ergo,
Nec fuerat mens aequa? alias per caerula ad oras
Advexere, licet sponderent litora amatae
Cara Ithacae: promissa fides en irrita cessit.
Juppiter hospitibus miseris qui praesidet, ipsos
Ultor agat: vindex scrutatur pectora justus
Ille hominum, meritasque capit pro crimine poenas.
At nunc praestat opes totamque invisere gazam,
Ne mihi quid secum abstulerint fugiente carina
Longe iter ingressi. Dixit; rutilosque lebetas,
Ac tripodas, fulvumque aurum, vestesque recenset
Enumerans. Quae salva videt quamquam omnia, tristes
Non tamen absistunt curae: perculsus amore
Ingemit heu! patriae, et resonas procedit ad undas
Multa dolens lacrimisque rigans humentibus ora.
Huic virgo tum nata Jovis tulit obvia sese,
Omnia pastori similis, cui prima juventus
Spargit flore genas, quales regalia gnati
Germina formosi pubescunt oris honore:
Ex humeris nodo duplicem suspendit amictum,
Puniceisque alte suras evincta cothurnis
Tela manu crispat. Quam, primum ut vidit Ulysses,
Obvius aggreditur laetoque ita pectore fatur:
O juvenis, primum te quando in litore solo
Aspicio, salve o facilis, meaque omnia, meque
Respice jam servaque. Ego te, ceu numen, adoro
Aetherium votisque vocans genibusque volutans;
Fare etiam ignarumque doce, quae nomine tellus,
Quive habeant homines? medio circumflua ponto
Insulane, extremaene sinus telluris in undas
Continuo heic tractu vergit, pelagoque resedit?
At dea quaerenti: Vel te dementia versat,

Hospes, ait, vel longa procul, si talia nescis,
Huc via te duxit. Non haec ignobilis ora,
Aut adeo deserta: ipsam novere, quot almam
Auroramque vident gentes, solemque cadentem
Parte sub adversa, qua nox fert atra tenebras.
Terra quidem praerupta, citisque haud apta quadrigis;
Nec sterilis tamen est, aequato ingentia quamvis
Haud pateat per prata solo: fert ubere gleba
Et cererem et bacchi latices, ac semper abundans
Imbribus irriguis florentique uvida rore
Educat et silvas late, dumisque virescens
Optima caprigeno pecori est et bobus alendis.
Quin et Pergameas ingens pervenit ad arces,
Quas procul hinc perhibent distare ab Achaeide terra
Fama Ithacae. Sic fata dea est: at pectus Ulyssei
Gaudia pertentant subito; nomenque volutans
Auditum ficto sic rursum exorsus ab ore est;
Nec sese prodit tamen ipse, in pectore vafro
Vera tegens, longaque ita rerum ambage reponit:
Audieram famamque Ithacae nomenque paterna
Trans pontum in Creta longe; nunc aequora mensus
Parte ego cum gazae veni, partemque reliqui
Effugiens aliam gnatis, post caede peremptum
Idomenei genus Orsilochum, quo vincere cursu
Nullus erat melior juvenum Dyctaea per arva.
Me rabie infestus voluit nil tale merentem
Exuere Iliaca praeda, quam propter acerba
Bella virûm, multosque tuli per caerula casus,
Quod non sponte suo famularer ad alta parenti
Pergama, victricesque agerem dux ipse catervas.
Sed prior hunc magno confossum vulnere stravi
Insidians, campis dum sera nocte redibat
Obscurum per iter: nox atra ingentibus umbris
Me circum fidumque una complexa sodalem

Eripuit spectantum oculis, furtoque potitus
Delitui. Postquam ferrum trans pectus adegi,
Phoenicum ad navem properans vestigia torsi,
Oravique viros magna mercede paciscens,
Ut secum ad Pylii veherent me litoris oram,
Elidave insignem, cui gens dominatur Epaeûm:
Quum subito insurgens validi vis aspera venti
Abripuit longe miseros, nec sponte volentes
Fallere. Sic caeco per noctem errore viarum
Venimus huc acti, portuque subivimus alto
Praecipites. Non cura dapes subit ulla parandi
Jejunis longum, sed fessi in litore corpus
Sternimus, ac somno lassos componimus artus.
Heic me grata quies miserum decepit; at illi
Interea eductis opibus, quaecumque fuere
Devectae, positisque, ubi stratus membra fovebam,
Effugiunt, ventisque petunt spirantibus arces
Sidonias; vacua moerens ego linquor in acta.
Dixerat: insignis glauco dea lumine risit,
Permulsitque manu nivea; tum virginis ora
Ora habitumque gerens pulcrae, cultaeque per artes
Egregias, tali mutata est voce loquuta:
Jam nimium vafer ille foret, qui vincere cumque
Speraret te posse dolis, licet obvius adsit
Vel deus aetherio coeli delapsus ab axe.
Improbe! sicne adeo nequidquam fraudibus usque
Indulgens ficta perges mendacia lingua
Redditus e patriis jam tandem sospes in oris
Texere, cara tibi primis quae semper ab annis?
Quin age, mitte dolos: nostrum scit fallere uterque
Vana serens; homines inter tu maximus omnes
Consilio polles, contra dîs omnibus ipsa
Ingenio praesto. Nec tu me Pallada nosti
Horrisono Jove rege satam, quae casibus adsto

In duris tibi fida comes praesensque periclis
Incolumem servo? non et Phaeacibus esse
Te volui nuper carum? delapsa sereno
Nunc iterum coelo veni, ne munera quisquam
Surripiat, quae multa tibi mea jussa sequuti
Phaeaces dederunt. Quin et quot fata dolore
Sedibus excepto patriis statuere ferendos,
Expediam dictis. Omnes tu pectore ferto
Indomito; nullus vel mas vel conscia duri
Femina sit reditus: quaevis convicia praestat
Saeva virûm, tristesque vices superare tacendo.
Huic Ithacus: Quis te mortali semine cretus
Diva, queat cognosse, vafer sit quamlibet usu;
Tot facies hominum mutas, tot vertis et ora?
Novi equidem expertus, quanto mihi saepe fuisti
Auxilio ad Trojam dura inter proelia Grajûm.
At Priami postquam celsam populavimus urbem,
Avectosque cavis ratibus disjecit Achivos
Per freta lata deus, numquam te maxima vidi
Adstantem puppi in celsa curasque levantem.
Heu! quantum ignotis erravi in fluctibus acrem
Corde fovens luctum, donec solvere periclo
Me faciles tandem superi. Phaeaces adire
Tu, fateor, me diva tuo cum numine sancto
Jussisti, ac melius miseris confidere rebus.
Nunc te per genitorem oro, (nam dulcia nondum
Regna Ithacae tetigisse reor, verum avius oris
Nescio quis jactor longe; tuque ipsa videris
Ludere deceptum, memoras dum talia fando)
Dic age, num patriae tetigi jam litora cara?
Talibus orabat; quum sic Tritonia virgo
Orsa loqui: Idem animus semper tibi pectore vafro,
Mensque eadem perstat non ullis fracta periclis.
Nec potui idcirco tantis in casibus actum

Linquere, nec potero: nostro te numine dignum
Ingeniumque animusque facit visque aurea linguae.
Namque alius rediens per tot discrimina rerum
Arderet gnatosque domi nuptamque videre
Optatam: nil ipse petis, nec scire laboras,
Scilicet, ante, tuae veniens quam pectora coram
Conjugis experiare. Illa abdita moeret in altis
Aedibus; ingratae totaeque ex ordine noctes
Dispereuntque dies suspiria crebra cienti.
Omnia certa mihi fuerant; sociisque sciebam
Amissis reditum dulcem tibi fata parare.
Non tamen et volui patruum contendere contra
Indomitos alto volventem corde furores,
Infestumque tibi rapto pro lumine nati.
Ac ne vana putes mea dicta, en aspice sedes
Jam patrias: ingens portus Phorcynis in illa
Caerulei stat parte senis; viden' ardua ramos
Explicat ut patulas mihi sacra in vertice oliva?
Subter Naïadum domus atro horrescit hiatu
In latere excisae rupis: latet undique septa
Arboribus spelunca, ubi tu solemnia nymphis
Vota dabis lecta statuens de more bidentes:
Neriton en illic nemoroso vertice surgit.
Haec ubi fata, scidit nebulam; tum visa refulsit
Terra viro, patriique soli dulcedine motus
Exsiluit, gaudensque suae dedit oscula terrae;
Extulit et vocem, tendens ad sidera palmas:
Nymphae Naïades, proles Jovis, o mihi nulla
Visere quas fuerat jam spes, nunc omnibus auctae
Laetitiis salvete, deae; mea munera vobis
Semper erunt, virgo tantum sinat orta Tonante
Vivere me, natumque suo mihi numine firmet.
Talia fundebat supplex, quum caesia diva:
Fide, ait, haec tacitum nec pectus cura fatiget.

Ac primum advectas parte interiore sub antro
Umbroso condamus opes, ubi salva manebunt
Omnia; dein pacto quo sint videamus agenda
Caetera, uti recte cedant. Nec plura loquuta,
Antrum immane subit, latebrasque inquirit in antro,
Dum propius subvectat opes Laërtius heros,
Caelatumque aurum fulgentique aere lebetas,
Et picturatas, Phaeacum munera, vestes:
Ordine cuncta locat, lapidemque ante ostia Pallas
Ingentem advolvit. Tum se viridantis in umbra
Ambo oleae stravere sacra, fatumque struentes
Perniciemque procis, et sic prior orsa Minerva est:
Laërta generate, deûm certissima cura,
Quo juvenes letho, quibus aggrediere vel armis,
Consule. Tres adeo totos in sedibus annos
Imperitant, sociamque tori pervertere tentant
Muneribus: manet illa quidem, teque anxia luget,
Dum redeas, vanaque simul spe pascit amantes,
Verbaque dat miseris, aliudque in pectore versat.
Heic Ithacus: Proh! diva, inquit, ceu major Atrides,
Nescius heu! nostri periissem in limine tecti,
Ni me cuncta prius monuisses. Quin age, dicas,
Alma, precor, si qua possim vi perdere sontes?
Adsis o! lateri nostro comes, et mihi robur
Invictum da, diva: tuo jam numine fretus
Non ego tercentos dubitem vel poscere in arma
Saeva viros, nil non ausim tanta auspice mecum.
Quae contra Pallas: Tecum comes addita semper
Ipsa adero, trepidos nec me sine fortis in hostes
Insilies, quum tempus erit. Jam jamque cerebro
Spero equidem, et sparso tincturum sanguine terram
Invisa de gente aliquem, poenasque daturum
Pro scelere. Ut vero venientem agnoscere nemo
Mortalis te possit, ego squallentia reddam

Membra prius formosa, et flavos vertice crines
Eripiam, circumque humeros sordentia ponam
Tegmina: tum pulcra radiantia lumina fronte
Suffundam tenebris, ne cui noscare procorum
Sordidus, uxorive tuae gnatoque relicto.
Tu vero hinc subito pastorem jussus adibis,
Nigrantes qui rure sues tibi servat, et idem
Teque tuosque colit magno complexus amore,
Jam senior: celsa invenies sub rupe sedentem
Ad Corvi scopulos, Arethusae dulcis et undas,
Iliceam frangunt ubi glandem et flumina potant
Nigra sues, multaque aucti pinguedine florent.
Illic tardatus vario sermone morare,
Ipsa procul celero dum pulcrae ad moenia Spartae
Telemachum ductura tuum genus, acer Ulysseu,
Regia qui flavi Menelai ad tecta profectus
Te quaerens reditumque tuum Lacedaemone degit
In viridi. Sic diva; refert cui protinus heros:
Cur non heu! miserum docuisti haec omnia; an altis
Ferret ut ingentes curas in fluctibus errans
Ipse etiam, dum tecta fero vastantur ab hoste
Sola relicta procis? non hic dolor haereat imo,
Pallas ait, sub corde tibi; mea dicta sequutus
Est ingressus iter, referat sibi nomen ut ingens
Huc rediens: nil triste timet, sed lentus Atridae
Assidet in tecto, et laetatur divite mensa.
Interea insidiis juvenes, quam litora tangat
Fida redux, tentant prius illum perdere letho;
Nec tamen et perdent: aliquis de gente nefanda
Ante cadet, moriensque solum premet ore cruento.
Haec dea fata; ipsum virga percussit, et omnes
Reddidit arentes tenuati corporis artus,
Flaventemque comam capitis lumenque juventae
Abstulit, inducens rugas habitumque senilem,

Digitized by Google

Turpavitque oculos et diae lucis honorem.
Dein aliam tunicamque aliumque imponit amictum
Sordentem lacerumque et fumi uligine plenum;
Aptat et ingentis circum spolia horrida cervae,
Nodosumque manu baculum; curvisque pudendam
Subligat ex humeris perfossamque undique peram,
Tortile cui pendet lorum. Queis rite peractis,
In diversa abeunt: Pallas visura relictum
Telemachum sublimis adit Lacedaemonis arces.

Digitized by Goo

HOMERI ODYSSEAE

LIBER QUARTUSDECIMUS.

Tum petit Eumaeum, nec se dat nosse; sed astu
Dissimulans audit multa, refertque seni.

Digreditur portu, perque alta cacumina Ulysses
Carpit iter durum septumque horrentibus umbris,
Qua dea monstrarat; jussusque ad limina tendit
Pastoris fidi ante alios, quoscumque pararat.
Vestibulo hunc reperit primo tum forte sedentem,
Gramineo in tumulo surgens ubi caula nitebat
Pulcraque, et ingenti circum spatiosa meatu,
Quam rege ignaro senior, nec tale jubente
Laërta, aut domina quidquam, perfecerat ipse
Sponte sua e saxo, lateque obduxerat omnem
Sepibus, hinc densos atque hinc ex ordine vallos
Infigens nigro dissectae e robore quercus.
Heic quoque setigero pecori discreverat intus
Proxima sese inter bissena cubilia: matrum
Quinquaginta aderant foetarum corpora septo
Magna suum sub quoque; mares tellure cubabant
Haud totidem caulas extra: namque improba multos
Turba procûm dapibus largis epulata vorarat;
Ipse quibus custos semper deducere in urbem
Jusserat ex omni numero, qui pinguior esset

Ante alios; soli tercentum ex agmine stabant
Ac decies seni. Vicini ad tecta jacebant
Ore canes quatuor villoso, eduxerat acres
Quos sibi praesidio senior gregibusque futuros.
Tum laeves ocreas plantis aptabat acuto
Incidens ferro corium, diversaque vernae
Ad loca se tulerant: tres pascua in alta sequuti
Setigeros de more sues, at quartus in urbem
Iverat ille procis invitus munera portans
De grege, queis epulas properent largeque fruantur.
Continuo vis dira canum latratibus instat,
Ut Laërtiadem venientem aspexit: at ille
Sedit humi subiens astu, baculumque remisit.
Fors quoque et indigno sensisset vulnera morsu
Ante suum stabulum, celerans ni protinus ipsi
Adforet auxilio custos: huic secta ruenti
E corio dispersa huc atque huc vincla cadebant.
Jamque alto clamore canes simul increpat ardens,
Saxa simul torquet, visumque affatur Ulyssem:
O senior, te dente fero quam pene minaces
Invasere canes! indigno vulnere laesus
Heu! misero nova cura fores; sat multa dedere
Dura mihi, luctusque alios dî semper habendos.
Nam regis me torquet amor, quem moestus acerbis
Fletibus indulgens suspiro, armentaque servo
Haec aliis mactanda. Procul regna invia lustrans
Exsul inops, mensae fors ille, atque indigus errat
Auxilii, si vivit adhuc et vescitur aura.
Quin sequere o! limenque subi progressus amicum,
Ut Cereris post dona satur laticisque Lyaei
Expedias, qua parte venis, quae saeva fatigat
Dein miserum fortuna? Haec dicens intulit ultro
Accitum angusti subter fastigia tecti,
Effultumque toro molli stratisque locavit

Frondibus, atque ferae villoso in tergore caprae,
Fessus ubi recubet placide. Laetatus Ulysses
Hospitio tali: Magnus tibi Juppiter, inquit,
Dîque alii, quae vota foves in corde, secundent
Omnia; sic alacer qui me nunc excipis hospes.
Dixerat; Eumaeus contra: Non spernere quemquam
Fasque piumque sinit, non si quis limina ad ista
Deterior veniat: Jovis alto numine gaudent
Errantesque inopesque omnes. Sunt munera nostra
Parva quidem, sed cara; timor famulantia corda
Pubere sub domino prohibet dare magna petenti.
Illum autem a patria longe vis saeva deorum
Distinet, ingenti qui me complexus amore,
Largus opesque mihi proprias sedesque parasset,
Ac ditem thalami sociam; quae munera suêrunt
Multa laboranti famulo concedere reges,
Cui facilis deus auctat opus, velut omnia nobis
Aucta fovet servatque. Idcirco multa tulissem
Praemia, si patriis idem senuisset in oris;
At periit: genus omne utinam de stirpe revulsum
Sic Helenae Argivae pereat, quam propter Achivûm
Millia tot letho cecidere. Agamemnonis arma
Ille etiam famamque sequens per caerula ponti
Laomedontaeae petit certamina Trojae.
Sic ait, et nodo laxum succinctus amictum
In resonam contendit haram, geminosque reportans
In manibus foetus jugulum ferit acer utrique,
Imponitque igni, verubusque infigit acutis
Dissectos. Jamque exta ferens fumantia flammis
Dat subito transfixa duci, Cerealiaque addit
Spargens dona super, tum dulci munere Bacchi
Spumantem large solidum cratera coronans
Considit contra, dictis ac talibus infit:
Utere nunc epulis, ipsi queis utimur, hospes,

Digitized by Google

Paupere contenti victu: vorat improba pubes
Ingentes affusa sues impune, nec ullum
Fas verita: oderunt sed enim facta effera divi,
Justitiam rectumque suo dignantur honore.
Certe etiam bello quum rura aliena domosque
Gens inimica rapit, praedamque ad litora vertens
Navibus imponit, cursum molita per undas
Effugit, atque eadem furti non immemor umquam
Ultrices metuit poenas dextramque sequentem.
At contra hi juvenes, moniti ceu voce deorum
Exitium regis noscant, nec jura verentur
Connubii, nec tecta volunt sua quisque redire;
Sed resident, certantque imo res perdere fundo.
Nam quotquot veniunt luces, quotque ordine noctes
Ab Jove, caesa fero cadit illis victima ferro
Plurima; large epulis gaudent siccantque lyaeum.
Ingens gaza fuit quondam: nec ditior heros
Alter erat, quotquot vastas trans aequora terras,
Aut Ithacam coluere; opibus quin anteit amplis
Bisdenos censuque potens. Jamque omnia fabor
Enumerans, si forte vacant sermonibus aures.
Olli trans fluctus bissena armenta vagantur,
Bissenique greges ovium, totidemque caprarum,
Atque suum: patria delecti e pube magistri
Omnibus, externique simul. Pascuntur in oris
His etiam late pingues undena per agros
Agmina caprigeni pecoris: custodia fida
Advigilat, semperque procis ex agmine lectam
Quisque suo pecudem jussus fert pastor in urbem.
Ipse autem has pascoque sues et grandia servo
Haec stabula, invitusque isdem submittere cogor,
Optima quae pingui turgescit corpore, praedam.
Dixerat. Ille autem tacitus fruiturque paratis
Raptim epulis, hauritque merum sub corde volutans

Digitized by Google

Fata procis. At postquam animi satiata cupido
Jam dapibus fuerat largis, nova vina refundit
Ingentem in cyathum, socioque haud tardus Ulysses
Porrigit undantem gaudenti, atque ore profatur:
Eja age fare, precor, quis te sic inclytus heros,
Ut memoras, divesque sibi rebusque paravit
Ipse suis pretio captum? quemque arma sequutum
Atridae occubuisse putas? dic o! mihi nomen
Illius: aetheria coeli scit Juppiter arce,
Dîque alii, vidisse usquam si nuncius adsim,
Hinc procul errando, multasque advectus ad urbes.
Talia quaerebat; stabuli quum talia custos
Reddidit Eumaeus: non haec persuadeat ullus
Uxorive suae, natove huc advena fatis
Adveniens; multi jampridem vana ferentes
Nuncia, fraude mala petierunt praemia sontes.
Namque Ithacae quicumque vagus defertur ad arva,
Continuo alloquitur reginam et pectore ficto
Vana serens ludit cupidam: fovet illa receptos
Hospitio facili nequidquam, et multa requirens
Flet misera, et longo tabescit perdita luctu,
Conjugis ut cari fato solet anxia conjux.
Tune etiam vano fingens mendacia corde
Talia nunc referas, si quis pro munere laenam
Praebeat, aut inopi tunicam? procul occidit ille,
Alitibusque feris canibusque inhumata per agros
Praeda jacet; gelidos liquit jam spiritus artus;
Vel tumido mersum raptant sub gurgite monstra,
Ossaque litus habet, cumuloque ingentis arenae
Pressa tegit. Duro sic fato raptus amicos
Perdidit heu! cunctos, et me miserum super unum
In primis: neque enim facili tam pectore regem
Inveniam, quocumque ibo; non tecta parentum
Dulcia si repetam, nascens ubi lumina vidi

Prima puer teneroque fui nutritus in aevo.
Nec vero patriae tantum perculsus amore
Optatamque domum notosque revisere fines
Discupio, quantum longo post tempore Ulyssem
Anxius huc reducem, cujus vel dicere nomen
Vix ego sustineo veritus: sic semper amavit,
Scilicet, ac toto complexum pectore fovit.
Quin ipsum dicam fratrem, dignandus et absens
Nomine nimirum tali est. Tunc dius Ulysses:
Tu licet haec illum non umquam ad litora dicas
Venturum, fixumque animo stet credere nulli,
Hospes, ait; contra jam nunc tamen ipse futurum
Et reor, et superûm testatus numina magna
Polliceor; nec dona moror. Postquam ille penates
Redditus attigerit, tunc me tunicaque recenti
Laetus, et insigni meritum donabis amictu.
Nil prius accipiam, quamquam indigus: acrius odi
Namque Erebi foribus, mendax qui vana profatur
Pauperiem metuens duram. Nunc audiat ergo
Juppiter omnipotens primum, mensaeque verendae
Quas adii, sedesque Ithaci patriique Penates;
Evenient, quaecumque canam: Laërtius heros
Hoc aderit labente anno; quin menstruus orbis
Hic simul occiderit, primoque refulserit ortu
Alter agens luces, ille alta in tecta redibit
Penelopen ultus natumque indigna ferentem.
Cui subito Eumaeus: Non haec ego munera solvam
Debita, non Ithacus veniet: tu plena quietus
Pocula nunc hauri potius, nec talia fando
Commemora, o senior: tristi nam pectore luctus
Ingruit heu! misero, quoties audita recursat
Eximii regis pietas et cognita virtus.
Desine testari superos: at fortis Ulysses:
O! veniat, mecum ipsa velut regina precatur,

Laërtesque senex, et Telemachus similis dìs.
Nunc etiam carum genus alto e sanguine regis
Heu! queror illacrimans juvenem; quem numina postquam
Florentem eduxere ut pulcra ex arbore ramum,
Jamque fore heroas inter non oris honore,
Non animis ipso rebar genitore minorem;
Incautum sine mente egit seu laeva deorum,
Sive etiam vis dira hominum. Nam cessit in almam
Ipse Pylon patriae scitatum nuncia famae;
Et nunc saeva procûm pubes in gurgite tentat
Excipere insidiis reducem, sine nomine ut omnis
Intereat multos Ithacae dominata per annos
Stirpibus ex imis evulsa Arcisia proles.
Quod dederit fors cumque, cadat; seu barbara captum
Vis rapiat juvenem, dextra seu Juppiter aequus
Ipse sua potius servet. Jam fare vicissim,
O senior, curasque tuas durumque laborem
Sanguine quo cretus, queis et devectus ab oris,
Quave rate, ac nautae qua se de gente ferebant,
Expedias, oro; neque enim late undique ponto
Clausa loca haec peditem potuisse attingere credo.
Haec ait; atque heros: Fuerint quaecumque, fatebor
Vera, inquit; longo modo copia tempore nobis
Sufficiat, Bacchique liquor, mensisque paratae
His maneant epulae lentos, et caetera tectis
Digrediens, ceu sueta, petat sua munera pubes.
Namque ego (vera loquor) totum nec fessus in annum
Expediam fando, misero quae tristia divi
Attulerint, quantos statuere et volvere casus.
Sum patria e Creta, diti genitore creatus,
Atque alii pueri tectorum in sedibus ìsdem
Legitima prognati aderant e conjuge multi:
Me vero pellex genuit captiva, nec aequus
Absimili genitor tenerum dilexit amore

Castor Hylacides, qui nostri est sanguinis auctor,
Ille deûm quondam parili dignatus honore
Cressa per arva opibus florens gnatisque beatus
Magnanimis. Ipsum sed postquam fata tulere
In Stygias raptum tenebras, sua quaeque relicti
Divisere sibi, et partem cepere bonorum,
Sortibus eductis, nati; mihi pauca dedere
Ingenti de gaza, et solas insuper aedes.
Parta tamen virtute mihi ditissima conjux
Obtigerat; neque enim fueram vel futilis auctor
Consiliis habitus, nec bello segnis et armis.
Omnia nunc periere aevo dilapsa; sed ipsa
E stipula qualis fueram cognoscere possis
Olim in flore: ingens fractos situs occupat artus.
Fecerat audacem Mavors cum Pallade, et ambo
Addebant animos, quoties delecta virorum
Robora ad insidias ducebam fata minatus
Hostibus adversis: numquam mors terruit atra
Hanc animam; antevolans longe sed primus in hostem
Spicula torquebam, medioque ex agmine caesa
Corpora raptabam pedibusque et robore fretus.
Talis eram bello: placuit non arva tueri,
Non opera exercere, quibus laetata renidet
Aucta domus, clari et crescentia germina gnati;
Sed celeresque mihi naves, et cara fuere
Proelia, ferrataeque hastae laevesque sagittae
In manibus semper; quae dura atque aspera vulgo
Visa aliis, horum nobis insevit amorem
Numen et ipsa trahens animo sua quemque voluptas.
Ante etiam Graji peterent quam moenia Trojae,
Lecta virûm ratibus novies per caerula duxi
Agmina ad ignotas gentes; praedaque potitus,
Quod libuit mihi cumque, prior sine sorte ferebam,
Deinde super pars aequa aderat. Sic copia rerum

Creverat, et late patrias mea fama per urbes.
Hoc iter invisum sed quum Saturnius acer
Indixit, quo multa virûm data millia letho;
Tunc validi legere ducem me Cretes, et una
Idomeneum classis venturae ad Pergama Atridis
Auxilio: via nulla aderat, qua jussa retrectans
Abnuere, et populi vim contra tendere possem.
Cessimus; atque novem bellando explevimus annos
Iliacos circa muros, decimoque profecti
Arcibus excisis Priami conscendimus aequor
In patriam; reduces disjecit numinis ira.
Ast aliud misero exitium fatale parabat
Juppiter: optata vix namque in sede moratus
Per mensem expleram dulci me prolis amore,
Conjugis et carae donis, opibusque domoque:
Quum subito Aegypti ad fines malus impulit ardor
Vela dare, ac pelagi tentare pericula rursum.
Jamque novem stabant puppes, et multa ruebat
Undique vis juvenum. Tum sex ex ordine luces
Incubuere epulis fusi per litora nautae;
Multa quibus capita ipse boum mactanda pararam
Et superis ad dona satis dapibusque futura.
Septima lux aderat, Cretaeaque protinus arva
Deserimus, Borea classem, velut amne secundo,
Velivolam raptim pelagi per plana ferente.
Nulla mihi periit navis, nec fracta labore
Ingemuit pubes; sed longa ad transtra sedebat
Composita, et rector cursum ventusque regebant,
Incolumis quinta classis dum luce Canopum
Attigit, ac laeta fluvii statione resedit.
Heic ego continuo socios subducere puppes,
Atque agere excubias moneo; conscendere partem
In speculas, finesque hortor lustrare patentes.
Illi autem elatique animis fastuque superbi

Niliacis latos vastant cultoribus agros,
Captivasque trahunt matres puerosque gementes
Per mediam caedem. Nec jam mora; rumor in urbem
Ocyus advenit, populosque excivit ad arma.
Erumpunt roseae sub lumina prima diei
Agmine conferti magno: tremit excita pulsu
Terra equitum peditumque gravi, galeaeque minaces
Solis inardescunt radiis, atque aera coruscant.
Tum pater ipse deûm molitus fulmina dextra
Immisitque fugam sociis trepidosque coëgit
Terga dare; haud ullus firmato pectore contra
Stare valet, certamque intentant omnia cladem.
Pars ferro transfixa cadit, pars viva meorum
Abripitur captiva procul subituraque triste
Servitium; miserans me vero aspexit ab alto
Juppiter. O! potius cecidissem stratus arenis
In Phariis, alia ex aliis nec fata subîssem!
Tunc aliter visum: galeam cristasque comantes
E capite, eque humeris clypei septemplicis orbem
Projicio, dextraque hastam; tum regis ad ipsum
Obvius ingrediens currum, supplexque prehensis
Oscula rite fero genibus. Miseratus inermi
Dat veniam, flentemque suas deducit in aedes
Ipsius invectum curru. Volat aerea circum
Telorum interea nubes, affusaque turba
Ardet in arma ferox odiisque immanibus instat:
Ille vetat cohibetque manu, Jovis hospitis iram
Respiciens, scelerum saevit qui maximus ultor.
Septem illic annos mansi, gazamque coëgi
Aegypto in diti multam, cunctique ferebant
Dona viri. Octavus vero simul adfuit annus,
Mensibus exactis, jamdudum fallere suetus
Aggreditur miserum Tyria vir gente profectus,
Isque dolis atque arte vafer persuadet ad oras

Sidonias, ubi tecta olli patriique penates,
Ire simul. Cessi victus, Niloque relicto,
Hospitio hoc alium subsedi lentus in annum.
Sed postquam expleti menses, labentibus horis,
Invertere annum, secum devexit ad urbes
Me Lybicas idem fraudem molitus acerbam,
Scilicet, atque auro sperans ibi vendere multo.
Conscendo, invitusque sequor mihi saeva parari
Damna timens. Claro fluctus Aquilone secabat
Acta ratis Cretam supra, mediamque tenebat
Lapsa viam; dirum contra Jovis ira parabat
Exitium miseris. Nam Cretam ut liquimus, et jam
Nulla alia apparet tellus; coelum undique et alta
Aequora, caeruleum subito Saturnius imbrem
Desuper effudit, tenebris et inhorruit unda.
Intonuit simul ipse polo, simul igne corusco
Contorsit telum navem super: illa fatiscens
Volvitur, atque gravi late omnis sulfure fumat.
Excutitur pubes, pelagoque effusa, marinis
Assimilis corvis, fertur, reditumque fugamque
Fata negant. Tristem me contra haud passus obire
Juppiter est, valido sed nanti e robore malum
Supposuit: manibus cui circum amplexus inhaesi,
Jactatus ventisque undisque: ita fluctibus errans
Ipse novem exegi luces; vix denique nocte
Me decima advertit Thesprotûm ad litora pontus.
Heic fessum ejectumque heros suscepit, et ultro
Praebuit hospitium Phidon. Nam viderat unus
Ipsius e natis ut me fractumque labore,
Atque hyeme horrentem, penetralia duxit ad alta
Ipse regens dextra, patriaque in sede locatum
Constituens, duplicem per membra injecit amictum.
Heic Ithaci audivi famam; namque hospes ad oras
Tendentem patrias illum excepisse ferebat,

Et monstrabat opes, quas secum advexerat heros
Caelatumque aurum, ferrique aerisque corusci
Munera, queis decimum large quis dives abundet
Post genus: usque adeo rerum vis magna jacebat!
Illum autem ajebat scitatum oracula longe
Dodonam petiisse, Jovisque loquentia querou
Numina ab aëria, patriae quo litora pacto,
Clamne palamne adiens, longo post tempore visat?
Addidit et superos testes libamina fundens,
Deduxisse ratem sese, pubemque parasse,
Quae reducem caras Ithacae comitetur ad arces.
Ipse prior solvi: Thesprotûm namque carina
Dulichium Cereri sacrum tum forte petebat;
Magnanimo et missum regi me jussit Acasto
Reddier incolumem. Nautas at dira cupido
Continuo invasit scelerata mente furentes,
Ut nova me saevo premeret fortuna labore.
Namque ubi, deserta tellure, per aequora fugit
Lapsa ratis, mihi triste jugum captivaque collo
Vincla parant, laenaque meo de corpore rapta
Ac tunica, imponunt lacerum, quem cernis, amictum.
Postquam autem tenuere Ithacam sub vespere sero,
Implicuere arcto nexu; simul ocyus ipsi
Certatim egressi struxere in litore mensas.
Interea mihi fracta cadunt e corpore vincla
Vi superûm: raptis caput ipse et tempora circum
Vestibus obnubi, clavique per alta volutus
Robora caeruleas prono me pectore in undas
Demisi, fugique natans diversa sequutus
Litora; tum nigra subiens nemus ilice densum
Delitui stratus. Trepidos hac tendere et illac
Vidi ego nequidquam nau..as, fletusque ciere
Moerentes iramque inter: agnumque dolorem.
Nec tamen ulterius profugum stat quaerere: solvunt

Vela notis, altumque petunt. Sic numine tutus
Praedonumque manus fugi, placidoque receptus
Hospitio heic, tantique viri servatus amore
Vivam equidem, neque adhuc mergar fatalibus umbris.
Dixerat; ac stabuli custos: Quis temperet, inquit,
A lacrimis, miserande hospes, tam dura ferentem
Aspiciens, tantis fortunae fluctibus actum?
Dixisti quaecumque tamen male fidus Ulyssei
De reditu, suspecta mihi; quid fingere talem
Heu! juvat? optatos, video jam certus et ipse,
Fata mei reditus prohibent crudelia regis,
Quem neque in Iliacis pugnantem occumbere campis,
Nec voluere suos inter post bella reversum
Oppetere: extincto posuisset Graecia bustum,
Mansissetque loco nomenque et fama perennis,
Solamen gnato. Sed non ea gloria fato
Contigit: Harpyiae miserum sine nomine raptant.
Tristis ego heic sedeo custos, surgentiaque urbis
Moenia numquam adeo, prudens nisi forte vocatum
Penelope jubeat, si quando nuncius olli
Advenit. Extemplo circumstant undique visum,
Scitarique ardent, veniendi et discere causas:
Hi moerent, casuque dolent absentis Ulyssei;
Illi opibus gaudent grassari impune potiti.
Sed mihi nil animo carum jam quaerere ab illo
Tempore, quo vanum fugiens post caede peracta
Aetola de gente satus decepit, et isdem
Sedibus his mecum, multis regionibus actus,
Constitit hospitio tandem laetatus amico.
Ille sibi in Creta visum narrabat Ulyssem
Idomenei in tectis diffracta furentibus undis
Robora supplentem classi, primoque sub ortu
Autumni, aut etiam venturum aestate ferebat
Cum sociis opibusque ingentibus: irrita frustra

Dicta abiere vagas jamdudum sparsa per auras.
Ergo age tu, senior, quando huc te fata tulere,
Desine velle movens mea blandis pectora verbis
Fallere; non ideo merito dignabor honore,
Sed veritus magnumque Jovem, tuaque aspera rerum
Fata dolens. Haec ille; at contra exorsus Ulysses:
Sic adeo tibi nulla fides in pectore, dixit,
Certa satis, potui nec duram inflectere mentem
Numina testatus? quin, dis auctoribus isdem,
Haec age jam pactis maneant rata foedera nobis.
Contigerit si forte tuum tibi visere regem,
Pollicitus pulcrae decoratum munere vestis
Dulichium mittes, quo me rapit ardor abire;
Sin ille haud redeat, nec sint mea nuncia vera,
Nil moror, arreptum celsa de rupe jubeto
Dejicere, exemplo metuant ut fallere nostro
Huc alii advecti. Sic heros fatus; at ille:
Egregiam vero laudem famamque referrem
Vivus, ait, serisque olim post funera seclis
Ipse ego qui placida nuper te sede recepi,
Si contra dulci spoliarem lumine vitae?
Qua tunc mente Jovem supplex in vota vocarem
Conscius admissi sceleris? Sed tempora coenam
Jam poscunt, sociique aderunt jam nota petentes
Limina, qui mensas epulis florentibus ornent.
Illi inter sese jactant dum talia, pastu
Interea rediere sues, quas fida juventus
Protinus inclusit stabulo: septa omnia circum
Pugnantumque sonant graviterque in nocte rudentum.
Tum subito Eumaeus: Qui pinguior omnibus, inquit,
O socii, properate suem, lectumque sacrabo
Hospitis adventu mactans: epulabimur una
Nos etiam, longum quos cura exercet in annum
Solicitos, nostroque alii sudore fruuntur.

Haec fatus, duro aggreditur resonantia ferro
Robora, quinquenni dum corpore ducitur ingens
Victima procumbitque focis. Super irruit ipse
Immemor haud divûm (casta nam mente colebat
Justitiam) raptasque alto de vertice setas
Ignibus imposuit sacris, libamina rege
Pro salvo, superos omnes in vota precatus.
Dein feriit rapto dissectae fragmine quercus
Arduus assurgens: olli artus vita reliquit,
Itque cruor jugulo e secto, nidorque sub auras
Tollitur ambusti flammis. Ubi tergora costis
Deripuit pubes, senior decerpere partem
Artubus e cunctis mixta pinguedine coepit,
Injecitque foco salsis cum frugibus una.
Atque alia in verubus fixere ignique dedere
Secta minutatim ferro; detractaque rursum
Omnia in ingenti posuere ardentia mensa.
Haec inter medius rectos in pectore sensus
Usque gerens senior consurgit, et omnia septem
Dividit in partes: vobis, o Najades, unam,
Unam Mercurio prognato Atlantide Maja
Ponit multa rogans. Sociis dein ordine partem
Cuique suam postquam fuerat partitus, Ulyssem
Perpetui tergo suis, et dignatur honore
Praecipuo. Ille autem praestanti munere laetus
Aggreditur meritum sic ore affatus amicum:
O utinam! carus regi stellantis Olympi
Sic vigeas, Eumaee, viges dilectus ut ipsi
Huic animo, talem donis qui talibus auges.
Ille autem referens: Dapibus nunc, optime, nostris
Utere, ait, rebusque fave non asper egenis;
Perficiet mihi vota, potest namque omnia, numen,
Abnuet et quaecumque volet; sic vertitur ordo.
Dixit; et in mensa primos libavit honores

Coelicolis, pateramque dedit, consederat olli
Qui propior, magni Laërtae e sanguine creto.
Interea Cereris fert dona Mesaulius acer,
Quem quondam Eumaeus sibi, rege absente, pararat,
Ignaroque Arcisiada, ipsa et Penelopea,
Eque suo pretium Taphiis persolverat aere.
Vescitur una heros, pastorum et rustica turba
Lacta epulis. Ardor mox ut compressus edendi
Jam fuerat, collecta Mesaulius abstulit almae
Frusta citus cereris; reliqui petiere cubile
Frugibus et saturi tostis et pinguibus escis.
Forte fuit nox atra horrenti frigore, et imber
Assiduus Zephyris udo ferventibus axe
Ingruit. Utque hyemem sensit male tectus Ulysses,
Voce senem blanda, stabuli cui credita cura,
Affatur, tentatque vafer, si qua daret arte
Ille sibi laenam victus, vel cogeret ullum
E sociis: nimium miseris in rebus amicum
Senserat, atque animi fidens effatur ab ore:
Accipe nunc, Eumaee, et vos o caetera pubes;
Magna loquar de me. Vesano in pectore Bacchus
Aestuat ille etiam curis ingentibus actos
Et cantare viros et mollem solvere risum,
Incertoque adigens vestigia tollere saltu,
Edere et in tacito melius quod corde latebat.
Sed quoniam coepi fanda atque infanda profari,
Quo mens ipsa rapit, sequar ultro: O! prima redirent
Tempora, et integro solidae mihi robore vires,
Quae fuerant quondam, Teucris quum Pergama circum
Struximus insidias Ithacusque et flavus Atrides,
Tertius atque una socios dux ipse sequutus.
Moenia ubi celsae pervenimus ardua Trojae,
Circum urbem dumos inter ulvamque palustrem
Sub dio longis armati corpora scutis

Sedimus. Interea, Borea bacchante, rigebat
Horrida nox, gelidaeque nivis contecta pruina
Armaque et aeratus clypei concreverat umbo.
Heic alii tunicis septi laenaque per artus,
Et clypeis humeros protecti e pectore somnos
Efflabant placida composti in pace per umbras.
Solus ego, sociis laena procul inde relicta,
Scilicet, haud animo tantum ratus adfore frigus,
Indutus tunicamque levem, parmaque superne
Constiteram tectus. Jamque ut pars tertia noctis
Cesserat exactae, volventiaque astra cadebant,
Horrescens Ithacum, propior qui forte jacebat,
Admonui excitum cubito; nec segnius ille
Audiit haec fantem: Jam me, jam vita relinquit
Heu! glacie edomitum saeva graviterque rigentem;
Nescio quis tenui male tutum huc egit amictu
Coelicolûm iratus, nec spes super ulla salutis.
Vix haec. Ille autem se notas vertit ad artes,
Consilioque valens pariter et fortibus armis,
Submissa sic voce refert: O! comprime questus,
Ne quis te Danaûm nunc audiat. Atque ita fatus
In cubitum nixa cervice assurgit: Et o, vos
Audite, inclamat, juvenes, quae certa deorum
Visa monent: nimium longe processimus undis
A pelagi, medios inter versamur et hostes.
Nuncius ergo aliquis properans Agamemnona regem
Conveniat, plures velit huc si tendere gressum
Auxilio. Sic ille: Thoas Andraemone cretus
Protinus exsiluit, rutilantem et murice laenam
Projiciens celeri petiit cava litora cursu.
Illius ipse autem posita tum veste potitus
Molliter accubui; roseoque effulsit Eoo
Alma diem referens stellis Aurora fugatis.
Talis ego si nunc florerem, et corpore vires

Digitized by Google

Incolumi starent, aliquis me tegmine pulcro
Motus amicitia pariter laudemque sequutus
Indueret; sed nunc frustraque inglorius aevum,
Despectusque agito sordens in paupere cultu.
Desiit. Eumaeus contra: Laus magna feretur
Haec tua jam, senior; nihil es, ni rite loquutus;
Nec merita jam veste, aliis nec rebus egebis,
Conveniunt quaecumque tibi. Mox crastina reddet
Quum lux orta diem, rursus mutata repones
Tegmina contectus propriis; non copia nobis
Quippe subest, duplicesque adsunt e vellere vestes:
Una viro data cuique. At postquam natus Ulysse
Huc aderit, tunicamque tibi chlamydemque nitentem
Ille dabit, mittetque alacrem, quo tendis abire.
Sic ait, ac surgens vicinum insternit ad ignem
Ipse torum, pecudumque ferens mollissima ponit
Tergora, queis heros cubuit. Tum fessa jacentis
Membra super magnam densato vellere pallam
Injicit, ipse olim qua sese involvere suêrat,
Horrida si quando tempestas frigora ferret.
Heic Ithacus somno jacuit, circumque juventus
Caetera; non senior pariter, quem dura fatigat
Cura gregis, sedesque vetat placidumque cubile
Incolere. Arma citus, dum furtim adspectat Ulysses
Miraturque fidem, tacitoque in pectore gaudet,
Ille rapit, primumque humeris accommodat ensem,
Dein chlamydem ventos contra munimen et imbres
Induit ingentem villosae terga retorquens
Longa caprae supra, tum demum hastile lacerto
Adversusque canes et furta inimica virorum
Corripiens tectis cessit, cubiturus et ipse
Curvata sub rupe, sues ubi frigore ab acri
Et Borea aversi tranquilla in nocte jacebant.

ed by Google

HOMERI ODYSSEAE

LIBER QUINTUSDECIMUS.

Telemachum interea patrias Tritonia ad oras
Ire monet; donis auctus at ille redit.

Nata Jovis virgo vastis Lacedaemona campis
Attigerat, magno patriae telluris amore
Telemachi jam diva parans incendere pectus,
Quem socio invenit cum gnato Nestoris una
Magnanimi Atridae celsa intra tecta cubantem
Vestibulo in primo. Vinctum sopor altus habebat
Nestoriden; illum dulces non carpere somnos
Cura sinit; stat fixa animo genitoris imago,
Solicitoque dolor tristi sub nocte recursat.
Cui dea tunc adstans propior sic voce loquuta est:
Sedibus a patriis nimium jam tempore longo
Lentus abes, cui linquis opes ac tecta superbis
Plena procis? jam jam fundo ruet omnis ab imo
Vasta domus, multoque tibi via stabit egenti.
Rumpe moras omnes, reditumque age fortis Atrides
Apparet, ut caram penetrali in sede parentem
Invenias, prius illa patris fratrumque sequuta
Imperia Eurymacho quam nubat: largior omnes
Muneribus superat, dotemque exaggerat auctu.
Heu! vereor, ne furta parent, vacuosque penates

Diripiant frustra invito. Scis, femina quale
Ingenium sub corde fovet: ditescere curat
Illa domum, quam nupta subit, natosque priores
Conjugis et rapti flammas oblita jugales.
Tu vero, fuerit quae visa ex omnibus una
Apta magis, properans famulae servanda repones
Omnia, dum claro superûm comitata Hymenaeo
Nympha tibi veniat. Nunc o, tamen accipe, et ista
Dicta prius vigilique memor sub pectore serva.
Faucibus, heu! nescis, Ithacae consedit in ipsis
Pulvereaeque Sami juvenum manus impia lethum
Insidiis tibi triste parans per caerula vecto.
Nil tamen efficiet: stratum quin ante nefanda,
Spero equidem, de gente aliquem premet aggere tellus.
Suspectis longe a scopulis averte carinam
Nocte viam celerans: a tergo mollia mittet
Flamina te superûm quisquis tutatur euntem.
Hinc patrii attigeris primam quum litoris oram,
Continuo navemque jube contendere ad urbem
Advectamque simul pubem; tu frondea contra
Rura petens noti stabulum pastoris adito,
Setigeros qui rite sues custodit in agro,
Teque amat in primis: illic requiescere amica
Nocte juvet, senior dum moenia missus ad alta
Penelopi reducem Pyliis te nunciet oris,
Incolumemque frui propius vitalibus auris.
Haec dea, et immensum petiit sublimis Olympum.
At juvenis presso tetigit pede protinus artus
Nestoridae exciti somno, et sic infit ab ore:
Surge age, cornipedes, Pisistrate, jungere curru
Tempus equos latosque viam celerare per agros.
Sic ille; at contra Neleïo Nestore cretus:
Haud licet obscuram, quamvis iter urgeat, inquit,
Maturare fugam per noctem. En alma propinquat

Aurea lux: maneas, oro; Pelopeïus heros
Expediat dum pulcra ferens tibi munera, et ambos
Affatus placide verbis dimittat amicis.
Semper apud memores infixa in pectore vivit
Fama viri, sese facilem qui praebuit hospes.
Vix ea Nestorides, roseo quum lumine fulgens
Extulit Oceano bijugos Aurora nitentes;
Et jam se propius tectis Menelaus agebat
Auricomae linquens Helenae penetrale superbum.
Quem simul agnovit venientem natus Ulysse,
Continuo tunicam niveos super induit artus,
Purpureamque humeris pallam demisit ab altis
Heros: tum gradiens contra, foribusque sub ipsis
Obvius adsistens: Genus alto o sanguine regum
Inclyte dux Menelaë, Jovis cura, inquit, ad oras
Me patrias dimitte, precor; namque ardet abire
Ultro animus cupido notasque revisere sedes.
Cui tunc Atrides: Non te discedere aventem
Longius invitum retinens, dilecte, morabor,
Nec fas; quin etiam simul ipse irascerer olli,
Carum qui foveat nimis importunus amicum,
Negligat aut aeque durus: modus omnibus adsit
In rebus. Non ille minus, qui sponte manenti
Invidet hospitium, peccat; quam forte redire
Optantem qui tecta intra gravis usque moratur.
Gaudeat exceptus, donec velit, hospes; et idem
Discedat pariter, si fert ita corde voluptas.
Tu tantum concede morae, fulgentia curru
Munera dum properans tibi coram inspecta reponam,
Atque epulas jubeam celeres in sede puellas
Instruere. Hinc et honor dignus, majorque sequetur
Utilitas, quam si longae telluris obires
Tot spatia impransus dapibusque haud ante refectus.
Vis etiam per Grajûm urbes divertere, et Argos

Per medium? sequar ipse comes molitus habenas
Alipedum, lateque virûm subvectus in alta
Moenia te curru ducam. Sua munera ubique
Aut rutili tripodes, aut pulcri ex aere lebetes,
Aut bijuges ad frena, aut auro pocula stabunt.
Dixerat. Ille autem: Quin, o fortissime ductor!
Praestat abire, inquit; neque enim custodia nostri
Fida sat in tectis, cui rerum cura relicta;
Et vereor, ne dum genitor mihi quaeritur absens,
Ipse cadam, spoliisque alius laetetur opimis
Diripiens mea regna. Haec ille ut fatus, Atrides
Reginam aggreditur celerans, famulasque parare
Praecipit extemplo laetis convivia mensis.
Jamque Boëthoedes Eteoneus obvius illi
Adstiterat strato surgens vicinaque linquens
Atria; qui subito excitis imponere jussus
Ignibus exta boum, non segnis dicta moratur.
Ipse autem Atrides thalami penetralia in ima
Tendit odorati: Megapenthes pone sequutus
It comes, aligero et conjux generata Tonante.
Qui simul advenere, ubi regia gaza jacebat,
Ingentem extemplo pateram capit impiger heros,
Argentoque jubet solido Megapenthea ferre
Perfectum cratera, alia dum candida parte
Nympha legit vestes, variis quas ipsa figuris
Neverat, ac tenui pingens discreverat auro.
Quarum unam, ante alias quae se pulcherrima visu
Obtulerat, pallam signis rutilantibus aptam
Accipit: ardenti collucens lumine fulsit
Sideris in morem, postremaque venit ad auras
Ima in sede latens multoque insignis honore.
Post hinc digressi sua quisque et dona ferentes
Telemachum petiere una; cui maximus ultro
Haec propior lacto fatur Menelaus ab ore:

Tu reditum ceu mente cupis, sic Juppiter aequus
Adnuat expediens facilem. Jamque accipe munus
Ex opibus, quaecumque meis in sedibus adsunt,
Et pretio, et formae eximium praestantis honore,
Hanc pateram signis caelatam; argentea tota
Ardet, et in summo circum micat aurea labro,
Vulcani solertis opus: quam clarus habendam
Sidoniûm rex ante mihi donaverat, urbem
Quum patriam peterem; tu nunc laetare potitus.
Sic dicens juvenem prestanti munere donat
Egregium simul ille, simul cratera coruscum
Succedens coram Megapenthes ponit. At alma
Tyndaris in manibus gestans velamina pulcra
Restitit; ac subito: Puer o, mea magna voluptas,
Accipe et haec manuum, dixit, monumenta mearum,
Dona, quibus niteat felici tempore quondam
Nupta tibi: interea genitrix tua cara reponat
In thalamo servanda. Vale o! mihi laetus, et oras
I patrias, rursumque tuos invise penates.
Tantum effata dedit juveni, gavisus at ille
Dona capit, quae cuncta cavo Pisistratus axe
Condit, et insigni stupefactus imagine lustrat.
Hinc alacres in tecta vocat Menelaus, et ultro
Ducit, ubi solii circum assedere paratis
Instratisque toris ambo. Dat protinus aureo
E cyatho manibus lymphas, funditque lebetem
In niveum argento e puro formosa puella,
Atque eadem sternit mensam; fert altera tostam
In calathis cererem, patulis et lancibus escas
Expediens mensis large sua munera stipat.
Parte Boëthoedes alia fumantia didit
Exta secans; miscetque merum generatus Atrida
Ad cyathum stans ipse puer: mora nulla, paratis
Accingunt epulis sese pariterque fruuntur.

Post ubi potandique amor et compressus edendi,
Surgens Telemachus, generoso et Nestore natus
Aeripedes jungunt bijugos, et corpora saltu
Dant facili, volucrique una super axe locati
Vestibulo excedunt resonantiaque atria linquunt.
It simul Atrides, plenamque nigrantis Iacchi
Fert dextra ex auro pateram, qua munera libent
Sacra diis, bijugisque adstans ita farier orsus:
Salvete, o juvenes, Nelidae et dicite cuncta
Fausta, precor: genitor veluti me semper amavit,
Donec apud durae certatum est moenia Trojae.
Dixerat; huic contra referens prognatus Ulysse:
Omnia, ne dubita, nos haec narrabimus, inquit,
Mox reduces tua dicta seni. Sic redditus oris
Ipse meis utinam! genitori edicere salvo
Haec eadem possem; quo me complexus amore,
Scilicet, et quantis voluisti excellere rebus.
Talia dicenti dextra Jovis ales ab aura
Adstitit alta volans, ingenti e sedibus imi
Anserē correpto: fugientem voce sequuntur
Raucisona matresque virique. Ast ille jugales
Emicat ante ipsos dextro per inania cursu.
Gaudent adspectu juvenes, et pectore motus
Concipiunt varios laeti; quos impiger inter
Nestorides regi: Dic o! nosne omina divûm,
An potius te certa petunt haec, maxime ductor?
Tantum effatus; et ille anceps dum corde volutat
Multa suo, quae rite ferat responsa petenti,
Occupat extemplo dubium pulcherrima Ledae
Progenies: Adhibete aures; ego monstra docebo,
Seu superi mea corda monent, et fata recludam.
Ut subito e tectis praedam tulit unguibus uncis
Ales ab aërii descendens vertice montis,
Olli ubi stat nidus pullique; ita fortis Ulysses

Multa diu passus, multisque erroribus actus
In patriam veniet; fors et jam limine gressus
Intulit insanae molitus funera pubi.
Telemachus contra: Sic o! sic Juppiter ille,
Horrisona qui nube sedet, tua dicta secundet;
Caelicolûm meritas referam tibi vota per aras.
Dixit; et insonuit concusso verbere equorum
Terga super collumque: illi per strata viarum
Corripiunt volucres cursum, campoque potiti
Tota luce rotis agitant volventibus orbem
Pulveream rapido glomerantes impete nubem.
Sol ruit, atque viae tenebris densantur opacis;
Adveniunt Pheras, subeuntque in tecta Dioclis,
Quem satus Alphaeo superas emisit ad auras
Orsilochus. Placidae per amica silentia noctis
Hospitio in molli dulcem cepere soporem.
Inde ubi purpureo conjux Tithonia ab ortu
Extulit os roseum, juga sub resonantia ducunt
Rursus equos, scanduntque leves, post terga relictis
Postibus, et curru praeter longa atria vecti.
Instat equis auriga: volat properantibus ultro
Axis, et ad Pylias jam jam venit incitus arces
Atque ibi Telemachus tum gnato Nestoris infit:
Pollicitusne dabis, quod te, Pisistrate, poscam,
Quidquid erit? veteri patrum jam foedere juncti
Dicimur, et viridi aequales pubescimus aevo,
Ipsaque concordi magis haec via pectore vinxit:
Ne, precor, averso ne tende a litore cursum,
Heic potius me linque ratem prope; namque parentis
Tecta tui vereor contingere, ne mihi blandus
Tardet iter: celerare fugam res ardua cogit.
Vix ea: Nestorides huc atque huc fertur, et haeret
Mentis inops, quae digna ferat responsa volutans;
Tandem certus equos ad navim et litora flectit

Proxima. Ibi puppis curvata in mole reponit
Dona Mycenaeus dederat quae maxima ductor
Aurumque argentumque et pictas murice vestes.
Tum sic aggreditur cunctantem, ac talibus infit:
Vade age continuo properans, nautasque jubeto
Praecipitare moras, prius alti ad limina tecti
Quam veniens referam longaevo facta parenti.
Novi etenim, senior quale sin pectore sensus
Impatiens volvat: non te dare vela per aequor
Ille sinet, sed celsa trahens te in tecta vocabit;
Nec fugiens, idem subitas quin surgat in iras.
Haec ait, alipedumque comantia colla reflectens
Moenia nota petit, Pyliasque invectus in arces
Stat patrias citus ante domos. At litore in udo
Telemachus contra socios hortatur: Et arma
Ferte agite, o juvenes, inquit, conscendite puppim;
Quamprimum aequoreas pelagi juvat ire per undas.
Dixerat: illi alacres parent, ac jussa facessunt,
Ingressique ratem se transtra per ardua fundunt.
At juveni haec eadem properanti, et vota ferenti
Palladis ante aram, sacris de more litatis,
Adstitit ex Argo fugiens vir, caede peracta,
Vates, a claro deducta Melampode origo
Cui fuerat. Pyliis hic quondam dives in oris
Ante alios pulcro tenuit penetralia cultu;
Cesserat at longe fugiens patria arva, ferumque
Nelea, qui multas olli fortissimus heros
Eripuit praedatus opes, totumque per annum
Vi tenuit; vinclis dum contra et carcere saevo
Ipse domo in Phylaci clausus miseranda luebat
Supplicia ob Nelei gnatam, clademque nefandam,
Qua gravis heu! miseri praecordia torsit Erinnys.
Hinc tamen evasit, Pyliasque abduxit ad arces
E Phylaca ingentes tauros, ultusque superbi

Facta redux Nelei, germano ad limina nympham
Pulcram duxit agens: subito mox inde profectus
Argos equis aptum venit; nam fata ferebant
Ingenti Argivos illum ditione tenere.
Conjugis heic auctus taedis immania struxit
Tecta sibi, natosque habuit, duo fortia corda,
Mantion Antiphatemque. Hic vitae in lumina Oicleum
Magnanimum fudit; qui te, clarissime, deinde,
Amphiaraë, Jovi carum Phoeboque creavit,
Auxilium populis ingens; sed raptus acerba
Morte cadis vano corruptae conjugis astu
Miles Agenoream contendere jussus ad urbem,
Alcmaonque tibi Amphilochusque e stirpe relicti.
Mantius at genuit Polyphideaque, Clitumque,
Aurea quem rapuit correpta cupidine formae
In superas Aurora domos, loca laeta deorum.
Egregium contra Polyphidea magnus Apollo
Gentibus esse dedit vatem, postquam occidit actis
Amphiaraus equis vasto telluris hiatu;
Qui patri iratus se longe Hyperesia ad arva
Contulerat, populosque illic ventura docebat.
Ergo Theoclymenus tanto genitore creatus
Telemacho obtulerat sese, puppique sub ipsa
Libantem adspiciens divosque in vota vocantem
Sic prior aggressus verbis compellat amicis:
Hoc quoniam sacris operantem in litore cerno,
Te per ego divosque rogo, perque ipsa deorum
Sacra, tuumque caput pariter, comitumque tuorum,
Dic age quaerenti, nec vano pectore falle,
Quis genus, unde hominum, quo patre es cretus, et urbe?
Illi Telemachus: Fabor vera omnia, dixit.
Sum patria ex Ithaca; genitor mihi fortis Ulysses,
Dum fuit heu! quondam, tristi nunc funere stratus
Occubuit; celeri sulcans vada salsa carina

Illius huc ergo veni, sociosque coëgi
Nequidquam. Vix fatus erat, quum talibus heros
Excipit Argivus: Sic et patria arva reliqui
Exsul ego pro caede viri, cui plurima late
Turba viget fratrumque simul comitumque per Argos
Frugiferum; imperio magno dominantur Achivi.
Horum permetuens ultricem in funera dextram
Nunc fugio, fatisque feror procul actus iniquis.
Tu tecum me tolle, precor, caedemque nefandam
Supplicis o! prohibe: post me ruet excita pubes,
Credo equidem, poenam repetens. Miseratus at illum
Solatur juvenis: Nec te conscendere quisquam,
Nec vetat optantem tutas inquirere terras;
Quin sequere o! potiere, mihi quae copia cumque
Scilicet, est, eademque ambos fortuna manebit.
Sic dicens ferro praefixum robur acuto
Suscipit e manibus, curvaque in parte carinae
Collocat insiliens alte, celsaque recumbit
Puppe super, laterique una comes additur hospes.
Vincula tum socii laxant; simul ipse parare
Arma jubet dictis acuens, simul ocyus omnes
In medio attollunt procera ex abiete malum
Hinc atque hinc validis utrinque rudentibus aptum,
Laxaque suspendunt intortis carbasa loris.
His virgo optato Tritonia flamine ventos
Aëra per liquidum resonantes misit, ut undas
Aequoreas volucri pinus ruat incita cursu,
Crunosque, et pulcrum praelabens Chalcidis amnem.
Sol cadit interea, et fuscis nox advolat alis
Inducens late tenebras: Jovis alite flatu
Acta ratis linquitque Pheras et praeterit almam
Elida, ubi fortes late dominantur Epaei.
Hinc angusta subit crebris freta consita saxis,
Spemque metumque inter dubius regit aequore cursum

Telemachus, mortemne parent, an fata salutem.
Parte alia stabuli custos, et dius Ulysses
Instabant epulis, circumque affusa sedebat
Vernarum bona turba simul; queis cessit opimis
Postquam exempta fames dapibus, vafer incipit ore
Sic Ithacus tentans animum senioris amici,
Longius hospitione velit gaudere potitum,
An jubeat celsam potius procedere ad urbem:
Accipe nunc, Eumaee, et vos o cara sodales
Pectora, ait: roseo quum primum crastina surget
Lux exorta polo, vicinae ad moenia tendam
Urbis inops, curamque tibi sociisque levabo
Jam nimium gravis heic. Sed tu mihi providus adsis
Consilio, comitemque pares, qui ductor in urbem
Monstret iter, quaeso: celsas ingressus in arces
Poculaque hac illac errans frugesque requiram,
Si miserum quis forte vocet: quin atria regis
Ipsius haud dubitem vi dura victus adire
Nuncia Penelopi portans; turbaque procorum
In media tenuem famulando exquirere victum,
Dum plenae recubant laeta inter munera mensae.
Quo me jussa volent, facilis sequar omnia: fabor
Namque tibi; nostris tu dictis pectora et aures
Nunc adhibe: haud alius vafri me numine fretum
Mercurii, cunctis addit qui rebus honorem,
Vicerit, ingentem sive ignem attollere tempus,
Robora seu forti diffindere dura bipenni,
Aut etiam torrere dapes, aut fundere vina
Expediat, quaecumque obeunt et munera servi
Divite sub domino. Quae postquam dixerat heros,
Ilium torva tuens senior, miseransque ruentem
In sua damna, infit: Quisnam praecordia tantus
Error agit? saevone petas occumbere letho
Sic temere ad juvenes properans turbamque superbam,

Cujus ad aeratum venit vis improba coelum,
Sideraque implevit scelerati injuria facti?
Non illis famuli tales; at vivida pubes
Vestibus in puris flavos ornata capillos,
Formosisque genis adstat; mensaeque renident
Et cerere et semper plenae fumantibus extis.
Heic maneas, oro; non his te excedere tectis
Invisumque gravemque cupit vel perdere quisquam;
Non ego, non alius comitum. Postquam alma redibit
Progenies Ithaci juvenis, tum vestibus ultro
Ille novis auctum, properas quo tendere, mittet.
Cui tum voce refert multum jactatus Ulysses:
Sic utinam carus vigeas, Eumaee, Tonanti,
Ut mihi, quem tristes errando quaerere curas,
Sponte vetas! gravior clades mortalia corda
Nulla domat, quam ferre pedes circum alta domorum
Ostia reptantem: docuit tamen omnia ventris
Aspera vis perferre, vagum quem durus adegit
In varios casus error variosque labores.
At quoniam retines, tecumque in sede manere
Nil meritum me tale jubes, age, pauca roganti
Fare Ithaci de matre, atque ipso in limine duri
Quem senii liquit cedens, de patre Laërta:
Vivuntne aetherii claro sub lumine solis,
An periere ambo Stygiasque ivere sub umbras?
Talia quaerenti senior: Certa omnia reddam,
Hospes, ait: longaevus adhuc vitalibus auris
Laërtes fruitur, sed magnum in vota precatur
Usque Jovem invisam cupiens abrumpere vitam
Artubus edomitis quamprimum: scilicet, illum
Heu! nimis amissae prolis jam torquet amaror,
Conjugis et carae luctus, quae funere rapta
Perdidit una magis miserum, tristemque senectam
Esse dedit, saevis pro gnato exercita curis

Horrendum subiens lethi genus: o! mihi tale
Dî prohibete malum, casumque avertite amicis!
Illa quidem dum viva fuit, mihi plurima dulce
Quaerere, et alternis fuerat sermonibus horas
Fallere; me pulcra namque ipsa eduxerat una
Cum Ctimena, extremam quam partu enixa crearat:
Huic ego nutribar socius, nec mater honore
Ipsa suam prolem multo praeferre solebat.
At postquam roseo simul ambo adolevimus aevo,
Illa Samum petiit claro deducta Hymenaeo,
Congessitque ingens pro dote parentibus aurum.
Me vero indutum pictae subtegmine vestis
Evinctumque pedes ocreis fulgentibus agros
Incolere hos jussit missum, complexaque semper,
Solicito carum fovit, ceu mater, amore.
Queis nunc indigeo infelix: pia numina tantum
Respiciunt curasque meas, et vota secundant
Omnia proventu magno; satis ipse, sat hospes
Hinc habuit, nostras quicumque accedit ad aedes.
Nulla mihi a domina spes est optanda salutis,
Auxiliumque malis. Postquam scelerata procorum
Insedit pubes, dirum genus; omnibus omnes
Rebus egent famuli, sed coram dicere mussant,
Affarique timent reginam. Ita poscere victum
Nec sibi, nec sociis audent submittere in arva,
Soletur captiva gravem quo turba laborem.
Haec ille. Atque heros: Quo fato, Eumaee, tuaque
A patria longe carisque parentibus aevo
In tenero has demum sedes jactatus adisti?
Dic age vera mihi referens: hostilibus armis
Urbsne fuit populata, ubi quondam tecta parentes
Incoluere tui, an sola te in valle relictum,
Servantemque greges pecudum niveosque juvencos
Praedonum avexit pelago manus effera, et oris

Vendidit his captum domino pretiumque recepit?
At senior contra lacrimis ingressus obortis:
Si te tantus, ait, casus cognoscere nostros
Ardor habet, memori tacitus jam pectore dicta
Accipe, et indulgens, laeta inter pocula, vino
Heic placidus reside: tardae nunc tempora longa
Noctis eunt, somnoque licet componere membra,
Jucundisque animos narrantum pascere dictis.
Cur properes in strata? gravis sopor ipse cubanti
Esse solet nimius. Vos o, si corde cupido
Fert aliter, vos ite, viri: dein candida primum
Quum radiis lux orta diem feret, ante refecti
Hirsutos numerosa greges educite in arva.
Nos autem saturique epulis dulcique lyaeo
Gaudentes parvo structi sub cespite tecti
Alter in alterius luctu haud ignara malorum
Pectora solemur: quaedam meminisse voluptas
Est homini, quam multa tulit rerum aspera quondam,
Jactatusque diu est: et jam ad tua jussa revertor.
Insula stat ponto, Syrien quam nomine dicunt,
Ortygiam supra, versos ubi flammeus orbes
Sol notat, et certis distinguit tempora signis;
Illa quidem non magna adeo, sed divite gleba
Lanigeras pascit pecudes, armentaque laeta,
Et Cereri, et Baccho facilis: non finibus illis
Dura fames populos torquet, non ulla per aegras
Serpit atrox gentes tristi vis excita morbo;
Ast ubi felici senuerunt corpora in urbe,
Sedibus e superis delapsi Phoebus et una
Casta soror jaculis figunt labentia membra.
Stant geminae heic urbes, divisaque partibus aequis
Omnia sunt: genitor meus olim rexit utramque
Imperio magno divis par, inclytus heros,
Ctesius Ormenides. Ego illa ad litora navi

Phoenices venere, vafrum genus, aurea secum
Munera ducentes variique insignia cultus.
Juncta meo fuerat mulier Phoenissa parenti
Pulcra genas habituque ingens, et culta per artes
Egregias. Illam pubes externa fefellit
Muneribus captam; niveosque in fluctibus artus
Dum lavat, aggressus juvenis cava robora propter
Accubuit furtim, dulcique potitus amore est,
Mollibus illecebris pervertens, queis proba si qua est
Femina, victa solet tandem succumbere culpae.
Haec inter petiitque genus patriamque; neque illa
Talia quaerentem refugit, sed protinus orsa:
Sidoniis, inquit, sum nata in finibus olim
Progenies Arybantis ego, ditissimus agri
Qui fuit in Tyriis: at me per caerula vecti
Praedones Taphii venientem e rure tulerunt,
Captivamque viro heic, pacta mercede, dedere.
Tum juvenis furto gaudens: Quin vecta per aequor
Nos sequere in patriam, dixit, veteresque Penates
Post longum visura, tuorumque ora parentum;
Ambo etenim vivunt, gazaque fruuntur opima
Incolumes. Mox illa refert: In me mora nulla,
Si modo certa fides vobis, juratáque testes
Numina pollicitis adsint, sine crimine nautas
Per freta ducturos patrias me rursus ad arces.
Dixerat: illi omnes jurant, et foedera firmant
Testati per vota deos. Tunc ipsa, peractis
Rite sacris dextraque data, sic callida subdit:
Nunc taciti haec sinite, o nautae; nec strata per urbis
Ingrediens aliquis vestrum, nec fontis ad undas
Audeat affari visam, ne, fraude retecta,
Advolet et famam referat senioris ad aures
Nuncius. Iratus vinclis et carcere duro
Me petet in primis; vobis dein triste parabit

Exitium pariter: tacito sub pectore dicta
Condite, vosque viae quamprimum accingite rebus
Omnibus instructi. Fuerit quum plena carina,
Ad me aliquis veniat missus: nam protinus aurum,
Atque aliud potero quodcumque e sedibus altis
Surripiam, mecumque feram; quin majus habendum
Haud invita paro pretium pro munere vobis.
Namque domi puer est regali sanguine cretus,
Ipsa viro nutrix quem servo: haud ille periclum
Sentiet; hac illac ludens discurrere gaudet
Semper, et ante fores temere progressus oberrat.
Hunc simul adducam vobis: hic maxima reddet
Praemia in ignotis hinc longe venditus oris.
Haec effata domos petiit, nautaeque per annum
Litus apud nostrum tuta statione morantes
Mercibus implebant multis cava robora pinos.
Mox ubi pressa ratis fuerat jam pondere magno,
Velaque poscebant ventos, fit conscia facti
Femina. Jamque mei veniens ad limina patris
Nauta vafer flaventi electro auroque monile
Contextum gestat, seseque interritus infert.
Turba puellarum gaudet; famulaeque nitore,
Et pariter mea capta parens, dum lumine spectant,
Atque manus inter formosaque brachia versant
Pollicitae pretium; subito dat perfidus olli
Signa oculis, navimque petit vestigia torquens.
Illa manu capiens me secum e postibus effert,
Poculaque in positis circum longa atria mensis
Invenit, assueti fuerant queis ducere vina
Convivae cum patre meo, sed forte relictis
Tum dapibus, populo exierant dare jura vocati
Concilio in magno: raptim tria pocula tollit,
Absconditque sinu; sequor ipse heu! stultus euntem.
Interea prono densantur sole tenebrae,

Perque vias nox atra horret: per opaca locorum
Tendimus in portum celeres, ubi conscia pubes
Sidoniam tuto religarat litore puppim.
Conscendùnt nautae, secumque per humida regna
Nos procul avectos tollunt: dat Juppiter auras
Aëria coeli spirans regione secundus.
Sex adeo luces, totidemque ex ordine noctes
Effugimus pelago; sed postquam septima coelo
Fulserat orta dies, jaculo confossa Dianae
Pro scelere infando persolvit femina poenas:
Volvitur, assimilis fulicae, lapsoque sub ima
Corpore dat strepitum puppi; dein gurgitis illam
In medios jaciunt fluctus phocisque vorandam
Piscibus atque feris escam: circumstetit horror
Corda mihi, lacrimisque genae maduere volutis.
Hinc autem vento pariterque ferentibus undis
Venimus in portus Ithaces, ubi venditus auro
Laërtae cessi imperiis. Ita litora primum
Haec tenui, fixique meos hac sede penates.
Dixerat. Huic heros, divum genus: Heu! mihi quantos,
O senior, tristi movisti in corde dolores,
Talia dum memoras fatis agitatus iniquis.
Sed pater ille deûm cladem solatus acerbam,
Scilicet, est, sedes qui te contingere tandem
Has voluit, regemque dedit tibi multa parantem
Commoda; nunc facilem vitam trahis: ipse per urbes
Advenio multas, et multa per aequora vectus.
Talibus alterni lenibant pectora dictis:
Dein somnum petiere brevem; nam lumina terris
In croceis invecta rotis Aurora ferebat.
At cita Telemachi pubes propiora tenebat
Litora jam cursu, demisso et carbasa malo
Laxa legens portum remis advecta subibat.
Anchora de prora jacitur, tortique rudentes

Impediunt pinum: juvenum manus exsilit arvis,
Instituitque dapes et vina ardentia miscet.
Sed postquam compressa fames pulsusque bibendi
Ardor erat, sic deinde viros affatur ovantes
Telemachus: Navem vos hinc deducite ad urbem,
O socii; servata meis pastoribus arva
Ipse petam, visisque illis operumque labore
Vespere mox referam celeres ad moenia gressus.
Mane autem reduces tecta intra regia mecum
Excipiam dapibus largis, et debita solvam
Munera, laetitiamque dei. Cui talia subdit
Voce Theoclymenus: Quonam me tendere solum,
Care, jubes? cujus penetralia celsa subibo;
Anne tuae sistam recto me tramite matri?
At juvenis contra: Te nostra ad limina primum
Ultro ego jussissem vestigia ferre, neque ulla
Hospitii tibi cura foret; sed tristior illic
Me sine solus eris, nec te mea cara videbit
Fors genitrix: neque enim sese penetralibus effert
Saepe procis visendam; in solo clausa recessu
Usque sedet longum tela solata laborem.
Propterea sedes potius contendere ad altas
Eurymachi moneo, Polybo genitore creatus
Late qui colitur divis aequatus honore.
Quippe animis praestat longe, praeque omnibus unus
Ipse meae sperat genitricis amore potiri,
Atque Ithaci gaudere toro; sed rector Olympi
Astra scit ille colens, an Parcae extrema minentur
Sontibus, ante suos celebrent quam laeti hymenaeos.
Vix ea, quum dextra venit de parte superne
Accipiter; citus ales Apollinis: ille columbam
Ungue tenens vellebat atrox, vulsasque carinam
Telemachumque inter fundebat ab aëre plumas.
Nec mora: secretum a sociis, dextraque prehensum

Subducit juvenem fatorum haud inscius heros,
Et prior alloquitur: Non haec sine numine divûm
Dextera venit avis volitans; nosco omina pennae
Praepetis: imperio sceptrisque potentius oris
Haud genus his aliud vestro est; immota manebunt
Regna tuae semper gentis. Tum natus Ulysse
Accipiens omen: Dî talia vota secundent,
Hospes, ait; tantis a me donabere felix
Muneribus, ditem miretur ut obvia turba.
Dixit; Piraeumque vocat sic deinde loquutus:
O Clytida Piraee, animo fidissime nostro
Ante alios, quotquot Nelea ad regna sequuti
Me pelago duxere, tuis penetralibus hospes
Gaudeat hic, meritosque habeat dilectus honores,
Dum redeam campis. Nec plura effatus; et ille
Continuo reddit: Quantum vis tempore longo,
Telemache, hinc abeas; pro te mihi cura sodalis
Semper erit, dignisque hospes celebrabitur ultro
Officiis. Dixit; subitoque e litore nautas
Imperat, ingressus navem, laxare rudentes.
Certatim insiliunt jussi, validisque locati
Considunt transtris; alia sed parte coruscas
Telemachus plantis ocreas aptavit, et hastam
Accepit dextra, quam fixam cuspide ahena
Extulerat puppi. Jamque illi vincula solvunt,
Adnixique humeris spumantia caerula verrunt,
Inque urbem properant jussi; jam tramite noto
Ipse pedes celerat, sequiturque per avia cursum
Ingrediens, ubi densa suum stant agmina septis
Clausa olli, fidusque senex stabula alta tuetur.

HOMERI ODYSSEAE

LIBER SEXTUSDECIMUS.

It celerans Eumaeus in urbem, et nuncia portat Reginae. Cernit gnatus adesse patrem.

Impiger Eumaeus, Trojaeque eversor Ulysses
Ignibus excitis parvi sub culmine tecti,
Aurora rutilante, dapes de more parabant;
Pastorumque manus discesserat avia in arva
Cum grege. Telemachum vigilans cognovit euntem
Turba canum, tenuitque feris latratibus ora
Adsiliens juvenem circa; Laërtius heros
Sensit adulantum voces, venientis et hausit
Pulsa pedum propiùs resonis vestigia tectis,
Et subito: Huc aliquis se fert, Eumaee, propinquans
Aut comes, aut certe notus: non excita latrat,
Sed potius blandita canum custodia gaudet,
Vicinusque pedum patulas sonus incitat aures.
Necdum ea finierat, quum limine gnatus in ipso
Adstitit. Obstupuit senior, tectisque repente
Prosiluit, manibus labuntur pocula et una
Vina fluunt effusa: ille obvia brachia regi
Tendit, et amplexus caris cervicibus haeret,
Infigitque oculis, ambabus et oscula palmis,
Et capiti illacrimans. Longis ceu finibus anno

Post decimo reducem cupidus jam denique natum
Quum pater unigenam recipit, quem serus in auras
Extulit aetherias senio confectus et aevo,
Multaque perpessus: sic illum excepit amicus
Tum stabuli custos, figensque ardentia saepe
Oscula laetatur, ceu dira e morte recepto.
Venisti o! tandem, lux cara, heu! salvus ab urbe,
Quam timui, Pylia ne non, dilecte, redires.
Ingredere o! felix, longo post tempore visam
Ut reducem cupido pectus satiatus amore.
Haud etenim gaudes pastorum agrestia tecta
Incolere huc veniens creber: te, scilicet, urbis
Cura tenet, mixtusque procis facta effera spectas.
Dixerat; et juvenis contra: Tibi redditus adsum
En, ait; has primum sedes te propter adivi
Praesentis cupiens jamdudum et cernere vultus,
Et voces audire tuas. Penetralia servat
Carane jam genitrix longis exercita curis;
An taedas experta novas, aliumque sequuta
Nupta virum cessit, thalamoque absentis Ulyssei
In vacuo texit sublimis aranea telam?
Vix ea; quum senior referens: Immota Penates
Illa quidem tibi servat adhuc, et pectore contra
Stat casus obnixa omnes; nec luce dolores
Nec miserae absistunt sera sub nocte gementi.
Haec ait; et juvenem subito levat impiger, hastam
Accipiens: subit ille fores, cui protinus ultro
Ipse suam genitor sedem concessit Ulysses
Assurgens venienti. Ille autem ingressus in aulam
Abnuit, et contra fatus: Considere praestat
Te nunc, hospes, ait; jam strata sedilia nobis
Heic aderunt, propiorque venit, cui talia curae.
Nec plura his; genitor jussus consedit: at olli
Substravit virgulta senex, villosaque supra

Tergora conjecit: solio sic fultus agresti
Sedit Ulyssides inflectens corporis artus.
Hinc senior properans curvis in lancibus effert
Servatosque armos servataque pinguia tostae
Terga suis; nec non calathis Cerealia dona
Expedit, et dulci complet spumantia vino
Pocula considens divino adversus Ulyssi:
Incumbunt epulis una. Mox acta bibendo
Ut sitis est, dapibusque fames compressa recessit,
Sic bonus Eumaeum dictis affatur amicis
Telemachus: Nostris unde iste in sedibus hospes,
Qui nautae advexere, ferunt quo nomine sese
Caerula spumanti findentes aequora pinu?
Dixerat; et dicta Eumaeus sic voce sequutus:
Nulla mora; expediam jam nunc tibi vera roganti,
Care, ait. E Creta memorat se ducere stirpem,
Et spatia immensae telluris obîsse vagatus
Per populos, ceu jussa ferunt fatalia divûm.
Nunc autem e manibus Thesprotûm elapsus adivit
Haec stabula infelix: jamque est tuus ille; quod optas,
Perfice tu misero, supplex te in vota precatur.
At juvenis: Nimium saevis mea pectora curis
Figis, ait, senior, quanam illum in sedibus arte
Accipiam teneamque meis? non vivida ab annis
Venit adhuc valido virtus, nec robore fretus,
Si prior incessat quisquam, defendere possim.
Contra animum genitrix nunc huc, nunc dividit illuc,
In partesque rapit varias incerta; Penates
An teneat mecum, saevae convicia famae
Permetuens, veteremque torum et connubia servans;
An potius jam victa unî, qui maxima dona
Praebeat ante alios generosus, denique nubat?
Ergo illi, quoniam supplex tua limina venit,
Intextamque dabo clamydem tunicamque recentem,

Aeratumque ensem lateri, fulgentiaque addam
Vincla pedum, mittamque ultro, quo malit abire.
Quod si etiam in stabulo tecum vis ipse tenere,
Haud moror: huc equidem promissaque tegmina mittam,
Atque epulas, vestro ut parcat jam vivere sumptu.
Non tamen et miserum patiar succedere turbam
In mediam juvenum: scelerata haud crimine ab ullo
Temperet, aut probris cesset; mihi saucia frustra
Uret corda dolor: multos contendere contra
Forti etiam durum est, numero vis incita crescit.
Haec ubi dicta dedit juvenis, tunc acer Ulysses:
Fas mihi, fas, credo, jam pauca effarier, inquit.
Heu! pereo, multoque angor praecordia luctu,
Talia dum pubi memoras impune procaci
Crimina te invito coram tantoque licere.
Dic age, sponte jaces domitusne, an tristia divûm
Supplicia expendis, saevique odia aspera vulgi?
An fratrum incusas animos, queis fretus ad arma
Prosilit, atque audax vir dura pericula spernit?
O! ego tam juvenis mentem hanc in pectore haberem,
Vel satus ex Ithaco, vel longo errore viarum
Functus et ipse foret (vota haec mihi numina servent);
Eripiat nostris caput a cervicibus hostis,
Ni subito clademque illis et triste pararem
Omnibus exitium subiens Laërtia tecta.
Quod si etiam opprimeret pubes me plurima solum,
Sedibus in patriis mallem procumbere stratus,
Cernere quam tales juvenum per tecta furores,
Hospitibusque Lares clausos, actasque nefandis
Flagitiis misere famulas, exhaustaque mensis
Vina super frugesque meas, atque omnia demum
Nequidquam heu! vasta temere collapsa ruina.
Ad quem Telemachus placido sic ore loquutus:
Jam tibi nil veritus cuncta, hospes, certa fatebor:

Nec sum odio populis, vulgique obnoxius irae,
Nec consanguineos culpo, queis fretus in arma
Prosilit haud metuens duri vir praelia Martis.
Omnipotens nostri fecundum Juppiter esse
Sanguinis ipse genus vetuit: Arcesius auras
In superas solum Laërtem eduxit; Ulyssem
Hic genuit contra magnum pater; ille creavit
Me pariter solum, nec longo expletus amore est.
Stant autem affusi nostris in sedibus hostes
Innumeri: quot finitimis per caerula regnis
Dulichioque Sameque altae viridique Zacyntho
Imperitant clari proceres, quotque aspera sceptris
Arva regunt Ithaces, nostrae connubia matris
Tot juvenes ambita petunt, vastantque Penates
Funditus. Illa autem nec dedignata petentum
Vota fugit, nec victa modum scit ponere curis,
Dum furit interea, sedes populata, juventus
Improba, jamque ipsi exitium mihi triste minatur:
Sed tamen haec divûm fatis incerta ferantur.
Interea, dilecte senex, tu nuncius ito
Penelopi; incolumem dic olli ex urbe redisse
Me Pylia: heic adero, referas vestigia donec
Fida redux: sciat una parens, et nullus Achivûm
Audiat haec; nam saeva parant mihi funera multi
Insidiis. Haec fatus erat quum protinus ille:
Accipio sapioque, infit, nec talia mandas
Ignaro: tantum Laërtae an nuncius ibo
Una eademque via, dic o! qui tristibus olim
Curis heu! graviter pro caro fixus Ulysse
Spectabatque artes operum, mixtusque sedebat
Cum famulis vino gaudens dapibusque paratis;
Nunc autem Pylias ex quo tu remige ad oras
Enasti, dapibusque expers et munere Bacchi
Haud opera invisit, sed flens atque aeger anhelat

Digitized by Google

Assiduo gemitu; duris cutis ossibus aret.
Dixerat; at juvenis: Durum est, at juverit, inquit,
Nunc sinere ingrato miserum tabescere luctu:
Namque uti arbitrio si qua ratione liceret
Omnibus in rebus, genitor mihi primus adesset
Redditus optanti. Tu vero, ut jussus, abito
Nuncius, atque iterum recto te tramite siste
Protinus huc rediens, nec sit cursare per agros
Cura tibi; matri potius dic, ipsa ministram
Clam fidam expediat mittens, quae laeta dolenti
Haec eadem celerans longaevo nuncia portet.
Sic fatus jubet ire senem: qui jussa capessens
Accepitque ocreas pedibusque aptavit, ad urbis
Moenia corripiens gressum. Non ille Minervam
E stabulo egressus latuit; namque ocyus altae
Virginis os pulchraeque gerens operumque peritae
Venit, et assistens foribus se ostendit Ulyssi.
Non illam sensit coramque adspexit euntem
Telemachus; neque enim manifesto in lumine divi
Omnibus apparent: tantum Laërtius heros,
Et trepidi videre canes, nec faucibus acres
Raucisonis contra institerunt, sed murmure blando
Per stabula hac illac profugi petiere latebras.
Jamque supercilio dat signum; agnovit Ulysses
Nutantem, tectique agrestia septa relinquens
Exsiluit, propiorque stetit, cui diva loquuta
Haec prior: O Laërtiade, certissima magni
Cura Jovis, gnatum jam nunc affare, nec ultra
Decipe dissimulans; moliti funera ut ambo
Nigra procis celeri gressu properetis in urbem:
Ipsa diu haud abero a vobis, pugnare parata.
Dixit; et aurata subito dea contigit illum
Permulcens virga: niveas tum pectora circum
Imposuit primum vestes, humerisque coruscam

Digitized by Google

Pallam demisit, lumenque et membra juventae
Reddidit; ambrosius fusco color ardet in ore,
Depulsaeque genis rugae; stant vertice crines
Cyanei mentumque pari sublucet honore.
Haec dea ubi fecit, sublimis fugit; et heros
Tecta iterum subiit. Juvenis miratus at illum
Obstupet, avertitque oculos praestantia coram
Numinis ora timens, dubiusque repente profatur:
Qualis eras nuper? quantum diversus ab illo,
Hospes, ades, vestesque alias, alia ora reportas!
Certe aliquis divûm es coeli stellantis alumnus.
Si bonus o! placidùsque; tibi cadet hostia ad aras,
Muneraque ex auro stabunt; miserere precantis.
Talia dicebat supplex; quum maximus heros:
Non tibi numen ego, quid me coelestibus aequas?
Sum genitor quin ipse tuus, quem propter acerbo,
Nate, gemis luctu, vi dura oppressus et armis.
Sic dicens cupidus caro dedit oscula gnato,
Effuditque genis lacrimas, complexus et haesit
Nescius a dulci longum divellier ore.
Telemachus vero (nondum namque ille parentem
Cernere credebat): non tu Laërtius, inquit,
Non Ithacus pater ille meus; sed numina coeli
Hac magis heu! miserum vana sub imagine ludunt.
Haud etenim possit mortalis talia quisquam
Sic facile, aetheria coeli delapsus ab arce
Ni deus ipse velit juvenis mutare figuram,
Atque senis: tu nuper eras confectus ab aevo,
Indutusque artus foede; nunc, corpore verso,
Os humerosque geris similis coelestibus ipsis.
Tum genitor: Non fas ita visa in imagine patris
Attonitumque haerere diu tacitumque stupere,
Telemache; haud veniet tibi namque huc alter Ulysses:
Ille ego sum, passus mala dura, atque omnibus actus

Casibus in patriam bis deno redditus anno.
Palladis hoc, quod cernis, opus Tritonidos; illa
Fecit me qualem voluit, similemque videri
Cuncta potens inopi jussit, rursumque juventam
Induit, et pulcro circum dea texit amictu.
Dîs facile est, lati retinent qui culmen Olympi,
Et rapere, et dignam mortalibus addere laudem.
Haec fatus propior consedit. At ille parentis
Affixus collo lacrimas fundebat, et ambo
Alter in alterius defixi lumina vultu
Tristius heu! flebant, quam curvis unguibus acres
Vulturii aut aquilae, foetus queis durus ab antro
Aspiciens nido implumes detraxit arator;
Pulsa sonant nemora alta et questu implentur acuto:
Haud aliter luctumque ipsi gemitusque ciebant:
Et fors occiduas Titan abiisset in undas
Flentibus, affatus tali ni voce parentem
Rupisset tandem sic longa silentia primus
Telemachus: Qua te, genitor, duxere carina
In patriam nautae? sese quo sanguine, quave
Gente ferunt; late pontus nos undique cingit?
Suscipit heic Ithacus: Tibi vera, o nate, roganti
Dicam equidem. Pelago Phaeacum experta juventus
Sueta alios etiam, quicumque accesserit illuc
Indigus auxilii, facili deducere cursu,
Me tulit, ac placido sopitum in litore liquit
Multa prius largita aerisque talenta
Intextasque super vestes; haec rite reposta
Omnia nunc antro divûm stant credita curae:
Ipse autem huc veni jussu monitisque Minervae,
Hostibus exitium simul ut luctumque feramus.
Quare age et enumerans illos mihi, nate, recense,
Fortunasque genusque virûm, patriamque stat una
Noscere; dein certa rationem evolvere mente,

Num liceat nobis contra contendere solis
Ullius auxilio sine; an et socia arma roganda.
Filius haec contra: Saepe est mihi cognita fama
Magna tua, o genitor, virtus; teque esse timendum
Audieram dextra pariter structisque per artem
Consiliis; nimium ne sis at magna loquutus
Nunc vereor tua dicta stupens: quid in agmine tanto
Nos duo, quid contra tot possumus aspera corda?
Haud etenim vel dena procûm bisdenave tantum
Corpora sunt, multo sed plura; atque accipe porro,
Expediam numerum. Duo supra aetate virentes
Quinquaginta alios adsunt, qui moenia celsa
Dulichii liquere simul, senique sequuntur
Hos famuli; quatuor venere e divite lecti
Bisdenique Samo juvenes, viridique Zacyntho
Magnanimi pulcro viginti corpore Achivi;
Ex Ithaca vero bisseni viribus omnes
Egregii atque animis adsunt, quibus additus una
Ipse Medon praeco est, et dulci gutture vates,
Expertique epulas famuli duo rite parare.
Omnibus his congressi adeo si dura sequemur
Proelia, jam timeo, ne vana audacia cedat,
Et graviter commissa luas. Sed quaerere praestat;
Si qua via auxilii, si quem tua pectora versans
Invenias fidum comitem. Tum laetus Ulysses:
Fabor, ait; mea dicta animo memor accipe, tecum
Et reputa, nobis dea num Tritonia magno
Cum Jove sufficiat, comes an quaerendus et alter.
Dixerat; at juvenis subito: Non arguat ullus
Hos, ait, armorum socios, qui nubila coeli
Alta colunt, quorum supraque potentia magna
Est homines, supraque alios supera alta tenentes.
Atqui aberunt multo non illi tempore, Ulysses
Excipit, a pugna, stabunt quum fortia nobis

Digitized by Google

Atque procis una duri certamina Martis.
Tu vero exorti primo sub lumine solis
I citus ad sedes, turbamque revise superbam;
Me stabuli custos cras alta ad moenia ducet
Assimilem miseroque inopique aevoque trementi.
Quod si dedecorent me turpiter atria circum,
Duratum obfirmans animum sine foeda parentem
Damna pati; pedibusque trahant me ad limina quamvis,
Emissisque petant jaculis, ferto omnia gnate,
Insanoque jube tantum cessare furore
Mollibus affatus dictis: parere negabunt
Immemores, namque atra dies turbantibus instat.
Nunc aliud dicam; memori tu in mente repone:
Quum bona consiliis auctor mihi pectora Pallas
Concutiet, tacitus nutanti vertice signum
Sponte dabo, quod rite notans arma omnia tectis
Martia tu subito remove, collectaque in unum
Sub thalami obscuris alte penetralibus abde.
Tum juvenes, si forte petant ac tela reposcant,
Alloquere incautos, dic ficto et pectore fatus:
Surripui e fumo; neque enim nunc illa videntur,
Quae pater ad Trojam properans fulgentia liquit,
Ignis at horrescunt sordenti afflata vapore.
Quin aliquid majus Saturnius ipse cavere
Admonuit, ne forte in mutua vulnera vino
Edomitae armentur dextrae, sparsoque cruore
Tristis hymen mensaeque fluant: namque ipsa feroces
Arma trahunt animos pugnamque lacessere suadent.
Sic tu falle procos; geminos at linquere cura
Sit gladios, totidemque hastas clypeosque sinistrae
Aptandos nobis, divûm post sacra peracta:
Illos Pallas aget turbans et Juppiter hostis.
Praeterea hoc etiam moneo super omnia primum:
Si mea tu soboles, nostro si sanguine cretus,

Audiat haud Ithaci quisquam intra limina nomen.
Non id Laërtesve sciat, fidusque repertus
Eumaeus, famulûmque alius, non cara vel ipsa
Penelope: nobis dabitur cognoscere mores
Femineos, hominumque etiam tentare licebit
Corda simul, si digna manet reverentia menti,
Vel cessit mutata, tibi nec dantur honores
Promeriti spreto. Sic ille; at filius olli
Haec iterum sic pauca refert: Mea pectora nosces,
Spero equidem, expertus; nec me vanum arguet error,
O genitor: sed enim non et reor utile nobis
Id fore, nec statues aliter tecum ipse volutans;
Explorare tuum tamen est, quid praestet agendum.
Namque diu campos obiens longoque labore
Singula vix tandem lustrans loca, noscere possis
Quam spem quisque secet, placidi dum sedibus hostes
Interea in nostris vastant sine more feruntque
Omnia. Nunc tantum tibi sit muliebria corda
Vestigare labor; quae te spernuntque, nec aequis
Respiciunt animis, diro vel crimine flagrant.
Ast hominum nolim tentare obscura morando
Nunc studia: haec tutos olim nos cura manebit,
Signa tibi si certa deûm, si nota voluntas.
Talia dum vario alterni sermone loquuntur,
Jam ratis, ad Pylias quae longe advexerat oras
Telemachum sociosque, altam devenerat urbem.
Et nautae, postquam portu subiere profundo,
Continuo in siccum nigram traxere carinam,
Extuleruntque ipsis properi simul arma ministri,
Muneraque in Clytii vexere micantia sedes.
Post etiam praeconem excelsa ad limina regis
Praemisere, ferat qui laetae nuncia matri,
Telemachum mansisse agris, ipsumque carinam
Adnare in portus jussisse; exterrita tristi

Digitized by G

Pectore, ne lacrimas regina effundere pergat.
Jamque eadem praeco, atque eadem tum dicta reportans
Parte alia senior devenit missus ab arvis;
Qui simul ingressi quum celsa in sede stetere,
Ipse prior mediis coram famulantibus infit
Nil veritus praeco: Rediit tibi, maxima, natus,
O regina. Alter subiens at cominus, illam
Edocuit, quaecumque sibi mandata fuere;
Cunctaque ubi exposuit jam functus munere, gressus
Ad stabulum vertit properans et moenia liquit.
Ast animi cecidere procis moerentibus imo
Pectore, et egressi spatiosae e sedibus aulae
Ante fores magna moesti assedere corona:
Quos inter Polybi sic proles Martia fatur
Eurymachus: Perfecta, viri, res maxima nostram
Telemacho spem praeter; iter nunc ille peregit
Incolumis. Quare o! celeres deducite pinum,
Optima quae portu residet, nautasque jubete
Scandere, qui socios moneant dare carbasa retrò
Huc reduces. Nondum fari cessârat, in altum
Quum subito Amphinomus conversus lumine portum
Aspicit et navem, nautas et vela legentes,
Spumeaque adductis verrentes caerula remis.
Tum sic subridens: Jam parcite; nuncius, inquit,
Nullus eat, reduces adsunt: seu forte deorum
Admonuit quisquam, sive ipsi in gurgite puppim
Adspexere citam, sed non valuere tenere
Nequidquam adnixi. Sic ille: at litora cuncti
Ima petunt cursu: sicca tellure carina
Sedit, et arma citi famuli cepere ferenda.
Ipsi in concilium tendunt, properantque frequentes
Haud alium juvenumve senumve accedere passi
Cominus: Eupithei soboles dein talia coepit
Antinous: Proh! fata deûm contraria, ut illum

Coelicolae solvere malo! Per tempora lucis
Aërii semper ventoso in vertice montis
Stabant excubiae vigiles; cum, sole cadente,
Haud umquam in sicco noctis transegimus umbras,
At pelago huc illuc vecti, roseamque morantes
Auroram, insidiis captum tentavimus usque
Decipere, invisumque caput demittere letho
Heu! temere, heu! frustra; nunc en deus attulit ultro
In patrias sedes. Ergo illi heic fata struamus,
Nec fugiat; neque enim vivo speranda laborum
Praemia sunt nobis: valet acri mentis et ipse
Consilio, et cives nos aequo haud lumine cernunt.
Ite agite, in coetum prius ille ingressus Achivos
Quam vocet: haud etenim parcet, raptusque furore
In medios surget, caedemque hanc questus et omnes
Deteget insidias, fato quas fugit iniquo.
Illi autem ardescent odiis haud facta probantes
Effera: fors aliquid contra quoque majus adorti
Finibus instabunt nostris nos pellere longe,
Inque alias abigent gentes. Quin perdere ferro
Urbe procul properemus agresti in sede latentem,
Deprensumve via: tum gaza opibusque potiti
Ipsius, aequemus nos justis partibus inter
Omnem divisi praedam, matremque penates
Incolere, atque illi nubet quicumque, sinamus.
Quod si aliter placitum vobis, ipsumque jubetis
Vivere, et incolumem census retinere paternos,
Huc simul affusi sic omnia perdere rapto
Parcite, et optatum sua quisque in tecta profecti
Connubium donis ambite: hunc victa sequetur
Penelope, qui plura dabit, quem fata reposcent.
Postquam fatus erat, fecere silentia cuncti,
Amphinomus donec surgens exorsus ab ore est,
Regis Aretiadae Nisi fortissima proles,

Dulichii uberibus qui quondam advenerat agris
Magnanimis dux ipse procis, et carus amantes
Reginae ante alios digno virtutis honore:
Hic ibi consurgens monuit sic voce sodales;
Non ego Telemachum jubeo vos perdere ferro,
O socii: indignum est regali sanguine cretam
Sternere progeniem; scitanda oracula nobis
Ante deûm. Si jura probent et Juppiter auctor,
Aggrediarque prior, vosque una audere jubebo;
Sin superi abnuerint, satius desistere coepto est.
Sic ille: atque aliis eadem sententia sedit,
Surgentesque Ithaci rediere in regia tecta,
Ac soliis late se composuere coruscis.
Interea sese violentae ostendere pubi
Penelope statuit, nato jam conscia lethum
Triste seri; namque omne Medon recluserat ipsi
Consilium fraudemque. Ergo comitata puellis
Ingreditur, propiorque viris ut candida venit,
Constitit ad postes aulaï innixa superbos,
Aurea praetendens roseis velamina malis;
Tum sic Antinoum increpitans accensa profatur:
O scelerum inventor furioso pectore, tene,
Antinoë, in populo dicunt hoc mente valere
Eloquioque bonum? non tu, non, perfide, talis.
Demens! cur caedemque paras et tristia fata
Telemacho, spernisque inopes, queis Juppiter ipse
Testis adest; haud fas heu! mutua quaerere damna.
Anne tuum huc quondam nescis venisse parentem
Vitantem vulgi furias, praedonibus actis
Quum Taphiis etiam Thesprotos percitus ira
Laeserat alterno nobiscum foedere junctos?
Illum autem exitio tristi lethoque volebant
Sternere, et extincti raptos populare penates:
Ardentes Ithacus tenuit, vetuitque furorem;

Cujus nunc inhias opibus, tentasque potiri,
Conjuge praerepta, gnatumque ad funera poscis,
Improbe, me laesa graviter. Sed desine tantum
Jam furere, atque alios prohibe. Cui talia questae
Eurymachus proles Polybi clarissima reddit,
Solaturque aegram. Fide o! pulcherrima nata
Icarii, talis nec tristi in pectore cura
Insideat: non est, nec erit, dum spiritus artus
Hos alet in terris, dum solis lumina cernam,
Telemacho injiciat qui dextram saevus, et armis
Inferat. Edico jam nunc, et dicta manebunt
Haud vana; illius nostram cruor imbuet hastam
Continuo effusus. Murorum eversor Ulysses
Impositum genibus me saepe et fovit, et ultro
Fumantesque dapes vinique rubentia dona
Largitus puero est. Pro quo mihi munere vivit
Carior ante alios soboles tua: non gravis ergo
Sors manet a nobis, non illi hinc saeva timenda
Funera; quis caveat vero, quae numina nerunt?
His animum dictis firmans lenibat, et atram
Interea mortem juveni ferus ipse parabat.
Illa autem celsae conscendit in aurea sedis
Limina, ubi gemitu et luctisono ululatu
Carum moesta virum flebat, languentia donec
Lumina composuit placido Tritonia somno.
Jamque adeo senior sub vespere venit ab urbe
Telemachum patremque petens, qui rite parabant
Una epulas caeso parvis in sedibus horno
Forte sue. Aurata subito percussit Ulyssem
Stans propior virga Pallas, tactuque potenti
Et senium et rursus foedos induxit amictus
Artubus attritis; stabuli ne, scilicet, ipsum
Nosceret adspiciens custos, et nuncius iret
Penelopi impatiens animi, visumque referret.

Digitized by Google

Quem sic Telemachus prior est affatus ab ore:
Exspectate, venis; quaenam altam fama per urbem?
Jam pelago redìere proci mihi fata minantes
Insidiis, an adhuc me frustra in gurgite quaerunt?
Huic senior: Fuerat non has inquirere curas,
Nec propero mihi nosse animus, jussisque peractis,
Moenia, quamprimum cupiens discedere, liqui.
Adfuit ipse tuis praeco submissus eodem
Nuncius a sociis mecum, qui certa parenti
Dicta tuae retulit prior, et solatus amantem est.
Hoc tantum super unum habeo; fors cernere eunti
Obtulit ipsa oculis. Quum jam vestigia ferrem,
Mercurii qua parte sacrum nemus imminet urbi
Colle super viridi, labentem ex aequore pinum
Intrantemque cavos impulso remige portus
Desuper adspexi. Stabat densata juventus
Plurima, et ardebat clypeis jaculisque corusca.
Hanc pubem tunc esse procos rebar, neque quidquam
Praeterea novi. Dixit, gnatusque parentem
Adspiciens furtim laeto subrisit ab ore,
Quin senior tacitum videat. Dein omnibus actis,
Expediunt epulas mensis, pariterque fruuntur
Appositis: gaudent aequatis partibus omnes.
Postquam autem fuerat compressa sitisque famesque,
Accubuere toris, cepere et munera somni.

HOMERI ODYSSEAE

LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

Rure adeunt urbem, non una. Pastor Ulyssem
Increpitat, melior quem colit ipse canis.

Jam roseo fulgens in nimbo Aurora rubebat,
Candida quum croceis evinxit crura cothurnis,
Corripuitque habilem dextra cessurus in urbem
Telemachus de more hastam; dein talia mandans
Fatur dicta seni: Celerans ego moenia gressu
Alta petam, coram genitrix ut cara revisat
Incolumem; neque enim gemitus prius anxia ponet,
Credo equidem, lacrimisque madentia lumina terget,
Quam videat reducem: tibi vero haec jussa relinquo.
Hunc socium tu deinde sequens duc moenia ad alta,
Illic ut properet victum, si pocula quisquam
Frustaque det cereris misero: non omnibus unus
Sufficio hospitibus tanto jactatus in aestu.
Si ferat haec hospes non aequo pectore, magno
Illi erit exitio potius; me vera profari
Usque juvat. Dixit; contraque exorsus Ulysses
Excipit: Haud equidem retineri heic longius optem;
Urbe inopi satius, quam victum inquirere campis
Reptanti hac illac frustra; dabit ille, voluntas
Quem dare fors aliquid poscenti haud dura monebit.

Digitized by Google

Non etenim solidae stant vires robore tali,
Ut valeam in stabulo dictis parere jubentum
Jam senio domitus. Tu vero i laetus; in urbem
Jussus aget me deinde senex, postquam igne resolvam
Frigus, et insinuans gelidis calor ossibus ibit.
Namque aliter cani male tectum frigidus humor
Conficiet roris, primo qui saevit in ortu
Plurimus; ipsa etiam procul hinc urbs fertur abesse.
Vix ea: Telemachus stabulumque et septa relinquens
Ingreditur celeri passu, tacitusque volutat
Secum fata procis. Postquam alta ad limina ventum,
Suspenditque ferens ad longam hastile columnam,
Interiora domus subiit penetralia. Nutrix
Heic illum fida ante alios, ut forte tegebat
Pellibus instratis ornata sedilia circum,
Euryclea prior subeuntem adspexit, et ipsi
Adstitit uda genas lacrimis, ac deinde frequentes
Advenere aliae, famulantia corda, puellae,
Complexaeque haerent humeris, dantque oscula collo.
Ecce autem Idaliam Venerem Phoebique sororem
Penelope referens thalamo processit ab aureo,
Brachiaque injecit nato, complexaque inhaesit
Multa oculis, multa et capiti dans oscula caro;
Tum sic illacrimans: Venisti, o dulce parenti
Lumen, gnate, tuae! non te spes ulla videndi
Jam fuerat, postquam me invita ad Nestoris arces
Furtim ingressus iter cessisti e litore nostro.
Dic age, si qua patris famae vestigia nosti,
Et quaecumque datum vidisse. Ac talia fata
Conticuit regina: ille imo e pectore rumpens
Dat gemitum, moestisque haec vocibus insuper addit:
Ne lacrimas, ne quaere meas: quid saucia figis
Corda mihi, fugi qui vix elapsus ab Orci
Faucibus, o genitrix? Quin tu nunc flumine puro

Lota manus, niveaque artus circumdata veste
In superas ascende domos comitata puellis,
Ferque diis jam rite preces, solemnia spondens
Munera, si placidus fors tandem rector Olympi
Adnuat, ingratumque velit mutare laborem.
Contra ego nunc populi in coetum progressus abibo
Adducamque virum, qui me simul alta sequutus
Per maria has tetigit sedes, missusque praeivit
Cum sociis: illum jussus Piraeus amico
Hospitio fovit, dum me procul arva tenebant.
Dixerat. Illa autem volucri velut incita penna
Exsequitur mandata: manus jam flumine sacro
Abluit, ac pura rutilans in veste per aras
Vota facit divis, perfectaque munera spondet,
Auxilium si forte paret, si Juppiter adsit.
Contra Telemachus se fert e postibus hastam
Concutiens, gressumque canes comitantur herilem;
Ac Pallas dios oculis afflavit honores
Lumine perfundens claro. Miratur euntem
Vulgus, et agglomerat se turba affusa procorum
Laetitiam vultu simulans, dirumque furorem
Corde premens; quorum paullatim ex agmine cessit,
Et qua Mentor erat, quaque Antiphus, atque Alitherses
Cum patre jam longo conjuncti temporis usu,
Parte stetit. Varios dumque illi ex ordine casus
A juvene exquirunt, comitatus ab hospite fortis
Ibat Piraeus, mediisque ingressus Achivis
Telemachum adversa cernentem e sede petebat.
Tum sic adstanti loquitur: Sate sanguine Ulyssei
Magnanimo, jam dona meis tibi ferre jubeto
E laribus famulas, abeunti flavus Atrides
Ipse dedit quae multa heros. Nec plura loquuto
Telemachus reddit: Dubio fortuna periclo
Pendet adhuc incerta; procûm namque effera pubes

Si patrias populata domos me funere perdat,
Te potius, Piraee, velim gaudere potitum
Muneribus; sin et nobis victoria laudem
Adnuat, atque hostes poenam cum sanguine solvant,
Tunc eadem servata mihi in penetralia ferto.
Sic dicens, dextraque virum, qui pulsus ab Argis
Venerat, accipiens secum alta ad limina ducit.
Quo simul advenere, toris rutilantia ponunt
Tegmina, et exutos lustrant in fontibus artus
Marmoreo ingressi labro. Dein flumine lotos,
Atque oleo ut nitidos rursum de more ministrae
Vestibus induerunt pictis tunicaque recenti;
E solio egressi se circum ad strata reclinant,
Dat manibus rores, urnaque effundit ab aurea
In niveam argento choncam formosa puella,
Insternitque eadem mensam. Fert altera puris
In calathis cererem, patulis et lancibus escas
Expediens, sua dona ultro servata, ministrat.
At genitrix adversa stetit, foribusque sub ipsis
Nixa toro est, tereti mollissima pollice versans
Stamina, dum gaudent epulis vinoque fruuntur.
Inde ubi pulsa fames, ita voce exorsa profatur:
Telemache, infelixne iterum conscendere tristem
Cogar ego in thalamum, lacrimisque cubile rigatum
Usque meis, geminos ex quo comitatus Atridas
Dardanias Ithacus cessit bellator ad arces?
Nec tamen, heu! diri quam sese in tecta reportent
Nostra proci, referes certo prius ore loquutus:
Audisti, si forte tuum qua parte parentem
Vivere? Finierat genitrix; cui talia natus
Orsa refert: Equidem, fuerint quaecumque, fatebor,
Mater, vera tibi: Pylias advenimus oras,
Contigimusque manus Nelidae Nestoris. Ille
Hospitio exceptum diti me ad regia duxit

Limina laetatus ; gnatumque ut tempore longo
Accipit absentem genitor, fruiturque recepto
Obvius exsiliens, sic me complexus amore
Excoluit seniorque simul, generosaque nati
Progenies. Sed enim miserandi ignarus Ulyssei,
Incertusque heros sive ipsum vivere, sive
Passum extrema putet, Menelai ad moenia jussit
In bijugo vectum longe contendere curru.
Illic Tyndarida adspexi, quam propter Achivi
Pergameique duces multos hausere labores
Coelicolûm fato. Postquam me vidit Atrides,
Continuo, quae vis, quae me fortuna tulisset
In Spartam, poscit. Mox illi ut certa roganti
Exposui, contra mihi talia reddidit heros :
Proh! superi, qua mente viro, quo robore claro
Eripere imbelles adeo voluere cubile!
Cerva velut magni si quando in lustra leonis
Ingreditur, parvosque locans necdum ubere pulsos
Hinnuleos, campis it late herbosaque quaerens
Pascua per saltus et valles errat; at ille
Improvisus adest, notoque receptus in antro
Saevus utrique inhians laceros depascitur artus,
Visceribusque haerens spumas agit ore cruentas :
Sic Laërtiades feret illis horrida fata.
Juppiter o! faciat, Phoebusque et bellica virgo,
Talem se referat, qualem videre Pelasgi
Luctantem in Lesbo, quum surgens arduus ictu
Stravit humi Philomelidem, gavisaque casu
Ingenti est omnis Danaûm mirata corona.
Talem o! se referat, turbamque aggressus inertem
Eripiat vitamque brevem, et connubia rumpat
Nequidquam sperata horrendo funere mersis.
Illa autem, quae poscis, ego haud mendacia fingens
Omnia nunc referam, nec te quoque certa latebunt,

Digitized by Google

Quae docuit quondam senior me gurgite vasto
Caeruleus Proteus fatorum haud inscius augur.
Namque tuum vates vidisse in litore patrem
Ogygio flentem dicebat, ubi alma Calypso
Sedibus in vitreis invitum detinet: omnis
Clausa via est; socii desunt, et curva carina,
Qua freta devectus pelagi spumantia tentet.
Haec Atrei soboles, bello Mavortius heros,
Edidit, hisque actis, relegens iter omne redivi
In patriam, dederuntque auras dî pone sequentes.
Sic ait, et luctu matris praecordia fixit
Telemachus. Quos inter ab Argis advena fatus
Cuncta Theoclymenus superis par: O! bona Ulyssei
Magnanimi conjux, non haec tibi vulneret aures
Fama incerta viri; quin huc advertere mentem
Ne dubita; tibi namque canens ego vera profabor:
Audiat haec divûm genitor, mensaeque sacratae.
Quas adii, sedesque Ithaci, sanctique penates;
In patria salvus certe Laërtius heros
Seu graditur, seu forte sedet, scelerisque nefandi
Conscius exitium pubi molitur acerbum.
Augurium e puppi nam nuper in aethere vidi
Certum ego, nec tacui monstrans felicia signa
Telemacho. Dixit vates; atque omine laeta
Penelope: Haec utinam superi rata vota secundent,
Hospes, ait; magnis a me cumulabere donis,
Scilicet, ac ditem mirabitur obvia turba.
Talibus illi inter sese; dum regia circum
Tecta proci jacto gaudent contendere disco,
Et jaculo, fas omne obliti ubi ludere suêrant.
Queis, simul ac mensae tempus jam venit, et agris
Undique pastores lectas de more bidentes
Adduxere, Medon subito, qui carior unus
Ante alios pubi convivia laetus obibat:

O! juvenes, inquit, sat ludo insistere juvit;
Ite domum, ac vosmet plenis accingite mensis:
Dulcius haud epulis quidquam, quum tempora poscunt.
Dixerat; illi alacres surgunt, parentque vocati.
Jamque introgressi sinuosa per atria ponunt,
Exutasque toris vestes rutilantibus aptant,
Mactantes oviumque greges et pinguia circum
Corpora caprigeni pecoris, taurumque nitentem
Praeterea hirsutosque sues. Dumque omnia fervent
Heic dapibus, parte ex alia petere alta parabant
Moenia jam stabuli custos, atque impiger una
Priamidum ac Trojae domitor; cui talia fatur
Sic prior Eumaeus: Non te discedere sponte
Hinc patior, potiusque optem (sic jussa tulissent)
Tecum partiri curas operumque laborem
Hoc simul in stabulo. Sed enim contraria regis
Jussa vetant; vereorque gravi ne concitus ira
Increpet audentem: dominorum haud mollia gliscunt
Jurgia. Festinemus iter; processit Olympo
Alma dies, seroque riget sub vespere frigus.
Ille autem: Mecum praecepi atque ante peregi
Haec animo; properemus, ait: tu dirige gressus
Ignotum per iter, baculumque, trementia firmem
Quo genua innixus, si quem fors offerat aptum,
Da precor, haud facili quoniam via tramite fertur.
Continuo haec dicens humeris extantibus addit
Sordentem peram, retinet quam tortile lorum,
Et multis perfossa locis hiat; haud minus olli
Dat cupido Eumaeus sectam de robore virgam.
Tandem abeunt: stabulum catulique et rustica pubes
Interea servant. Hic celsa ad moenia regem
Inscius assimilemque inopi, senioque trementem
Ducit, foedumque et vestigia tarda regentem.
Sic adeo propius gressi per scabra viarum

Successere urbi, venere et fontis ad undam
Irrigui, soliti cives quo semper aquari,
Quemque olim struxere Ithaco cum fratre Polyctor,
Neritus atque ingens. Silvis stat scena coruscis
Curvata in gyrum, ramisque virentibus alni
Undique pubescunt; tum vivo e marmore circo
In medio salit unda, et nymphis alta verendis
Eminet ara super, florentia serta viator
Ponit ubi, meritoque deas veneratur honore.
Heic Dolii occurrit proles vesana Melantheus
Agmen agens pecudum secum, totoque capellas
E numero lectas avidis in munera mensae
Sueta procis: juvenes ibant duo pone sequuti.
Ergo ut conspexit venientes, dira minatus
Increpuit, movitque duci sub pectore bilem
Vocilerans temere, fasque omne oblitus: et heus! quam
Ecce malum malus ipse, inquit, comitatur euntem!
Coelicolae ut similem gaudent submittere semper
Ad similem! quonam morosum hunc ducis, inepte,
Mendicum, cladem mensarum ac triste venenum
Laetitiae? multis humeros jam postibus adstans
Adteret, haud ullo victor certamine poscens
Captivamque sibi nympham, rutilosque lebetas;
Frusta sed adrosae cereris. Quin si mihi dones,
Ut nostra assiduus verrat praesepia custos,
Arbuteasque ferat frondes balantibus hoedis;
Ille sero pingui pastus protenderet artus
Magnos, laxaretque femur. Sed tempore longo
Nequitiae addictus non ullum ferre laborem,
Non opera exercere valet: tantum improbus atram
Ingluviem quaerens aliena pascere mensa
In populo hac illac tremulo male corpore reptat.
Nunc tamen edico, res et mea dicta sequetur:
Si tecum ingressus Laërtia tecta subibit,

Multa caput circum dextris jaculata procorum
Scamna humeris laterique adtrito illisa sonabunt.
Dixerat; elatoque femur male sanus Ulyssei
Calce petit, turbatque via conatus. At heros
Restitit immotus, secumque in pectore versat
Inter utrumque anceps, an stricto robore vitam
Eripiat sonti insiliens, an turbidus alte
Sublatum illidat diffracto ad saxa cerebro.
Fert tamen, obduratque animum: tum protinus illum
Torva tuens, dictisque minans Eumaeus amaris
Increpitat, tollitque manus, et voce precatur:
Nymphae Naïades, gnatae Jovis, o! bonus unquam
Si qua tulit vobis Ithacus pia munera, et aris
Pinguia si pecudum fumantia praebuit exta,
Hoc mihi vos contra faciles persolvite votum:
Jam redeat dux ille meus, patriosque Penates
Invisat, ducente deo. Tibi corpore fastum
Detereret bene compto urbis per strata vaganti
Assidue, elatoque animis, nitidoque juventa,
Improbe: pastorum vitio pecus omne peresum
Interea languet. Sic ille; et dicta Melantheus
Irridens: Proh! quanta canis, quam mira loquutus
Edidit; hunc equidem mecum per caerula quondam
Longe Ithaca avectum ducam, multoque carebit
Nec via mi pretio. Nunc o! sic perdat Apollo
Telemachum jaculis hodie, vel saeva juventus
Sedibus in propriis violento funere sternat,
Jampridem ut periit, quem frustra poscis, Ulysses.
Haec ait, et placido gradientes tramite linquit
Urbis iter celerans, regisque in limina tendens.
Nec mora longa; adiit postes, seseque locavit
Eurymachum contra, namque hunc ex omnibus unum
Eximie coluit: famuli dein torrida ponunt
Exta viro, cereremque ferens dat fida ministra.

Jamque adeo Eumaeus gradiens, atque acer Ulysses
Adstiterunt propius, citharaeque impulsus in aura
Infremuit sonitus circum, dum carmina nervis
Phemius aptabat, jamque ipsis dulce canebat.
Restitit, Eumaeumque tenens: Pulcherrima, dixit,
Regi tecta tuo surgunt educta sub auras,
Aedibus et magno reliquis discrimine praestant.
Ordine se vario tollunt: heic atria celsis
Porticibusque nitent, septisque, aptaeque coruscant
Arte laboratae bifores ad limina valvae,
Quas non ulla virum valeat perfringere virtus.
Intro etiam juvenes multi convivia ducunt,
Et genio indulgent: it nidor in aethera cantu
Cum citharae, sociam dapibus quam numina servant.
Ille autem reddit: Non te sententia fallit
Haud rerum ignarum; sed qua ratione, quod instat,
Confieri possit, prius heic statuamus, oportet.
Si celsas tu forte velis invadere sedes,
Atque procis conferre gradum prior, en age limen
Ingredere; ipse sequar mox te post terga relictus.
Sin aliter, paullum subsiste; ego limine gressus
Anteferam, longo nec tempore deinde moratus
Tu sequere, heic aliquis ne te speculatus inermem
Dedecoret, plagisque fuget: juvat ante videre,
Scilicet, atque animo varios expendere casus.
Illi heros: Ne plura, inquit; satis omnia novi:
Tu prior ingrediare licet, celsisque manebo
Heic ego pro foribus; didici jam doctus ab usu
Et foedas ignominias et verbera ferre.
Id quoque nunc veniat: non hoc in pectore frustra
Stat patiens animus multis jam casibus actus
Et pelagi et belli, longumque expertus utrumque.
At vis nulla valet rabiem compescere ventris
Luctificam, quae corda hominum perferre labores

Edocuit multos agitans; quam propter et armis
Horrentes volitant instructo et remige classes
Indomiti per stagna maris, clademque minantur
Hostibus, et latos vastant incursibus agros.
Talia dicebant; quum collum arrexit, et ambas
Excitus audito sonitu canis ilicet aures
Argus amor Laërtiadae, quem paverat olim
Ipse fovens, multaque heros eduxerat arte,
Praemia nec retulit; nam curva in classe profectus
Ante sacrae petiit surgentia pergama Trojae.
Saepe tamen juvenes crebris venatibus illum
In capras egere feras, damasque fugaces,
Et lepores. Nudo tum forte sub axe jacebat
Neglectus coeno immundo, foedataque turpi
Membra fimo stratus, quem longe efferre solebant
Agricolae, ac magnos Ithaci jactare per agros.
Heic recubans ricinis exesus turpiter artus
Argus ut agnovit dominum, caudamque remulcens,
Et motans utrinque aures spectabat euntem;
Nec tamen et cupiens potuit vestigia ferre
Cominus. Illum autem longe miseratus Ulysses
Demisit lacrimas, et furtim lumina tersit
Sic fatus: Turpine canem procumbere coeno
Hunc sinere? ingentes artus, formamque decoram
Pulcher habet; non et video, num cursibus acer
Extiterit pariter, formaeque aequarit honorem?
An secus, ignavi quales soloque nitore
Eximii regum mensis pascuntur opimis,
Luxuriantque domo? Sic ille, atque orsa vicissim
Excipit Eumaeus, gemitumque e pectore ducens:
Hic fuerat regi carus, quem flemus acerbo
Funere nequidquam mersum, canis, inquit; at ipsum,
Qualis erat forma quondam et praestantibus ausis,
Trojam quum ductor petiit, si forte valentem

Vidisses, cursuque pedum miratus et acri
Robore florentem, nosses quid praestitit olim
Impiger. Haud illi nemora inter inhospita dumis
Effugit fera visa umquam, vestigia late
Scrutanti, notasque auras per lustra sequenti.
Nunc domitus jacet ipse malo; mors abstulit atra
Hinc procul heu! misero regem, nec cura relicti
Femineo est generi, dominisque absentibus ultro
Ignavi cessant famuli, spernuntque laborem.
Altitonans pater ipse hominem, quem ferre subegit
Servitium, media virtutis parte carentem
Quippe facit. Nec plura his tunc effatus in altas
Corripuit sedes gressum, seseque procorum
Intulit in coetum. Contra autem aspexit ut Argus
Bisdenos reducem post annos laetus Ulyssem,
Procubuit nigra fati caligine pressus.
Eumaeum interea venientem in limine primus
Telemachus cernens ad se vocat ocyus: ille
Adproperat, vacuamque videns, qua membra solebat
Ponere, qui laetis dissecta et viscera et armos
Portabatque procis, numerumque aequabat in omnem,
Telemacho propior sedem locat, atque ibi fessus
Considit juvenem contra. Simul impiger olli
Fumantesque dapes praeco cereremque ministrat.
Illum pone sequens sua tandem ingressus Ulysses
Tecta subit, baculoque regens vestigia fertur
Os habitumque seni similis, quem turpis egestas
Multa domat: circum membris horrescit amictus
Sordidus, inque solo non ausus adire sub aulam
Fraxineo sternit sese, tergumque reclinat
Postibus innixus, quos multa ornaverat olim
Arte faber cedroque et odorifera cyparisso.
Heic subito Eumaeum jubet una assurgere, et almae
Vim cereris multam capiens fumantiaque exta,

Digitized by Google

Quae fors cumque tulit manibus: Ferto omnia, dixit
Telemachus, donisque novus fac gaudeat hospes;
Dic etiam, propius veniens ac munera poscens
Quemque adeat juvenum: non est pudor aptus egenti.
Sic ille: Eumaeus paret, tum proximus adstans:
Haec Ithaci tibi gnatus, ait, dat munera, et ultro
Admonet, ut juvenes adiens ex ordine, quemque
Solicites; neque enim bonus est pudor, inquit, egenti.
Cui referens Ithacus: Faxit jam magnus Olympi
Ille pater, semper felici gaudeat aevo
Telemachus, voto et numquam frustretur inani
Omnibus in rebus. Simul haec, simul accipit ulnis
Ambabus data dona, suosque aggesta reponit
Ante pedes lacerae supra sordentia perae
Vellera; jamque epulis gaudet, dum carmine vates
Personat arguto sedes. Quum desiit heros
Vescier, et vates modulari desiit una,
Interea magno sonuerunt tecta tumultu,
Plauseruntque proci; quum lapsa ex aethere virgo
Armipotens regem movet ultro, ut quemque procorum
Circum adeat, cereremque petat, visurus aperto
Indicio, cui recta sedet cuique improba diri
Vis animi, nullum quamquam non poena manebat.
Surgit, et incepit dextra, velut ante petîsset
Saepe stipem, tendit supplex ad munera palmas
Undique. Dant juvenes miserati, unaque requirunt
Mirati, quis et unde venit; queis pauca Melantheus
Caprigeni pecoris custos mirantibus infit:
Audite o juvenes, clarum genus; hunc ego nuper
Vidi ferre gradus, illumque Eumaeus agebat,
Non tamen et quali sit cretus origine, novi.
Dixerat. Antinous tum contra iratus acerbis
Increpat Eumaeum dictis: Cur, improbe, in urbem
Hunc etiam duxti? pauci versantur in hisce

Digitized by Google

Sedibus errones nimirum, et cogere pestes
Huc juvat accitas unde undique, triste futuras
Excidium regi? super hunc accedere justi,
Nescio ubi inventum. Quem tali voce sequutus
Excipit Eumaeus: Quaenam te indigna profantem
Mens agitat? cui tantus amor praecordia versat
Ad mensas accire alium, nisi plurima dignum
Fecerit hunc virtus claras agitata per artes?
Fatidici vates, aut carmina grata canentes,
Insignesque fabri, doctique expellere morbos
Paeonia de gente viri; qua maximus orbis
Tenditur, hi tantum quaesiti in tecta vocantur,
Non inopes, non dura animos queis urget egestas.
Tu vero ante alios unus magis asper Ulyssei
Increpitas famulos: meque ipsum laedere gaudes
In primis. At nulla tui mihi cura minantis,
Penelope dum vivit adhuc, et numina servant
Telemachum. Dixit senior; tum gnatus Ulysse:
Comprime jam vocem, neu contra plura reponas;
Antinous dirae semper convicia linguae
Laevus amat, cogitque alios assurgere in iras.
Dixit; et Antinoum cernens: Tu me, inquit, amatum
Ut genitor natum curas, qui cedere nostro
Hunc ferus hospitio cogis. Di talia coelo
Facta vetent; cape dona manu, largire precanti,
Haud quidquam invideo; jubeo magis: eja age, matrem
Nec metuas, nec quemquam alium pro talibus ausis.
At non iste animus tibi saevo in pectore: mavis
Ipse vorare inhians, ulli quam ponere partem.
Huic autem Antinous: Quid frustra talia jactas
Impatiens, dictisque tonans heu! crimen acerbas,
Telemache? illi adeo si nunc et caetera tantum
Turba daret, longe tres hinc ex ordine menses
Exigeret tacitus. Dixit; fulcrumque repente

Corripiens, quo forte pedes innixus habebat,
Ostentat mensa subter; contraque frequentes
Dant alii cereremque ultro, dapibusque refertam
Aggestis onerant peram. Quo laetus Ulysses
Munere rursus adit postes in limine, et adstans
Antinoo adversus placido sic fatur ab ore:
Da, bone; namque mihi non ultimus inter Achivos,
At potius longe princeps, magnoque videris
Assimilis regi: quare te largius aequum est
Ferre mihi, vastumque ibit tua fama per orbem.
Ipse etiam tenui quondam regalia dives
Atria, et errantem nostrum qui limen adiret
Indigus auxilii, quisquis foret advena, juvi.
Multi aderant famuli, rerum vis multa jacebat,
Queis facile vivuntque homines, ditesque vocantur.
Invidit fortuna tamen: sic quippe Tonanti
Visum, cum rapidis qui me praedonibus ire
Impulit heu! comitem, longeque Aegyptia cursu
Regna sequi, ignotis caderem procul exsul ut oris.
Attigimus portum, placidoque in flumine classis
Jam steterat: socios moneo subducere puppes,
Atque agere excubias; partem conscendere celsas
In speculas, finesque hortor lustrare patentes.
Illi autem elatique animis fastuque superbi
Niliacos subito vastant late undique campos,
Captivasque trahunt matres, puerosque gementes
Per mediam caedem. Nec jam mora: rumor in urbem
Coyus advenit, populosque excivit ad arma.
Erumpunt roseae sub lumina prima diei
Agmine conferti magno; tremit excita pulsu
Terra equitum peditumque gravi, galeaeque minaces
Solis inardescunt radiis atque aera coruscant.
Tum pater ipse deûm molitus fulmina dextra
Immisitque fugam sociis, trepidosque coëgit

Digitized by Google

Terga dare: haud ullus firmato pectore contra
Stare valet, certamque intentant omnia cladem.
Pars ferro transfixa cadit, pars viva meorum
Abripitur captiva procul subituraque triste
Servitium. Cyprias me vero abducere in oras
Demetori Iasidae tradunt, qui sceptra tenebat
Regia, et ingenti Cyprum ditione premebat:
Illinc advenio sortem perpessus iniquam.
Talia dicentem jam pridem turbidus ira
Antinous cernens: Quinam huc malus attulit istam
Perniciem deus, exclamat? jam corripe gressum,
Et mensa hac absiste procul, ne rursus amaram
Aegyptum experiare tibi, Cyprumque profectus
Adspicias; tanta est vesanae audacia mentis!
Convivis adstat malus ecce ex ordine cunctis;
Hi temere effundunt, alienaque perdere nulla
Aut pietas aut cura vetat: nempe omnibus adsunt
Omnia sat. Vano quae postquam effudit ab ore
Antinous; retro referens vestigia ductor:
Haud, ait, est etiam tibi pulcro in corpore virtus,
Nec facie mens digna. Tuis e sedibus hospes,
Credo equidem, nec pauca salis vel grana referret,
Nunc mihi quum residens aliena ad pabula sumptae
Frusta negas cereris plenae inter munera mensae.
Dixerat; ast olli violento in pectore saevit
Ira magis, torvumque tuens: Jam sedibus, inquit,
Jam reor ex istis actutum pulsus abibis
Turpiter; ipsa etiam pergis convicia factis
Addere. Sic dicens scamnumque intorsit, et alte
Impulit aversi in tergum, dextrique supremam
Partem humeri strinxit. Manet imperterritus heros
In medio, ceu dura silex; nec voce movetur
Impiger Antinoi, nec jacti roboris ictu;
Sed tacitus quassat caput, et mala corde volutat.

Mox repetit postes versus, plenamque reponens
Peram, stratus humi, juvenes, sic orsus ab ore,
Alloquitur: Vos o pulcrae connubia nymphae
Qui petitis, clari juvenes audite loquentem,
Quae fert cumque animus. Nullus praecordia moeror
Solicitat nullusque dolor, cui vulnus adactum,
Dum proprias tutatur oves, armentaque pugnans
Protegit. Id vero indignum, quod vulnere laesit
Antinous, quem saeva fames, infausta malorum
Causa, jubet casus animum submittere ad omnes.
At si inopum ultores dî sunt, et Erinnyes ullae,
Antinoum mors ante premat, quam gaudia noscat
Conjugii. Sic ille orans dicebat; at acer
Eupithei natus: Quin vocem comprime, et istheic
Vel fruere o! placidus partis, vel limine cede
Longius absistens, ne longa per atria turbet
Talia jactantem jamdudum exosa juventus,
Correptique omnes discerpat protinus artus.
Sic ait; inque imo contra furor omnibus arsit
Pectore, jamque aliquis: Quae te dementia versat
Perdite, qui miserum telo petis, inquit, acerbo?
Quid si quis magno missus deus adsit Olympo?
Nescisne, hospitibus similes errantibus ora
In varia atque habitum versos se ferre per urbes,
Atque hominum fas atque nefas exquirere divos?
Talia dicebant juvenes, nec talibus ille
Turbatur, metuitque scelus. Furit anxius icto
Telemachus sub corde, nec udo lumina fletu
Spargit, at ingenti curarum fluctuat aestu,
Demittitque caput quassans, tacitusque minatur.
Interea famam perculsi accepit ut alto
Penelope in thalamo fidis stipata puellis:
O! utinam sic ipse arcu jaculatus Apollo
Illum perdat, ait: quin si nunc pondus haberent,

Excipit Eurynome subito, mea vota precesque,
Crastina nulli horum vivo consurgeret Eos.
Cui rursum regina: Mea o fidissima nutrix,
Haec invisa omnis turba est, assueta nefandis
Flagitiis, inquit; nigro sed acerbior Orco est
Antinous. Subter lustrans ex ordine mensas
Nescio qui vagus hospes, eum namque urget egestas,
Dona petit: dant multa omnes; hic solus at illum
Perculit ad dextrum jaculato robore tergum.
Haec dum formosas inter regina puellas
Moesta sedens queritur, ductor Laërtius altis
Postibus acclinis curabat corpora victu.
Et jam Penelope propius succedere jussum
Eumaeum alloquitur, coramque haec protinus infit:
Vade age, dic hospes veniat: stat quaerere Ulysse
De misero, si qua est fama olli audita, vel ipsum
Viderit errando, multas jactatus ad oras
Ille etiam, credo, ni vanam ludit imago.
Cui reddit senior: Nunc o paullisper Achivi
Si placidi sinerent, per tecta atque alta silerent,
Quae non ille tibi referens narraret, et o! qua
Pectore mulceret longum dulcedine fando:
Tres illum noctes, totidemque in paupere luces
Detinui stabulo, (nam primum advenerat illuc
Elapsus pelago) neque adhuc percurrere coeptos
Expediens casus potuit. Miratus ut olim
Quis videt afflatum divino numine vatem,
Attonitusque stupet vulgo miranda canentem
Carmina, inexhausta semper manantia vena:
Sic ego pendebam cupidus narrantis ab ore.
Sese Ithaci veterem primaque ab origine patrum
Fert socium, Cretamque colit, Minoïa regna.
Finibus ex illis haec vectum ad litora duxit
Sors miseranda ferens: Thesprotûm vivere diti

In populo haud longe salvum testatur Ulyssem,
Immensamque simul gazam deferre parantem.
Penelope contra: Duc o, duc ocyus, inquit,
Vade, voca; coram juvat illum audire loquentem.
At juvenes variis traducant otia ludis
Ante fores, mediave aula: stant omnia cuique
Tuta domo frugesque et dulcia munera Bacchi,
Queis famuli gaudent; ipsi autem aliena frequentes
Semper tecta colunt, pecudesque armentaque caedunt
Lecta boum, nostrisque epulis vinoque fruentes
Nequidquam. Dilapsa perit res funditus omnis,
Nec prohibet quisquam; neque enim est, qui tristia damna
Arceat a domibus. Quod si remearet Ulysses
In patriam, notasque redux contingeret oras,
Ilicet ille suo cum gnato averteret hostes.
Vix ea; Telemachus subito cum murmure magno
Sternuit; insonuit fremitu domus ardua circum,
Laetaque Penelope rursum sic voce loquuta est:
I, propera, coramque hospes succedat amicus;
Nonne vides quae fausta mihi dedit omina gnatus?
Haud incerta loquor: non irrita fata minatur
Parca procis; nullus de caede elapsus abibit.
Praeterea sciat ille, mihi si vera reportet
Nuncia, pro meritis a me jam digna parari
Praemia, formosas picto subtegmine vestes.
Nec plura. Ille citus reginae dicta verendae
Exsequitur, propiorque adstans: Te candida, dixit,
Telemachi vocat ecce parens; tot tristia passae
Quaerere mens olli quiddam de conjuge coram.
Quod si etiam haud vanum, videat sed certa ferentem,
Pulcra dabit cupido pictae tibi munera vestis,
Qua tantum nunc tristis eges, totamque per urbem
Haud ingrata petes vacuo solatia ventri,
Quique volent, impune dabunt. Cui talia fanti

Heros orsa refert: Actutum certa referem
Omnia, nec tegerem cupidae; quippe aspera novi
Fata viri, simili fortuna agitatus et ipse.
Sed metuo rabiem, violentaque facta procorum,
Quorum etiam tetigit ferratum injuria coelum.
Et nunc ille malus, quum me nil tale merentem
Perculit, ac duro jaculatus vulnere laesit,
Nec mihi Telemachus quidquam, nec profuit alter
Exitium avertens. Ergo sua limina servet
Penelope opperiens, dum sol petat aequora curru
Occiduo; tunc ultro adero, nec reddere coram
Abnuero, quaecumque almo de conjuge quaeret
Ante focum residens: lacero scis tegmine amictus
Quam pereo, supplex tua primum limina adivi.
Dixerat; et dicto parens Eumaeus abibat.
Atque illum, ut vidit gressus per tecta ferentem
Penelope, affata est: Cur sic tu solus, et hospes
Haud sequitur tua jussa quid ille in pectore versat?
Anne aliquem nimium metuit, refugitque pudore,
Scilicet, indigno captus? male dedecet iste
Errantemque vagumque pudor. Nec plura loquutam
Excipit Eumaeus: Non ille haud aequa profatur,
Sed prudens quae quisque, cavet qui triste periclum,
Ac timet audaces scelerata in crimina dextras.
Expectare jubet, se dum sol mergat in amne
Hesperio: melius tibi longa per otia soli
Tunc dabitur placitas audire et reddere voces.
Finierat referens; breviterque haec addidit olli
Penelope: Non ille mihi sine mente putandus,
Quisquis hic est; neque enim mortali sanguine creti
Usquam homines adeo crudelia facta minantur.
Hactenus illa: retro senior vestigia vertens
In medios venit juvenes, rite omnibus actis;
Atque ita Telemacho, ne quisquam exaudiat alter,

Adsistens propior fidam dein fatus ad aurem est:
O! juvenis dilecte, ego jam visurus abibo,
Si quod opus rebusque tuis nunc instet agendum
Atque meis pariter: tibi sunt heic caetera curae,
Teque ipsum serva primum, tibi consule, quidquam
Ne patiare mali. Proceres meditantur Achivi
Dira tibi, quos o! prius ille hominumque deûmque
Perdat agens domitor, quam nos vis occupet ulla.
Telemachus contra: Sic Juppiter adnuat, oro;
Interea tu serus abi, primisque redito
Cum radiis tecum ducens mactanda per aras
Corpora lecta suum: curabunt caetera divi,
Atque ego. Fatus erat juvenis, seniorque locatus
In solio dapibus gaudet, rursumque refectus
Maturatque viam, sedesque et plena relinquit
Atria convivis laeto resonantia cantu
Et choreis; pronus nam sol vergebat ad undas.

Digitized by Google

HOMERI ODYSSEAE

LIBER DECIMUS OCTAVUS.

Inter se pugnant Ithacusque Irusque; capitque Penelope a cupidis munera missa procis.

Interea stetit ante fores conquirere victum
Undique suetus homo vastaque voragine ventris
Notus inexpleti, cui nullae in corpore vires,
Nullum et robur erat; tantum se mole ferebat
Arduus ingenti. Primis hunc mater ab annis
Dixerat Arnaeum, post Irum nomine cives,
Nuncia quod referens ibat, dixere vocantes.
Is Laërtiaden proprii de limine tecti
Pellere conatus sic ultro incessit acerbis
Vocibus: Eja ultro discede, aut calcibus isthinc
Abripiere, senex, pulsus: non ora monentum
Aspicis en juvenum, plaususque audere jubentum?
Sed miseret me quippe tui nimis: ergo age surge,
Ne fera nos inter manibus discordia gliscat.
Talia jactantem sic contra affatur Ulysses
Torva tuens: Nec te facto, nec voce lacesso;
Nil etiam invideo, licet uni plurima donent.
Haec ambos capiet sedes: quid tollere partem
Invidus alterius certas, oppressus eodem,
Quo premor ipse, gravi casu? dî forsitan olim

Respicient utrumque, dabunt et ditia dona;
At manibus parcas moneo, nec turbidus iram
Solicites. Aliter, quemquam sim fessus ab aevo,
Pectoraque et sparso foedabo fracta cruore
Labra tibi: sic orta mihi lux crastina surget
Tuta magis; neque enim pulsus Laërtia rursum,
Credo equidem, poteris minitando in tecta reverti.
Haec Ithacus; contraque haec ardens reddidit Irus:
Proh superi! ut gurges hic verba sonantia volvit
Adsimilis vetulae, fractas quae torret aristas
Garrula. Jam faxo, mea brachia sentiat ictu
Saucius, atque omnes vomat atro in sanguine dentes:
Sus veluti, flavo segetem quum raptat in agro.
Aggredere; hi pugnam spectent, quid tarda senectus
Hanc viridem contra valeat sperare juventam.
Sic odii animisque adversi limine in ipso
Certabant. Quos vidit ubi sine more furentes
Antinous, ridens subito est affatus amicos:
O socii, nova pugna oritur, qua munere divûm
Gratior his numquam visa est penetralibus ante.
Ecce hospes, pariterque Irus pugnantia jactant
Brachia congressi: juvat hanc incendere pugnam.
Dixerat; et magno cum risu protinus omnes
Postibus exsiliunt altis, circumque frequentes
Agglomerant sese pugnantibus; atque ibi fatus
Eupithei Antinous proles haec infit ab ore:
O pubes generosa, proci, torrentur in igne
Viscera caprigeni pecoris, quae sanguine plena
Et pingui nobis in serae tempora coenae
Servantur. Partem victor sibi praemia pugnae,
Quam velit, exsortem capiat, semperque sub isdem
Aedibus assideat nobis conviva, neque ullum
Has inopum mensas alium turbare sinamus.
Sic monuit, cunctisque eadem sententia sedit.

Digitized by Google

Tunc Ithacus subiens astu, contraque loquutus:
Haud fas, haud juveni tanto componier aequum
Me senio fessum longo curisque gravatum;
Saeva tamen ventris rabies descendere cogit
Has etiam ad plagas miserum. Sed vos ego magnos
Per divos testor, validis vos parcite dextris,
Neu feriat quisquam saevo me vulnere furtim
Auxilians Iro; vestro perculsus ab ictu
Conciderem extremum. Dixit; juratoque cuncti
Dicta viri spondent, atque haec super adjicit heros
Telemachus dicens: Virtus in pectore solum
Hunc tibi sit praesens contra; non ullus Achivûm,
Quem metuas, heic, hospes, adest; nam laedere si quis
Audeat, haud uni solvet pro crimine poenas.
En adsum prior ipse tibi, nec jussa retrectant
Eupitheo Polyboque sati, praestantibus orsis
Egregii heroës. Haec ille, eademque probarunt
Haud dubio assensu juvenes. Tunc fortis Ulysses
Protinus ima sibi circumdedit inguina pannis,
Exeruitque femur magnum: lata ossa superne
Stant humeris, pectusque altum nodosaque circum
Brachia dura toris; super ipsa valentia regi
Praesens membra suo Tritonia numine firmat.
At pubes mirata stupet, mussatque vicissim
Respiciens: jam non Irum, gravis exitus Irum
Accipiet; Jam plena seni femora hirta patescunt.
Haec pubes: simul aspectu conterritus haeret
Irus, et invitus famulis cogentibus aptat
Tegmina nequidquam circum, ac totos tremit artus.
Quem tunc Antinous minitans ita turbidus ore
Increpuit: Tibi nulla subest, vanissime rerum,
Vis animo, hunc adeo si firma aetate vigescens
Tu metuas fractumque annis domitumque labore.
Haec tamen edico, quae mox rata cuncta manebunt:

Si potior te forte senex hic vicerit, ire
Protinus Epirum freta per spumantia cogam
Ad regis muros Echeti, qui saevus et aures
Amputet, et truncas inhonesto vulnere nares,
Atque exsecta super canibus det cruda voranda
Inguina dedecorem turpans. Sic fatus; et olli
Hoc magis incubuit trepidis malus artubus horror,
In medioque stetit propulsus: brachia tollunt
Ardua, et elatis assurgunt ictibus ambo.
Heic heros dubia secum sub mente volutat:
Sicne manu feriat, collapsum ut vita relinquat
Protinus ad manes fugiens, an temperet iras,
Prosternatque solo tantum? sententia visa
Haec melior, ne forte secus noscatur Achivis.
Continuo surgunt: dextro super imminet Irus
Ingeminans ictus humero; furit alter, et aures
Cervicemque domat: sonuerunt vulnere fracta
Ossa, et purpureus defluxit sanguis ab ore.
Jamque solo cadit ille, omnesque in pulvere dentes
Illiditque gemens nequidquam, et calcibus arva
Verberat. Excipiunt plausu, risuque sequuntur
Ingenti juvenes tollentes brachia: at illum
Vestibulo ex alto rapiens pede traxit Ulysses,
Porticibusque cavis properans perque atria longa
Ante fores statuit subnixum ad septa domorum;
Tum baculum dat ferre manu sic deinde loquutus:
Istheic nunc metuende sede, catulosque suesque
Hirsutos arce foribus; neu dicere leges
Hospitibus miseris ita nullo praeditus ausis
Robore, ne sontem gravior te poena sequatur.
Sic ait, atque humeris sordentem injecit amictum,
Demisitque iterum corroso tergore peram
Ex humero, limenque adiens consedit. At omnis
Stat circum pubes, atque implens atria risu

Laetifico dictis victorem extollit amicis :
Juppiter o , superique tibi dent maxima divi
Munera , qui tantam potuisti avertere pestem
A populo ! Epirum jam jam petet ille per undas
Supplicia expendens , nullis mortalibus aequi
Effera ubi surgunt Echeti penetralia regis.
Talia dicebant juvenes , laetatus et heros
Omine gaudebat. Rapiens dein pinguia flammis
Viscera tosta, intus commixto plena cruore ,
Expedit Antinous ; nec non duo magna canistris
Frusta laboratae cereris correpta dat ultro
Amphinomus , pateramque ardenti nectare plenam
Tendit ita affatus: Salve o ! pater hospes , et alma
Copia te laetum post tristia damna revisat.
Cui Laërtiades : Magni non laude videris
Degener , et clara , dixit , virtute parentis ,
Amphinome . Eximio Nisus celebratur honore
Dulichio in pingui , cujus de sanguine cretum
Te perhibent , justique tenax , et rebus abundans .
Multa tibi cultae super et facundia linguae
Suppetit : huc aures idcirco adverte , profabor .
Nil hominum fato miserum magis alma creavit
Terra parens genere ex omni, quod vescitur aura
Aetheria, reptatque solo. Nam tristia sese
Passuros haud ulla putant , dum numina robur
Sufficiunt , solidaeque vigent in corpore vires.
Post ubi versa malis divûm est mutata voluntas,
Dura quoque invito coguntur pectore ferre :
Quippe animi motus varii vertuntur , ut ille
Rex hominum divûmque pater sua tempora vertit.
Ipse etiam felix quondam florentibus annis
Sic vigui , laetusque opibus fretusque juventa,
Fratribus et caris , et magni nomine patris ,
Saepe nefas immane ausus , jura omnia sprevi.

Nunc aliter visum superis: a crimine quisque
Abstineat, tacitusque deûm data munera servet,
Quae data cumque; procos non ut male fervere cerno,
Aggressos infanda animis, nec parcere rebus,
Nec thalamo regis, quem non reor abfore terra
A patria longum; quin et venit ecce. Penates,
Gnate, tuos pete, gnate, deo ducente, nec olli
Obvius i reduci, nota quum sede potitus
Adstiterit: neque enim credo sine sanguine multo
Ipsum inter sociosque tuos discordia stabit.
Haec ait; ac libans nigro se flore Lyaei
Proluit extemplo, siccataque pocula reddit.
Amphinomus turbatus abit, curasque volutans
It tristis, motatque caput; nam triste canebat
Jam sibi mens presaga mali; nec funera demens
Fugit. Eum validis domuit Tritonia virgo
Telemachi manibus transfixum cuspide ahena:
Sed tum, quo cessit, solio consedit eodem.
Penelopem interea glauco dea lumine pulcra
Solicitat, coramque monet se ostendere pubi,
Altius ut sedeant flammae, gnatique virique
Non minus eximio laudum celebretur honore.
Illa invita quidem risit, conversaque tali
Affata Eurynomen voce est: Insueta cupido
Nescio quae surgens trepido mihi pectore gliscit;
Suadet adire procos dirum genus, insuper ipsi
Consulere et nato, sese ne credat Achivis
Insidias veritus, vafri qui mollia semper
Dicta serunt, tacitoque agitant in corde furorem.
Eurynome contra: Sic o, sic numina poscunt;
Vade, ait, et gnatum prudens affare vocatum
Formosos abluta artus atque unguine odoro
Sparsa genas: neque enim fletu lacrimisque madentes
Ire decet. Longo quin et tabescere luctu

Indignum est, cui talis adest jam munere divûm
Progenies, qualem tu natum optare solebas
Purpureas molli sparsum lanugine malas.
Vix ea; quum rursum regina: Haud talia curae,
Ornarique genas, puroque in fonte lavari.
Jamdudum superi mihi pulcro e corpore formam
Abstulerunt, ex quo cessit meus ille per altum
Infelix conjux invisa ad Pergama miles.
Verum age, et Autonoë veniat fac candida, et una
Hippodamia comes, gressus quae pone sequantur;
Nam prohibet pudor ire et solam accedere coram.
Dixerat; et studio nutrix celerabat anili
Jussa ferens, geminasque vocans per tecta puellas.
Heic aliud subito Pallas molita per artem,
Icarii natae dulcem per membra soporem
Irrigat. Acclinis jacuit, resolutaque totis
Artubus incubuit stratis: at maxima diva
Immortale decus, diosque afflavit honores,
Capta quibus stupeat visis turba omnis amantum.
Ambrosio primum suffudit lumine vultus
Rore levi lustrans, quo vittis tempora cincta
Ungitur alma Venus, properat quum tendere laetos
In Charitum formosa choros, et ludere gestit.
Exin majoremque habitu, succoque recenti
Florentem magis esse dedit, sectique elephanti
Vincere candorem, matutinamque pruinam.
Queis ita perfectis, abiit dea magna per auras;
Atque aderant contra famulae per tecta ferentes
Cum strepitu arguto gressus: excussa sopore
Nympha manu tersitque genas, subitoque profata est:
O! quae solicitae curis mihi pectora pressit
Blanda quies; utinam ferat et Latonia mortem
Tam facilem nunc diva, inter ne carpere fletus
Assiduos aevum cogar, dum conjugis ardens

Egregii ante alios, quotquot celebrantur Achivi,
Optatumque decus frustra famamque requiro.
Haec ubi dicta dedit, thalamo descendit ab alto
Haud sola: una etenim famulae comitantur euntem.
Ut vero formosa tulit sese obvia pubi
Cominus, auratae stetit aulae innixa sub ipsis
Postibus, ac tenuem malis demisit amictum,
Hinc atque hinc geminis media ipsa excepta puellis.
At juvenes genibusque labant, ac pectore toto
Concipiunt flammas: idem furit omnibus ardor,
Omnes quamprimum optatos cupiunt hymenaeos.
Illa autem carum spectans his vocibus ultro
Telemachum alloquitur: Quonam tua, gnate, parenti
Vis abiit sperata? tibi praestantior olim
Mens aderat puero, melioraque vota fovebas.
Nunc adeo jam grandis, et acri in flore juventae
Dum vernas, claroque satus de sanguine regum
Obvius appares habitumque atque ora tuenti;
Non pulcro tibi digna tamen stat corpore virtus.
Heu! quam triste nefas praesens impune tulisti,
Passus et hospitii violari es vulnere jura.
Quid? scelere an careas, nostris in sedibus hospes
Si jaceat tam dura pati fastidia jussus?
Nulla dies hoc tantum abolebit dedecus annis,
Ignavusque ibis, turpisque per ora virorum.
Talia dicebat, contra quum talia gnatus:
Haud invitus, ait, patior tua jurgia, et iram
O genitrix. Fas atque nefas discernere novi
Nunc equidem melius, quam quondam mollior aevo
Dum fueram; sed non licitum tamen omnia posse.
Terrent namque metu miserum auxilioque carentem
Hi circum affusi juvenes dirumque minantes:
Nec tamen haec Irique atque hospitis aspera pugna,
Ut cupiere, procis cessit; nam victor abivit

Viribus hic potior. Sic o! sic Pallas, et altus
Juppiter, ac Phoebus nutantem hanc vertice fracto
Disjiciant pubem sinuosa per atria partim,
Partim intra sedes, et membra labantia solvant;
Ut nunc ecce caput motans jacet Irus, et artus
Ante fores, multo domitus ceu pectora baccho,
Intremit, ipse quidem nec rectus stare, nec usquam
Ire valens, retroque domum vestigia ferre.
Hactenus illi inter sese; quum victus amore
Reginam Eurymachus sic voce affatus amica est:
Penelope, Icarii o soboles: si Graja per Argos
Iasium pubes omnis te laeta videret,
Pluribus heic primo streperent convivia mane
Structa procis. Nymphis nam praestas omnibus una
Et specie, et forma, solerti et mentis honore.
Cui tum Penelope reddit: Mihi numina coeli,
Eurymache, abstulerunt mutato corpore formam,
Quum Danai Iliacos curvis petiere carinis
Marte Lares, cessitque una mihi fidus Ulysses.
Nunc etiam rediens si mecum heic salvus adesset,
Haec quaecumque mei floreret gratia vultus
Perdita jam luctu; tot enim male numen amicum
Casibus implicitam domuit, stravitque jacentem.
Ille quidem cedens patrio quum litore abibat,
Amplexus dextram flenti haec suprema reliquit
Jussa mihi. Haud equidem redituros, scilicet, omnes
Innocuos credo Danaos Simoëntis ab unda,
O mulier; nam dura ferunt ad proelia Troas
Acres esse viros, jaculo et fallente sagitta
Egregios, saltuque altum conscendere tergum
Fortis equi, ac magna solitos vi cernere Martem.
Incertum est, reditumne parent, an tristia fata
Dî mihi apud Trojam longe: quare omnia curae
Sint tibi, longaevusque parens, genitrixque relicta

Sola domo sine me: nunc his te impensius aequum est
Consulere. At puerum simul ac flavescere malas
Aspicies, tu nube quidem tua limina linquens,
Cui fuerit placitum. Properans haec ille monebat,
Quae nunc certa ferunt perfecto tempore Parcae.
Adveniet nox illa ingrati vincula portans
Conjugii taedasque mihi, cui Juppiter omnem
Laetitiam rapuit; sed me haec tamen una remordet
Cura magis vellitque animum. Quae barbara tellus,
Quae patria haec usquam vidit? non jura procorum
Haec fuerant quondam, non mos, quum ducere nympham
Ingenuaque domo ac diti genitore creatam
Ambirent studiis sese certantibus inter.
Ipsi ultro e stabulis tauros accire paternis,
Lanigerumque pecus laeta in convivia sponsae
Cognatis sociisque, et splendida ferre solebant
Munera; non impune aliena vivere mensa.
Talia Penelope dicebat; laetus et heros
Conjugis ingenio gaudet, quod scilicet una
Donaque captabat juvenum, simulansque per artem
Mollibus incensos dictis mulcebat amantes.
Atque heic Antinous subdit: Pulcherrima magni
O nympha Icarii proles, age munera Achivûm
Accipe, quotquot erunt; neque enim data spernere dignum
Nos autem nulla hinc avellet cura, neque ante
Ibimus, uni eadem cedas quam nupta procorum.
Sic ille; et sociis vox circum haec omnibus una est,
Continuoque jubent famulos sua munera ferre
Pro se quisque viri, celerant et jussa ministri.
Armiger Antinoo peplum tulit; undique multo
Lumine versicolor fulget; tum fibulae auro
Ingentem e puro bissenae torquibus ornant.
Eurymacho, flaventi electro auroque monile
Arte laboratum multa, lateque jubar ceu

Solis inardescens. Geminas accepit inaures
Eurydamas sua dona; illis tres ordine gemmae
Parte ab utraque micant pendentes, claraque jactant
Fulgura daedaleo commissae rite labore.
Deinde Polyctorides Pisander protulit heros
Ornatus collo, visu admirabile textum;
Atque alia extulerunt alii, pariterque dedere
Munera certantes. Nec longum exinde morata
Penelope in thalamum sese formosa recepit,
Cesseruntque una famulae data dona ferentes.
Illi autem in choreas et dulcia carmina versi
Ludo exercebant sese, dum vesper Olympo
Surgeret. Occiduis qui postquam apparuit undis,
Tres medio accensas nocturna in lumina tecto
Lampadas apposuere; atque has arentia circum
Ligna dedere foco valida diffissa bipenni,
Miscueruntque faces: stant infelicis Ulyssei,
Alternantque vices famulae, lucemque ministrant.
Quas ita compellat dictis Laërtius heros:
O Ithaci absentis famulantia corda puellae
Ite agite in sedes, et fusis volvite pensa,
Casta ubi jam regina sedet. Lenite dolorem
Vel circum affusae, manibus vel fila trahentes.
Heic vero residens ego fundam lumina; ad ipsum
Ludere si cupiant roseae Titanidos ortum,
Haud vigilem vincant; patiens sum quippe laborum.
Dixerat: illum autem pariter risere procaces,
Seque inter vertere oculos. Tum pulcra Melantho
Talibus increpuit dictis, quam protulit auras
In superas Dolius, tenerisque eduxit ab annis
Penelope ut natam jucundo matris amore;
Nec tamen ingratam dominae fata ulla movebant
Tristia, at Eurymachum furtim complexa fovebat.
Haec Laërtiadem tunc misso affata pudore est:

Digitized by Google

Quae tam dira, senex, te mens, miserande, fatigat,
Ut neque in aerato placeat requiescere tecto,
Nec coetus celebrare alios? infanda loquentem
Hos juvenes inter tantum juvat usque morari,
Nil etiam veritum terret. Vel corda Lyaeo
Vincta geris, vel certe animus tibi pectore semper
Talis inest, vano nequidquam murmure gaudens.
Fallit te incautum fastus: si forte superbis,
Indignum pugna nuper quod viceris Irum,
Jam vereor, ne quis potior certamine surgens
Ad cava te feriat correptum tempora, et altis
Postibus ejiciat foedatum sanguine multo.
Illam immane tuens contra Laërtius heros:
Jam jam, inquit, faxo sciat, o canis improba, dicta
Haec tua Telemachus; jam te ille in frusta secabit.
Nec plura effatus trepidantes voce puellas
Terruit. Effugiunt omnes, captisque timore
Genua labant; neque enim minitari falsa putabant.
Ille autem ad pingues ardenti lumine taedas
Restitit adspectans circum, volvitque sub imo
Multa agitans animo, quae mox haud vana fuere.
Nec minus et juvenes furiosa in jurgia Pallas
Solicitat stimulis acuens, ut durus Ulyssei
Pervadat magis ima dolor penetralia cordis.
Quos inter prior Eurymachus sic farier infit
Illum ultro dictis carpens, atque omnia risu
Incendens: Adhibete aures, o quotquot Achivi
Magnanimi adstatis, meaque haec in pectore dicta
Figite. Non equidem sine divûm numine credo
Hunc subiisse virum Laërtae regia tecta;
Pro taedis en ipse suo de vertice fundit
Lumina, decisis nudata in fronte capillis.
Haec ait; atque Ithacum sic rursus voce sequutus
Alloquitur: Vin' forte meos non parva laborum

Praemia laturus, famulari verna per agros,
Arboribusque solum tegere, et praetendere sepes?
Illic non Cereris largae tibi munera desint,
Non ocreae pedibus, nec denso e vellere vestes.
Tu tamen ignavo suetus torpere veterno,
Instructusque malas artes, haud talia curas
Improbe, stat potius reptanti errare per urbem
Scilicet, ingluviemque immensi pascere ventris.
Huic Laërtiades heros: O! si mihi tecum,
Eurymache, in verno foret usquam tempore, dixit,
Certandum, quum jam longae messoribus ire
Incipiunt luces: sumptis tum falcibus una
Experiare velim, quid nostrum possit uterque
Jejunus primo exercens a sole laborem
Ad tenebras, horrent ubi spisso gramine campi.
Si vero et pulcros praestanti corpore tauros
Ingentesque acresque et pastos mollibus herbis
Sub juga ferre pares libeat, glebasque movere
Indomita cervice, licet se jugera tendant
Quatuor, ac pressum terra subsidat aratrum;
Me tamen effosso mirabere limite rectum
Ducere agro sulcum. Sin et Mavortia bella
Adnuerint superi, clipeumque et bina coruscans
Tela manu, galeamque geram cava tempora circum;
Ante alios longe progressum ex agmine cernes
Caedem ferre viris, nec ventris talia posthac
Objicies mihi probra. At nunc in jurgia saevus
Turpia nequidquam dementi pectore surgis,
Teque aliquid fors esse putas, quod mixtus inerti
In turba potior socia virtute superbis.
Quod si Ithacus patria tellure potitus adesset,
Hi tibi nunc lato surgentes limine postes
Protinus angusti fierent, portisque negarent
Effugium trepido perque atria curva ruenti.

Sic ille; Eurymacho consurgunt altius irae,
Horrendumque tuens contra sic turbidus infit:
Ah miser! exitium tibi fata extrema tulere
Talia jactanti temere nullumque verenti
Hoc juvenum e coetu: vino tua pectora fervent,
Praecipiti aut semper turbantur vana furore.
Anne adeo exultas domitum tumefactus ob Irum?
Haec fatus capit ipse manu grave robur; et ille
Ad genua Amphinomi supplex procumbit ab ictu
Effugiens valido. Volat actum turbine telum
Altius, adversique manu praeconis adhaeret
Infixum: dextra simul olli excussus acutum
Insonuit crater, simul ipse in pulvere foedo
Procidit in vultum, gemitumque e pectore traxit.
Fit strepitus, turbantque horrentia tecta tumultum
Continuo juvenes, seque inter talia jactant:
O! prius hic longe fatum vagus hospes obisset
Finibus ignotis errans; non regia tanto
Instreperet motu. Nunc unius exulis ergo
Rixamur, mensasque obliti et gaudia laeta,
Sic adeo in pejus vertentibus omnia fatis.
Atque his Telemachus turbatis farier orsus:
Quis furor, o miseri, tantus? cur vina perosi
Temnitis, atque epulas? certe vos laeva deorum
Vis agitat: celebrate dapes, saturique Penates
Ite agite ad proprios, si fert ita corde voluptas;
Non ego nam quemquam pello. Sic ore loquutus
Conticuit; pressis fremuerunt dentibus omnes,
Labraque strinxerunt, animos ac verba monentis
Mirati. Surgens tum nisi Martia proles
Amphinomus medios sic interfatur amicos:
O socii, nemo contra haud indigna loquuto
Saeviat irascens. Violentas hospite ab ipso
Et cohibete manus, famulis et parcite cunctis,

Aurea Laërtae quotquot penetralia servant.
Jamque agite, et celeres ad pocula ferre ministros
Vina jubete; diis meritum libemus honorem,
Libatoque domos properemus; at hospes Ulyssei
Sub laribus maneat; curam gerat ipsius omnem
Telemachus, cujus supplex ad limina venit.
Haec ait, atque eadem placuit sententia cunctis;
Implevitque mero crateras Mulius heros
Praeco Dulichius, solitus famularier usque
Amphinomo. Fert ille obiens ex ordine circum,
Infunditque nigros latices, ipsique deorum
Et libant in honore et dulcia pocula siccant.
Inde ubi libarunt, saturi petiere per umbras
Quisque suos, tarda digressi nocte, Penates.

Digitized by Google

HOMERI ODYSSEAE

LIBER DECIMUS NONUS.

Cum nato pater arma abdit: signata cicatrix
Illum prodit, anus dum bona fonte lavat.

Ipse suo dius sub tecto restitit heros
Triste procis magna versans cum Pallade lethum.
Nec mora; Telemacho fatus: Mavortia, gnate,
Jam nunc tempus adest clausis arma omnia tectis
Occulere; ac juvenes, eadem si forte reposcant,
Alloquere incautos, his mulcens pectora dictis:
Surripui e fumo; neque enim nunc illa videntur,
Quae pater ad Trojam properans fulgentia liquit;
Igne adeo sordent nigroque afflata vapore.
Quin aliquid majus prudens deus ipse cavere,
Scilicet, admonuit, ne dira in vulnera vino
Edomiti armetis dextras, sparsoque cruore
Tristis hymen, mensaeque fluant: namque ipsa feroces
Arma trahunt animos pugnamque lacessere suadent.
Dixerat; ille sui celerat mandata parentis,
Nutricemque vocans ita fidas inquit ad aures:
O semper mihi cara, altis in sedibus omnes
Nunc retine famulas, secreta in parte reponam
Dum thalamo neglecta diu nigrantiaque igne
Arma patris. Tenero non id mens ante ferebat

Cauta parum; contra tandem subducere certum
Omnia, qua nigri nullus vapor aestuat ignis.
Haec ait; at nutrix: Utinam prudentia rerum
Te capiat, servesque tuos jam rite Penates.
At quis, nate, tibi properanti lumina fundet,
Si famulas arceri jubes, clausasque teneri?
Hospes hic ipse, inquit; neque enim sine parte laboris
Jam patiar quemquam, nostras qui vectus ad aedes
Indigus hospitii veniat. Sic dixit; et illa
Paruit, ac versos emuniit obice postes.
At genitor gnatusque instant galeasque comantes,
Aeratasque hastas, clypeosque umbone coruscos
Subvectare citi: juxta Tritonia virgo
Fundit ab aurato rutilantia lumina lychno.
Atque hac affatus juvenis tum voce parentem:
Quae nova lux oculis, inquit, diffusa repente,
O genitor? jam summa mihi laquearia tecti
Fraxineaeque trabes, murique altaeque columnae
Undique inardescunt flammis et fulgura volvunt;
Certe aliquis divûm coelo delapsus ab alto est.
Cui referens genitor: ne quaere, o gnate, doceri,
Sed tacitus monstrata tuo sub pectore conde
Visa deûm; morem hunc coelestia numina servant.
Tuque adeo nunc strata petens in nocte recumbe,
Solus ego ut maneam, famulasque, ipsamque parentem
Experiar coram, quae me flens anxia frustra
Multa diu quaeret. Nec plura effatus Ulysses,
Quum juvenis cessit, taedis lucentibus, aula
E media, notoque locans sua membra cubili
Accubuit gaudens quamprimum cernere solem.
Ille autem caedemque procis et fata parabat
Pallade cum socia penetrali in sede relictus.
Penelope interea, pulcrae non illa Dianae,
Non Veneri absimilis thalamo veniebat ab aureo

Candida. Cui sellam clavis fulgentibus aptam
Ex ebore et laevi argento posuere ministrae
Ante focum, multa quam fecerat arte peritus
Icmalius, fulcrumque pedes, quo sistere posset
Addiderat stratum maculosae tegmine pellis.
Heic se composuit regina, atque undique circum
Turba puellarum venit, semesaque canae
Frusta simul cereris, siccataque pocula mensis
Sustulit. Inde focis calidam de more favillam
Excussere aliae, rursumque in lumina taedas
Suffecere novas aliae, flammisque dedere.
Quarum saeva iterum tali tunc voce Melantho
Increpuit regem: Quid adhuc vagus undique oberras,
Sera etiam sub nocte gravis, lustrasque puellas
Improbus? aut foribus discede, et munere gaude
Jam satur, aut rapto torre hoc expulsus abibis.
Illam torva tuens contra Laërtius heros
Excipit: Infelix! in me cur pectore saevo
Nequidquam assurgis, miserumque haud carpere cessas?
An quod et informis, turpique indutus amictu
Aeger inops (vis namque premit) circum otia repto
Per populum, rebus quod solum restat in arctis?
Ipse etiam felix quondam, laetusque vigebam
Divitiis, ultroque dabam, quocumque profectus,
Quisquis et esset, opis nostrae qui tecta subiret
Indigus. Innumeri stabant ad jussa ministri,
Multaque vis aderat rerum, queis dives habetur
Vita hominum. Nunc me contra pater ille deorum,
Quippe aliter visum, miserum sine honore reliquit.
Quare etiam tu docta cave, decus excidat oris
Ne tibi, quo socias inter formosa renides;
Neve gravis regina malas assurgat in iras,
Aut veniat, necdum spes namque haec cessit, Ulysses.
Quod si ille heu! dulci reditu fraudatus obivit,

At viget egregius Phoebi sub numine sancto
Telemachus, quem nulla scelus molita puella
Ignarum per tecta latet: jam firmior aevo
Ipse valet. Sic fatus erat, quum pulcra loquentem
Audiit, et dictis famulam dein talibus ultro
Penelope incessit: Non me, canis improba, tantum
Ausa scelus fugies, in te quod numina vertant,
Inque tuum, male sana, caput. Jam nota voluntas
Nostra tibi fuerat, praesens et saepius ipsa
Audieras, me velle senem de conjuge multa
Poscere, si tristes valeam deponere curas.
Dixit, et Eurynomen subito vocat, atque ita fatur:
Huc age fer sedem, et pictam super injice pellem,
Carus ubi residens audire et reddere voces
Hospes amet; coram namque est mihi multa rogandus.
Jusserat: illa autem celerans sedemque nitentem
Extulit, injecitque super mollissima villis
Tegmina, queis alte fultus consedit Ulysses.
Cui sic Penelope: Mihi primum edissere verax,
Quisve, vel unde genus, qua sunt tibi in urbe parentes?
Huic Ithacus reddit: Non te pulcherrima quisquam
Arguat o mulier, qua late maxima tellus
Funditur: aetherias coeli tua contigit arces
Fama ingens veluti regis, qui numina divûm
Magna colit populosque regit ditione potenti
Justitiae rectique tenax. Fert ubere tellus
Hordea triticeasque dapes, ramique gravantur
Arborei pomis, tenerosque animantia foetus
Progenerant; fert pontus item sub gurgite pisces
Squamigeros, curisque acuit mortalia corda.
His juvet in rebus vario sermone morari,
Non sedes patrias, non prima ab origine gentem
Quaere meam, gravior ne cura in pectore gliscat
Heu! nimium memori. Fortuna oppressus iniqua

Exul agor, vitamque traho; sed questubus aeger
Abstineo, et lacrimis aliena in sede receptus.
Quippe etiam sine fine nefas lugere; puellas
Ne qua inter dicat, mea cogere lumina bacchum
Fletibus ubertim largis tabescere, tuque
Fors eadem credas. Haec ille; et regia conjux
Subjicit: Heu! periit virtusque, et pristina forma
Membrorumque mihi species, quo tempore Graji
Dardanias petiere domos, unaque sequutus
Vir meus ipse abiit, proles Laërtia, Ulysses:
Quem reducem si fata ferent, majorque videri
Incipiam, pulcroque iterum formosior ore.
Nunc doleo infelix, adversi numinis ira,
Pressa malis. Quotquot nam late prima virorum
Dulichiumque Samonque tenent viridemque Zacynthum
Atque Ithacam, tot nostra petunt connubia, et urgent
Invitam longo vastantes omnia luxu.
Hinc mihi et hospitibus non ullam impendere curam,
Supplicibusque datur praeconum aut jura tueri
Publica; sed tristi tabescens anxia fletu
Irrita pro caro suspiria conjuge fundo.
At juvenes votis instant, dum pectore verso
Ipsa dolos, monitusque sequens ac jussa deorum
Tenuia in immensam disponere licia telam
Aggredior, juvenesque moror sic fata superbos:
Magnanimi, mea cura, proci, jam functus Ulysses
Quandoquidem fato est, spatii ad connubia tantum
Nostra peto, donec textum properante labore
Perficiam (pereant ne fila exorsa), quod urgens
Laërtae in funus celero, quum tristia fata
Ipsius aeterna velabunt lumina nocte.
Namque pudor me saepe et cura haec saeva fatigat,
Ne qua mihi in populo mulier convicia jactans
Objiciat nudum, fuerant cui multa, jacere.

Sic ego, et incautae pubi res credita; sed quid
Demoror? arguto percurrens pectine telam
Luce operi instabam, mox sera ad lumina texta
Stamina solvebam tres furto laeta per annos.
Verum ubi jam quartus venit, labentibus horis,
Annus, et infidae fraudem retulere puellae,
Ingressi juvenes jussere abrumpere coeptum.
Quid facerem? jussum perfeci haud sponte laborem
Victa minis. Fors nulla mihi se ostendit amica,
Nec valeo quidquam moliri pectore, taedas
Quo fugiam has misera, et detestatos hymenaeos.
Ipsi etiam poscunt connubia nostra parentes,
Iratusque super gnatus furit, omnia rapto
Vasta videns. Jam quippe valet Jovis auctus honore
Consilioque domum regere et curare penates.
Sed mihi fare tuum contra genus, et quibus oris
Vectus ades: non te quercus celebrata poëtis
Protulit, aut gelidis in montibus aspera cautes?
Talibus instabat, quum sic exorsus Ulysses:
O magni Laërtiadae pulcherrima conjux,
Necdum oblita meam cessas inquirere gentem?
Dicam equidem, quamvis pervellet pectora luctus
Acrior haec fanti. Neque enim sibi temperet ullus,
Tempore qui tanto patria procul actus ab urbe
Erret inops, quanto jactatus tempore gentes
Per varias feror ipse, immensa pericula passus.
Nec tamen abnuero parere, nec ulla doloris
Tanti damna fuant, quin protinus omnia pandam.
Stat medio tellus ponto cognomine Creta,
Insula dives agri, populisque opibusque superbas
Nonaginta urbes gremio complectitur una.
Omnibus haud eadem lingua est: sunt intus Achivi,
Sunt et magnanimi Cretes, mixtique Cydones,
Et triplici Dores populo, fortesque Pelasgi.

Gnossus ibi magna se tollit ad aethera mole
Urbs omni ditione novem regnata per annos
Minoi, ante alios quem Juppiter aequus amavit,
Quoque meus genitor claro genitore superbit
Heros Deucalion. Hic me suscepit, et acrem
Idomenea ducem, qui Pergama ad alta sequutus
Atridas classe est: Aethon ego dicor, et armis
Et natu inferior; me fortior ille, priorque est.
Heic Ithacum vidi tum primum, atque hospite digna
Dona dedi: vis namque illum violenta coëgit
Ventorum insurgens ad Gnossia litora cursum
Tendere, quum Trojam peteret, diversa per aequor
Ad loca correptus Maleae spumantibus undis.
Constitit Amniso in viridi, Lucinae ubi sacrum
Antrum horret, dubia statione elapsus ab atro
Vix pelago. E portu subito progressus in urbem
Idomeneum petiit, cui sese foedere sacro
Hospitii junctum magnoque ferebat amore.
At fratrem decimo jam tunc aurora vel ortu
Viderat undecimo sulcantem caerula ad altam
Ilion. Ipse autem tecta intra regia ducens
Suscepique virum, fovique amplexus honore
Ingenti; sociisque super cerealia jussi
Dona dari a populo, ferrique liquentia vina,
Mactandosque boves solemni munere duci.
Illic bissenos epulati in litore nautae
Consedere dies; praeceps nam turbine vasto
Irruerat ponto boreas, camposque per omnes
Pastoresque domosque altas lucosque sonantes
Straverat infesti violenta numinis ira.
Tertia sed decimam supra quum fulsit Eoo
Orta dies, ventus posuit, solvitque juventus.
Dixerat; ac multa fingit dum callidus arte
Vera tege..s, regina gravi perculsa dolore

Tabebat, lacrimisque sinum liquefacta rigabat.
Ac veluti primo summis quum montibus aestu
Liquitur, atque Euri tepido nix icta vapore,
Quam zephiri effudere, fluit; rura omnia manant
Undique, et implentur rivis ferventibus amnes:
Sic pectus, sic illa genas perfusa nitentes
Solvitur in lacrimas, lugetque ante ora mariti
Nequidquam adstantis. Luctum miseratur inanem
Ille dolens contra tacitus, nec fronte moventur
Dura tamen, cornu ceu stent aut lumina ferro:
Dissimulat, pressoque obnixus temperat imbre.
Ipsa autem ut primum fletu satiata quievit,
Iursus ait sic orsa: Equidem vera omnia duco;
Sed melius cognosse juvat, num sedibus olim
In patriis Ithacum socia comitante caterva
Videris exceptum, ceu jactas. Quare age, fare,
Ne dubitem; quonam per membra indutus amictu,
Qualis erat dux ipse, sui et vis fida sodales?
Ille refert: Heu! dura petis; post tempore tanto
Fix potero meminisse viri; nam volvitur annus
Mensibus exactis vicesimus, appulit illuc
Quum primum veniens, rursumque iter egit in altum;
Sed tamen, ut memini, dicam. Fulgentibus olli
Purpurea ex humeris late chlamys apta fluebat
Pulcra, duplex; geminis inerat cui fibula bullis
Aurea, daedaleo supra variata labore.
Prima pedum ornabat patulo canis ore trementem
Hinnuleum raptans. Omnes stupor altus habebat
Cernentes: auro e rigido squallebat uterque,
Et tamen hic jugulum rapidus super angit, et haeret
Dente vorans; pedibus nitens ille ardet abire,
Subsultatque pavens, et pulsibus ilia tendit.
At tunica indutos artus miranda tegebat
Instar membranaeve croci tenuisve papyri:

Sic adeo mollis, claroque simillima soli
Luce renidebat pura, lateque coruscans
Ad sua femineos vertebat fulgura vultus.
Num tamen hos tulerit cultus, num vestibus hisce
In patriis etiam tectis assueverit uti,
Aut aliquis socium secum per caerula vectus
Navibus in curvis, aut et donaverit hospes,
Haud equidem novi. Multas namque ille per urbes
Clarus iit, paucique olli se laudibus aequent.
Ipse autem aeratumque ensem, laenamque nitentem,
Formosamque dedi tunicam pro munere ferre
Litus ad extremum cedentem rite sequutus.
Ibat et aequaevus praeco comes additus usque
Pone ducem servans; fuerit jam qualis, habeto.
Curvi humeri extabant; fusco cutis atra colore
In facie horrebat, densique in vertice crines;
Eurybates nomen: sociis ex omnibus unum
Praecipuo hunc heros carum servabat honore
Consiliisque habilem fidis animoque valentem.
Vix ea; quum miserae strinxit praecordia luctus
Rite recordanti nimium sibi cognita signa;
Atque ubi vix tandem voci via facta dolore est,
Uda genas lacrimis iterum sic voce profatur:
Nunc ego te, licet ante tuas miserata dolorem
Saepe vices, toto meritum complectar amore,
Officioque colam. Thalami in penetralibus olim
Illa ego, quae memoras, velamina nota plicavi,
Et manibus fuit ille meis superadditus auro
Circulus e fulvo rutilans, decus inter Achivos
Esset ut ornato. Sed non miseranda revisam,
Amplectarque virum reducem: laevo ille profectus
Omine, et infestis petiit dîs Pergama, credo,
Pergama et infandae semper mihi moenia Trojae.
Cui referens Ithacus: Parce, o pulcherrima, dixit;

Neve adeo niveosque sinus patiare, nec ipsum
Sic animum assiduis tristem tabescere curis
Usque virum lacrimans. Te certe causa doloris
Justa premit, fletuque tuo haud irascier ausim;
Quippe etiam si jure gemit sibi funere raptum
Nupta virum quemcumque, tori cui foedere mixta
Progenuit dulces, communia pignora, gnatos;
Quanto Ithacum fas flere magis, coelestibus esse
Quem similem perhibent? paullum sed desine, et ipsa
Parce tibi, nostrisque adhibe sermonibus aures.
Nunc etenim haud mendax, de vivo quidquid Ulysse
Thesprotûm in populo audivi reditumque parante,
Expediam dictis. Ingens argentumque aurumque
Ille refert donis auctus, sed perdidit omnes
Cum navi socios procul hinc in gurgite vasto
Trinacria excedens. Namque illi rector Olympi
Saevierat cum Sole gravis, cui forte juvencos
Sacrilegi letho dederant in litore nautae.
Ergo omnes periere undanti in marmore: at ipsum
Applicuit terris haerentem ad fracta carinae
Robora fluctus agens, ubi pingues ubere glebas
Securi Phaeaces habent, gens proxima divis.
Exceptum hi magno fovere ut numen amore,
Multaque donarunt, patriasque reducere ad oras
Continuo voluere: et jam nota arva teneret
Redditus huc, animo satius ni forte subîsset
Hinc terras lustrare alias atque undique gazam
Congerere; usque adeo vincit mortalia corda
Arte vafer, frustraque olli contendere certet
Consilio quisquam. Thesprotûm haec ipse loquutus
Me rex edocuit Phidon, Mavortius heros;
Quin et juratus libansque in honore deorum
Addidit, instructamque ratem, sociosque paratos
Esse viro, reducem patrio qui litore sistant.

At prior ipse abii, properantem nactus ad alta
Moenia Dulichii, Cereri loca sacra, carinam.
Munera praeterea, quaecumque aggessit Ulysses,
Omnia monstravit: sat multa nepotibus essent
Post decimum, reor, illa genus; vis tanta jacebat
Ipsius in magni penetralibus abdita regis!
Illum Dodonae in lucos abiisse ferebat
At Jovis aëria scitatum oracula quercu
Incertum, patrias quo pacto attingeret oras
Clamne, palamne, absens nimium jam tempore longo.
Omnia tuta vides: vivit, salvusque redibit,
Jamque dies properata brevi complexibus illum
Reddet amicorum. Neu dicta haec irrita credas,
Per tibi ego magnumque Jovem, Vestamque potentem,
Perque Ithaci juro mensas, quas hospes adivi,
Dicta oculis perfecta tuis haec omnia cernes,
Advenietque heros ipso hoc Laërtius anno,
Hujus in occasu mensis, primique sub ortum.
Ad quem Penelope: Haec utinam rata dicta manerent,
Et vellem et cuperem: jam jam si nuncia verax
Certa mones, virtus quid grato in pectore possit,
Experiere auctus donis, populumque per omnem
Divitiis magnaque vigens celebrabere fama.
Cuncta tamen reor esse meis contraria votis,
Hactenus ut fuerunt: veniet nec salvus Ulysses,
Nec tu iter expedies; ducibus quippe orba relicta
Tecta carent; velut ille fuit (nunc o foret usquam!)
Gnarus et excipere, et pariter dimittere amicos.
Sed vos, o famulae, puro hunc in fonte lavate,
Instratoque super mollissima ponite lecto
Tegminaque et laenas, tepidos queis mulceat artus
Usque sub Aurorae roseum Titanidis ortum.
Prima autem sub luce oleo perfundite lotum,
Ut comes assideat laetae inter pocula mensae

Telemacho. Quod si juvenum quis laedere posthac
Audeat hunc, mala damna feret; nec flectere mentem
Speret posse meam, licet acri exaestuet ira.
Anne ego femineum vulgi genus una videbor
Vincere consilio, patiar si veste carentem
Sedibus in nostris talem te accumbere? Vitae
Terminus haud longae miseris mortalibus instat;
Quisquis et implácido crudelia pectore facta
Saevus amat, vivensque odiis communibus ardet,
Infestisque agitur diris post funeris ignem.
At bona quisquis amat bonus ipse, hunc praepete penna
Didita per gentes late ingens gloria tollit,
Multorumque ferunt laudes ad sidera dignum.
Dixerat; atque heros: Jamdudum, ait, optima nympha,
Invisaeque mihi sunt denso vellere laenae
Tegminaque, infelix postquam maria alta sequutus
Classe cita Cretae nivibus juga consita liqui.
Nunc quoque, ut ante cubans, somni sine munere noctes
Spretus agam; foedi jam saepe in limine tecti
Compostus vidi croceam consurgere lucem.
Nec mihi nunc placitum menti est perfundere molli
Rore pedes, nec nostra, reor, vestigia tanget
Ulla tibi famulans harum per tecta puella;
Ni qua domo sit anus longaeva, et conscia recti,
Totque malis jactata, quot ipse exhausta peregi:
Nil veritus tantum hanc patiar contingere tandem
Crura mihi. Sic fatus erat, miratáque fantem
Penelope: Haud unquam nostra haec ad limina venit
Hospes, ait, tales qui docto in pectore sensus
Gesserit, ac sapiens pariter servaverit aequum.
Omnia recta mones: est heic tamen, est mihi nutrix
Ante alias et fida, et multo grandior aevo,
Illum etiam regem quae quondam excepit in ulnas
Ipsa suas, tenerumque aluit, quum lucis in oras

Edidit heu! laevo nascentem numine mater:
Haec aderit, quamquam aegra, manus, tardante senecta
Surge agesis, regique tuo ne cara morare
Abluere aequaevum nutrix; fors talis Ulysses
Illotosque pedes illotaque brachia gestat
Squallidus heu! longoque situ duroque labore;
Ocyor angustis homines nam foeda senectus
Occupat in rebus. Quae postquam edixerat, illa
Sustulit in vultum palmas, lacrimisque volutis:
Heu! miseranda, inquit, sine te sum, gnate, relicta;
Te superûm pater ille odiis crudelibus urget
Immeritum, tantasque pio tibi suscitat iras
Nequidquam contra fas omne infestior uni.
Nam quis lecta boum tot mactans corpora stravit,
Incenditque Jovi fumantia viscera ad aras,
Quot tu olim, seniumque tibi non triste precari
Suetus, et eximio florentia tempora nato?
Frustra; nulla viam facilem tibi vota dedere.
Et nunc illudunt aliena in sede moranti
Sic misero famulae, dirum genus; ut tibi coram
Insultant, venerande senex; quarum aspera probra
Permetuens nullam, me praeter, adesse lavanti
Nempe sinis. Sed non ego contra invita jubentis
Imperio dominae et praelato munere fungar,
Ablueroque pedes merito, jam parce vereri,
Penelopen propter teque ipsum exercita luctu
Corda gravi. Nullum, quamvis haec limina multi
Attigerint errando homines, ego corpore Ulyssi
Tam similem vidi, quam te vocemque coloremque
Atque pedes olli similem. Tum maximus heros:
Sic alii, nec vana fides, qui lumine cumque
Aspexere ambos, multum nos corpore toto
Adsimiles perhibent, velut ipsa haud inscia reris.
Nec plura his; rutilum subito longaeva lebetem

Extulit, ac gelidos hausto de fonte liquores
Rore simul calido miscens infudit aheno.
Ast heros, propior ceu forte assederat igni,
Continuo aversum sese deflexit in umbram,
Scilicet, id metuens, ne clara in luce revisens
Vulneris antiqui nosset vestigia nutrix,
Ambagesque dolique, retecta, fraude paterent.
Nec minus interea, regem dum proxima circum
Illa suum non segnis obit, turgentia signa
Vulneris agnovit, quod canis dentibus olli
Fulmineus jam fecit aper, quum frondea celsi
Culmina Parnassi peteret visurus et acrem
Autolycum, Autolyci et gnatos, quo cara parente
Orta sua est quondam genitrix. Praestantior illo
Non erat aut jurare, aut furto intexere fraudem
Mercurii dono gaudens, cui pinguia semper
Exta dabat mactans teneros ab ovilibus agnos,
Hoedorumque greges: aderat deus usque vocanti.
Ergo Ithacae hic quondam veniens ad divitis urbem
Invenit tum forte suae de sanguine natae
Aetherias puerum submissum lucis in oras,
Quem parvum Euryclaea ferens post munera mensae
Ipsius imposuit genibus; dein talia fata est:
Nomine quo dici gaudes, age fare, nepotem
Autolyce; ille etenim ante alios tibi carior aura
Vescitur? Huic heros: Vos, o mea sola voluptas,
Filia, et alme gener, puero superaddite nomen,
Quod fabor: multis ego veni huc caussa doloris
Invisus pariterque viris pariterque puellis
Per terras late; quare olli semper Ulyssi
Ex re nomen erit. Post ipsum in regia tecta,
Maternas quum viset opes ad nostra profectus
Moenia Parnassi jam vernans flore juventae,
Excipiam donis pariter, laetumque remittam.

Munera quae sperans, patria tellure relicta,
Contulerat sese juvenis Laërtius illuc
Invisurus avum. Venientem amplexibus omnes
Excepere, hilari testantes gaudia vultu,
Autolycus gnatique simul; tum laeta nepotem
Amphithea amplectens capiti dedit oscula caro
Ambobusque oculis, colloque affusa pependit.
Instruere hinc epulas senior, mensamque parare
Imperat; ac juvenes non lenti ad jussa parentis
Quinquennem ducunt praestanti corpore taurum.
Tergora diripiunt costis, dissectaque membra
Rite in frustra trahunt, verubusque trementia figunt,
Advolvuntque igni subjecto, ac munera mensis
Tosta ferunt: dapibus sic tota luce cadentem
Ad solem indulgent, aequata sorte potiti;
Inde ubi sol cessit, tenebrasque induxit Olympo,
Per thalamos placida composti pace cubarunt.
At simul aurato suffudit lumine terras
Suave rubens Aurora, toris excita juventus
Venatum parat ire, canesque hortatur ovantes
Ingrediens, ultroque Ithacus comes additur una.
Jamque alti superant rapido frondentia gressu
Culmina Parnassi, penetrantque furentia ventis
In loca. Vix autem radiis fulgentibus arva
Contigit, oceani linquens sol aureus undas,
Quum vallem subiere duces. It odora canum vis
Ante pedes patulis latebrosa cubilia lustrans
Naribus; Autolyci soboles quos pone sequuta
Incedit, propiorque Ithacus praeit agmen, et altum
Ante alios quassat ferrata cuspide telum.
Heic aper abdiderat sese ingens frondibus atris
In nemore horrenti, quo nec vis humida venti,
Nec rutili poterant penetrare ardentia Phoebi
Spicula, non imber sublapsus: ita undique tectum

Digitized by Google

Arboribus stabat densis, cumuloque nigrantem
Subter humum late foliorum oppresserat agger.
Ille autem strepituque canum strepituque virorum
Excitus, ut propius turbantes sensit, ab atra
Prosiluit silva, rectisque in vertice setis
Horridus, atque oculis volvens ardentibus ignem
Constitit adversus. Juvenis, Laërtia proles,
Primus ibi valido torquens hastile lacerto
Emicat, horrentemque ardet transfigere ferro
Impatiens animi. Dumque it, pernicior illum
Preveniens aper ecce genu super occupat ictu
Fulmineo, obliquusque ruens late haurit apertum
Dente femur, non et morsu tamen ossa refringit.
At rabidum juvenis dextro nil territus armo
Perculit insurgens; pertransiit aerea cuspis
Per medium, ceciditque nigra resupinus arena;
Volvitur, atque artus cum sanguine vita relinquit.
Advolat Autolyci proles; pars tollere praedam,
Pars Ithaci vulnus propefant constringere vittis
Molliter; utque cruor cantu manare potenti
Desiit, ad patrios una rediere Penates.
Heic aegrum auxilio, solerti atque arte juvare
Institit Autolycus juvenem; rursusque valentem,
Muneribusque auctum largis dimisit ad oras
Dulichias. Magna reducem accepere parentes
Laetitia, natique ardent dum noscere casus,
Vulneris et causam quaerunt; ille omnia contra
Edocet ac narrat, venantem ut frondea celsi
Per juga Parnassi, sociis comitantibus ipsum
Autolyci gnatis, aper acri perculit ore.
Haec eadem tum signa memor post tempore longo
Agnovit tactu nutrix, stupefactaque monstro
Liquit opus, manibusque pedem demisit: at imo
Pes stetit in labro, tynnitumque aera dedere.

Vertitur, excussoque liquor defluxit aheno
Fusus humi; magno simul aegrae pectora luctu,
Laetitiaque simul trepidant, oculique volutis
Implentur lacrimis, voxque ipsa in faucibus haeret.
Ut tandem in sese rediit, vitamque recepit,
Ipsa manu leviter mentum permulsit Ulyssei
Sic memorans: Tune ille Ithacus, carum genus? haud te,
Nate, prius novi, tetigi quam corporis artus
Fonte rigans? Dixit; subitoque aversa retorsit
Lumina, Penelopi cupiens ostendere salvum,
Praesentemque virum. Sed non huic cernere contra
Fas erat; haud quidquam sensit: Tritonia mentem
Verterat, atque alio sensus abduxerat omnes.
Ille autem dextra compressit guttur hiantis,
Ac laeva ad sese traxit sic ore loquutus:
Perdere quid tantum properas, quem cara fovebas
Ipsa olim teneris immulgens ubera labris;
Quemque eadem, postquam bisdenos multa per annos
Dura tulit, patria vix tandem cernis in urbe?
Et quoniam tibi res nota est, ac numina mentem
Hanc dederunt, sileas oro, neu resciat alter
Ista, veto. Superi nam si mihi sternere diram
Adnuerint pubem, nutrice iratus ab ipsa
Supplicia exposcam, nec fallo; ubi triste piabo
Caede nefas, famulasque alias sub Tartara mittam.
Haec ubi fatus erat minitans: Quidnam excidit ore
Gnate, tibi, nutrix subdit? scis pectore in isto
Qualis inest vis dura, animum quam robore forti
Septa feror; ceu muta silex ferrumque tenebo
Omnia. Quin aliud dicam, tu mente repone
Dicta memor: si forte procos demiseris Orco
Auspicio facili divûm, tete ipsa docebo,
Dedecorant quaecumque malae tua tecta puellae
Flagitiis, versaeque domus scelus omne recludam.

Contra heros: Cur tu doceas me talia, nutrix?
Non opus his; vano mitte hanc de pectore curam;
Omnia dispiciam mecum ipse, atque omnia noscam:
Tu modo dissimula; curae sint cetera divis.
Tantum effatus; et in verbo vestigia tectis
Torsit anus de fonte novos haustura liquores,
Nam prior effusus defluxerat. Ergo ubi rore
Laverat, et nitidos oleo perduxerat artus,
Ille iterum solio propius consedit ad ignem
Membra fovens, seseque obtento involvit amictu,
Ne pateat qua parte oculis signata cicatrix.
Huic tum Penelope: Breviter te pauca requiram,
Ni pigeat, nunc rursus, ait; nam dulcia somni
Tempus erit tunc dona sequi, quum ceperit aegrum
Sponte quies affusa: at me sine more furentem
Infando voluere dii tabescere luctu.
Quippe dies flendo duco, defessa labore
Ipsa simul, famulasque urgens data pensa trahentes
Sedibus in moestis. At nox ubi nigra tenebris
Irruit, accepitque sopor penetralibus omnes,
Sola toro jaceo, tristique in nocte recursant,
Pervelluntque acri morsu praecordia curae
Flentis, et heu! frustra crudelia fata querentis.
Ceu sata Pandareo primi per tempora veris
Quum viridis densa queritur Philomela sub umbra;
Illa sedet, ramoque iterat miserabile carmen,
Tristibus et resonas implet concentibus auras
Moesta gemens natum, furiis quem percita ferro
Perdidit eripiens patri solatia Zetho:
Non aliter queror ipsa gravi perculsa dolore
Huc animum atque illuc versans, utrum anxia caro
Cum gnato vivamque parens, bonaque omnia servem,
Captivasque regam famulas magnosque Penates
Permetuens vulgi famam thalamumque jugalem;

An sociata sequar, tot lectos inter Achivos,
Qui meliorque viget factis, majoraque spondet
Praemia? Natus adhuc fuerat dum debilis aevo,
Non me has linquentem sedes est nubere passus;
Grandior at factus plenoque in flore juventae
Ultro etiam invitam suadet properare hymenaeos
Externasque sequi taedas, mihi propter Achivûm
Flagitia infensus vastataque tecta rapinis.
Jamque age, et ista, meam quae mentem insomnia turbam
Accipe. Ludebat vacuis mihi plurimus anser
Porticibus, totoque aderant bis agmine deni
Assueti rostris puro cerealia fonte
Munera rimari, mea sola et magna voluptas.
Adveniens autem pedibus Jovis ales aduncis
Vertice ab aërio, fractis cervicibus, omnes
Perdidit; exanimes fusi per tecta jacebant
Undique, at ille altum sublimis in aethera fugit.
Ipsa dolens et flere et vocem attollere coepi
Per noctem insomnis: circum venere frequentes
Questubus excitae late undique Achaeides almae.
Ecce autem rediens stetit idem in culmine tecti
Ales, et haec hominum vero superaddidit ore,
Solatus miseram. Fide, o clarissima proles
Icarii, vanae non falsa insomnia noctis,
Fata vides sed certa: haec omnis strata volucrum
Turba, proci; qui visus ego tibi nuper adesse
Praepetibus pennis Jovis ales, vir tuus adsum
Redditus ipse procis lethum crudele daturus.
Haec ille, inceptusque sopor me sponte reliquit.
In cubitum subnixa, atque auribus aëre captans
Laetantes passim sensi prope gurgitis alveum
Frangere triticeam messem, velut ante, volucres.
Talia narranti: Non haec, ait ille, per artem
Fas alio regina inflectere somnia: visus

Ipse tibi Laërtiades jam fata reclusit:
Instat certa procis clades, nec funera quisquam
Effugiet numero ex omni. Sic dixit; et ipsum
Penelope aggreditur rursus, metuensque profatur:
Haud facile est nigrae volitantia somnia noctis
Noscere, nec semper portendunt omina certa.
Sunt etenim geminae somni portae; altera fertur
Cornea, perfecto collucens altera contra
Ex ebore. Hac veniunt quaecumque effusa feruntur
Irrita, et incertis ludunt fallacia formis;
At volitant quae missa foras per cornea septa,
Vera monent homines, si quando in nocte videntur.
Sed non hinc miserae dederunt mihi somnia manes,
Credo equidem: nimium foret haec sors lacta parenti,
Scilicet et gnato. Cedent secus omnia, tuque
Sensibus haec imis, quae dicam verba, reconde.
Adveniet lux illa cito, quae saeva revellet
Invitam ex Ithaci tectis; certamen Achivis
Quippe paro: statuam fulgenti ex aere secures,
In domibus quas ille meus vir ponere quondam
Bissenas numero, velut orbes ordine longo
Orbibus adversos; resonum dein eminus arcum
Intorquens ictu numquam fallente solebat
Per medias volucrem transmittere saepe sagittam.
Hoc statuam certamen ego: qui tendere ferrum
Ante alios poterit melius, teloque secures
Trajiciet misso talem sortitus honorem,
Illum certa sequar veteris penetralia linquens
Conjugis heu! quondam mihi cara, opibusque superba,
Quaeque etiam memori per somnum noctis imago
Saepe feret. Cui tunc volventi talia Ulysses:
Jam jam, inquit, regina, jube contendere; nulla
Sit mora. Namque heros aderit Laërtius ante,
Quam poterit quisquam nervosque aptare sonantes

Digitized by Google

Multa movens frustra, metamque adtingere ferro.
Penelope contra gaudens: O! ducere noctem
Si juvet his mecum dictis, non ulla quietis
Cura foret fessosve sopor mihi solveret artus.
Haud tamen insomnes miseris mortalibus horas
Degere fas; late terram namque ire per omnem
Alternas voluere vices et tempora divi.
Jamque altum penetrale petam, stratoque locabo
Membra toro, gemitus audit qui semper acerbos,
Humescitque mihi lacrimis, ex quo acer Ulysses
Pergama et infandae petiit mala moenia Trojae.
Heic ego: Tu vero tectorum in parte cubato,
Qua placeat; strata vel fors tellure, vel alte
Fessa super structo componens membra cubili.
Haec ubi dicta dedit, sociis comitata puellis
Alta petit scandens thalami penetralia, et intro
Ut stetit, optati nequidquam perdita flevit
Fata viri, donec Pallas miserata gementem
Uda tegens dulci perfudit lumina somno.

Digitized by

HOMERI ODYSSEAE

LIBER VICESIMUS

Fausta duci dat signa deus: terrentur Achivi,
Parca quibus dirum funus acerba parat.

Vestibulo in primo tecti fortissimus heros
Accubuit: subter magni bovis horrida stravit
Tergora, et injecit florenti vellere multas
Caesarum pelles ovium super, ipsaque laenam
Praeterea Eurynome posuit per membra cubanti.
Heic vigilans et triste procis in corde volutans
Exitium stetit ille. Alia de parte puellae
Interea tectis ibant, juvenumque petebant
Gaudia, nocturnis assuetae fraudibus omnes
Laeta sequi alterno Veneris solatia risu.
Exarsere ignes animo, tacitusque repente
Multa putat secum, praestetne insurgere contra,
An sinere extremum votoque ausoque potitas
Misceri per tecta procis? fremit ira sub imo
Pectore, et insanis acuit praecordia curis.
Ac veluti, catuli cui parvi ex ubere pendent,
Si qua ignota viri facies sese offerat ultro,
Saevit acerba tuens rabidisque latratibus instat
Mater, et adverso jam se fert cominus hosti
Dentibus infrendens contra et concurrere tentans:

Sic olli infremuitque animus tam dira tuenti
Flagitia, impellensque ambabus pectora palmis
Haec secum: Tacitus quin tu contra omnia persta,
O anime; his etiam quondam graviora tulisti,
Quum tibi magnanimos Cyclops immanis in antro
Corripuit socios, saxoque illisa voravit
Membra ferox. Tantum quîsti perferre dolorem
Impavidus, donec te limine mortis ab ipso
Eripuit, virtusque viam molita per artem est.
His dictis animum increpitat, nec cedere victus
Ille negat. Curis ipse autem ingentibus actus
Aestuat, ac stratis hac illac volvitur heros
Solicitus. Flammis ceu quando viscera torret
Pinguiaque et multo turgentia sanguine pubes,
In partesque omnes versat, celeratque laborem
Ocyus impleri cupiens: sic vertitur heros,
Et volucrem nunc huc mentem, nunc dividit illuc
Secum agitans, quanam saevis congressus Achivis
Arte queat multos unus demittere letho?
Talia volventi delapsa ex aethere Pallas
Venit femineos habitus induta, supraque
Adstitit, ac tali compellans voce loquuta est:
O duris homines vincis qui casibus omnes,
Cur vigilas? jam parta domus tibi, partaque conjux,
Gnatus et ipse tibi partus, quem vellet habere
Quisque sibi. Sic fata dea est; atque ille vicissim
Pauca refert: Haec, diva, quidem non vana profaris;
Cura sed illa gravis residens praecordia torquet,
Solus ego juvenes tot contra insurgere fortes
Quî valeam? semper conferti haec limina servant.
Id quoque praeterea reputo, si perdere turbam
Auxilioque Jovis detur mihi, diva, tuoque,
Quo fugiam? casus omnes juvat ante videre,
Scilicet, atque animo varias expendere sortes.

Dixerat; huic autem virgo sic caesia reddit:
Improbe, nonne alii fidunt mortalibus armis,
Ac sociis, quibus est haud par solertia menti?
Me diva duce, tu per tanta pericula vectum,
Per varias pelagi insidias, quae numine nostro
Incolumem duxi, metues? haec accipe porro
Dicta prius, penitusque alta sub mente reconde.
Quinquaginta etiam si densis obvia telis
Agmina consistant contra, mortemque minentur,
Nil mecum tibi triste foret; quin omnia vastans
Lanigerosque greges armentaque victor haberes.
Nunc somni cape dona: est durum in nocte tueri
Pervigilem tota; mox aspera fata subibis.
Haec ait, et fesso placidam per membra quietem
Irrigat, inque altum sese dea tollit Olympum
Nubiferos superans per opaca silentia tractus.
Ast ubi dissolvit curas huic fusa per artus
Blanda quies; contra depulso excita sopore
Penelope in thalamo moerens assedit, et ambas
Sparsa genas fletu sic est affata Dianam:
Diva, Jovis proles, magnum Latonia numen,
O utinam! perdas transfixo pectore telis
Hanc animam nunc ipsa tuis; vel turbine nimbus
Praecipiti involvat, nigrumque per aëra vectam
Oceani refluo jaciens me in gurgite mergat;
Ceu quando immeritas saevae abripuere procellae
Pandaridas. Ollis divûm vis dura parentes
Abstulerat, solaque orbas in sede relictas
Lacte Venus miserata et melle et nectare Bacchi
Pascebat. Juno formae praestantis honorem,
Consiliique decus teneris afflarat: at alti
Corporis ingentes Latonia fecerat artus,
Addideratque suas operum Tritonia laudes.
Vix autem Cytherea poli sublimis ad arces

Cesserat optatos nymphis latura hymenaeos
Abs Jove fulmineo (genitor quippe omnia novit
Fortunasque hominum laetas, et tristia facta);
Quum subito Harpyiae miseras rapuere puellas
Horrificae, Eumenidumque jugo pressere superbo.
Sic o! me superi tollant, vel compta capillos
Transadigat cupidam Dyctinna, ut per loca nigro
Senta metu visura abeam sub Tartara Ulyssem;
Nec me deterior conjux laetetur adepta.
Triste quidem, fateor, tamen est utcumque ferendum
Nempe malum, cui luce urit praecordia luctus,
Dein placidus sub nocte venit sopor, ille malorum
Laetitiaeque ferens jucunda oblivia menti;
At me etiam terrent ipsi per somnia manes.
Namque mihi talis per noctem accumbere visus
In thalamo nuper, qualis, quum Pergama primum
Classe cita peteret, fuerat meus ille vir ipse
Infelix: laetum tentabant dulcia pectus
Gaudia; rem veram, non somnia vana putabam.
Vix ea Penelope; roseoque inceperat ortu
Aurea procedens Tithoni effulgere conjux;
Nec latuere Ithacum gemitus et verba loquentis;
Haesit, et occultae ceu jam bene conscia fraudis
Ipsa foret, trepido visa est succedere coram,
Atque adstare caput supra vocemque ciere.
Prosilit, ac laenam villosaque tegmina surgens
In solio ponit, celsisque e sedibus effert
Exuvias tauri; tum supplex voce precatur
Coelicolûm regem tollens ad sidera palmas.
Juppiter o genitor, vestro si numine vectum
Per terramque fretumque hanc me voluistis adire
Jam patriam, postquam tam longa exercuit ira,
Nunc o! nunc aliquis vigil in penetralibus omen,
Det precor, atque ipso veniat mihi ab aethere signum

Talibus orabat dictis; et rector Olympi
Audiit orantem, tonuitque in nocte corusca
Desuper e nebulis, signum pater aethere ab alto
Ostentans: visu subito laetatur Ulysses.
Nec minus et vocem mulier captiva repente
Sustulit inclamans penetrali in sede, ubi stabant
Marmoreae moles tundendis frugibus aptae,
Quas famulae urgebant bissenae, frangere semper
Et cererem jussae, baccas et pinguis olivi.
Jamque aliae pensis defunctae corpora somno
Fessa dabant; sociis tantum haec ex omnibus una
Aegra magis, necdum cessans, revolubile saxum
Continuit, laetumque omen sic edidit ore:
O regis aeterno qui res hominumque deûmque
Imperio, insonuit cur tanto murmure coelum
Stelliferum sine nube? aliquem felicia certe
Signa petunt: jam jam, quod posco munus et ipsa,
Da pater. Extremum heic epulis operata juventus
Assideat, longo exercens quae membra labore
Perdidit, ac vires mihi fracto in corpore solvit
Dona laboranti Cereris: lux ultima visat
Ista procos laeti celebrantes munera mensis.
Tantum effata: heros tali simul omine gaudet,
Terrificoque Jovis sonitu simul, ac ferus ultro
Sontibus exitium jam certo in corde minatur.
Interea complet famulantum turba Penates,
Sopitumque focis ferventibus excitat ignem.
Surgit et ipse toro fulgentem indutus amictum
Telemachus, laterique ardentem accomodat ensem,
Et formosa pedum circumdat vincula plantis;
Tum, capiens ferro praefixum robur acuto,
Limen adit, foribusque adstans ita fatur ab altis:
Dic age, cara mihi nutrix, quem dignus honorem
Nactus habet; thalamone hospes, dapibusque potitus,

Digitized by Google

An jacuit neglectus humi? non inscia recti
Saepe alios genitrix meritis et laudes minores
Nostra viros large coluit; cur immemor unum,
Scilicet, hunc solito meritum sine honore reliquit?
Dixerat; atque olli prudens ita pauca vicissim
Euryclea refert: Ne vero, o gnate, parentem
Incusa: quantum libuit, se munere Bacchi
Proluit heic longum residens nocturnus ad ignem;
Extinctaque siti nihil ultra saepe rogatus
Poscere se dixit. Jamque ut nox prona quietis
Dona tulit, jussitque toros intextaque poni
Strata parens, queis ipse altus recubaret; at ille
Heu! nimium moerens molli requiescere lecto
Abnuit; et cruda nudati in pelle juvenci,
Caesarumque ovium male tectus vellere ad ipsum
Vestibulum accubuit; nos laenam injecimus ultro.
Haec ubi; Telemachus crispans hastile coruscum
Limine procedit; gemini quem pone sequuti
Nota canes fido servant vestigia gressu.
Ille abit in coetum fortes visurus Achivos;
At Pisenoridae creta Opis sanguine claro
Continuo hortatur famulas: Mora tarda facessat,
O sociae, sordes tectorum everrite, et undam
Spargite, purpureasque toris insternite vestes,
Atque aulaea. Undis properet pars tergere mensas,
Craterasque simul caelataque pocula lustret:
Pars adeat fontem celerans, atque ocyus adsit.
Haud aberunt longum; quin primo ad limina stabunt
Mane proci, festae celebrent ut gaudia lucis,
Sacra redit laetis quae civibus orbe peracto.
Dixerat; et jussae properant mandata puellae:
Bis denae fontem petiere, aliaeque frequentes
Rite suos obeunt passim per tecta labores.
Haec inter venere proci, subitoque per artem

Institerunt valida diffindere ligna bipenni.
Nec minus et reduces aderant de fonte ministrae,
Atque una Eumaeus magnorum horrentia ducens
Corpora terna suum. Quos intra septa relinquens
His Ithacum senior dictis compellat amicis:
Mollius aspiciunt tene o, mala pestis, Achivi,
Turpibus an probris velut ante incessere pergunt?
Talia quaerenti suspirans reddidit heros:
Supplicia o! divis utinam pro talibus ausis
Expendant sontes, aliena in sede nefandum
Dedecus aggressi; jam jam est pudor omnis abactus.
Alterni haec memorant dum voce, Melanthius ollis
Adstitit ille malus custos ex agmine toto
Munus agens pubi lectas de more capellas;
Pastoresque ibant gemini simul. Ipse ubi circum
Atria curva gregem vinclis religavit olentem,
His ultro regem dictis incusat acerbis:
Pergis adhuc gravis esse, avidus nec poscere cessas
Quemque virum, necdum tete his penetralibus effers?
Haud prius absistes, credo, quam saucius hasce
Experiere manus; tanta est injuria, demens!
Qua furis heic, alii ceu nusquam epulentur Achivi.
Dixerat: ille nihil contra, sed turbidus ira
Quassat utrinque caput, graviterque in corde minatur.
Tertius ecce alia se parte Philetius infert,
Caprigenumque pecus, sterilemque a litore vaccam
Ducit (eum soliti pelago transmittere, quotquot
Huc veniunt, curva nautae advexere carina).
Isque ubi porticibus longis armenta revinxit,
Sic prior Eumaeo: Dic o, quis sedibus hospes
Hic novus in nostris? qua se de gente profectus,
Qua patria, et clara qua sese ab origine jactat?
Infelix! praefert regalem corpore formam;
At superi duro curarum turbine mergunt

Digitized by Google

Magnanimos etiam reges, quos casibus actos
Errantesque diu cogunt ferre aspera fata.
Haec ait, et subito dextram complexus inhaesit,
Compellansque senem: Salve o pater optime, dixit,
Dîque tibi meliora ferant, licet horrida luctu
Te nunc exagitans multo fortuna fatiget.
Juppiter heu! divûm quis te crudelior alter?
Nil homines miserere, tuum genus: ut semel oras
Hauserunt vitae, gravibus tabescere curis
Sponte sinis. Gelidus mihi dura per ossa cucurrit
Sudor, ut hunc miserum vidi; lacrimaeque volutae,
Dum memorem domini pietas, dum strinxit imago.
Ille etiam pariter, coeli si vescitur aura,
Phoebeamque haurit lucem, male tectus, et exul,
Scilicet, a patria, saevis procul errat in oris.
Sin periit fato, nigrumque abreptus in Orcum est,
Heu! mihi quid misero restat? me laeta per agros
Ille Cephallenum teneris armenta sub annis
Pascere, me validos voluit submittere tauros.
Nec labor ingratus cessit: stabula alta juvencis
Innumeris jam plena sonant, foeturaque votis
Haud usquam melius domini respondet avari.
Nunc alii ducique boves mensisque parari
Dona jubent, patria gnatum nec sede relictum,
Ultoresque deos metuunt: quippe omnia certant
Diripere, atque opibus sine rege impune potiri.
At mihi curarum vario mens fluctuat aestu
Multa volutanti mecum: discedere longe,
Scilicet, atque alias armenta abducere in oras
Indignum est, salvo juveni dum vita supersit.
Durius heic etiam, nequidquam aliena sedentem
Ad stabula infandos longum perferre dolores.
Atque equidem regem, hinc jampridem elapsus, adissem
Ipse alium (neque enim scelerum vis tanta ferenda);

Ni tenuisset amor miseri; ni certa subîsset
Spes animum, reducem vastata in sede videndi,
Caedentemque armis pubem, crimenque piantem.
Cui referens heros: Non te rationis egentem,
Quisquis es, aut animi arguerim; sat pectoris acre
Consilium admirans video: quare accipe contra,
Quae tibi nunc coeli testatus numina dicam.
Audiat haec superûm genitor, sociique Penates,
Atque arae, mensaeque Ithaci, quas nuper adivi;
Te coram huc veniet proles Laërtia Ulysses,
Aspiciesque illum, feret id si corde voluntas,
Sternentemque procos, multaque in caede cruentum.
Tantum effatus; at ille: O! jam Saturnius, inquit,
Adnuat, ac nutu firmet tua dicta potenti;
Quid mea vis animi possit, quid dextera, nosces.
Haec eadem Eumaeus, divos per vota precatus
Orabat, cupiens quamprimum visere regem.
Atque illi inter se congressi talia dictis
Dum jactant, juvenes fatum crudele struebant
Telemacho; utque Jovis venit laeva ales ab aethra
Altivolans, trepidamque tenens sub nube columbam,
His tunc Amphinomus, cunctis mirantibus, infit:
O socii, haud dabitur votis et caede potiri
Sperata: praestat nunc tandem dulcia mensae
Dona sequi. Vix fatus erat, quum laeta juventus
Paruit, ac celeri subiit penetralia gressu.
Omnes jamque toros atque alta sedilia circum
Purpureas ponunt chlamydes, mactantque bidentes,
Et pingues de more capras, feriuntque rudentum
Colla suum, ingentique addunt his corpore taurum.
Viscera divisi torrent fumantia, et implent
Crateras baccho: tum pocula laeta ministrans
Circum obit Eumaeus, cereremque Philetius ultro
Dat calatho e pulcro, vinumque Melanthius haurit.

Digitized by Google

Incumbunt epulis alacres; nec secius ipsum,
Versans arte dolos, Ithacum considere jussit
Telemachus celso bene structae in limine sedis,
Vilis ubi spreto stat sella et mensa parata.
Mox etiam dedit exta viro, laticemque lyaeum
Miscuit aurato in cyatho sic voce loquutus:
Eja age, nil metuas; fruere una heic munere Bacchi:
Ipse manus rapidas arcebo, et foeda minantum
Dicta procum: non haec certe sunt atria vulgi
Publica, verum Ithaci multo mihi parta labore.
Ergo omnes cohibete manus, et jurgia linguae
Ne qua fuat magno nobis discordia motu.
Haec ille: infremuit pubes, labrumque momordit
Admirans pariterque animum vocemque loquentis;
At subito Antinous sic interfatus amicos:
Dura licet sint dicta, tamen ferte omnia fortes,
O socii; nimis ille minaci pectore fatur.
Monstra Jovis vetuere; aliter jam magna sonantem
Sedibus in tacitis mersisset funere Parca.
Dixerat Antinous; nec talibus ille movetur.
Et jam praecones solemnia sacra per urbem
Ibant ducentes, populumque ad festa ciebant
Munera; conveniunt Phoebi jaculantis opacum
In nemus, et molli sternunt se in gramine cives.
Postquam autem pubes tostos detraxerat armos,
Partibus aequatis gaudens convivia curat,
Indulgetque epulis. Nec non sua dona ministri
Aequa ferunt regi pariter, ceu jusserat ante
Telemachus magno proles dilecta parenti.
At non passa diu est juvenes Tritonia foedis
Parcere flagitiis, major quo luctus in imo
Corde furens Ithaci saevas accenderet iras.
Forte aderat mediis, scelus omne audere paratus,
(Ctesippum dixere, Samos patria alta superbum

Ediderat) fretus qui gaza opibusque paternis
Penelopen alios inter poscebat amantes;
Atque is tunc fari socium sic coepit ad agmen:
Accipite haec animis comites, generosa juventus,
Quae dicam: ut meruit, jampridem sorte potitus
Aequali est senior; neque enim fas spernere quemquam,
Telemachi ad sedes quicumque adcesserit hospes.
Hoc super ipse dabo, nostrum testatus amorem
Scilicet; ille autem pro magno munere contra,
Cui libitum toto famulantum ex agmine, donet.
Sic fatus validis intorsit viribus actum
Corripiens de lance pedem bovis. Ocyus heros
Submisitque caput pronus, torvusque repente
Sardoum in morem risit; super evolat alte
Missile, et adverso vires in pariete frangit.
Tum vero alloquitur Ctesippum, atque increpat ultro
Telemachus: Salvum te fors inopina tuetur;
Haud feriisse datum, avertit sese hospes ab ictu.
Namque aliter ferro medium per pectus adacto
Concideres, moestusque tibi pro optato hymenaeo
Heic genitor funus bustumque informe pararet.
Parcite, neu diro sese quis crimine jactet
Me coram; fas omne animo discernere quippe
Atque nefas didici: fueram puer inscius olim.
Nunc quoque balantumque greges, armentaque caedi,
Et cererem passim raptari et munera vini
Aspiciens utcumque fero, vi pressus acerba,
Auxilioque carens; tot enim compescere solus
Haud valeo: hostilem ac saltem prohibete furorem.
Quod si ardor vos tantus habet me sternere ferro,
Sternite, nil renuo; multoque occumbere praestat,
Cernere quam semper scelerosa atque impia facta,
Hospitiumque fero violatum vulnere, et ipsas
Vexatas sine more mea intra tecta puellas.

Digitized by Google

Vix haec fatus erat, cunctisque silentia facta
Per tacitas late sedes; stupor altus ubique.
Inde Damastorides Agelaus ita incipit ore:
Ne vero vestrum ne quisquam justa monenti
Audeat irasci, dictis aut obvius ire.
Jam saevas cohibete manus, et parcite quemquam
Laedere, contemptos veriti per tecta Penates.
Telemacho vero matrique haec dicta profabor
Haud ingrata ferens, audire invitus uterque
Ni renuat. Donec fuerat spes ulla videndi
Sedibus in patriis praesentem rursus Ulyssem;
Nil vetuit traxisse moras, et ducere longa
Spe juvenes (satius tibi multo id namque fuisset,
Si patrias genitor salvus remeasset ad oras);
Nunc aliter manifesta fides jam credere cogit.
Quare age et incertam precibus tu vince parentem;
Illa sibi jungat, fuerit cui plurima virtus,
Et majora dabit qui dona: ita laetus avita
Tu potiere domo, patriisque epulabere mensis;
Ipsa novos thalamos, alienaque tecta sequetur.
Haec ubi finierat, contra sic natus Ulysse
Pauca refert: Non matris ego connubia carae
Perque Jovem, casusque mei genitoris acerbos,
Qui procul hinc periit, longis aut errat in oris,
Non, Agelaë, veto: jubeo quin saepe morantem
Nubere, cui malit, cui dent sua praemia laudem.
Sed pudet invitam nostris expellere tectis
Vi dura; vos o! dî talem avertite culpam.
Conticuit vix ille; procis Tritonia risum
Excitat insuetum, mentesque erroribus implet.
Ingeminant omnes alienis gaudia malis,
Sanguineasque vorant epulas, turgentiaque una
Lumina stant lacrimis, gliscitque in pectore luctus.
Quos inter magno circum resonante tumultu

Dia Theoclymenus sic fatis ora resolvit,
Ac subito: Heu! miseri, quae tanta insania turbat?
En vestrum nox atra caput circumvolat umbris,
Per vultusque affusa horret trepidantiaque infra
Genua metu. Quaerulis aër ululatibus ardet,
Volvunturque imbres oculis. Jam sanguine muros,
Atque trabes, atque alta super laquearia cerno
Sparsa novo. Formis simulacra volantia miris
Vestibulumque aulamque implent, ac pallida Ditis
Regna petunt, Erebo loca subdita: purpureo sol
Axe fugit; nigris densantur cuncta tenebris.
Talia dicebat: vasto magis omnia risu
Insonuere. Atque heic Polybo genitore superbus
Eurymachus: Sine mente furit novus advena; vanum
Ducite continuo e foribus, mediaque locate
Urbe citi o juvenes, quando olli heic noctis imago est.
Cui vates: Mitte hanc pro me de pectore curam,
Ac ducibus jam parce istis. Et lumina, et aures,
Incolumesque pedes ambo mihi; stat quoque menti
Vis eadem; his fugiam fretus. Vos aspera clades
Exitiumque manet, quod nulli evadere salvo
Mox dabitur, quotquot juvat his in sedibus ultro
Vimque inferre viris, molirique impia vota.
Haec dicens alto subito de limine cessit,
Piraeumque adiit; laetus qui excepit amicum
Protinus, et multo fovit solatus amore.
At juvenes circumspiciunt, risuque furentes
Telemacho magis atque magis succendere pectus
Instant, multa super sociis indigna loquuti.
Atque aliquis: Dic o! quis te pejoribus, inquit,
Hospitibus gaudet, sate Ulysse? hunc dira fatigat
Errantem ingluvies ventris, vinique dapumque
Perniciem; non ars olli, non pectore virtus
Ulla subest; tantum stat pondus inutile terrae:

Ille furit vates, haec fata horrentia fingit
In mediis surgens, ac divûm nunciat iras.
Verum age, si qua fides, non te cessisse pigebit
Jam facilem, ac sero quamvis mea dicta sequentem;
Navibus impositum curvis mittamus utrumque
Trinacrium ad litus; pretium nec vile redibit.
Talibus instabant dictis: nihil ille movetur,
Sed tacitus patrem observat, cupidusque precatur,
Incipiat conferre manus et surgat ad arma.
Venit et Icarii proles, pulcherrima nympha,
Penelope, ac solio contra subnixa resedit
Gaudens illa quidem juvenum cognoscere dicta.
Nec minus hi lautis agitant convivia mensis,
Vescunturque epulis, quarum vis strata jacebat
Plurima. Non illa potuit sed caena parari
Grata minus, structurus erat quam maximus heros,
Divaque bellipotens morituris: quippe priores
Sunt scelere atque odiis ausi certare nefandis.

HOMERI ODYSSEAE

LIBER VICESIMUS PRIMUS.

Fert arcum regina: proci, vos praemia frustra
Quaeritis, ignota missa sagitta manu est.

Penelopi haec inter Pallas Tritonia mentem
Subdidit, in mediis Ithaci penetralibus arcum
Ponere, et arma procis, dirum certaminis omen,
Principiumque simul caedis. Tum protinus altis
Nixa pedes gradibus conscendit limina nota,
Accepitque manu bene flexam ex aere nitenti,
Artis opus rarae, clavem, cui parte sub ima
Lucet ebur, manibus qua se tractata revolvit.
Hinc subit extremum, sociis comitata puellis,
In thalamum secreta petens, ubi regia stabat
Gaza aurique labor, ferrique atque acre micans aes.
Letifer heic laxis pendebat cornibus arcus
Et pharetra, inque ipsa clades horrenda sagittae,
Congressus quae dona viro Lacedaemone quondam
Iphitus Eurytides dederat, coelestibus heros
Assimilis. Varia Messenam e parte profecti
Devenere duces una, tectisque sub isdem
Hospitio Hortilochus gaudens exceperat ambos.
Venerat huc Ithacus pretium mulctamque reposcens
A populo: pecudes tercentum averterat olli

Digitized by Google

Nam patrio e regno pastoresque insuper ipsos
Effugiens ratibus curvis Messenia pubes.
Haec repetens heros longinqua per aequora venit
Tunc etiam impubes; genitor nam jusserat ire,
Atque alii proceres, magni capita alta senatus.
Iphitus at contra bissex quaerebat abactas
Acer equas, totidemque notho de sangine pullos,
Exitii heu! causam; Jovis almo e semine postquam
Magnanimum Alciden adiit, super aethera notum
Indomita pariter virtute et grandibus ausis;
Qui miserum dulci spoliavit lumine vitae
Improbus, haud superos veritus, mensamque sacratam,
Quam posuit venienti, ipsoque in Tartara misso
Cornipedes violentus equas impune subegit,
Detinuitque diu clausas praesepibus altis.
Ille has tum quaerens, domibusque exceptus eisdem
Ferre Ithaco dederat lunatis frontibus arcum
Ingentem, genitor magnus quem gesserat olim
Eurytus, et moriens nato post fata reliquit.
Cui Laërtiades ensemque hastamque vicissim
Fulmineam dederat, praesenti munere firmans
Hospitium. Sed non sociis accumbere mensis
Post umquam potuere; prius nam proditus heros
Iphitus Alcidae dextra jura omnia contra
Occubuit. Cujus donum Laërtia proles
Haud secum extulerat properans Mavortis ad arma;
Sed cari cupiens monumentum ut semper amici
Adforet in domibus, suspensum in sede reliquit
Multas inter opes: solum tellure gerebat
In patria ornatus quondam juvenilibus annis.
Ergo ubi Penelope tetigit penetrale repostum,
Conscenditque altum querno de robore limen,
Quod faber extuderat, multaque poliverat olim
Arte, regens parili surgentes limite postes,

Aeratoque addens rutilas in cardine valvas;
Protinus adstrictis haerentia vincula nodis
Solvit, et obstantes immissa clave removit
In foribus vectes agitans. Tum murmure acuto,
Ceu quum luxurians mugit per prata juvencus,
Insonuere ictae patefacto in limine valvae.
Illa subit, superatque alte tabulata, ubi clausae
Intus odoratae stabant sua munera vestes;
Pendentem e celso capit arcum et pariete dextra
Indutum vagina, ipsum quae lucida obibat.
Nec mora; curvatis genibus reclinat, et acri
Icta gemens luctu fulgentem e tegmine ducit.
Ut vero tristi fletu satiata quievit,
Egrediens thalamo, celerat vestigia tectis,
Invisitque proces portans arcumque pharetramque
In manibus jaculis horrentem. Pone sequuntur
Et famulae in calathis perfecta ex aere ferentes
Arma, quibus certans olim se exercuit heros.
Quum juvenum propior regina advenit in agmen
Constitit auratae solidis sub postibus aulae
Mollia demittens niveis redimicula malis
Hinc atque hinc fidas inter media ipsa ministras.
Tum subito sic fata: Animos advertite vestros
His dictis, juvenes, clarum genus, heic male quotquot
Ducitis affusi nimio convivia luxu,
Rege absente diu; vobis praetexere causam,
Conjugium optatum praeter taedasque jugales,
Haud aliam tanti sceleris licet. Ergo agite omnes,
Vestra habeant finem demum hoc certamine vota.
En arcum: melior quicumque intenderit ipsum,
Bissenosque idem misso per inania telo,
Sortitus fortunam oculis, trajecerit orbes;
Hunc sequar antiqui tandem penetralia linquens
Conjugis heu! frustra mihi cara, opibusque superba,

Digitized by Google

Saepius ingratae referet quae noctis imago.
Dixerat, Eumaeumque vocans jubet ocyus arcum
Ferre procis, orbesque simul, quo spicula tendant.
Ille capit; largoque humectans lumina rore
Flet simul ipse, simul diversa in parte bubulcus
Arma videns miseri nimium sibi cognita regis.
Quos subito Antinous vesana turbidus ira
Increpuit dicens: O longum nata labore
Exercere diem gens stulta, agrestia corda,
Quid miseri fletis, vestroque incendere luctu
Pergitis heu! multis reginae saucia curis
Pectora, dilectum rapuit cui Parca maritum?
Vel taciti heic epulis considite, vel procul ambo
Ite domo, si flere juvat, si rumpere questus;
Ponite at arma prius dura in certamina pubi.
Haud facile hunc nostris intendi viribus arcum
Posse reor; neque enim quisquam nos inter Ulyssi
Magnanimo aequandus, quotquot sumus: illum ego pri
Sat memini, vidi puer admiratus in aevo.
Talia dicebat simulans, tacitoque fovebat
Spem tamen adversam dictis in pectore, jam jam
Ipse sibi visus trajecto praemia ferro
Tollere. Nequidquam; nam vulnere stratus Ulyssei
Debuerat sceleri poenas prior, omnibus idem
Saevior, atque ultro socios incendere suetus.
Queis ibi Telemachus subito: Mihi Juppiter omnes
Eripuit sensus animi sine more furenti,
Credo equidem: genitrix claro comitata hymenaeo
Ire parat, nostrisque procul discedere tectis;
Lentus ego heic autem falsi inter gaudia risus
Assideo. O! vos felices, queis femina pugnae
Stat pretium, qualem nec vidit Achaïca tellus,
Nec Pylos, ac fortes Argi ditesque Mycenae,
Non Ithaca Epirusque ferax late ubere gleba:

Haud ignota loquor; coram vos cernitis ipsi.
Sed quid ego matrem laudo? quin ocyus arcum
Accipite experti pariter, nec tarda morantes
Impediat vis ulla metu, segnesque fatiget.
Et me etiam tentare juvat: si tendere nervos
Contigerit, missoque orbes transmittere telo;
Haud miserum penitus me deseret optima mater
Connubio sociata novo. Solabor acerbum
Discidium reputans, vacua quod sede relinquor
Jam potis egregii contendere dona parentis.
Dixit, puniceumque humeris rejecit amictum,
Ac subito ardenti laevum latus exuit ense
Prosiliens foribus. Primum dein ordine ponit
Quamque suis scrobibus, fossa in tellure, bipennes
Limite agens longo sulcum per recta viarum,
Aggestoque solo firmans. Stupet inscia pubes,
Miraturque artem novitatis imagine capta.
Ille autem ingressus stetit alto in limine, et arcum
Ter valido conatus ibi subtendere nisu
Cornibus adductis; ter nisu elusus inani
Destitit, ipse quidem sperans restantia fila
Vincere, et intorto metam contingere ferro.
Et jam instans quarto conamine victor abisset,
Ni vafer ardentem nutu vetuisset Ulysses
Ulterius tentare. Ergo his tum vocibus usus
Stans medio in coetu: Proh! dixit, semper ad arma
Aut ignavus ero, aut nondum vis addita ab annis
Firma viget, duram qua possim avertere cladem,
Si prior aggressum quis forte incesserit hostis?
At vos, queis solido potior stat corpore virtus,
Vos certare decet, finemque imponere ludo.
Sic fatus; posuitque arcum connexa supinas
Ad tabulata solo, supraque volatile telum
Addidit, ac solita cedens se in sede locavit.

Digitized by Google

Tum satus Eupitheo: Dextra consurgite parte
Pro se quisque viri nunc vos, ait, ordine eodem,
Nobis quo famuli miscent in pocula vinum.
Nec plura Antinous dixit; fremituque secundo
Assensere omnes et laeti dicta probarunt.
Surgit ibi ante alios Liodes Oenope cretus
Fatidicus vates, mensis considere semper
Interior solitus propter cratera nitentem,
Iratusque procis, totoque ex agmine solus
Flagitia exosus. Volucrem tunc ille sagittam
Accipiens arcumque, prior processit ad alta
Limina, et obnixus multa vi dura trahebat
Cornua. Nec potuit pervincere; quippe laborum
Inscius, indoluitque manus et mollia fractus
Brachia; dein medios ita voce affatus amantes:
Non ego, non tantum valeo; succedat et alter
Fortunam experiens; capite arcum; et robur et ipsam
Ille animam rapiet multis. Occumbere praestat,
Scilicet, elusos voto quam vivere nostro,
Degimus heic una quod propter tempore in omni
Soliciti, ac magno correpti pectus amore.
Sperat nunc aliquis frustra securus, et ardet
Ducere Penelopen; sed quum tractaverit arcum
Nequidquam expertus, sibi quaeret Acheïdas inter
Auricomas aliam florenti corpore: at illa
Nubet, cui meritam sua dona et fata jugabunt.
Haec ubi dicta dedit vates, in robore laevi
Ante pedes ponitque arcum curvatus et una
Infelix telum, solioque resedit eodem,
Unde abiit surgens. Quem tunc his excipit acer
Moerentem Antinous dictis, atque increpat ultro:
Quae tibi, Liode, vano haec vox excidit ore
Stulta, inimica? subit jamque altius ira medullas.
Quid? dabit exitio multos, fortissima corda,

Digitized by Google

Arcus an iste, tibi quod nunc male restitit uni?
At non te genuit talem pulcherrima mater,
Tendere uti valeas nervo stridente sagittas
Impiger: haec alias poscunt certamina vires,
Quas facilis nunc palma vocat. Sic fatus; et ignem
Ocyus, o! dixit, sopitum accende, Melantheu,
Admotisque foco foliis villosa superne
Tergora sterne, ferens ingentem huc protinus orbem
Arvina e pingui, quae cedere discat inunctus
Arcus, et incepta trepidos formidine solvat.
Talia mandabat; jussumque Melantheus ignem
Excitat, ac densis admota sedilia sternit
Velleribus, portans ingentem protinus orbem
Squallenti arvina. Juvenum manus ungere coeptat,
Mollitoque arcum pingui distendere; at omnis
Conatus perit, et tentantum plurima frustra
Deficiunt vanae defesso in corpore vires.
Antinous numero ex omni restabat, et acer
Eurymachus, nondum experti: praestantibus ambo
Viribus, et multa ante alios virtute superbi.
Interea Eumaeus sociusque Philetius olli
Additus exivere domo; quos pone sequutus
Extulit ipse altis Ithacus vestigia tectis.
Hinc ubi digressi, foribus post terga relictis,
Constiterunt, medius sic illos inter Ulysses
Incipit, ac dictis animos perlentat amicis:
Eloquar, an sileam? sed cur morer? ipsa profari
Me jubet impatiens arrecta in corde cupido.
Ecqua fides vobis? Ithacus quid fidere possit,
Si veniat subito, si quis deus afferat ipsum?
Auxilione procis, an contra stabitis olli?
Dicite, et arcanos animi recludite sensus.
Talia quaerenti sic deinde Philetius inquit:
O pater, o rector superûm, tu maxime votum

Perfice; jam redeat dux ille, atque afferat ipsum
Huc deus, expertus credes, quid dextera possit,
Quid mea vis, nil non pro rege audere parata.
Haec eadem Eumaeus coeli conversus ad auras
Spondet, et optato dîs supplicat omnibus ardens
Pro reditu. Ast heros, postquam fraus omnis abacta,
Amborumque videt sensus et pectora fida,
Certus ait: Votis quem vos o poscitis, adsum
En ego. Per varios casus atque aspera rerum
In patriam veni, bis denis exsul ab annis.
Jam video vobis famulantum ex agmine toto
Solis optatus rediisse; haud vota precantis
Ullius audivi meque in mea regna vocantis.
Accipite ergo animis, quae nunc ego vera profabor
Pollicitus: Domuisse mihi genus acre procorum,
Si deus adnuerit, vobis ego dulce parabo
Conjugium, multamque dabo pro munere gazam
Tecta meis ponens vicina, ambosque fovebo
Telemachi ut socios, cognato aut sanguine fratres.
Atque adeo quo certa magis manifestaque vestris
Sint animis mea dicta, haec illa est, scilicet, ipsa,
Quam mihi venanti Parnassi in vertice quondam
Autolyci cum prole, ruens obliquus in ictum
Liquit saevus aper, signata in pelle cicatrix.
Haec dicens lacerosque genu divisit amictus,
Ostenditque manu vestigia vulneris alti
Nota nimis. Coram quae postquam agnovit uterque,
Miratusque oculis hausit, suffusus oborto
Imbre genas collo regis dat brachia circum,
Alternosque inter complexus oscula libat
Affusus capiti atque humeris; nec secius heros
Ora manusque fovet amborum amplexus et haeret.
Ac fors occiduas sol flentibus isset in undas,
Ni prior ille moras vetuisset ducere flendo

Affatus socio: Jam nunc o parcite luctu,
Egressus ne quis foribus vos cernat, et intro
Nunciet. Ite domum sejuncti: limina scandam
Primus ego, vos deinde; atque haec advertite jussa:
Adsunt heic juvenes quotquot per tecta, nec arcum,
Nec pharetram mihi ferre sinent certare volenti;
Tu tamen, o Eumaee, huc atque huc dexter oberrans
In manibus mihi pone arcum, famulasque puellas
Ipse jube thalami versas occludere valvas.
Tum si quis gemitus circum, si quo atria pulsa
Luctifico resonent strepitu, dic, nulla cubili
Prospiciat, tacitaeque intus data pensa revolvant.
Sit vero forium tibi cura, Philetie: claude
Vectibus, et vinclis late ostia cuncta per aulam.
Haec ubi sic mandata dedit, vestigia tectis
Intulit, ac sese consueta in sede locavit,
Mente dolum versans. Mox illum pone sequuti
Pastores gemini surgentia limina scandunt.
Interea Eurymachus rapidum tentabat ad ignem
Hinc atque hinc arcum versans, inflectere dextra
Si queat; edomitum quem tandem ut cedere nulla
Arte videt, gemitum dedit altum pectore ab imo,
Et super haec graviter suspirans addidit ore:
Nunc equidem casuque meo turbatus acerbo
Indoleo, vestroque, proci; nec, credite, tantum
Connubii me damna movent, licet haec quoque moestum
Cura premat (sed enim sunt et Achaeides ipsam
Perque Ithacen aliae multae perque extera regna);
Quantum adeo me luctus habet, quod robore Ulyssi
Cedimus heu! multo, sumptos nec possumus arcus
Tractare: haec etiam seclis audita futuris
Arguet indecores fama, aeternumque manebit.
Dixerat Eurymachus, subito cui talia contra
Antinous reddit: Non haec ita semper abibunt,

Tuque etiam scis ipse. Deûm solemnia sacra
Vulgus agit, Phoebumque vocat de more per aras,
Quis domito fidens nunc praemia speret ab arcu?
Desinite: infixae maneant ex aere bipennes;
Haud erit, heic positas temere qui tollere furto
Audeat. Interea fundant nunc vina ministri,
Libemusque alacres divis, certamine misso.
Crastina ubi surget lux alma, Melantheus orto
Jussus agat lectas primo cum sole capellas
Mactandas Phoebo; sacris ut rite peractis,
Arcitenens tandem placidus certantibus adsit.
Haec ait, et cunctis eadem sententia sedit.
Praecones manibus dant rorem; at vina coronant,
Craterasque implent pueri, circumque frequentes
Omnibus invergunt ardentem in pocula bacchum.
Post ubi libarunt mensis, haustoque lyaeo
Explevere sitim, sic fraudem in pectore versans
Incipit incautis heros: Vos o manus, inquit,
Inclyta, magnanimi juvenes, advertite dictis
Nunc animos, fabor, quae fert in corde voluptas.
Eurymachum in primis, teque, o precor, optime ductor
Antinoë, ingratos arcus cui ponere primo,
Et placuit votis nunc divûm exposcere pacem,
Mane autem tentare, deus cui laudis honorem
Fortunamque ferat; sit fas mihi munere vestro
Discere certanti coram, quid robore possim,
Quid manibus; solido num perstat corpore virtus,
Quae fuerat quondam membris, an pulsa recessit
Jactatoque vagoque et duris casibus acto.
Talibus orabat supplex. Illi ocyus ira
Infremuere gravi, veriti ne tenderet arcum
Victor, et insigni gestiret laude superbus.
Ac prior Antinous sic olli est voce minatus:
Jam tibi nulla adeo pars est, miserande, relicta

Digitized by Google

Mentis, ait. Nec sat nostris considere mensis,
Nec dapibus gaudere tibi; quin insuper audis
Consilia et voces omnes, quas auribus hausit
Non alius te praeter inops huc advena vectus.
Jampridem insanum te melle hic dulcior humor
Versat agens, alios etiam sic laedere suetus,
Ultro avidi haud cessant latum qui pandere guttur.
Eurytiona merum domuit quoque, venit in alta
Pirithoi quum tecta olim, mixtusque resedit
Cum Lapithis Centaurus. Ibi acri ut pectora baccho
Percitus incaluit, foedavit crimine mensas
Haud impune. Manus namque indignata repente
Heroum insurgens inhonesto vulnere nares
Abscidit, atque ambas pulso e penetralibus aures.
Ille dolens captusque animi discessit: at ingens
Continuo exarsit magno discordia motu
Centauros Lapithasque inter, solvitque nefandi
Ipse prior sceleris turpi cum sanguine poenas.
Sic tibi, si vanus certaveris, affore magnum
Exitium edico. Nam fando avertere nemo
In populo hoc valeat cladem, quin regis ad oras
Hinc Echeti, saevit quo non crudelior alter,
Missus eas; illic scelerum dabis improbe poenas.
Quare age, plena tibi tacito sint pocula curae,
Dum licet; at juvenes inter contendere noli.
Atque heic Penelope: Diris incessere probris,
Antinoë, haud equum est; quisquis dignatus amore
Telemachi his ult ᵓ succedat sedibus hospes.
An metuis, ne forte abeat certamine victor
Ille manu fidens, et me sibi praemia poscat
In patriam abducens claro comitatam hymenaeo?
Non ea vis misero, non haec fiducia menti
Addita; nec quemquam vestrum metus iste fatiget
Solicitum turbans; indigna est causa timoris.

Dixerat; Eurymachus contra sic farier infit:
Penelope Icarii pulcro sata sanguine nympha,
Non ea mens terret, ne spem sibi conjugis ille
Spondeat, ac taedas; absit: sed fama remordet,
Foedaque solicitant vulgi convicia mentem.
Namque erit, insultans aliquis quum dicet Achivûm:
En quibus est ambita procis, quae nupta marito
Egregio fuerat: miseri! non vincere nervos
Imbelli valuere manu, quos forte tetendit
Nescio qui veniens ignotis advena terris.
Haec aliquis dicet, nostrumque infamia nomen
Dira premet. Sic fatus erat, quum talia rursus
Icario sata voce refert: Jam gloria, et omnis
Fama prior vobis instantibus omnia luxu
Perdere, et insontis domini foedare Penates,
Eurymache, interiit; cur sera haec jurgia terrent?
Hospes hic ipse quidem magnoque est corpore, et apta
Mole valens claro sese fert sanguine cretum:
Arma viro jam ferte; juvat spectare corona
Certantem in media. Praesens haud irrita dicta
Haec habeat: si victor erit, si mitis Apollo
Adnuet huic laudem, tunica donatus abibit,
Et clamyde insigni, validumque hastile lacerto,
Quo se homines contraque canes defendat, et ensem
Adjungam lateri, pedibusque haerentia vincla;
Post laetum auxilio, cupiet quo pergere, mittam.
Sic ea; tum breviter contra sic filius orsus:
Non alius potior meme est, seu tollere cuiquam
Sive dare hos arcus placeat; mea prima potestas
Heic est, o genitrix. Quin et quot sceptra per amplam
Aut Ithacam, aut alias etiam late Elida propter
Cycladas, in manibus gestant, me posse vetare
Invitum haud sperent, jubeat si certa voluntas,
Quominus huic arcum donem, propriumque relinquam.

Tu vero abscedens opera intermissa revise
Telamque oblongamque colum; tecumque puellae
Pensa trahant: nobis curae sint arma, mihique
Ante alios uni, cui summa heic tradita rerum est.
Obstupuit genitrix, vocemque animumque loquentis
Admirata retro torsit vestigia, et altum
In thalamum subiens, fidis comitata ministris,
Solvitur in lacrimas Ithaci memor; humida sparsit
Lumina dum miserae dulci Tritonia somno.
Interea Eumaeus pharetramque arcumque jacentem
Sustulerat; regemque adiens properabat. Euntem
Increpitant juvenes magno turbante tumultu,
Et contra: Quo ferre paras, o suete vagari,
Improbe? mox canibus data praeda suilia propter
Hinc procul ipse feris raptabere, lenis Apollo
Si faveat nostris, si caetera numina votis.
Talibus insurgunt. Ille acri voce minantum
Territus ac magno concursu, ponit eodem
Arma loco referens. Alia sed parte minatur
Telemachus contra inclamans: Quin ocyus olli
Ferto arcum; non te parere heic omnibus aequum est:
Ni facias; dura saxorum grandine pulsum
Ejiciam minor ipse aevo, sed robore firmo
Acrior. Atque utinam, quot sunt, fera corda procorum,
Viribus et forti sperem sic vincere dextra,
Nunc ego, nunc aliquem foedatum turpiter ora
Sedibus e patriis turbarem, haud semper inultus,
Scilicet: insana versant scelera impia mente,
Haec tum Telemachus. Juvenes risere furentem
Nequidquam, et vanos fundentem pectore questus.
Utque furor posuit primus, clamorque resedit,
Arma capit subito, regemque in limine stantem
Certus adit gressu properante Eumaeus, et olli
Porrigit. Inde rapit sese, thalamoque propinquans

Continuo Eurycleam ad se vocat, atque ita fatur:
Interiora domus occludi limina, nutrix,
Telemachus jubet ipse; et si quo murmure pulsa
Atria, si gemitu dura sub morte cadentum
Luctifico resonent haec septa, haud ulla puella
Prospiciat, tacitaeque intus data pensa revolvant.
Vix ea jussa dedit senior; nihil illa morata
Postibus inversis clausit penetralia tecti.
Nec minus et gressu tacito sese extulit acer
Prosiliens diversa e parte Philetius, omnesque
Aulaï occlusos emuniit obice postes.
Tum circum Pharium, mediis qui forte jacebat
Porticibus quondam nautarum cura, rudentem
Implicuit, retroque ferens vestigia venit,
Ac solio innixus, quo cesserat ante, resedit
Observans regem. Laetus tractabat at ille
Huc illuc arcum explorans atque undique versans,
Ne desueta diu tineisque adrosa fatiscant
Cornua. Respiciunt diversi, ac protinus inquit
Sic aliquis: Viden', ille ut sumpto captus ab arcu
Haeret miranti similis furtumque paranti?
Aut ipsi tales fuerant in sedibus olim,
Aut facere et molitur: ita huc atque improbus illuc
Versat agens torquetque dolis instructus et astu.
Contra alius juvenum: Semper sibi talia posthac
Praemia conatus referat, ceu flectere duro
Robora nunc poterit certans immania nervo.
Haec inter sese dum jactant; impiger heros
Omnia lustravit postquam tacitusque notavit,
Quam facile, expertus modulari carmina vates
Ad citharam, sumpta renovat testudine chordas
Hinc atque hinc aptans clavo resonantia fila;
Ille arcum immanem, nisu fallente, tetendit.
Impulit hinc dextra tentans; at nervus acutum

Insonuit, fugiens ceu garrula stridet hirundo.
Indoluere proci graviter, mutataque vertit
Pallens ora color. Tum coeli e parte corusca
Intonuit pater ipse deûm; quo laetus Ulysses
Omine se firmat, Jovis alto et numine gaudet.
Jamque capit volucrem vicina e sede sagittam,
Coram aderat quae nuda; alias curvata tegebat
Nam pharetra haesuras mox diro in corpore Achivûm.
Hanc parte extrema cepit, nervumque sonantem
Arte trahens pronus, recto per inania cursu
Intorsit; subito fugit pennata sagitta,
Transiit atque omnes penitus trajecta secures
Aere gravis, postquam primum est ingressa per orbem.
Atque heic Telemachum successu laetus amico
Alloquitur ductor: Non hic te in sedibus hospes
Dedecorat frustra cessans; nec meta fefellit,
Brachia nec longo ceciderunt fracta labore:
Integrum stat robur adhuc, nec pubis Achivae
Vera reor, contra miserum quae jurgia jactat.
Nunc epulas properare juvat, dum fulgida coelo
Lux sinit; arguto dein praestat gaudia cantu
Certa sequi, citharaque: haec sunt solatia mensae,
Haec eadem dignis hilarant convivia ludis.
Dixit; et inverso connivens lumine gnato
Signa dedit. Subito latus acri accingitur ense
Telemachus, longamque manu capit impiger hastam,
Et stetit adverso propior late aere coruscus.

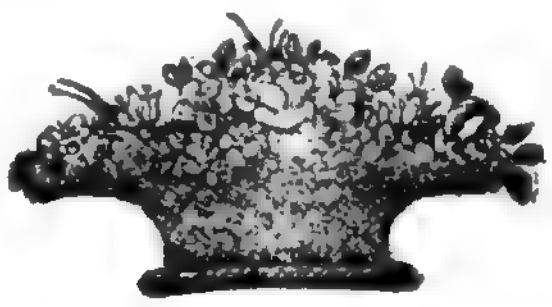

HOMERI ODYSSEAE

LIBER VICES: SECUNDUS.

Gliscit atrox jam pugna, Ithacus cum Pallade vincit.
Telemachi dextra turba nefanda cadit.

At vafer ingentes artus nudavit Ulysses,
Insiluitque altum limen, gravidamque pharetram
Atque arcum manibus retinens; dein aspera tela
Ante pedes fudit medium sic fatus ad agmen:
Ardua res perfecta, viri; nunc altera major
Pugna vocat nulli tentata. Hanc tangere metam
Experiar, si possim, adsitque vocatus Apollo.
Dixit, et Antinoum contra jaculatus ab arcu
Intorsit telum. Pateram tum forte tenebat
Ille gravem, signis caelatam auroque nitentem;
Jamque parans explere sitim tollebat et atri
Exitii et jaculi ignarus volitantis ab aura.
Nam quis tot comitum sperasset in agmine solum,
Quamquam animo indomito, magnis et viribus esset,
Molirique sibi caedem, lethumque parare?
Ast illum in medio fixit Laërtius heros
Gutture, et aversa fugit cervice sagitta.
Volvitur extemplo pronus, pateramque remisit
Saucius excussam manibus: tum naribus ater
It cruor undanti rivo, revolutaque mensa

Digitized by Google

Calcibus impressis, epulaeque ante ora paratae,
Exta simul, foedoque Ceres stat pulvere. At omnes
Continuo trepidi, postquam videre cadentem,
Assurgunt juvenes, atque implent tecta tumultu,
Luminibusque obeunt tacitis latus omne per aulam.
Non usquam clypeus, non septis hasta relucet,
Quam capiant; solis irati vocibus instant.
Tela viros contra quo sic male dirigis, hospes?
Nulla dehinc cernes vivus certamina; nunc te
Pernicies infanda manet. Nam vulnere stratus
Qui fuit in patriis Ithacae praestantior oris,
Ecce jacet juvenis; jam jam tua membra vorabunt
Vulturii. His terrent dictis; nec credere cessant
Effugisse manu jaculum nil tale volenti,
Ignari commune necis jam tempus adesse.
Quos ibi torva tuens furiisque incensus Ulysses
Alloquitur: Fera turba, canes, me limina numquam
Ad mea venturum reducem sperastis ab urbe
Dardania, aggressi res omnes vertere fundo,
Molirique nefas, famulasque in nocte fovere,
Ipsius et vivi thalamos invadere furto,
Conjuge praerepta? tenuit non ulla deorum,
Non hominum vos ira sequens; nunc denique venit
Omnibus atra dies et ineluctabile fatum.
Dixerat; atque illos trepida formidine pallor
Occupat, exitiique fugam, qua quisque sequatur,
Respiciunt. Solus contra est sic farier orsus
Eurymachus: Si verus ades, Laërtia proles,
Ille Ithacus, merito quereris, nec dicta refello:
Multa domi a nobis, multa et male facta per agros.
At jacet ille quidem, fuerat qui causa malorum,
Antinous; nos tale hic scilicet impulit auctor
In scelus, haud cupiens animo connubia tantum,
Ast alium versans, vetuit quem Juppiter aequus,

Digitized by Google

Mente dolum; quo regnum Ithaces averteret ipse
Ad sese, natumque tuum demitteret Orco
Insidians. Nunc jam Parcarum ferrea sensit
Jura cadens. Tu parce tuis: placabimus ultro
Muneribus laesum, quaecumque et perdita luxu
In domibus periere tibi, pensabimus aequo
Omnia solventes pretio, mulctamque ferentes
Pro se quisque boum viginti: ingentiaque aeris
Pondera praeterea dabimus, rutilantis et auri,
Dum fuerit mens laeta: nefas irascier ante.
Talibus ardentem dictis lenibat. At heros
Reddit acerba tuens: Non si vel deferat omnem
Rem patriam vestrum mihi quisque, et quae bona cumque
Nunc habet, et quondam sperat sibi forte futura,
Abstineam manibus furibunda a caede, priusquam
Flagitia ultrici dextra et scelus omne piaro.
Sors reliqua haec vobis: vel me contendere contra,
Vel celerare fugam, si cui det Parca salutem:
Sed non effugiet, credo, fata aspera quisquam.
Haec ille: intremuere artus, turbataque mens est
Omnibus extemplo, rursusque ita voce loquutus
Eurymachus trepidis infit: Fidissima corda,
O socii, non ille gravi jam temperet ira,
Indomitasque manus teneat; sed limine ab alto
Spicula torquebit pharetraque arcuque potitus,
Dum dabit exitio heic omnes. Ergo arma paremus
Nos etiam pugnae memores: educite ferrum,
Ac jaculis una fortes opponite mensas:
Dein contra valido conferti Marte ruamus,
Si foribus pulsus, si qua vi limine cedat,
Exitus et pateat nobis, circumque repente
Fama volans totam rumoribus impleat urbem,
Quo nunc extremum calamos in funera spargat.
Sic dicens ferrum vagina extraxit acutum

Utrinque, et stricto contra ruit obvius ense
Horrendum inclamans. Ille autem emisit ab arcu
Missile, et adversi percussit cuspide mammam
In jecore infigens telum. Fluit aereus ensis
Lapsus humi e manibus, circumque volutus et ipse
Incidit in mensam curvato corpore, et omnes
Effuditque epulas et stantia pocula casu.
Fronte solum ferit ipse, atque alta sedilia plantis
Verberat insurgens; oculis nox ingruit atra.
Heic subit Amphinomus, seque ultro fervidus infert
Obvius, aeratumque alte consurgit in ensem,
Pellere si foribus valeat conatus: at illum
Occupat a tergo ferrata cominus hasta
Telemachus, figitque humeris trans pectus adacta.
Decidit ingenti strepitu, totaque recumbit
Fronte solo adlisus. Celeri se gnatus Ulysse
Proripuit saltu, telumque in vulnere liquit
Permetuens, ne quis cunctantem hastamque trahentem
Transadigat, prono feriat vel desuper ictu.
Jamque citus referens gressum stetit ante parentem,
Ac propior sic voce infit: Jam jam tibi scutum,
Et duo magna feram praefixo hastilia ferro,
O genitor, galeamque habilem. Simul induar armis
Hinc elapsus ego, simul ipse Philetius artus
Eumaeusque tegent: armari corpora praestat.
Cui genitor, fer nate, inquit, dum spicula in hostes
Sufficiunt spargenda mihi, ne cedere motum
A foribus tandem cogant denso agmine solum.
Vix ea; Telemachus genitori paret, et altum
In thalamum conscendit, ubi arma inclusa jacebant.
Inde capit quatuor clypeos, hastiliaque octo,
Et galeas quatuor cristaque atque aere corusco
Insignes, celeratque ferens ante ora parentis.
Primus ibi ante alios circum ipse accingitur aere,

Pastoresque dein ambo; tum fortibus armis
Agglomerant regi sese, propiusque resistunt.
Ille autem, donec volucres pugnare sagittae
Dant nondum insumptae, nunc hos, nunc dejicit illos
Tela manu vibrans non irrita: plurima turba
Strata jacet, foedatque effuso in sanguine crines.
At postquam certo jaculantem spicula nervo
Defecere, altis acclinem postibus arcum
Marmorei tecti suspendit: nec mora, sese
Armat et ipse citus, humerisque ingentibus aptat
Bis duplicis clypei textum, galeamque comantem
Induit. Horrendum nutant in vertice cristae,
Binaque rapta manu quatit acri hastilia ferro.
Limen erat secretum extrema in parte domorum
Vestibulum a tergo post ipsum, et pervius usus
Tectorum inter se vicique; at robora dura
Firmabant septum, jussusque adstare sub armis
Eumaeus propior fauces servabat, ubi arcta
Sola per angustum ducebat semita callem.
Ergo illuc socios jubet ire Agelaus, et ultro
Hortatus: Nemon' vestrum perrumpere limen
Audeat illud, ait, populoque edicere cladem
Indignam? gliscet subito vox missa per urbem,
Atque hic postremum nunc spicula tendet ab arcu
Perditus. Hortanti sic pauca Melanthius olli
Voce refert: Via nulla datur; stant proxima tecti
Limina, et angustis arctantur faucibus ora,
Sufficit unus ubi fortis bellator in omnes.
Sed vobis nunc arma feram: namque omnia credo
Haud aliam in partem furtim subduxit Ulysses
Impiger, atque una proles fortissima gratus,
Ni thalami in latebras. Sic fatus in ardua gressum,
Scalarum exsuperans flexus, penatralia tendit;
Bissenosque rapit clypeos bissenaque tela;

Ac galeas totidem setis horrentibus aptas.
Hinc properans dat habere procis: quos maximus heros
Vidit ubi armari ferro, dextraque minaci
Ingentes crispare hastas, turbatus et aeger
Obstupuit, tremuitque artus. Tam magna repente
Objicitur species, ac nato talia fatur:
Aut aliqua heic famulantum, aut ipse Melanthius adstans,
Telemache, in domibus nos contra haec aspera bella
Suscitat. Huic natus referens sic orsa vicissim:
O genitor, mea culpa omnis; nec criminis alter
Auctor, ait: thalami versos ego cardine postes
Immemor haud clausi. Quos nunc speculatus apertos
Horum aliquis sensit, non furta ad talia lentus.
I properans, Eumaee, fores atque objice firma
Observans, si qua haec mulier facta improba versat,
Anne satus Dolio, potius quem suspicor ausum?
Haec illi inter se jactant, dum rursus adibat
Caprigeni custos pecoris penetrale repostum
Arma procis celerans. Quem postquam Eumaeus euntem
Viderat, his propior dictis affatus Ulyssem est:
O Laërtiade sate claro e sanguine divûm,
Ille malus rursum, quem nos jam duximus ipsi,
In thalamum scandit. Tua sit mihi nota voluntas:
Extinguine jubes, melior si robore vincam,
An vivum adduci coram, quae plurima fecit,
Supplicio ut longo tandem scelera omnia solvat?
Tantum ille; atque heros quaerenti talia reddit:
Heic ego Telemachusque feros cohibebimus hostes
Nequidquam urgentes: vos illum brachia captum
Innexumque pedes thalami in penetralibus alti
Claudite. Ibi celsa pendentem e mole columnae
Haerentemque ad vincula trabes educite ad ipsas,
Vivus uti longum meritas det corpore poenas.
Dixerat: illi alacres parent, et jussa facessunt

Digitized by Google

Tendentes notum per iter; latuere morantem
Intus, subvecti tacito sub culmina gressu.
Ille quidem latis quaerebat in aedibus arma,
Hi tecti adstiterunt hinc atque hinc postibus ambo.
Jamque pedem referens ibat, dextraque ferebat
Ornatam cristis galeam, clypeumque sinistra
Squallentemque situ, veteremque, insigne decorum
Laërtae quondam juvenis; tunc pulvere stabat
In medio exesis horrescens undique loris.
Heic illum insidiis exceptum limine in ipso
Corripiunt gemini pastores, altaque retro
Luctantem sub tecta trahunt, moestumque supinant
Supposita in tellure: pedes dein nexibus arctis
Aversasque manus cohibent; ceu jusserat acer
Multa diu passus, proles Laërtia, ductor.
Sic vinctum e celsa suspendunt mole columnae,
Inque trabes subvectum alte per vincula tollunt.
Ac subito insultans dictis Eumaeus acerbis:
Nunc, ait, in molli strato jam nocte, Melantheu,
Excubias tota perages, nec pulcra latebit
Oceani e roseis veniens te fluctibus Eos,
Quum duces ad laeta procis convivia capras.
Sic ibi sublimem densa inter vincula linquunt,
Armatique iterum forium stridentia firmant
Robora, et ingressi, qua parte ardebat Ulysses
Fulmineus, redeunt alacres: stant limine in alto
Quatuor hi, numero exigui, sed vivida bello
Pectora, spirantes robur: illi agmine denso
Oppositi sedes intra glomerantur in aula.
Interea sacro Jovis orta e vertice Pallas
Adstitit hos inter, vocemque et Mentoris artus
Diva gerens. Quam vidit ubi Laërtius heros,
Continuo laetus: fer opem, haud oblitus amici
Dilecti quondam; nunc et benefacta referre,

Et juvet aequaevo, Mentor, succurrere regi!
Sic orat ratus esse deam. Sed turba procorum
Parte alia ingenti strepitu per tecta minatur
Increpitatque furens, primusque Damastore cretus
Vociferans: Frustra te suadeat, inquit, Ulysses
Auxilium sibi ferre, et nos insurgere contra.
Namque aliter, postquam letho gnatumque patremque
Victores dabimus, diro tu funere Mentor
Stratus et ipse cades moliri talia nobis
Haud veritus, culpamque tuo cum sanguine solves.
Quin et rapta tibi per nos quum vita recedet,
Fortunasque domosque et servas quotquot ubique
Largus opes, nullo discrimine habebimus ipsis
Permixtas Ithaci rebus. Non vivere natos
Sedibus in patriis, tenerasque aetate puellas,
Degere nec thalami sociam patiemur in urbe.
His magis exarsit dictis violentia divae,
Et stimulos regi subdens sic ore loquuta est:
Nec tibi vis eadem, nec idem stat robur, Ulysseu,
Quot fuerat quondam, quum Dardana Pergama circum
Pugnabas magno repetens genitore creatam
Tyndariden, totosque novem bellator in annos
Durando ingentes tollebas caedis acervos;
Consiliis jacet ipsa tuis Priami eruta sedes.
Nunc tua devectus jam tandem ad limina victor
Abnuis ignavus pugnam, nec inertia contra
Corda ruis. Mora nulla in me; quin cominus adstans
Adspicies quanto tibi munera foenore Mentor
Alcimides duro juvenum in certamine reddat.
Sic fatur; necdum plena Tritonia laudem
Adnuit illa ducem gaudens extrema sequentem
Cernere, et egregiam gnati tentare juventam;
Jamque alte sublapsa solo, mutataque Prognes
In faciem celsa tecti trabe diva resedit.

Digitized by Google

Parte alia socios Agelaus ad arma ciebat,
Eurynomusque atque Amphimedon, Demoptolemusque,
Pisanderque Polyctorides, expertus et armis
Una ingens Polybus, soli praestante relicti
Ante omnes longe virtute, ipsaque furentes
Certabant de vita: alios nam lethifer arcus
Straverat, ac missae glomerata in caede sagittae.
Inter quos Agelaus ibi: Dabit, inquit, amici,
Indomitas dabit ille manus; jam Mentor et ipse
Discessit vano laudis conatus amore
Nequidquam miserum succendere. Cernite moestos
Pro foribus stantes, vacuoque in limine solos.
Haud omnes temere vos una effundite tela,
Sed primum seni tantum. Si forte vocatus
Juppiter ipsum adeo nobis det sternere regem,
Adnueritque decus, nullo socia arma labore
Fracta cadent, illo crudeli funere caeso.
Dixerat: hi validis contortas viribus hastas,
Non secus ac jussi fuerant, jacere; sed omnes
Bellipotens flexit vanas a corpore virgo.
Ergo abeunt diversae; hic altos cuspide postes
Perculit, ille fores; gravis aere huic fraxinus haesit
Pariete in adverso nequidquam emissa lacertis.
At postquam cecidisse procûm tela irrita vidit,
Incolumesque suos Ithacus: Jam spicula, dixit,
Scilicet et nobis emittere tempus in hostes,
Crimina prisca novo qui crimine caedis acerbant,
Atque ipsam nostro poscunt cum sanguine vitam.
Vix ea fatus erat breviter; cunctique repente
Intorsere simul tenues librata per auras
Tela manu. Demoptolemum jam fortis Ulysses
Dejicit, Euryadem ingenti vulnere gnatus,
Eumaeusque Elatum, pariterque Philetius acrem
Pisandrum: volvuntur humi morientibus una

Digitized by Google

Artubus, illiduntque admorso in marmore dentes.
Abscessere alii retro, caecosque recessus
Praecipites subiere. Instant fugientibus illi,
Infixasque hastas morientum e corpore vellunt.
Nec minus, in media quamquam jam morte tenentur,
Rursus in arma proci tendunt, aerataque dextris
Robora in adversos jactant; sed plurima Pallas
Irrita deflexit, sparsitque aut fixa sub altis
Postibus, aut aptis resonanti cardine valvis,
Aut etiam adverso percussa in pariete fregit.
Telemachi tamen aere manum perstrinxit acuto
Amphimedon, summamque levi de vulnere pellem
Hasta furens hausit. Nec non exstantia terga
Eumaei Ctesippus, iter molitus ad oras
Extremas clypei, tersit: super evolat actum
Missile, et ingenti demum ferit impete terram.
Hi circa regem densantur, et ordine facto
Fraxineas jaciunt hastas. Cadit ictus Ulyssei
Eurydamas magni telo, cadit Amphimedonque
Vulnere Telemachi; Polybusque acerrimus armis
Volvitur Eumaei dextra confossus, et ipse
Pectora Ctesippi ferit, ecce, Philetius, illique
Haec super insultans inimico fatur ab ore:
O Polytherside, fuerant cui semper amica
Jurgia, vesano tandem jam parce furori
Magna loquens, potiusque diis minitantia cede
Dicta ferox, homines quorum vis praestat in omnes.
Hoc tibi taurino, dederas quem perfide regi,
Pro pede nunc munus refero. Sic ille nefandum
Ultus caede viri facinus dicebat; at heros
Cominus interea longa Laërtius hasta
Fata Damastoridi properat, sternitque superbum.
Mox Evenoridem Ecooriton impiger ictu
Telemachus figit medioque per ilia ventre

Transadigit ferrum: penitus fera cuspis adacta
Haesit, et ille ruens prono sola perculit ore.
Tunc Dea bellipotens tecti de culmine summo
Aegida terrificam concussit: frigidus horror
Insinuans turbata procûm per pectora gliscit,
Praecipitesque fugam tentant; ceu territa quondam
Diffugiunt armenta boum, queis tempore verno,
Incipiunt longi quum jam procedere soles,
Asper acerba sonans furias immisit asilus.
Contra bis gemini heroës palantibus instant
A tergo, attonitosque metu late omnibus urgent
Sedibus. Ac veluti quum rostro atque unguibus uncis
Vulturii insiliunt celsis de montibus agmen
In volucrum, campis hae sese ad nubila tollunt
Praecipites, illi trepidas laniantque premuntque
Immensam aggressi caedem: via nulla salutis,
Nulla fuga est, vulsis labuntur ab aethere pennis
Condensae, praeda gaudet venator opima.
Sic illi per tecta procos agitantque, tenentque,
Et caedunt passim: morientum tristis ad auras
It gemitus, sparsoque exundant sanguine sedes.
Atque heic Liodes astu subit, imaque Ulyssei
Genua manu amplectens effatur talia supplex:
Dux o magne, sine hanc animam, et miserere precantis;
Non ego vel dictis incessi turbidus umquam,
Vel turpi famulas violavi crimine; quin et
Saepe alios vetui vim talem inferre parantes.
Haud tenuere manus moniti; nunc foeda luentes
Supplicia expendunt scelerum, caesique recumbunt;
Quos super ipse quidem, meritus nil tale, jacebo
Infelix, vatem neque gratia digna sequetur.
Illum immane tuens contra sic excipit heros:
His vates si fata olim haud ingrata canebas,
Credo equidem longum exilium et crudelia saepe

Digitized by Google

Funera pro reditu mihi fueras poscere, et idem
Uxoremque tibi ac dulces promittere gnatos:
Proin morere, et socios socius ne desere vates.
Sic fatus dextra correptum sustulit ensem
Ille solo, qui pridem Agelao in caede ruenti
Exciderat, mediaque actum cervice recondit
Arduus assurgens. Cadit ille, et fracta loquentis
Immundo cervix commixta in pulvere sedit.
Terpiades vero lethum exitiale tremiscens
Phemius, ille procos cantu mulcere coactus,
Stabat adhuc, citharamque manu retinebat eburnam
Limine secreto latitans. Cunctatur, et aestu
In vario nunc huc animum, nunc dividit illuc
Anceps, Ercaeine Jovis progressus ad aram
Marmore de solido structam considat, ubi exta
Multa boum soliti fuerant incendere flammis,
Laërtesque olim natusque; an cominus adstans,
Ac genua amplexus precibus pervincere tentet?
Haec potior dubio visa est sententia; jamque
Ponit humi soliumque inter rutilantibus aptum
Argento e puro clavis, crateraque magnum,
Argutam acclinis citharam; dein ipse volutus
Ante pedes Ithaci supplex ita voce profatur:
Haec per, ego, tua te genua oro, maxime ductor,
Insontis miserere, atque hoc te crimine solve;
An non ipse tuo tristis cruciabere corde,
Si dabis exitio celebrantem facta deorum
Atque hominum vatem? cantus vis insita ad omnes,
Non ars me instituit, sensusque in pectore fingens
Versat agitque meos numen, perque omnia ducit.
Tu quoque non impar divis celebrabere nostro
Carmine, me tantum stricto ne dejice ferro.
Et jam Telemachus tua cara et sola voluptas
Me non sponte tuos dicet subiisse penates;

Nec pretio aut epulis captum cecinisse, sed una
Instantumque minis juvenum numeroque coactum.
Vix ea: Telemachus flentemque et multa precantem
Audiit, atque adstans genitori: Parce, nec hasta
Hunc, ait, insontem Stygias detrude sub umbras.
Quin et praeconem libeat servare Medonta,
Cura mei fuerat primo cui plurima in aevo,
Ni fors Eumaeusve, acerve Philetius illum
Perdidit, aut ipsi tibi dira in caede furenti
Obvius advenit. Sic ille: at callidus hausit
Dicta Medon; solio subter nam tergore tauri
Abdiderat sese tectus pavitansque latebat.
Sed tunc prosiluit, densumque exutus amictum
Telemachi genibus propior stetit, atqua ita supplex:
Ille ego sum quem poscis, ait; tu parce, tuoque
Dic patri, ne me ferro transfigat acuto
Ob scelera iratus juvenum, qui vertere tecta
Ipsius institerant, teque heic sprevere furentes.
Olli subridens pacato pectore Ulysses:
Fide, ait, incolumem quando hic te a funere servat;
Jamque animo monitus tu disce; aliisque memento
Dicere, quam longe virtus a crimine distat.
Verum agite, egressi foribus considite foeda
Ambo a caede procul, tuque et clarissimus una
Phemius, expediam donec, quod restat agendum.
Finierat dicens: Illi tecta alta relinquunt,
Vicinamque Jovis magni funduntur ad aram
Omnia lustrantes circum lethumque paventes.
At contra, fato ne quis subductus Achivûm
Deliteat vivus, tecti latus omne pererrat
Luminibus tacitis Ithacus. Videt undique stratos
Procubuisse omnes nigranti in sanguine et atro
Pulvere confertos. Ceu quando in litore curvo
Humida lina trahens vitreis piscator ab undis

Digitized by Google

Squamigeros fundit pisces; illi aequora frustra
Optantes late sicca glomerantur arena,
Jamque animam rapuit miseris lux aurea Phoebi.
Haud aliter per tecta proci spatiosa jacebant
Alter in alterius mactati sanguine. Et heros:
Vade age, nate, voca nutricem, dixit, ut adstans
Audiat extemplo, quae fert mihi corde voluntas.
Nec plura: ille quidem celerans mandata parentis
Emovitque fores, talique est voce loquutus:
Huc ades Euryclaea, uni cui tradita cura
In domibus vigili studio servare puellas,
Exi agedum, genitor te coram affarier optat.
Tantum effatus, et in verbo vestigia movit
Egrediens foribus reserato limine nutrix,
Telemachus qua monstrat iter, ducitque sequentem.
Cernit ibi medium strata inter corpora regem
Pulvere sordentem taboque, ut forte leonem
Digressum de caede boum; cui pectora late
Sanguinea horrescunt, malaeque utrinque madentes
Stant sanie immani; metuendus lumine terret.
Sic Ithacus tunc ipse pedes, sic foeda superne
Brachia terribilis visu monstrabat. At illa
Funeraque ut vidit glomerata, altumque cruorem,
Tollere clamorem ac laeto gestire ululatu
Visu improviso perculsa. Haud talia passus
Continuit subito, atque audentem voce repressit
Heros haec fatus: Tacito sub pectore gaude,
Ac voci nunc parce. Nefas in morte virorum
Bacchari, quos fata deûm quosque impia facta
Abstulerunt; nullum veriti nec honore colentes
Terrigenûm, indignus, dignusve accederet hospes,
Spernebant omnes pariter; quae propter acerbo
Exitio domiti cladem subiere nefandam.
Sed tu, femineo famulantum ex agmine quotquot,

Dic age, me temnunt, scelerosaque furta sequuntur?
Cui nutrix: Equidem dicam vera omnia, gnate;
Quinquaginta intus famulae, haud ignara Minervae
Pectora, stant niveas assuetae carpere lanas,
Et duram longo vitam tolerare labore.
Quarum bissenae sanctum violare pudorem
Aggressae, nec me dignantur honore, neque ipsam
Penelopem. Vixdum natus pubescit, et ante
Haud passa impubem est genitrix dare jura puellis.
Jamque feram scandens penetrale haec nuncia ad aures
Conjugis optatae, cui somnos numen amicum
Excit irrorans per membra. Haec illa; sed heros:
Ne placidam turbes dominam; tibi cogere tantum
Cura sit huc diro pollutas crimine servas.
Haec dederat vix ore; et jam mandata facessens
Ibat anus, famulasque vocans per tecta ciebat.
Ipse autem gnatum affatus geminosque ministros
Ad sese accitos: Ite, inquit, corpora caesa
Tollite jam celeres pariter; subeantque puellae
Triste ministerium: dein pulcra sedilia circum,
Et patulas lustrate undis et tergite mensas.
Post ubi compositis steterint rite omnia tectis,
Sedibus ex altis famulas educite, et inter
Surgentemque tholum medias inclusaque septa
Perdite caedentes ferro, dum spiritus artus
Deserat oblitos venerem, quam saepe solebant
Exercere, procis nocturna per otia mixtae.
Dixerat: ille autem coram venere frequentes,
Ac primum institerunt vectare cadavera et una
Aggerere, aulaï qua porticus ampla patebat,
Sese inter connixae humeris: ferus instat Ulysses
Ipse operi; hae properant, quamvis non sponte, laborem.
Mox etiam mensas varioque sedilia cultu
Rore superfuso lustrant, purgataque tergunt.

Nec non Telemachus sociique has inter ahenis
Stringebantque solum rastris, aspersaque tabo
Limina verrebant: raptas ille undique sordes
Subvehere, atque extra sedes effundere certant.
Tota renidenti postquam luce aula refulsit,
Femineam educunt turbam, mediisque trementem
Porticibus subterque tholi testudine cogunt
Angustum in spatium, nulla unde exire potestas.
Atque ibi Telemachus: Turpi jam funere, dixit,
Eripiam his animam, capiti quae probra tulere
Dira meo, matrisque, procis accumbere quondam
Assuetae furtim per opaca silentia noctis.
Dixit, et ex alta pendentia vincla columna,
Summa tholi jaciens supra fastigia, nectit,
Ne terram suspensa pedum vestigia tangant.
Ac veluti turdi molles, variaeque palumbes
Insiliunt densos inter quum stantia dumos
Retia, ubi repetunt consueta cubilia sero
Vespere; dura quies omnes latitantibus intro
Excipit insidiis. Sic tum cervicibus illae
Pendebant longo pronis ex ordine; circum
Colla premunt laquei misero luctantia fato;
Jam pedibus tremuere, et vita recessit in auras.
Post etiam vinctum traxere Melanthion altis
E foribus; truncas cui foedo vulnere nares
Ense metunt, populantque aures; tum cruda voranda
Objiciunt canibus dissectis inguina nervis,
Inciduntque pedes irati et brachia ferro.
Et jam tecta petunt abluti a caede recenti,
Agglomerantque duci sese, postquam ultima coepto
Imposita est operi manus, et deferbuit ira.
Ergo ille affatus nutricem: Huc ocyus affer
Sulfura, ait, caedis consueta piacula, et ignem,
Queis valeam suffire domos; mox ipsa vocata

Penelope huc adsit fidis comitata ministris,
Accedantque omnes, tua caetera cura, puellae.
Cui subito Euryclaea refert: Certe omnia, nate,
Digna mones, nec tanta sequi me justa pigebit.
Unum addas, oro: sine me tunicamque nitentem,
Et chlamydem tibi ferre novam; sordentiaque isthaec
Projice texta, precor, functus jam caede procorum:
Talem haud esse decet. Sic illa orabat; at heros:
I properans, ignemque feras ante omnia primum,
Edico. Vix factus erat; nec dicta retardans
Sulfuraque atque ignem nutrix tulit. Haud mora, totam
Rite domum, sanctosque Ithacus adolere penates
Institit; at celeri rursum penetralia gressu
Scandit anus, famulasque jubet succedere coram.
Conveniunt jussae, manibusque ardentia quassant
Lumina; tum circum fusae regemque salutant
Osculaque infigunt capitique humerisque decoris,
Amplexaeque manus prensant. Ille ictus amore
Aestuat, ac gemitus inter lacrymasque volutas
Ora recognoscit cunctarum et nomina signat.

HOMERI ODYSSEAE

LIBER VICES: TERTIUS.

Penelope gaudet conspecto conjuge: at ille
Multa putans nato junctus ab urbe fugit.

Ibat anus resono complens penetralia risu
Reginae dictura, Ithacum servare Penates
Incolumem. Properae genua aegra ipsique vigebant
Laetitia studioque pedes; jamque illius adstans
Ad caput: O! surgas, inquit, visura, quod optas
Noctes atque dies; tuus ille advenit Ulysses,
Desertasque adiit longo post tempore sedes
Ultus caede procos, ausos vastare nefandis
Omnia flagitiis, atque ipsi haud parcere nato.
Excita Penelope cui tum sic ore vicissim
Orsa refert: Dî te vesano errore fatigant,
O nutrix, curis etiam qui pectora stultis
Fallere gnara valent, sanosque avertere sensus
Ducentes trepidae subito deliria menti.
Illi te laesere; fuit non haec tibi quondam
Vis animi: longo quid luctu saucia corda
Ludis vana ferens? quid dulcem abrumpere somnum,
Sopierat miserae fessos qui molliter artus,
Heu! properas? numquam placide sic ipsa quievi,
Ex quo Dardanias Ithacus discessit ad arces.

Digitized by Google

Verum age nunc descende, atque isthinc eripe gressum
Ima petens: mulier si qua haec mihi dicta tulisset
Altera, et optatae turbasset munera noctis,
Mulctatam graviter retro vestigia ferre
Jussissem properata; tibi autem incana senectus
Auxilio est. Sic illa. At non deterrita nutrix
Excipit, ac tales ultro dat pectore voces:
Haud equidem fallax illudo; verus Ulysses
Jam rediit, servatque domos. Ille omnibus hospes
Despectus per tecta, ille est; jam noverat ipsum
Telemachus, sed fida patris sub corde tegebat
Consilia, immanes ut perderet ultor Achivos.
Vix ea; quum subito laeta inter gaudia stratis
Prosiluit regina furens, amplexaque collum
Longaevae, lacrymisque genas suffusa decentes:
Ergo age, cara, mihi verax fare omnia, dixit;
Ille domi si certus adest, qua vincere pubem
Arte malam valuit, densos et solus in hostes,
Irruere, aggressus violento proelia Marte?
Cui referens longaeva: Haud fas aut cernere quidquam
Aut audire, inquit, fuerat; tantum auribus hausi
Ingentem luctum gemitusque in morte cadentum.
Ipsa quidem trepidis penetrali in sede latebam
Cum sociis; intus cohibebant robore firmo
Ostia, clausa prius, quam me tua cara propago
Telemachus, magno missus genitore, vocavit.
Adstantem heic regem conspexi caede virorum
In media: strati circum tellure jacebant
Complexu in misero juvenes; tu laeta cruore
Horrentem, taboque atro, ceu forte leonem,
Foedatum totis vidisses undique membris.
Elati vero nunc extra limina prima
Illi porticibus longis glomerantur; at ipse
Instat agens suffiire domos caedemque piare,

Accensis late flammis; utque excita coram
Ipsa adeas, huc me primam tibi misit ab aula.
Quin sequere, amborum suavi ut dulcedine pectus
Gaudia perfundant post multos laeta labores.
Parta quidem desiderii jam praemia longi;
Ille domum rediit salvus, teque insuper ipsam
Incolumem invenit, gnatumque; ultusque nefandum
Dedecus exegit scelerato e sanguine poenas.
Contra Penelope: Ne vero elata superbi
Laetitia heu! nimia, dixit, risuque soluto;
Scis, nutrix, scis ipsa, domi quod carus adesset
Omnibus; at nulli quam nato carior, et mi
Praecipue, si vera forent quae nuncia portas.
Sed non certa fides: aliquis delapsus Olympo
Caelicolûm stravit juvenes indigna perosus
Flagitia, ac tristes, immania facta, rapinas.
Namque hominum nulli parcebant, omnibus aeque,
Qui se cumque dabant coram, mortalibus idem
Infesti; idcirco sontes periere nefando
Supplicio. Ille autem reditu fraudatus amico
Hinc procul occubuit, patriam nec Achaeida vidit.
Talia cui fanti nutrix: Heu! quae, mea, dixit,
Gnata, tibi incauto fugiens vox excidit ore;
Numquamne ad patrios venturum dura Penates
Usque virum dices, qui jam tibi redditus adstat
Ante focum; semper mens haec infida resistet?
Verum age, ne dubites, jam certa et signa docebo:
Namque ipsa ablutum puro dum fonte rigabam,
Fulminei vidi dentis vestigia, et ipsi
Visa tibi volui narrare; sed ille prehensam
Continuit vafer, et clamantis guttura pressit.
Jamque veni: quod si mendax atque improba fallam,
Haud renuo, infando sontem quin funere perdas.
Haec nutrix ubi fata; haud pronum arcana deorum est,

Penelope excepit, quamvis tibi plurima virtus,
Consilia ac caecos rerum cognoscere casus.
Sed praestat tamen ire, meumque invisere natum,
Occisosque procos, tantae quis caedis et auctor,
Noscere. Sic dicens tandem descendit ab altis
Aedibus, et vario curarum fluctuat aestu
Multa putans animo: dulcemne aggressa maritum
Eminus inclamet, capiti ferat oscula caro;
An potius coram niveos amplexa lacertos?
Postquam autem venit, dubiosque in limine gressus
Marmoreo posuit, diversa in parte resedit
Parietis alterius flammarum exposta nitori
Contra Ithacum. Longa subnixus at ille columna
Dejecitque oculos, vultuque immobilis haesit
Expectans, qua voce prior, quibus excita dictis
Incipiat visum jam tandem affarier uxor.
Ipsa diu sine voce stetit, turbataque pectus
Obstupuit; noti modo gaudet imagine vultus,
Luminibus lustrans tacitis; modo tegmina foeda
Sordentesque videns artus ignara moratur.
Cui tum Telemachus cunctanti turbidus infit:
O genitrix, malam jam genitrix et robore septa
Indomito, refugis quid patrem aversa, neque instas
Heu! propior notas audire et reddere voces?
At non sic duro mulier foret altera corde,
Conjugis aut fugeret vultus, qui plurima passus
Bis decimo tandem patriam contingeret anno:
Durius est gelido semper tibi marmore pectus.
Illa autem: Stupor altus habet me, nate; nec ullas
Aut valeo cupido voces expromere ab ore,
Aut petere; ipsum etiam nec possum cernere contra.
Quod si verus adest Ithacus, post nosse licebit,
Scilicet, id melius nos inter; namque tenemus
Nobis certa unis, alios fugientia, signa.

Haec illa. Extemplo dius subrisit Ulysses,
Atque ita Telemacho fatus: Me, me sine, mater,
Experiatur, ait; jam victa fatebitur ultro:
Noscere nunc lacerum et sordentem turpiter artus
Abnegat, ac spretum nullo dignatur honore;
Danda illi venia est. Sed quae peragenda supersunt,
Una consulere, atque animo juvat ante videre
Omnia, uti recte cedant. Namque unius acta
Saepe etiam quis caede viri, cui sanguinis ultor
Rarus, et auxilio vix est manus ulla relicta,
Exsilio patriam mutat, sedesque relinquit,
Cognatasque animas; quid nos? qui lumina prima,
Totius atque urbis columen demisimus Orco,
Magnanimos juvenes. Cui natus talia fanti:
Haec tuus explorare labor, quem maxima tollit
Consiliis habilem virtus mortalia supra
Pectora; non ullus tecum contendere certet,
O genitor. Jam sponte sequar, quocumque vocabis,
Haud virtutis egens, quanta vi tendere possim.
Tum pater: Ergo, inquit, dicam, sententia surgit
Quae melior. Puro vos primum in fonte lavate,
Induite et niveas vestes, pariterque jubete
In domibus pulcro famulas incedere cultu.
Dein etiam citharae digitis resonantia vates
Fila ciens, laetos invitet carmine saltus.
Quo strepitu audito credat celebrari hymenaeum,
Seu quis forte via transit, seu proxima nostris
Tecta colit; ne fama prius vulgata per urbem
Incipiat foedae juvenum crebescere caedis,
Consita quam densis nos una hinc nostra petamus
Arboribus procul arva. Illic ea deinde sequemur,
Profore quae divûm rector monstrabit Olympo.
Dixerat haec: parent omnes, ac jussa facessunt,
Ablutique artus se quisque recentibus ornant

Digitized by Google

Vestibus: effulgent famulae; cava pectine pulsat
Texta lyrae vates, magnumque incendit amorem
Omnibus ad choreas et dulcia munera cantus.
Insonuit domus alta pedum late excita pulsu,
Ludentumque virûm pariter, zonisque micantum
Suave puellarum. Strepitu quo percitus inquit
Sic aliquis longe audito: Regina superbis
Illa ambita procis cupido jam cessit amanti,
Perfida! nec primi clarum servare mariti
Sustinuit patiens thalamum, si forte redîsset.
Talia quis jactans: sine pondere dicta volabant
Irrita nequidquam rapidis ludibria cauris.
Nec minus interea lavit manantibus undis
Eurynome regem lustrans nitidosque per artus
Totum Palladii succo perduxit olivi,
Purpuream injiciens chlamydem tunicamque superne.
Atque olli virgo Jove nata in vertice honorem
Addidit ambrosium formae; majorque videri
Plenior et solito coepit; tum crispa nigrantis
Aut foliis violae, aut ferruginei hyacinthi
Caesaries pulcra similis cervice refulsit:
Ceu quis ubi argento fulvum variaverit aurum
Arte faber multa, docuit quem Pallas, et ipse
Ignipotens varias praestantem effingere formas,
Jamque opera admiranda facit. Sic plûrima venit
Gratia, sic humeris capitique affusa juventus.
Ille autem e solio processit lotus aheno
Membra deo similis, seseque ante ora locavit
Conjugis adversae residens, atque infit ab ore:
Indomitum superi tibi Olympia tecta colentes
Prae cunctis, mulier, dederunt cor: non ita certe
Duraque et obfirmans animum sese ulla teneret,
Conjuge conspecto, passus qui plurima ponto
Bis decimo in patriam salvus pervenerit anno.

Tu nutrix mihi sterne torum, quo languida ponam
Corpora; stant illi rigido praecordia ferro.
Penelope contra sedato pectore reddit:
Non equidem nimium jactor, coramque tuendo
Aut doleo, aut laetor; tantum sat fida recordor,
Qualis eras, patrio quum litore vectus abires
Puppibus in longis. Tu vero i, sterne cubile,
Euryclaea, extra thalami penetralia celsi;
Instratoque toro supra mollissima pone
Velleraque laenasque et pictae tegmina vestis.
Vix simulans ea dicta dedit; quum pectore ab imo
Ille trahens gemitum: Cur me tam tristibus, inquit,
Exanimas miserum verbis? quis tollere lectum,
Atque alio transferre ausus mihi? callidus arte
Quisquis erat, durum credo tentasse laborem.
Vix etiam aetheria coeli delapsus ab arce
Ipse deus facile diversa in parte locasset;
Ast hominum nullus florenti robore et acer
Viribus amoto sese jactasset. Ibi exstat
Signum ingens thalamo in structo, visendaque moles,
Ipse meae quondam feci quam munere dextrae.
Aedibus in mediis oleae succreverat arbos
Vivida, praelongos effundens ardua ramos,
Lataque, ceu solida stat rupe excisa columna.
Hanc circa secto thalamum de marmore struxi,
Intexique super, posuique in limine postes:
Et jam frondentesque comas ramosaque ferro
Brachia ubi secui; tum truncum aggressus et ipsum
Ab radice instans, rutilo circum aere polivi.
Laevavique aptans hinc atque hinc, undique rectum
Surgeret ut penitus terebrato robore fulcrum.
Hinc mihi prima tori fuerunt fundamina; dein et
Auroque argentoque renidentique elephanto
Omnia distinxi, taurinaque vellera stravi,

Quae circum Tyrio fulgebat purpura fuco.
Talia signa inerant quondam; nec dicere possum
Certus, an haec eadem maneant, anne arbore quisquam
Funditus excisa, mutata in sede locavit?
Haec ait: illi artus subito tremuere labantes
Attonitae mentem, dum nulli obnoxia fraudi
Signa recognoscit, secumque audita volutat.
Non sese tenet illacrymans; ruit obvia collo
Brachia circumdans, atque oscula dulcia figens
Haeret inexpletum capiti, et sic ore profatur:
Non miserae irascare, o rebus in omnibus omnes
Ante homines solers; molitos tristia nobis
Invidisse deos credo, ne laeta juventae
Dona simul magnumque exerceremus amorem.
Parce precor, jam parce mihi, facilisque remitte,
Quod subito, ut primum vidi, complexibus aegra
Abstinui. Semper metuens horrensque cavebam,
Ne veniens aliquis blando me falleret ore
Insidians; nam vota fovent immania multi.
Haud Helena aligero Jove nata Argiva puella,
Scilicet, externo cessisset rapta marito,
Agmina si Danaûm metuisset rursus ab oris
Avectam Iliacis latum ductura per aequor.
Illam aliquis superûm decepit, triste nec ante
Flagitium admisit, quo nobis prima malorum
Incubuit clades, et saeviit aspera luctu.
Nunc quoniam manifesta fides, thalamique retexta
Nostri arcana patent hominum quae nullus adivit
Lustravitque, oculis solos nos praeter et unam
Actorida (huc famulam genitor quam misit habendam,
Assuetam clauso servare in limine postes);
Frustra animo obnixam cogis jam cedere victor.
His dictis lacrymae commotae, atque aestuat heros
Jam magis atque magis virtutis imagine tanta

Attonitus, fideque stupens in conjugis ore.
Illa autem, miseris ceu quando litora nautis
Apparent optata procul, queis gurgite in alto
Fluctibus et valido contortam flamine navim
Caerulei domitor fregit maris; aspera pauci
Per vada nituntur, terrisque adnare laborant;
Et jam tabentes artus aspergine ponunt
In sicco, ac tuta salvi laetantur arena:
Sic adeo reduci gaudebat laeta marito
Haud ora, haud removens a dulci brachia collo.
Fors et sic flendo roseum jubar aurea terris
Puniceo curru subvecta Aurora tulisset,
Ni Jove nata aliter statuisset numine virgo.
Continuit longam coelesti in limite noctem,
Inque mari Auroram prohibens adjungere curru
Alipedes lucis flammantia tela ferentes
Fulgentem Phaëtonta et Lampum, queis dea coelo
Invehitur croceos inter pulcherrima nimbos.
Atque heic suspirans iterum compellat amatam
Penelopen Ithacus: Mala multa exhausta peregi,
O conjux; necdum discrimina vincere cuncta,
Supremamque datum tamen est contingere metam.
Restat adhuc duri superanda immensa laboris
Vis alia, ut vates fatorum arcana recludens
Tiresias quondam monuit, nigrantia Ditis
Atria quum subii quaesitum oracula nostro
Pro reditu, sociûmque. At nunc age strata petamus
Dulcia tranquilli carpentes munera somni.
Tum regina: Tibi penetrali in sede paratus
Jam thalamus patet ecce, inquit, modo certa voluntas
Sic ferat, ad patrii postquam te limina tecti
Incolumem faciles voluere advertere divi.
Sed quoniam memori deus hanc tibi pectore curam
Subdidit, edicas, oro, quae te aspera rerum

Sors agitat, quae fata manent? non illa latebunt
Quondam audita reor, nec vero tristius urent
Cognita nunc eadem. Tum sic exorsus Ulysses:
Quid misera heu! duros cogis vulgare dolores?
Dicam equidem; laeta sed nec tu gaudia mente
Ulla feres, nec laetor ego. Namque ire per urbes
Ille hominum multas, habilemque attollere dextra
Admonuit remum, gentes dum vectus adibo,
Quae mare, quae dulcem fugiunt salis ore saporem,
Nec videre rates, minio nec perlita rostra,
Nec remos patulas cymbis volitantibus alas.
Haec et signa dedit, quae te quoque certa docebo:
Obvius adverso veniens quum forte viator
Dixerit alta humeris me ferre valentibus arma,
Ventilat ad zephyrum jactas queis messor aristas,
Heic subito jussit terra defigere remum,
Neptunumque sue tauroque atque ariete caeso
Placare ad patrii cedentem litoris oras,
Multaque coelicolis ex ordine sacra litare
Omnibus. Aequoreis lentum mihi funus ab undis
Adveniens sors atra feret, quum longa senectus
Excipiet fessum, et placidae felicia gentes
Otia agent circum: sic omnia volvere Parcas,
Ac stabili dixit fatorum numine ferri.
Haec ubi fatus erat ductor Laërtius, olli
Sic breviter conjux: Imo o! meliora senectae
Tempora si spondent superi, confidere praestat,
Hos etiam te posse dehinc evadere casus.
Hac vice sermonum dum se inter talia miscent,
Eurynome interea nutrixque insternere molli
Veste torum, taedis late jactantibus ignem,
Instabant. Postquam solitum stravere cubile,
Laeta suas petiit sedes anus; Eurynomeque
Lampada praeportans ollis venientibus intro

Fida praeit, thalamoque ambos inducit aperto.
Ipsa retro celerans torquet vestigia; at illi
Desueto placiti potiuntur foedere lecti.
Et jam Telemachus pariter sociique ministri
Plaudere destiterant choreas, famulaeque quierant
Hac illac sub nocte; sopor suus occupat artus.
Ast ubi Penelope, magnorum et ductor Achivûm
Optata explerunt avidum dulcedine pectus,
Inter se vario laeti sermone fruuntur.
Illa quidem memorat, quantos experta dolores
Quondam pertulerit, quae viderit impia tectis
Facta procûm magno turbantum cuncta tumultu,
Et sese propter tot stratos caede juvencos,
Caprigenûmque pecus vastatum, effusaque vina.
Ille autem quotquot mortalibus aspera rerum
Intulerit, quotquot perpessus et ipse pericla,
Cuncta refert. Pendet conjux narrantis ab ore,
Nec prius ingrato declinat lumina somno,
Accipiat quam laeta omnes ex ordine casus.
Principio domitos Cicones, et pinguia narrat
Lotophagum visa arva, ferique indigna Cyclopis
Flagitia, et sumptas sociorum ob funera poenas,
Nil veritus quos ille suo laniarat in antro
Cruda vorans vivo manantia membra cruore.
Aeolias addit sedes, utque Aeolus ipsum
Ceperit hospitio facili, laetusque remisit
Incolumem. Necdum patrios contingere fines
Fata dabant, magno sed fervens turbine nimbus
Lugentemque vagumque irata per aequora vexit.
Tum Laestrygoniam memorat; caesosque sodales,
Oppressasque rates saxorum grandine, seque
Vix una exitio a tanto fugisse carina.
Nec minus insidias, et monstra horrentia Circes,
Nigrantesque domos Erebi, quas tristis adivit

Classe cita, manes certa et responsa petitum
Tiresiae Thebani; utque omnes viderit Orci
Sedibus in tacitis socios, caramque parentem,
Quae tenero niveis immulserat ubera labris.
Addit et auditas Sirenum ex aequore voces,
Errantesque docet scopulos, diramque Charybdim,
Scyllamque innocuis numquam mortalibus aequam.
Solis et infanda violatos caede juvencos
A sociis narrat, quos propter fulmine navem
Perculit ardenti nimborum saevus ab arce
Juppiter: illi omnes periere in gurgite mersi,
Solus at ipse gravi Parcarum effugit ab ira
Vectus ad Ogygias cautes, ubi nympha Calypso
Protinus exarsit viso, glaucoque sub antro
Detinuit dapibusque fovens, atque insuper atri
Pollicita expertem senii lethique juventam:
Nec tamen et duros inflexit pectore sensus.
Post hinc digressus Phaeacum ut litora venit,
Multa mari passus, divûmque ut cultus honore
His ducibus tandem tranquilla per aequora Nerei
Contigerit patrias sedes data munera portans
Ingens aes aurumque et pictas tegmina vestes.
Talia narranti vox haec fuit ultima: namque
Irruit extemplo fessos illapsa per artus
Alma quies, animumque simul curasque resolvit.
Ast illum postquam placido Tritonia somno
Credidit, ac dulci satiatum conjugis igne,
Jussit ab oceani diversicoloribus undis
Auroram proferre jubar mortalibus aegris.
Illa deae monitis paret: simul excitus heros
Emicat e thalamo surgens, ac talia fatur:
Plurima durando conjux mala sensimus ambo,
Pertulimusque vices, tu nostros anxia plorans
Heic reditus, contra violento numine divûm

A patria longe duris ego casibus actus.
Nunc vero ambobus quoniam data copia rursum
Connubii optati, vigil o! penetralia serva,
Divitiasque omnes, quae sunt mihi cumque relictae.
Mox pecora immani juvenum comsumpta rapina
Multa ego praedabor, multa et pro munere Achivi
Sponte dabunt; plenis ludent in ovilibus agni.
En ego longaevum patrem luctuque dolentem
Assiduo virides ibo visurus in agros:
Haec porro tibi mando haud corda ignara gerenti.
Alta novo cum sole ibit nam fama per urbem,
Vulgabitque necem juvenum: tu limina celsae
Interiora domus conscendens parce morando
Aspicere aut quemquam, caussas aut quaerere fandi.
Dixerat, ac rutilis humeros circumdatus armis
Telemachum hortatur subito geminosque ministros
Arma manu capere et sumptis procedere telis.
Nulla mora est; parent alacres, atque aere corusci
Impulsas liquere fores; dux anteit heros.
Et jam pulcra novo spargebat lumine terras
Orta dies, illos quum celsa eduxit ab urbe
Pallas, et obscuro gradientes aëre sepsit.

HOMERI ODYSSEAE

LIBER VICES: QUARTUS.

Insequitur fera turba; iterum pugnatur in agris:
Mox placidi sanctae foedera pacis amant.

Parte alia genitus Maja Cyllenius ales
Caesorum juvenum simulacra excita vocabat:
Aurea virga manu rutilat, qua lumina mulcet,
Quum vult, atque adimit somnos. Hac fretus agebat
Ille levem turbam magno stridore sequentem.
Ac veluti volucres, queis vesper nomina fecit,
Lucifugae ingentis latebroso rupis in antro
Hac illac stridunt; si qua vi protinus actae
Excessere, cavi connexae ad limina saxi,
Haerentes seseque inter: sic illa per umbras
Stridebat glomerata volans magno agmine turba,
Mercurius qua monstrat iter per opaca locorum.
Jamque ubi et oceani fluxus, et Leucada rupem,
Ac solis liquere fores, et somnia nigra,
Continuo subiere virentia gramine prata,
Queis volitant manes simulacra carentia vita.
Heic tenuem solido formam sine corpore Achillei
Inveniunt, carique etiam post fata Patrocli,
Antilochi, Ajacisque, omnes qui magnus Achivos,
Pelida excepto, formae superabat honore.

Ibant affusi circum: queis cominus ingens
Atridae veniens Agamemnonis adstitit umbra
Triste dolens. Fremitu denso comitantur euntem
Quotquot in Aegisthi perierunt sedibus una.
Cui prior Aeacides: Atrida o maxime regum,
Heroas quondam ante alios magis esse putabam
Te superûm regi, gaudet qui fulmine, carum,
Imperiis quod multa tuis fortissima bello
Agmina parebant Xanthum Simoëntaque propter
Dardanium, duros passa est ubi Graecia casus.
Tene etiam saevo Parcarum ferrea letho
Vis domuit, nullus valuit quam fallere in oras
Editus aetherias? o primo insignis honore
Stratus apud validae cecidisses moenia Trojae!
Ingens staret ibi moles aggesta sepulcri
Omnibus a Danais, natumque ea fama maneret
Inclyta: nunc tristis sors funere mersit acerbo.
Dixerat. Atrides contra: Ipsis o superis par,
Felix sorte tua, Pelei sate sanguine, Achilleu,
Cui procul a patria tellure sub Ilio alto
Oppetiisse datum. De te late undique magni
Certantes Danaique simul Troësque cadebant;
Dum tu ingens spatio ingenti sub nube jacebas
Pulverea stratus volucrumque oblitus equorum.
Totam per lucem stetit aspera pugna, nec ante
Martius armorum cecidit furor, horrida nigro
Ab Jove tempestas acies quam terruit ambas.
Post ubi digressi bello te ad litora nota
Detulimus, positum stratis et rore tepenti
Corpus et unguentis lustravimus, agmine denso
Moerentes circum Danai calida ora rigabant
Fletibus, et longos tondebant vertice crines.
Venit et aequoreis mater comitata deabus,
Ut vitreo sensit famam sub gurgite: pontus

Insonuit clamore alto, subitoque Pelasgi
Intremuere metu concussi. Et jam cava gressu
Robora scandebant; longo quum doctus ab aevo
Plurima, continuit trepidos Neleïus heros
Consiliis habitus semper fidissimus auctor.
Qui tum solicitos sic interfatus amicos:
State viri, nec terga fugae convertite, dixit;
Caeruleo e pelago nymphis sociata marinis
Mater adest gnati funus visura supremum.
Haec ille, et pulsa cessit formidine terror.
At circum adstiterunt glauco genitore creatae
Nereïdes moestum flentes ac vestibus artus
Ambrosiis niveos cinctae; quas inter et ipsae
Alternos tum voce novem coepere sorores
Dulcisona questus. Tristi rorantia Achivûm,
Quotquot erant circum, vidisses lumina fletu:
Tale deae querulo fundebant carmen ab ore!
Bis septem trinasque super noctesque diesque
Flevimus immixti divis: octava ubi fulsit
Post decimam lux orta, rogo supponere flammas,
Lanigerumque gregem et nigros mactare juvencos
Institimus. Tu pulcro humeros velatus amictu
Ardebas dulci in melle et beneolenti unguento.
Flammantem circa heroës, Argiva juventus,
Decurrere pyram cincti fulgentibus armis
Certatim peditesque equitesque: ululatus ad auras
Ibat, et ingenti resonabant cuncta fragore.
At postquam in cinerem vis te Vulcania vertit,
Mane novo puro candentia legimus ossa
Sparsa mero et pingui succo. Portaverat urnam
Ipsa tibi ex auro genitrix, praestantia Bacchi
Munera, quae multa caelarat Mulciber arte.
Hac tua, Pelide, recubant, immixtaque cari
Ossa Menetiadae Patrocli: distincta peremptum

Digitized by G

Antilochum tegit urna, aliis magis omnibus unum
Quem Patrocli post fata tuo dignatus honore es.
Litore in aërio, qua panditur Hellespontus,
Aggesta tellure Argivûm exercitus omnis
Heic tumulum late magnum, molemque superbam
Struximus eductam coelo, quam navita longe
Adveniens pelago semper miretur ab alto.
Tum genitrix in vota deos ubi blanda vocavit,
In medio Grajis posuit certamina circo
Maxima. Vidi equidem multorum funera praesens
Heroum, extincto quondam quum rege juventus
Cingitur, ac variis exercet corpora ludis;
Sed non ulla magis miratus dona palaestrae
Obstupui, quam quae niveis argentea plantis
Alma Thetis posuit; magno dilectus amore
Quippe deis fueras. Extincti gloria, et ingens
Haud periit nomen, quin fama aeterna manebit.
At mihi quid prodest gessisse horrentia bella,
Juppiter exitium reduci quum triste parabat
Aegisthi manibus, scelerato et conjugis auso?
Talibus inter se dictis curisque morantur,
Quum propius caesi domitor deus adstitit Argi
Agmen agens juvenum, quos funere stravit Ulysses.
Ut videre illos, subito venientibus ardent
Mirati conferre gradum, primusque Melantheo
Amphimedonta satum cernens agnovit Atrides,
Hospes erat namque olli Ithacae dilectus in oris,
Quem sic Atrides prior est affatus ab ore:
Quae vos, Amphimedon, sors dira subire coëgit
Haec nigro loca senta situ? par omnibus aetas,
Lectaque vis: claram fortissima pectora pubem
Non aliam plena quisquam legisset in urbe.
Obruit an pelago Neptunus, flamina saeva
Ventorum longosque ciens ad litora fluctus?

An domuere viri vos arva aliena prementes
Vastantesque armenta boum raptasque bidentes?
Saevane pro patria pugnando vulnera passi,
Conjugibusque? age fare; tibi sum foedere junctus
Hospitii, servasque memor, me sedibus olim
Successisse tuis flavo cum fratre vocantem
Iliacas Ithacum pelagi per caerula ad arces.
Aequoreum permensus iter semel orbe peracto
Fulgentis lunae veni, vix ad mea vota
Impulso Laërtiada. Sic dixit Atrides;
Atque olli Amphimedon referens: O ductor Achivûm
Optime, ait, memori cuncta haec in pectore servo,
Scilicet, et duri causam nunc funeris addam.
Connubio Icarii natae, thalamoque potiri
Institimus longum nequidquam absentis Ulyssei
Nos omnes, quos cernis acerbo turbine stratos.
Illa quidem invisos nec dedignata hymenaeos,
Nostra sequens nec vota, horrentia fata parabat
Omnibus ac talem meditata est pectore fraudem.
Tenuia subnectens immensae licia telae
Institit ordiri, simulata et mente loquuta:
O juvenes mea cura proci, jam vir meus, inquit,
Quandoquidem periit, spatii ad connubia tantum
Certa peto, donec valeam pertexere textum
Nempe meum, (pereant ne fila exorsa) quod aegro
Laërtae in funus propero. Quum tristia fata
Ipsius urgebunt aeterna lumina nocte,
Ne qua mihi in populo mulier convicia dicat
Increpitans, nudum, vivus qui divite gaza
Floruit, abjectum terra ac sine honore jacere.
Sic illa, et facile ignaris res credita nobis.
Interea arguto percurrens pectine telam
Luce operi instabat; mox sera ad lumina nocte
Stamina dissolvens totos tres vafra per annos

Distulit in longum speratae gaudia taedae.
Verum ubi jam quartus venit labentibus horis
Annus, et ignaros mulier bene conscia fraudis
Admonuit, nos et demum deprendimus ipsi
Texta retexentem, jussa est invita laborem
Perficere, ostenditque palam. Manus ultima postquam
Imposita est, puroque abluta in gurgite palla
Splenduit assimilis Triviae Solisque nitori;
Tunc Ithacum in patriam duxit male numen amicum
Dissita ad arva procul, senior quae fidus habebat
Setigeri pecoris custos. Devectus eodem
Contulerat sese Nelea natus ab urbe.
Heic ubi perniciem nobis, clademque pararunt,
Composito subeunt urbem: tardatus Ulysses
Posterior, gnatusque prior se moenibus infert.
Illum autem lacero sordentem corpus amictu
Ipse suum custos inopi senilisque gravato
Assimilem, ac baculo vestigia tarda regentem
Duxit agens. Miseros foedatum turpiter artus
Non juvenis potuit venientem agnoscere quisquam,
Non senior: coram sic sese ante ora repente
Obtulit, et curam spectantum elusit inanem.
Nos caeci instamus dictis incessere spretum,
Et jaculis pariter; nullis contra ille movetur
Vulneribus patiens, aut verba minacia curat.
At simul ac tacitum monuit pater ipse deorum,
Telemachi auxilio fulgentia sustulit arma
In thalamum, versosque emuniit obice postes.
Mox etiam jussit tecti e penetralibus arcum
Penelopen efferre; et lethi ponere causam,
Principiumque necis, duri certamina ferri.
Haud ullus valuit forti contendere nervo
Spicula; deficiunt vano conamine vires
Infractae, voti longe dum meta recedit.

Heic Ithacus juvenum cupiens tractare laborem,
Cepit et ipse arcum: nos contra insurgere dictis
Et prohibere omnes optantem et multa rogantem;
Nequidquam: namque ipse animos ultro addidit olli
Telemachus sumpta hortatus certare sagitta.
Ergo habilem dextra rapiens multo sine nisu
Intenditque arcum, misitque volatile ferrum
Per medias ictu nusquam fallente secures.
Tum stetit adverso sublimis limine, et omnes
E pharetra effudit calamos ardentia volvens
Lumina, et Antinoum jaculatus vulnere stravit.
Hinc alios contra spargit volitantia certa
Tela manu, figitque ardens: cadit icta juventus
Plurima, et aggesta densantur funera caede.
Nec dubium, major quin vis excita deorum
Auxilio steterit: namque omnibus undique tectis,
Qua ducit furor intus agens, trepidantia passim
Corpora procumbunt. Morientum it luctus ad auras
Excitus, et fractis cervicibus alta resultant
Atria, tum sparso natat omnis sanguine tellus.
Haec nos fata neci dederunt, inhumataque longe
Membra jacent Ithaci in domibus sine honore relicta.
Nec dum etenim luctus fidis auditus amicis,
Qui sanie ac tristi nigrantia vulnera tabo
Rore lavent lacrymas inter, decorentque supremis
Muneribus, qui dignus honos Acheronte sub imo est.
Talia finierat referens. Miratus Atrides
Exclamat, gemitumque imo de pectore ducens:
Fortunate, inquit, proles Laërtia, Ulysseu,
Macte tuae magna virtute o conjugis! uni
Di dederunt talem diro sine crimine mentem
Penelopi, in solo flagrans quae semper Ulysse
Certa fidem tenuit. Dignae virtutis imago
Numquam tanta cadet, nec fama oblita peribit

Dis etiam celebranda ipsis, qui carmina condent
Illius in laudem tardos mansura nepotes.
Non ita Tyndaridi placitum: scelus ausa nefandum
Ipsa virum extinxit, lethoque in Tartara misit
Insontem. Tanti semper monumenta vigebunt
Flagitii, quin et nomen muliebre per omne
Fama eadem indignae labis contagia sparget,
Si qua etiam extiterit studiis praestantibus apta.
Talia jactabant nigris in sedibus Orci
Suppositi tellure alta; per moenia gressu
Dum celeres illi properant. Jamque arva tenebant
Laërtae, multo senior quae culta labore
Ipse sibi, pressus curarum a mole, pararat.
In medio domus alta fuit, circumque patebant
Atria, queis epulas celebrare et carpere somnos
Per noctem assuerat famulantum operosa juventus.
Heic etiam, quae fida senem curabat in agris
Urbe procul, stabat Siculis anus edita terris.
Atque ibi tum sociis natoque ita fatus Ulysses:
Ite, ait, o properi in sedes, epulasque parate
Mactantes de more suem, qui pinguior errat:
Experiar, memori perculsus imagine noscat
Mene pater subito cernens adsistere coram,
An multo absentis jam tempore nesciat ora?
Sic dixit, famulisque dedit ferre arma vocatis
Martia: jamque illi properant ad limina; at heros
Si quos inveniat, viridem descendit in hortum.
Non Dolium reperit loca late consita lustrans,
Non gnatos Dolii, vernasque: una avia longe
Vellebant dumeta omnes vepresque futuris
Sepibus, ipse suum senior dux egerat agmen.
Solum ibi Laërten aerata falce prementem
Arboris eductae ramos invenit. Amictus
Sordidus ex humeris pendet, taurinaque suris

Vincula dant ocreas et sentes tegmina in aspros
Hinc apta atque illinc, manibus ne vulnera laesus,
Accipiat; capitis tum summo in vertice squallet
Horridus heu! miseri caprina e pelle galerus.
Sic ubi cognovit senio curisque gravatum,
Ingenti subito perculsus corda dolore,
Sub celsa stetit ille pyro lacrymasque profudit.
Dein tacita secum defixus mente volutat,
Amplexusne petat, circumfususque repente
Expediat casusque suos reditumque parenti?
An prius exploret sensus, ac singula tentet
Ingressus vario sermone? Haec exigit heros
Dum secum, satius visum est illudere primum,
Paullatimque senem gnati succendere amore.
Jamque illum sic certus adit, dum vertice prono
Curvatus senior stirpes tegit arboris altae
Effossa tellure; et sic effatur ab ore
Stans propior: Te nulla fugit solertia foetus
Vitigenos curare, senex; heic omnia late
Culta nitent. Non stirps, non dulci ficus abundans
Nectare, non Bacchi vites, non Palladis arbos,
Non pyrus, ulla tibi non est neglecta per hortum
Arcola. Hoc tantum dicam, tu parce moveri:
Te cultus non iste decet; simul aegra senectus
Solicitat fessum, simul horres turpiter artus
Nudus, inops. Nec te cessantem durus, opinor,
Spernit herus, nec forma tuo servilis in ore,
Inque habili membrorum habitu: par omnia regies,
Et jam tarda senem lotumque epulisque refectum
Ad placidos poscunt tranquilla per otia somnos
Tempora, defunctum curis operumque labore.
Quin age, fare mihi, cuinam famularis in agro,
Florentesque hortos curas? dein insuper adde,
Haecne Ithacae tellus? venienti ut cominus adstans

Nescio quis nuper dixit, nec pectore fido,
Nec sat mente valens. Neque enim mihi certa ferebat,
Audibatque meas voces, dum plurima quaero
Hospite de caro; superis num vescitur auris,
An letho domitus crudelibus occubat umbris?
Quondam, fabor enim (tu corde audita repone
Dicta memor), patriae devectum ad limina sedis
Excepisse virum memini, quum finibus illis
Nondum alius nostris successerat advena tectis:
Sese Ithaca e patria multa cum laude ferebat
Laërtisque Arcisiadae de stirpe creatum.
Illum ego suscepique volens, blandoque receptum
Hospitio fovi, divesque et rebus abundans
Dona dedi, nostri monumentum ac pignus amoris,
Ex auro septem caelato ferre talenta,
Argentoque gravem et signis cratera coruscum,
Bissenasque super laenas totidemque tapetas,
Ac totidem chlamydas tunicasque auro intertextas.
Praeterea quatuor praestanti corpore servas
Haud operum ignaras, sibi quas delegerat omni
E numero exsortes. Vix haec tum fatus Ulysses,
Quum genitor lacrymans: Ithacam, quam poscis, adisti,
Hospes, ait, gentes habitant, immania corda.
Quae vero memoras data quondam, heu! perdita frustra
Dona abiere tibi. Namque ille heic vivus adesset
Si patrio in regno, meritis dimitteret auctum
Muneribus, ceu jura petunt, nec parva maneret
Gratia apud memorem. Nunc autem effare vicissim,
Quot magni revoluti orbes labentibus annis,
Ex quo initum hospitium, ac primum tibi dextera amico
Juncta tuo est, caro quondam, sed non mihi vivo
Nunc etiam gnato: patrio quem litore longe
Heu! miserum saevi raptant aut gurgite pisces,
Aut lanianda feris latos data praeda per agros,

Alitibusque jacet. Non mater flevit ademptum
Veste tegens, non ipse pater, non optima conjux
Penelope in viduo ploravit funera lecto,
Extinctique manu languentia lumina clausit
Justa ferens de more atro solatia letho.
Verum age sis, verax etiam haec ne mitte docere:
Quisve, vel unde hominum, qua te genuere parentes
Urbe satum, qua parte ratis fidique sodales
Constiterunt? puppine aliena advectus adîsti
Haec loca, teque procul nautae cessere relicto?
Talia Laërtes; at contra filius orsus:
Sum patria ex Alybante, ubi tecta ingentia servo,
Regis Aphidantis Polypemonidae genus altum
Egregii, sed nomen Eperitus. Appulit oris
His deus invitum Lylibeïa regna petentem;
Stat ratis aversi procul urbe in litoris acta.
Ast Ithacus, fugiens jam quintus volvitur annus,
Ex quo nos adiit, nostrisque abscessit ab arvis
Infelix. Dextrae spondebant fausta volucres
Omina, queis firmans animos solabar euntem,
Laetus et ipse ibat: spes ingens ceperat ambos
Hospitio misceri iterum donisque potiri.
Dixerat: ast illi nigra caligine luctus
Incubuit, sparsamque ardenti pulvere foedans
Canitiem gemitu mixto suspiria traxit.
Non tulit hanc heros speciem, naresque per ipsas
Vis animi prorupit, iter molita sub auras,
Affususque interque amplexus dulcia libans
Oscula, sic dictis genitorem affatur amicis:
En quem poscis, ego post annos denique veni
Bisdenos patrias, genitor, tibi salvus ad arces;
Parce pio fletu, tristemque heu! comprime luctum.
Magna fero, celerare juvat; jacet aedibus altis
Strata omnis jam turba procûm, clademque piavi

Luctificam, exstinxique nefas crudele domorum.
Cui genitor: Si sanguis ades meus, inquit, Ulysses
Redditus huc, da signa, quibus confidere tuto,
Ac valeam certam dictis adjungere mentem.
Tantum effatus, et ille: Haec vulneris aspice primum
Nota tibi, dixit, vestigia, quae ferus olim
Saevo dente ruens in verticibus Parnassi
Liquit aper. Tua jussa sequens caraeque parentis
Autolycum visurus avum, promissaque dona
Capturus juvenis quondam hoc de litore cessi.
Quin age et enumerans nunc dicam ex ordine plantas,
Quas mihi tu puero dederas. Ego nomina quaeque
Parvulus ardebam tua post vestigia reptans
Discere; tu vero gradiens per amoena vireta
Singula monstrabas, et me tua dona docebas.
Bissenasm ihi sponte pyros unamque dedisti
Praeterea, malosque decem, ficosque feraces
Quadraginta, aequo plures tum limite sulcos.
Quinquaginta ipsi, si rite recordor, et omnes
Frugiferi; varioque illic in palmite turgent,
Quum Jovis incumbit tempestas laeta, racemi.
Vix ea: Laërtae, dum certa in mente volutans
Signa recognoscit, colapsi protinus artus
Diriguere omnes trepido, resolutaque virtus,
Ac nati collo circum dat brachia: at ille
Excipit exanimem, labentemque erigit ultro.
Ut voci via facta, animusque in pectore venit,
Continuo has rupit voces: O Jupiter alme,
Et vos coelicolae magni regnatis in arce
Siderea; jamjam credo, cogorque fateri,
Si meritas tandem poenas dedit effera pubes.
Id vero graviter metuo, ne concita contra
Irruat huc Ithacae manus omnis, et improba longe
Fama Cephallenûm rumoribus impleat urbes.

Digitized by Google

At natus: Fide, o genitor, nec talibus, inquit,
Solicites curis animum: quin tecta petamus,
Telemachus praemissus ubi geminique sequuti
Pastores properant jussis convivia mensis.
Talia ubi dixit, gressus ad limina torquent
Atque introgressi penetrali in parte domorum
Telemachum sociosque vident in frusta secantes
Ingentes armos, miscentesque humida vina.
Magnanimum interea Laërtem in sedibus altis
Lavit anus Sicula, et pingui perduxit olivo,
Injiciens chlamydem fulgentem. At candida Pallas
Adveniens propior tersit squallentia regis
Membra auctans, pulcrumque magis magnumque videri
Jussit, et ambrosios cervici afflavit honores.
Nec mora, processit solio: miratur Ulysses
Adspiciens pulcro similem coelestibus ore,
Et subito: O genitor, quis te deus aethere lapsus
Mutat, et eximiis clarum decus artubus addit?
Cui tum Laërtes palmas ad sidera tollens
Voce refert: O rerum hominumque aeterna potestas,
O Jove nata, o Phoebe, utinam jam munere vestro
Qualis eram quondam, cepi quum Neriton altum
Litore in adverso ducens victricia bello
Signa Cephallenûm, nostris hesternus adessem
Talis ego in domibus, pugnamque aggressus Achivûm
Issem per medios cinctus fulgentibus armis.
Multorum haec ardens stravisset corpora letho
Dextera; tuque tua sensisses gaudia mente
Miratus tum, nate, ingentem caedis acervum.
Haec illi alternis dum jactant vocibus, omnis
Perfectusque labor, mensaeque ante ora paratae
Jam dapibus stabant. Ergo discumbere pictis
Festinantque toris omnes, epulisque parant se.
Nec minus et senior Dolius stipante corona

Gnatorum advenit, multo defessa labore
Membra trahens. Illum properans exciverat agro
Sueta anus et vernas curare et fida fovere
Omnibus officiis longaevum in sede parentem.
Hi simul ac Ithacum mensa videre cubantem,
Attoniti stupuere animo. Quos mollibus heros
Compellat dictis, atque haec mirantibus infit:
O senior, vosque o juvenes accumbite mecum
Una omnes jam nunc, mirari et parcite. Namque
Heic nos jampridem cupidos habet ardor edendi,
Cessamusque tamen, reduces dum tecta petatis.
Dixerat; ac Dolius palmas utrasque tetendit
Ad regem, amplexusque manus et dulcia libans
Oscula conclamat: Spes o fidissima nostrum,
Venisti tandem, tuaque exoptata tueri
Ecce datur, nobis nil tale putantibus, ora.
Incolumis quando, dîs te huc ducentibus, adstas,
O salve, aeternumque mihi, rex optime, gaude.
Multa tibi superi faustae dent praemia vitae!
Quin et fare precor, num laetae conscia sortis
Penelope sensit reducem te numine divûm;
Nuncius anne jubes, ferat haec praemissus ad aures?
Cui Laërtiades: Quidnam haec te cura fatigat,
O senior? jam nota, inquit, sunt omnia, meque
Adspexit regina. Haec tantum effatus, et ille
Paruit haud quidquam referens solioque resedit.
Heic etiam proles Dolio generata salutat
Circumfusa ducem, dextramque attingere gaudet
Laeta animis. Omnes quo tandem munere functi
Hinc atque hinc patrem circa de more recumbunt.
Interea hi celebrant structis dum gaudia mensis,
Nuncia fama volans totam rumoribus urbem
Excierat spargens horrentia fata procorum.
Queis dictis cives turbati huc protinus atque huc

Digitized by Google

Cum gemitu strepituque ruunt ad limina Ulyssei,
Corporaque exportant tectis, et fleta suorum
Pro se quisque viri condunt frigentia membra:
Ast alios alias properant deducere ad oras
In patriam celeri vectos per caerula cursu
Luctum infelicem lacrymasque parentibus orbis.
Ipsi in concilium perculsi pectora curis
Processere; ingens stimulat dolor ossibus ardens,
Praecipitatque moras. Postquam venere frequentes,
Surgit ibi Eupithes; namque huic praecordia luctus
Acrior intus habet dilecti ob funera gnati
Antinoi, primum quem vulnere stravit Ulysses
Isque ibi tum lacrymans ita voce silentia rupit:
Horrendum exitium, cives, et funus acerbum
Unius a furiis tulimus, qui Dardana primum
Classe cita juvenum multos ad Pergama duxit,
Amisitque rates, sociosque in gurgite mersit;
Dein alios rapuit veniens, et lumina saevus
Prima Cephallenûm Stygias detrusit ad umbras.
Ergo agite, atque prius Pylias quam tendat in oras,
Elidis aut urbes, regnataque litora Epaeis,
Festinemus. An et tristes et semper inertes
Sic erimus? quae fama, viri, nos deinde sequetur,
Natorum fratrumque ulti ni dira piemus
Funera? jam coeli superis haud vescier auris
Dulce mihi; praestat manes descendere ad imos.
Sed celerare juvat, ne quam fortuna salutem
Ocyus ostendat fugientibus. Atque ita fatus
Demisit lacrymas, luctuque incendit Achivos.
Hos inter motus, medio flagrante tumultu,
Ecce super linquunt Ithaci penetralia celsa
Servatusque Medon, et clarus carmine vates.
Succedunt ambo propius: stupor omnibus ora
Occupat, ut densa stantes videre corona.

Digitized

Queis prudens haec voce Medon tum farier orsus:
Magnanimi, audite, o cives: Non ista vel ausus
Vel potuit, sancto divûm sine numine, Ulysses.
Ipse ego Mentorea vidi sub imagine juxta
Stare deum, regis nunc saevo in pectore robur
Ultro incendentem, nunc tecta per alta cientem,
Turbantemque procos. Infelix luctus ubique
Insuetusque pavor, confertaque turba cadebat.
Haec dederat vix dicta Medon; exterrita pallor
Omnibus extemplo trepidantibus ora notavit.
Atque his tum senior pavidis heros Halitherses
Mastorides, unus solerti pectore gnarus
Cernere, quae fuerunt, quae mox ventura subibant,
Incipit, ac verbis animos permulcet amicis,
Haec fatus: Dictis adhibete o pectora, cives;
Omnia contigerunt vitio haec et crimine vestro,
Vos causa exitii; vos olim multa monentem
Mentora non passi meque ipsum audire jubentem,
Actutum insanos juvenum compescere motus,
Qui scelus aggressi dirum res vertere fundo
Institerant omnes, thalamoque abducere sponsam
Ipsius heu! regis sperabant; funere raptum,
Scilicet, haud umquam rediturum in tecta putabant.
At contra evenere: ergo parete volentes,
Nec properate viri, nec quis det sanguine poenas
Sponte ruens. Vix fatus erat; pars maxima vulgi
Exsiluit magnas tollens ad sidera voces;
Atque alii e populo mansere in sedibus isdem
Condensi. Neque enim sub pectore dicta probarant,
Eupithei sed jussa timent, parentque coacti.
Saevit amor ferri subito; capit arma juventus
Impia, et ardescens inimica in proelia fertur.
Atque ubi fulgenti se quisque incluserat aere,
Una omnes campo ante urbem coïere patenti

Agmine conferto. Dux ipse hortatur ovantes
Eupithes, gnati funus qui triste minatus
Ulcisci demens, reditu cariturus abibat
Jam Stygiae aeternum nocti damnatus et Orco.
Haec cernens tali affatur Tritonia virgo
Voce Jovem: Summis o qui regis omnia solus
Imperiis, genitor, quae nunc sententia surgit?
Num patiere prius duro concurrere Marte,
Hos atque hos placido quam jungas foedere dextras?
Cui tum nimborum rector sic ore vicissim
Orsa refert: Quid, nata, iterum me talia poscis?
Non tibi jamdudum nota haec mea certa voluntas,
Scilicet, est, Ithacus rediens ut triste rependat
Caede nefas? quidquid placitum super, ipsa sequare
Sola licet: dicam tantum quae fata manebunt.
Quandoquidem diros juvenes est ultus Ulysses,
Ille diu patria laetus dominetur in urbe
Pace regens stabili populos; nos numine nostro,
Ne qua fuat rursum trepido discordia motu,
Natorum fratrumque peractae oblivia caedis
Ducamus. Cessent illi velut ante quieti
Legibus inter se justis, tum copia semper
Fundat opes, roseoque adsit pax candida vultu.
Sic fatus stimulos accenso in corde Minervae
Subdidit. Illa volat rapido per inania lapsu
Vertice descendens niveo stellantis Olympi.
Ast heros, postquam mensarum expleta voluptas,
Hortatus socios: Jam nunc e sedibus, inquit,
Prosiliens aliquis videat, ne cominus hostes
Improvisi adsint. Nec plura his dixerat, unus
Natorum Dolii surgens mandata capessit.
Isque ubi contingerat limen, venientia cernit
Agmina, et inclamans fatur dein talia regi:
Arma manu, capite arma omnes, jam jamque propinqu

Dixerat: assurgunt celeres, atque aere coruscant
Induti fidi quatuor cum rege sodales,
Ac seni juvenes, Dolii genus; ipse senecta
Jam gravis heu! multa, quando vis ultima cogit,
Cum Dolio sumptis Laërtes ardet in armis.
Hinc ubi cinxerunt rutilanti corpora ferro,
Postibus emotis procedunt: agmen Ulysses
Ducit agens, laterique Jovis de vertice nata
Mentoris os vocemque gerens stat bellica virgo.
Quam simul adstantem vidit Laërtius heros,
Telemacho sic laetus ait: Nunc vivida bello
Pectora, nunc vires, o gnate, ostendere tempus,
Spectat ubi Mars quemque virum. Neu magna tuorum
Facta genusque patrum, quos ingens gloria tollit
Per terras late claros praestantibus orsis
Degener heu! patiare tua sordescere culpa.
Tum natus: Jam tu genitor, tu maximus ipse
Testis eris, generi si tanto hoc dedecus addam,
Quod metuis, patiarque tuum vilescere nomen.
Vix ea; quum senior tollens ad sidera palmas:
Di magni, exclamat laetus, quae candida fulget
Lux haec orta mihi, quae mentem gaudia tanta
Solicitant? Una certant natusque neposque
Succensi alterno pulcrae virtutis honore.
Talia Laërtes, Tritonia cominus adstans:
O Arcisïade, sociis magis omnibus, inquit,
Care mihi, fer vota Jovi, innuptaeque Minervae
Protinus, ac validis intorque hastile lacertis.
Haec dea, et inspirat magnum acri in pectore robur.
Ille Jovem natamque Jovis per vota precatus,
Ingentem totis contorquet viribus hastam,
Ac ferit Eupithen galeae per ahenea texta.
Dissiluere ictu perfossa, et cuspis adacta
Transiit adversi per tempora: volvitur ille

Frigidus, horrendumque super dant arma fragorem.
Contra autem primis pugnantibus incidit heros
Cum gnato immixtus, telisque atque ensibus ambo
Obvia utrinque metunt et late corpora sternunt.
Et jam omnes tristi domuissent funere mersos,
Armipotens ni diva inclamans voce per auras
Jussisset subito totum consistere vulgus.
Quo miseri ruitis cives? jam ponite bellum,
Et properate fugam, duraque abscedite pugna,
Sanguinis expertes. Haec diva; et pallida tinxit
Omnibus ora metus, trepidisque excussa repente
Arma fluunt manibus, tellure et cuncta residunt,
Horrendum clamante dea; tum moenia cursu
Fida petunt, gaudentque fuga reperire salutem.
Terrifico clamore Ithacus fugientibus instat,
Attollitque leves saltus, ceu praepete penna
Insequitur coelo praedam Jovis ales aperto.
At pater omnipotens contorsit fulmen ab arce
Flammata, deciditque deae Tritonidis ipsos
Ante pedes, regem quae tunc affata furentem est:
O Laërtiade sate clara e stirpe deorum,
Desine, neu saevas procedere longius iras,
Indomito sic Marte, sinas, ne rector Olympi
Saeviat horrifica molitus fulmina dextra.
Dixerat. Ille deae paret jam victor, et imo
Pectore laetatur gaudens: tum foedera certa
Inter utrosque ferit Jove nata ipsa inclyta Pallas
Mentoream referens et voce et corpore formam.

FINIS.

Digitized by Google

SIMILITUDINUM
QUAE EXTANT IN ODYSSEA
INDEX ALPHABETICUS.

A

Agricola impastus *pagina* 215. *libro* XIII. *versu* 33.
Ales ferens praedam suis pullis *p.* 252. *l.* xv. *v.* 189.
Aquila insequens praedam *p.* 416. *l.* xxiv. *v.* 614.
Aquilo incumbens campis autumni tempore *p.* 88. *l.* v. *v.* 358.
Aranea texens telas *p.* 129. *l.* viii. *v.* 317.
Armenta territa, et fugientia *p.* 378. *l.* xxii. *v.* 332.
Artificis opus eximium excitans admirationem *p.* 103. *l.* vi. *v.* 266.

C

Catuli dominum reducem excipientes *p.* 165. *l.* x. *v.* 223.
Cerva ingressa leonis lustra *p.* 60. *l.* iv. *v.* 393.
Cerva (similitudo haec etiam verbis cum praecedenti congruit) ingressa leonis lustra *p.* 286. *l.* xvii. *v.* 139.

D

Dyctinna, seu Diana cervos, damasque sequens *p.* 98. *l.* vi. *v.* 117.

F

Faber immergens aquae frigidae candentem bipennem *p.* 152. *l.* ix. *v.* 423.
Faber effingens varias formas ex auro *p.* 390. *l.* xxiii. *v.* 178.

Digitized by Google

G

Genitor accipiens gnatum diu absentem *p.* 286. *l.* XVII. *v.* 124.
Gnati soliciti de morbo, mox laeti de salute parentis *p.* 91. *l.* V. *v.* 432.

H

Homo admirans vatem divino numine afflatum *pag.* 299. *l.* XVII. *v.* 590.

J

Juvencus mugiens *p.* 355. *l.* XXI. *v.* 59.

L

Leo digressus de caede boum *p.* 381. *l.* XXII. *v.* 445.
Leo irrumpens in pecudes, et in stabula agnorum *pag.* 99. *l.* VI. *v.* 148.
Leo juvenum caterva exturbatus *p.* 75. *l.* IV. *v.* 907.

M

Mater lac praebens catulis, et fremens, si quis accedit *p.* 339. *l.* XX. *v.* 17.

N

Nautae, quum litora procul apparent *p.* 393. *l.* XXIII. *v.* 260.
Nix tepido Euro liquescens *p.* 325. *l.* XIX. *v.* 227.
Noctuae stridentes *p.* 398. *l.* XXIV. *v.* 6.

P

Pallas pastori similis *p.* 221. *l.* XIII. *v.* 243.
Pastor abscondens torrem sub cinere *p.* 94. *l.* V. *v.* 542.

Piscator hamo capiens pisces *p.* 207. *l.* XII. *v.* 264.
Piscator trahens retia *p.* 380. *l.* XXII. *v.* 428.
Pater post decem annos filium recipiens *p.* 266. *l.* XVI. *v.* 20.
Polypus e saxis extractus *p.* 92. *l.* V. *v.* 476.
Pubes torrens viscera *p.* 340. *l.* XX. *v.* 34.

S

Sponsa mariti interitum deflens *p.* 137. *l.* VIII. *v.* 579.
Sus raptans segetes *p.* 304. *l.* XVIII. *v.* 34.

T

Turdi insilientes in retia *p.* 383. *l.* XXII. *v.* 512.

V

Ventus illapsus in acervum stipularum *p.* 90. *l.* V. *v.* 403.
Vetula aristas torrens *p.* 304. *l.* XVIII. *v.* 30.
Vitulae ludentes circum ubera matrum *p.* 171. *l.* X. *v.* 425.
Volucris insidians piscibus *p.* 79. *l.* V. *v.* 54.
Vulturius, cui arator rapuit foetus *p.* 273. *l.* XVI. *v.* 236.
Vulturii insilientes in agmen volucrum *p.* 378. *l.* XXII. *v.* 338.

INDEX RERUM

MAXIME MEMORABILIUM.

Prior numerus librum, posterior ejus libri versum indicat.

A

Achillis anima Ulyssem alloquitur XI. 493. Ejusdem exequiae XXIV. 58.
Achivi convocati a Telemacho II. 10.
Achivorum dissidium III. 160.
Aeolia regio X. 3.
Aeolus rex dat Ulyssi utrem ventorum X. 24. quo soluto, venti emittuntur a sociis per imprudentiam 47. reversum Ulyssem indignabundus expellit 74.
Agamemnonis exitum narrat Nestor III. 261. ejus interitus IV. 623. ejus umbra suum exitum refert XI. 426 Amphimedonti loquitur XXIV. 117.
Agelaus procos hortatur, ut nuptias maturent XX. 363. jubet, ne Mentor Ulyssem juvet XXII. 228.
Ajacis Oilei exitus IV. 580.
Alcinoi regis domus describitur VII. 89. ejus horti 125. idem Phaeaces de hospite Ulysse alloquit. 210. offert Ulyssi filiam in matrimonium 355. promittit Ulyssi auxilium 363. Phaeaces hortatur ut Ulyssem juvent VIII. 26. parat convivium 61. hortatur Phaeaces ad ludorum certamen 109. Ulyssem ab Euryalo lacessitum placat 266. Phaeaces monet, ut Ulyssi dent munera hospitalia 430. quaerit Ulyssis fortunas omnes 632. Ulyssem abiturum, et Phaeaces alloquitur XIII. 2.
Amor patriae IX. 26.
Amphimedontis anima procorum interitum narrat Agamemnoni XXIV. 133.

Amphinomus procos a Telemachi nece dehortatur XVI. 433.
Anticleae matris Ulyssis umbra XI. 88. eum alloquitur 165.
Antilochus a Memnone occisus IV. 22.
Antinous Telemacho respondet I. 410. Telemachum alloquitur II. 96. procos alloquitur IV. 889. XVI. 394. succenset Eumaeo propter mendicum Ulyssem XVII. 426. mendico respondet 506. eumque scabello petit 525. Ulyssem arcum experiri petentem increpat XXI. 325.
Antiphates rex Laestrygonum X. 109.
Antrum Polyphemi IX. 190. antrum Nympharum in Itacha XIII. 104.
Arcus Ulyssis XXI. 12.
Arete uxor Alcinoi VII. 164. Phaeaces alloq. XI. 355.
Argelaus procos hortatur XXII. 265.
Artacia fons X. 112.
Atridis anima Achilli loquitur de ejus funere XXIV. 40.
Augurium aquilae II. 172. XV. 594.
Autolycus Ulyssis avus XIX. 441.

B

Bovis mactatio ad sacrificium Palladis III. 490.

C

Callio Phaeacum fluvius ad naufragi Ulyssis preces fluxum sistit V. 499.
Calypsus specus V. 60. ea alloquitur Mercurium 94. indignatur in deos 128. cum Ulysse loquitur 170. eique jurat nullum illaturam damnum 197. prandent apud illam Mercurius, et Ulysses 210. spondet Ulyssi immortalitatem 220.
Campus Elysius IV. 657.
Cassandrae caedes XI. 442.
Charybdis XII. 108.
Cicones IX. 39.
Circe in porcos vertit Ulyssis socios X. 250. Ulyssem alloquitur 335. ejus socios restituit pristinae formae 400. praedicit Ulyssi iter ad inferos 508. et futura pericula XII. 40.

Circus genus accipitris. XIII. 92.
Creta nobilis nonaginta urbibus XIX. 187.
Cyclopes deorum contemptores IX. 287. eorum insula fertilis 130.

D

Danaorum animae XXIV. 5.
Demodocus cantor VIII. 47. Ulyssi fletum movet 91. canit fabulam de Venere ac Marte deprehensis 300. equum Trojanum cantat 540.
Dolius Penelopes servus IV. 851.

E

Echetus rex Epiri crudelissimus XVIII. 91.
Edothea seu Idothea Protei filia Menelao erranti dat consilium IV. 432. hortatur ut suum patrem capiat 454. dolos edocet Protei patris 486.
Elpenoris casus XI. 55.
Enipeus fluvius XI. 248.
Eumaeus nobilis subulcus XIV. 4. ejus domus, ad quam divertit Ulysses 52. eum humaniter excipit 60. et eumdem non cognoscens periisse conqueritur 74. Eumaeo reditus Ulyssis non persuadetur 400. respondet Ulyssi 183. in adventu hospitis sacrificaturus suem mactat 465. ei laenam pollicetur 571. parat eidem stratum 580. Eumaei et Ulyssis colloquium XV. 334. fatum suum narrat 448. Telemachum reducem excipit XVI. 24. ei nunciat procos ab insidiis rediisse 510. impudenti Antinoo obloquitur XVII. 433.
Eupithes cum Achivis conspirat in Ulyssis mortem XXIV. 472. a Laërte occiditur 596.
Euryalus Ulyssi indignatur VIII. 173. illum ense donat 447.
Euryclea accersitur, ut Ulyssem lavet XIX. 397. illum agnoscit 427. nunciat Penelopi Ulyssem rediisse XXIII. 6. Penelopem alloquitur 28.
Eurydice Nestoris uxor III. 505.

Digitized by Google

Eurylochus dux sociorum Ulyssis ad Circem vadit X. 214. obloquitur Ulyssi 276. indignanter Ulyssi respondet XII. 292. suasu Eurylochi praeceptum Ulyssis de non tangendis solis gregibus violatur 360.
Eurymachus Telemacho respondet I. 428. Halithersis vaticinium elevat II. 215. ejus oratio subdola XVI. 468. Penelopi fratae ob caesum hospitem respondet XVIII. 268. Ulyssem lacessit 387. et scabello petit 436. impar arcui tendendo dolet XXI. 282. supplicat Ulyssi, culpamque omnem in Antinoum vertit XXII. 48. procos hortatur ad defensionem 77. occiditur 90.
Eurymedusa nutrix Nausicaae filiae regis Alcinoi VII. 8.
Eurynome Penelopis ministra XVIII. 180.

H

Halitherses procis periculum imminere indicat II. 191. disuadet Ulyssis caedem XXIV. 511.
Helenae ornatus IV. 146. cum Menelao de advenis colloquitur 165. de Ulysse et Ilii excidio narrat 280. equo Trojano inclusos nominatim vocavit 329. Telemachum munere donat eximio, et augurium interpretatur XV. 135. 186.
Hercules XI. 631. Ulyssem alloquitur 648. proditor hospitii XXI. 31.
Heros Aegyptius II. 20.
Hospitem invitum detinere inurbanum est XV. 72.

I

Iason inter Scyllam et Charybdim salvus navigat XII. 174.
Iasion a Jove fulmine percussus V. 136.
Inferorum locus XI. 15.
Injuste in malis dii accusantur I. 37.
Iphitus Eurytides XXI. 15.
Irus Ulyssem jurgiis incessit XVIII. 10. et in certamen provocat 29 sed vincit Ulysses 110.
Ithacae insulae qualitas IV. 710. XIII. 260.
Ithacensium conspiratio in

y Google

Ulyssem XXIV. 426. pugna 600.
Jupiter in deorum concilio verba facit I. 37. hospitalis IX. 282. dat coelo signum Ulyssi procorum caedem meditanti XX.
Jurare stygiam paludem, gravissimum dis jusjurandum V. 200.

L

Laërceus faber aurarius III. 478.
Lamus conditor Lestrygoniae X. 84.
Lampus et Phaethon equi aurorae XXIII. 275.
Lampetia filia solis XII. 397.
Liocritus Mentori pro Telemacho loquenti respondet II. 291.
Liodes arcum tendere nequit XXI. 162. supplex orat Ulyssem XXII. 347. occiditur 363.

M

Malorum sibi homo causa I. 40.
Medon Penelopi nunciat Telemachum navigasse IV. 788. procos hortatur ad caenam XVII. 188.
Melanthius Ulyssem increpat XVII. 240. et calce ferit 262. impudenter Ulyssi loquitur XX. 208. armis procos instruit XXII. 150. vincitur a subulcis ad trabes XXII. 202. trucidatur 519.
Melantho famula lacessit Ulyssem XVIII. 354. ei minatur verbera, nisi exeat domo XIX. 66.
Mendico pudor inutilis XVII. 652.
Menelaus Telemachum et Pisistratum hospitio suscipi jubet IV. 32. his labores suos narrat 411. dolet Ulyssem absentem 116. quaerit ex Telemacho causam itineris 366. ejus navigatio 92.
Mentor Ulyssis socius II. 268. Telemachum tueri studet 273.
Mercurius mittitur ad Calypso V. 28. ejus descriptio 44. et nuncium 105. ei ultimo libari consuetum VII. 156. Ulyssi remedium indicat contra Circes pharmaca X. 291. procorum

Digitized by Google

animas ad Inferos deducit XXIV. 1.
Minerva pro Ulysse Jovem orat I. 50. ejus responsum 93. similis Mentae regi Taphiorum cum Telemacho colloquitur 797. cum jubet vestigare patrem 301. iter properare hortatur II. 470. ejus sollicitudo pro Telemacho 487. Telemacho loquitur III. 18. Nestorem alloquitur 404. disparet 421. sub Iphtimae persona solatur Penelopen IV. 912. in concilio deorum pro Ulysse intercedit V. 7. Nausicaam alloquitur VI. 28. formam mentita adolescentulae Ulyssi fit obviam VII. 20. Ulyszi apparet in Ithaca XIII. 242. eum dissimulantem increpat 315. ac docet de procis occidendis 422. mutat ejus habitum 459. ad Telemachum in Spartam proficiscitur 470. eumdem hortatur ut Ithacam redeat XV. 11. Ulyssem monet, ut filio se manifestet XV. 183. eumdem acuit in procorum caedem XX. 56. procos dementes reddit 390. Mentori assimilata Ulyssi adstat XXII. 219. a Jove eventum seditionis Ithacensium sciscitatur XXIV. 535. dirimit bellum, et pacem conciliat 606.
Minos Cretae rex XI. 594.
Moly herba, ejusque usus X. 317.

N

Nausicaa Alcinoum patrem alloquitur VI. 68. et ministrae simul lavantur, luduntque pila 110. comparatur Dianae 117. ejus famulae terrentur viso nudo Ulysse 156. respondet Ulyssi 215. illi patris domum describit, quoque modo in urbem adveniat 290.
Neptunus Ulyssi infensus I. 23. eum tempestate quatit V. 310. in eumdem saevit 411. indignatur Ulyssem redditum esse patriae XIII. 136.
Nestor benevolus erga hospites III. 74. Telemacho respondet 110. ejus filii Minervae sacrum apparant 492.

Nulli suus pater notus I. 234.

O

Orestes patrem ulciscitur III. 344.
Orion a Diana interemptus V. 131.

P

Pandarei filiae XX. 80.
Penelope dolis procos ludit II. 100. Medoni loquitur de procis IV. 792. dolet clam se profectum esse filium 819. audit Telemachum rediisse XVI. 366. mendicum Ulyssem advocari jubet XVII. 579. ad procos itura XVIII. 180. increpat Telemachum ob verberatum hospitem 237. cum Ulysse ignoto colloquitur XIX. 130. illi narrat, ut procos fefellerit 147. quaerit ex hospite genus 107. narrat Ulyssi somnium 606. Dianam precatur XX. 74. procis certamen proponit XXI. 70. depromit Ulyssis arma 60. Antinoum objurgat, quod Ulyssi molestus 340. Ulyssem rediisse non credit XXIII. 68. nutricem alloquitur 88. subdubitans ad Ulyssem accedit 97. illum agnoscit 230.
Perpauci filii patribus similes II. 338.
Phaeacensium origo VI. 4. certamen, cursus etc. VIII. 102. lusus pilae 414. saltatio 420. naves sensiles 616. navis in saxum convertitur XIII. 178.
Pharmachum Helenae discutiens tristitiam IV. 260.
Pharos IV. 419.
Phemius canit reditum Achivorum I. 350. reprehensus a Penelope 360. Canit procis XVII. 297. Ulyssi supplicat XXII. 383. ipse et Medon a Telemacho servantur 397.
Philetius heri Ulyssis dolet infortunium XX. 236. ei mandatur januae custodia XXI. 271.
Phorcynis portus XIII. 100.
Phrontis naucleri obitus III. 318.
Piraeus Theoclymenum hospitatur XV. 613. Telemacho reduci loquitur XVII. 83.
Pisenor praeco II. 44.

Digitized by Google

Polyphemus Neptuni filius I. 81. ejus antrum IX. 190. advenas interrogat 263. duos socios Ulyssis devorat, et mox alios 302. oculus illi eruitur ab Ulysse 410. Cyclopes advocat 422 arietem alloquitur 474. imprecatur Ulyssi 558.
Proci epulantur I. 160. Telem. navigaturum cavillantur II. 387. de Telemacho colloquuntur IV. 772. ac de eo occidendo consultant 890. parant navem ad insidias 894. enavigant 900. ab insidiis redeunt XVI. 390. Ulyssi et Iro certaminis praemium constituunt XVIII. 50. mirantur Penelopis pulcritudinem 269. ei dona adferunt 322. illorum ultimo adventui instruitur domus XX. 180. sinistro omine a Telemachi caede deterrentur 278. dira portenta in procos 390. viribus impares arcui tenendo XXI. 280. eorum caedes XXII. 340. ultimus conatus 270. post ipsorum caedem simulantur in aedibus nuptiae causa evitandi tumultus XXIII. 148.
Proteus captus a Menelao in Aegypto IV. 530. disparet 667.

S

Scylla XII. 89. sex Ulyssis socios devorat 259.
Sisyphus XI. 624.
Solis grex ab Ulyssis sociis devoratur XII. 380. ejus indignatio 398.
Syria insula, in qua natus Eumaeus XV. 448.
Somni portae XIX. 639.

T

Tantalus XI. 611.
Telemachus in loquendo verecundus I. 173. matrem reprehendit 310. Eurymacho loquitur 445. Achivos convocat II. 5. quibus suam fortunam exponit 46. Antinoo respondet 148. loquitur caeteris procis 250. Minervam precatur 319. minatur procis 373. Eurycleam alloquitur 413. et solatur 435. socios alloquitur 476. navigat Pylum 494. Minervam alloquitur III. 26. respondet Nesto-

ri, eumque interrogat 85. proficiscitur ad Menelaum 540. Spartam venit IV. 1. Pisistratum ibi alloquitur 78. Menelao loquitur 343. patriam repetiturus loquitur Pisistrato XV. 49. et Menelao 68. a quo proficiscitur 197. socios ad iter hortatur 239. Theoclymenum in navem suscipit 308. Ithacam redit 560. ad Eumaeum venit 625. quaerit de hospite, et patrem non agnoscit XVI. 65. cui ignoto loquitur 113. Eumaeum mittit ad matrem 142. patrem alloquitur 343. eique recenset numerum procorum 261. profecturum patrem relinquit XVII. 30. redux excipitur a suis 34. matri narrat expeditionis capita 111. domus illi tota ardere videtur XIX 36. monet Eurycleam, ne hospitem negligat XX. 155. procis edicit, ne hospitem infestent 300. Ctesippum objurgat 342. experitur vires arcu Ulyssis XXI. 120. matrem procos objurgantem alloquitur 370. Amphinomum interficit XXII. 100.

Tempestas ob solis armentum violatum XII. 431.

Telemus Cyclopum vates IX. 539.

Theoclymenus vates ad Telemachi navem confugit XV. 244. ejus genus 247. petit opem 284. interpretatur augurium 599. vaticinatur Penelopi de Ulysse XVII. 170. instante procorum caede exit ex Ulyssis aedibus XX. 418.

Trinacria insula solis XII. 133.

Tiresiae umbra Ulyssi omnem itinerum successum praedicit XI. 105.

Tityus XI. 603.

Tyro Crethei uxor XI. 245.

U

Ulysses in equo Trojano IV. 319. parat navem apud Calypso V. 264. excutitur e rate vi tempestatis 400. naufragus a Leucothea juvatur 365. ad Phaeacenses defertur 470. expomitur terra 502. Nausicaam supplex alloquitur VI. 170.

Digitized by Google

a Minerva in aedes Alcinoi perducitur VII. 47. Aretem supplex orat 164. clementer ab Alcinoo excipitur 190. interrogatus Aretae suos narrat labores 274. importuno Euryalo succenset VIII. 181. disco omnes superat 210. ejus peritia 227. illi feruntur xenia a Phaeacensibus 457. Nausicaae gratias agit 507. labores suos Alcinoo narrat IX. 38. infelix praelium cum Ciconibus 61. defertur ad Lotophagos 90. ingreditur antrum Polyphemi 225. consilium capit 333. Polyphemo vinum offert 364. et oculum eruit 403. ejus astutia 450. Polyphemo insultat 504. ab Aeolo expulsus X. 74. venit Laestrygoniam 84. ad Circem divertit 141. cervum configit 160. ad Circem ingreditur 326. redit ad navem 420. socios ad Circem ducit 443. ad Cimmerios divertit XI. 12. mortuos evocat 40. quaerit ex matre conditionem uxoris, filii, et patris 174. videt Antiopen 270. Alcmenam 277. Megaram 280. Epicasten 282. Chlorin 293. Pero 301. Ledam 311. Iphimediam 318. Otum et Ephialtem 321. Ariadnam 337. Eryphilen 343. ab Alcinoo discedendi copiam petit 350. ad Ajacis umbram verba facit etc. 579. redit ab Inferis ad Circem XII. 3. Sirenas praeter navigaturus socios alloquitur 162. appropinquat Scyllae et Charybdi 246. Eurylocho respondet 311. monet socios ut a solis gregibus abstineant 313. in Charybdin impellitur 458. inde ad Calypso defertur 483. ab Alcinoo digreditur XIII. 67. dormiens reducitur a Phaeacensibus in Ithacam 83. non cognoscit patriam 203. Minervae dissimulat genus 278. Ulyssis divitiae et possessiones XIV. 110. conatur Eumaeo Ulyssem rediturum persuadere 175. scite fingit historiam adventus sui 220. quaerit Eumaeum de matre et de patre Laërta XV. 382. et ejus generis conditionem

421. Telemacho loquitur XVI. 100. filio se prodit 206. eumque instruit, quid faciendum cum procis 284. urbem petit XVII. 220. eam ingreditur mendicus 225. ab Argo cane agnoscitur 331. aedes suas ingreditur 385. mendicatum adit procos 420. Antinoum alloquitur 469. a quo petitus scabello conqueritur injuriam 535. Irum vincit XVIII. 110. Amphinomum monet infortunii 137. Ulyssis discedentis ad Trojam verba ad uxorem 284. Telemacho jubet, ut arma abscondat XIX. 2. fingit se venisse e Creta 185. ab Euryclea agnoscitur ex cicatrice 436. adolescens ab apro vulneratur 507. Eurycleam prohibet, ne se ipsum prodat 546. versat noctu varia secum de caede procorum XX. 38. Philetio loquitur 262. ipsi et Eumæo se manifestat XXI. 220. petit experiri arcum 300. qui tandem ipsi affertur 400. Antinoum sagitta interficit XXII. 16. procis se manifestat 37. sese armat 130. post caedem procorum Eurycleam accersi jubet 433. et mortuos efferri 490. ac impudicas famulas laqueo suspendere 504. igne et sulfure lustrat aedes 527. uxorem victor alloquitur XXIII. 186. lectum conjugalem describit 210. it cubitum cum uxore 329. eidem narrat breviter suos labores 341. egreditur ad patrem 433. eum compellat XXIV. 276. patri se prodit 356. Dolio loquitur 435. in eum 'Achivi conspirant 470. adventus hostium ei nunciatur 564. pugna 600. quam dirimit Pallas, et pacem firmat 620.

Uxori non temere credendum XI. 463.

Venter multorum malorum causa XVII. 540.

Viaticum paratur navigaturo Telemacho II. 446.

Vinum Maroneum quale IX. 212.

Volente deo nihil difficile III. 256.

Vulnera incantari solita XIX. 516.

X

Xenia dantur Telemacho IV. 720.

Z

Zacynthus insula L. 267. et alibi etc.

FINIS.

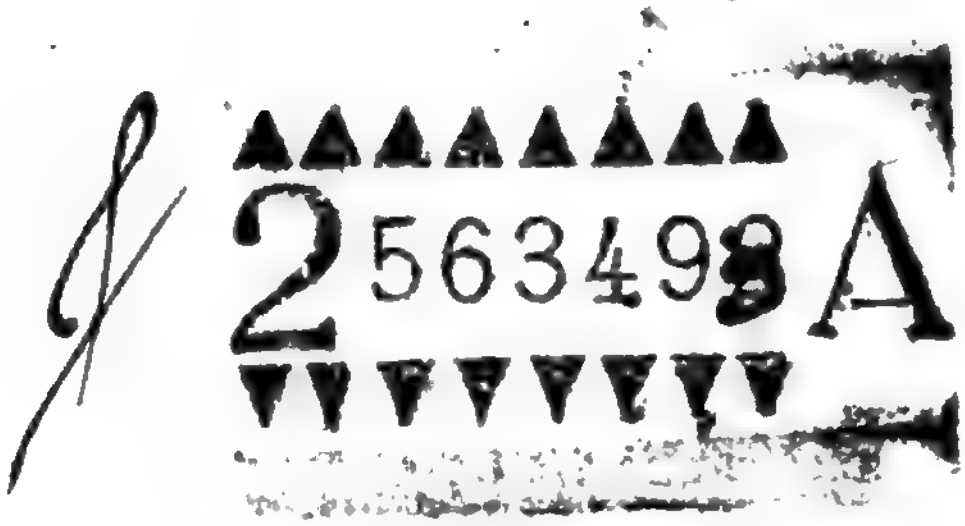

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

B.N.C.F.
B.12.6.242
C F 0 0 2 5 6 3 4 9 3

Digitized by Google